

Валентина Стрілько-Тюшон

Щоденник для XXI століття

Правда Ярославів
2017

Рекомендовано до друку Вченою радою
Переяслав-Хмельницького державного педагогічного університету
імені Григорія Сковороди
(Протокол № 4 від 26 грудня 2017 року)

Рекомендовано до друку Науково-експертною радою
Міжнародного освітнього фонду імені Ярослава Мудрого
(Протокол № 53 від 17 листопада 2017 року)

Рецензент:

Капелюшний В.П. доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри етнології та краєзнавства Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

У виданні подано щоденники комуністів, вихідців із Бориспільщини Дмитра Заволоки та Гната Прудкого періоду 1922-1935 років. Ці записи, які знаходяться в матеріалах їх кримінальних справ, далеко неповні. Частина з них безслідно зникла. Щоденники чесних більшовиків, які критично оцінювали діяльність московського-більшовицької влади в Україні, стали причиною арештів Дмитра Заволоки та Гната Прудкого й ув'язнення їх на десятиліття в радянські концтабори. В книзі подаються повністю матеріали кримінальних справ корінного бориспольця Дмитра Заволоки, його рідного брата Івана Заволоки, а також вихідця із села Дударкова Гната Прудкого.

Видання розраховане на широке коло читачів, особливо тих, хто ще вірить у московське «царство справедливості» руського міра.

ISBN

© Валентина Стрілько-Тютюн, 2017
© Міжнародний освітній фонд імені Ярослава Мудрого, 2017

Слово до читачів

Мільйони українців в ХХ столітті були членами Комуністичної партії Радянського Союзу. Згодом багато хто з них жажнувся від наслідків її діяльності на українській землі: голодомори, розстріли, насильне виселення в глухі Сибірські краї мільйонів кращих господарів-хліборобів, жорстока розправа з тими, хто мав власний погляд на правління комуністичного режиму в Україні. Дехто, як Скрипник та Хвильовий, усвідомивши страшні наслідки «господарювання» московсько-більшо-

вицької влади, чинили самогубство, дехто із чесних комуністів відкрито критикували антинародну політику Комуністичної партії. Тоді їх арештовували, розстрілювали або засиляли до радянських концтаборів, з яких майже ніхто не повертався.

Кожен розумний і чесний комуніст по-своєму реагував на те, що відбувалося в його державі протягом ХХ століття. Багато хто, забуваючи про свою честь і гідність, ставав мовчазним співучасником злочинів комуністичного червоного терору, схвалював політику Комуністичної партії. Але були й сміливці, які фіксували злочини більшовиків у своїх таємних щоденниках, бо розуміли, що не в змозі протистояти жорстокому беззаконню та людиновбивству. Фактично це були щоденники для майбутніх поколінь, в першу чергу поколінь ХХІ століття, щоб ніколи не повторилися комуністичні жахіття ХХ століття.

Були такі герої серед комуністів і в Бориспільському районі – це бориспольцець Заволока Дмитро Дмитрович та виходець із села Дударкова Прудкий Гнат Деметрійович.

Московсько-більшовицька влада жорстоко розправилася з ними та їх сім'ями. Ця книга про трагічні долі сміливців, а їх щоденники – це послання до всіх майбутніх поколінь ніколи не допускати в Україну кривавого московського режиму.

Валентина Стрілько-Тютюн,
президент Міжнародного освітнього фонду імені Ярослава Мудрого,
кандидат педагогічних наук

*«Ніколи не страждали
так люди, як зараз»*

Дмитро Заволока

Заволока

Дмитро Дмитрович

Без права бути собою

Дмитро Заволока народився 26 січня 1906 року в Борисполі і був другою дитиною в багатодітній сім'ї селянина-бідняка. До 1924 року він жив в Борисполі, де з 1921 по 1924 рік працював на млині кочегаром. Дмитро успішно закінчив Бориспільську школу, мріяв стати істориком.

Встановлення радянської влади в Україні Дмитро сприйняв досить спокійно, в 1921 році вступив до комсомолу, а в 1924 році по першому ленінському призову 18-річний юнак вступив до лав Комуністичної партії. Так розпочалася його стрімка політична кар'єра: з 1925 по 1928 рік Дмитро Заволока працював першим секретарем райкому комсомолу в м. Макарові Київської області, завідувачим відділом комуністичного дитячого руху, в 1929–1930 роках був інструктором київської «Молочарспілки» та Київської обласної спілки транспортників. У лютому 1932 року його призначають партійним слідчим Київської обласної контрольної комісії, потім в 1934 році пленум Ленінського райкому партії м. Києва обирає Заволоку членом бюро, в цьому ж році його призначають завідувачим відділом пропаганди м. Києва, де він працював до 20 листопада 1935 року, до дня свого арешту. Це був перший арешт Дмитра Заволоки та перший вирок: 10 років концтаборів.

Дмитру і в страшному сні не могло приснитися, що після того, як він свій десятирічний термін відбуде від дзвінка до дзвінка у Воркутинському концентраційному таборі, 21 червня 1949 року його арештують знову і знову вишлють до Сибіру на довгі вісім років. Цинізм обвинувачення полягав в тому, що підставою для арешту була та ж сама причина, що і в 1935 році – записи Дмитра Заволоки в своєму щоденнику про антинародну політику Комуністичної партії та її вождя Йосипа Сталіна в Україні протягом 1928–1935 років. Ретельно записуючи свої думки до щоденника, як видно із цих записів, молодий двадцятирічний комуніст добре розумів, що це небезпечно. Побойовання Дмитра справдилися двічі, коли і в 1936, і в 1949 роках слідчий писав в обвинувальному висновку: «Следствием по делу установлено, что Заволока, будучи убежденным троцкистом, враждебно настроенным к советской власти, с 1928 по 1935 года в своем дневнике систематически записывал

Щоденник XXI століття

контрреволюционные правотроцкистские измышления, направленные против мероприятий партии и советского правительства в области переустройства сельского хозяйства (л.д. 28–30, 33, 34, 67).

В этих записях Заволока возводил злобную клевету на руководителей партии и Советского государства, восхваляя при этом руководителей правотроцкистской оппозиции и их политику, сравнивал существующий в СССР строй с фашистским строем Германии (л.д. 29, 33–34, пакет № 1) [11].

Отже, майже 20 років Дмитро Заволока мучився в радянських концтаборах лише за те, що мав власний погляд і власну думку про політику Комуністичної партії в Україні, згубні наслідки її діяльності та диктатуру Йосипа Сталіна.

Читаючи щоденник Заволоки, не перестаєш дивуватися тому, як двадцятип'ятирічний юнак точно і правильно оцінював криваву діяльність московсько-більшовицької влади в Україні.

У 1932 році він пише: «Мене надзвичайно дивує, чому ЦК партії не визнає по-більшовицьки своїх помилок у керівництві і не скаже у своїй

Заволока Дмитро Дмитрович, Світлина з кримінальної справи, 1949 рік.

постанові про це більш відверто і зрозумілим язиком для мас, а навпаки ліцемерно стверджує про те, що «країна вийшла з зернової кризи», а голодні села, а пухлі люди, діти?»

«Керуючи партією, керуючи робітничою клясою, керуючи соцбудівництвом, невже не можна було б передбачити хоч трохи наперед те, до чого ми можемо прийти. Коли цього не зуміти зробити, то хоча б вчасно виправляли припущені помилки, реагували на дійсний стан речей, що вже сигналізує небезпеку. Ні, на це сталі і їже з ним не здібні. І от ми маєм наслідки. Гостре зубожіння працюючих мас».

«Запаморочилось комусь від успіхів соцбудівництва. Забули за маленькі інтереси, потреби робітника і селянина. А який від цього харч буржуазії та білоемігрантській наволочі. Вони ж, напевне, знають за дійсний стан у нашому радянському союзі. Та й робітнику, революціонеру Західної Європи це не зовсім гарна наочна агітація за комунізм».

«Думують строїть соціалізм не живими людьми, що мають живі інтереси, а якимись механізмами, які для себе абсолютно нічого не потребують, а можуть цілком бути задоволені соціалізмом. Глупство, яке нам занадто дорого коштує».

«І справа не лише в незадовільному стані посіву цього року, а в усій тій руїні, що сталася в сільському господарстві. Кінське стадо майже на 40–50% видохло. Поголів'я рогатого скоту більш, як удвоє зменшилось. Свині зводяться. Дрібна худоба майже знищена. Селянство з сіл розбіглося світ за очі, коли не все, то все ж таки значна частина. Політична довіра до радянської влади катастрофічно порушена і дивно, що у всіх цих справах винними залишаються «перекручення на місцях», про які я завчасно «сигналізував ЦК партії». І, напевно, не скоро знову вийдуть знамениті історичні пояснення «вождя» партії т. Сталіна про причини перекручень та чергові завдання з цим як було по питанню колективізації в 1930 році, де були винні хто хочеш, лише не ЦК».

«Я часто дивуюся, невже можна мовчати і миритися з таким станом речей, бачити навкруги все те безглуздя в керівництві, що існує, і не реагувати? В кожній же республіці, краї, області сидить велика кількість керівників, що безпосередньо керує виконанням, стикається з масами. Невже вони нічого не бачать і не роблять ніяких висновків? Серед них же багато старих революціонерів, підпільників, що пройшли

сувору школу царського свавілля, що добре усвоїли теорію марксизму-ленінізму, що не один рік працювали під безпосереднім керівництвом Леніна. Чому вони мовчать? Чому не реагують на наслідки керівництва. Цим же шляхом можна дійти до загибелі. І коли я над цим усім думаю, мене охоплює невимовний жах. На чолі починає виступати «циганський» піт. Я захлинаюся під тягарем різних думок, мене гнітить не розв'язане питання: куди ми йдемо, що з нами буде. Так же не можна!»

«Наша преса робиться зовсім відірваною від життя. В ній про все майже пишеться..., крім дійсного стану речей».

«Дійсно, яка разюча різниця між нашими офіційними промовами, до речі, яких за січень було виголошено і віддруковано надто багато, що констатують обов'язково величезні досягнення, наш зріст. А втім фактичне становище кожний працюючий відчуває на своїй спині. Контрасти разючі. І мені здається, що оцім усім промовам наших провідників ніхто не вірить, навіть самі члени партії. Дивно, чому так засліплені провідники тими всіма формальними досягненням, що ми маємо, і не бачать того величезного бідкування, що переживає майже увесь працюючий люд країни».

«Трапилося надзвичайно багато видатних виняткових подій. По-перше, в Німеччині стався фашистський переворот. Соціал-демократів прогнали, комуністи розгромлені і загнані у підпілля. У влади став Гітлер, який розгорнув шалений фашистський терор і свою фашистську диктатуру. Форми цієї диктатури надзвичайно близько подібні на форми політичного керівництва нашої країни. Так що й для фашистів дарма не пройшов досвід нашого будівництва й диктатури пролетаріату».

«І не один лише я все це так переживаю, а нас багато, можливо сотні тисяч. Скоріше б хто-небудь розчинив двері, вікна нашої партійної будівлі і дав би зайти свіжому повітрю, дав би зайти світлу, сонцю!!!» [11].

Особливо турбувало Дмитра Заволоку жахливе становище селян, до якого в 1932 році довели новоявлені комуністи.

«За весь революційний період ніколи ще мати не мала такий песимістичний, безпорадний настрій, як зараз. За її словами, ніколи ще так не жилося селянству, як зараз. Ніколи не страдали так люди, як зараз.

«Придушили селян, да так, що аж дальше нікуди, а від цього і селянам так живеться, бодай і вороги наші ніколи так не жили, і робочим теж погано. І що буде далі, хто його знає».

«Селянство майже голодає. Часті випадки голодної смерті. Настрій прибитий, пригнічений. Господарство кожного селянина в занепадливому стані. Навіть по зовнішньому вигляді, коли заїдеш в село, зразу кидається якась злиденна опустілість. Поголів'я скота катастрофічно зменшилось».

«Ми ж самі собі плюємо в обличчя, коли печатаєм хоча б таку ухвалу, як про роботу тваринницьких радгоспів (постанова ЦК ВКП(б) СНК СРСР та НКЗ СРСР», до сьогоднішніх «досягнень» додаємо «кладбище» людей, що довели до загиби сотні тисяч, мільйони корів, свиней, овець. Але чи ж вони довели? Треба хоч перед собою бути відвертим, довела та система керівництва, яка панує сьогодні як державна, проти якої жодного слова ніхто не сміє сказати».

«Да, надзвичайно важко чути, знати про цей стан селянства. І ми, партія, свідомо, своєю лінією, своєю поведінкою, своїм керівництвом утворили його. Не зуміли ми пристосувати нашу комуністичну програму до переробки роздрібненого селянського господарства».

«Справа, в зв'язку з якою їді на район, надзвичайно заплутана, занадто грязнувата. Виникла під час боротьби за хліб. Зміст перекручування лінії партії. Я би хотів знайти хоча б один район, де б не було перекручування. Здається, таких районів на Україні немає. Та навряд чи і в усьому Союзі знайдеться. Сама система нашого керівництва, самі методи нашої роботи сприяють різним перекручуванням».

«Ми часто розкуркулювали селянина, який ніколи за своїми економічними ознаками не належав до куркульської групи населення. Чомусь часто на місцях забували про Ленінське визначення куркуля, а центр не нагадував за це і не виправляв як слід помилок місцевих «заправил». Революційна законність зовсім загубила своє значіння і силу. На місцях, як правило, панував произвол. Голе адміністрування, що часто переходили в недозволений произвол місцевої влади, що межує з неприкритим цинічним грабунком, на який селянин не знаходив ні суда, ні права».

«Хлібозаготівля, а разом з нею і ліквідація глитая як класу, проводилась під неможливим натиском і адмініструванням, де будь-який

революційній законності не залишилось і малесенького місця, а був произвол, грубе порушення мінімальних прав кожного громадянина. Хліб заготовлявся під саму покривку. Те, що знаходили в коморах, в хатах, майже до хунта забирали державі. І часто бідняк, середняк, чи то колгоспник, збувався свого останнього пуда тому, що хтось сказав, що в нього куркульський хліб ховається. Хлібозаготівля в окремих місцевостях (Грабів) перетворилась на знущання над населенням, доходила до узурпаторства. Розкуркулювали теж дуже часто «куркулів», які ніколи ними не були. А знаходили першу ліпшу причину і продавали їх майно. Ясно, що після такого розмаху хлібозаготівлі, таких методів роботи, наслідки сказались: велика частина селян, в тому числі значна частка колгоспників залишилась без хліба. Почались масові тікання з своїх сіл, куди очі глядять. Переїздили цілими сем'ями в найдальші кутки Республіки лише б не залишились у своєму селі. Роботи цураються, від землі тікають, худобу нищать, господарство опускається».

Дмитра Заволоку ситуація, яка склалась на селі, глибоко ранить, він однозначно приходить до висновку, що винен в усьому цьому жахітті Йосип Сталін.

«Але ця негативна, ця чорна сторона наших буднів, мене непокоїть. Вона мене нервує, не дає мені політично-громадської рівноваги. Я завжди нею тероризуюсь. Коли я про неї починаю думати, мене зразу ж посіщає моє бажання, починає одолівати злість, якесь роздратування. Моя злість, моє роздратування спрямовується на конкретних людей, на людей проводу сьогоднішнього життя, і, як не дивно, більш всього і гостріше падає на Сталіна. (28.V.1932 р.)»

«Категорично не погоджуюсь. Теоретичні праці Сталіна – худосочні, мізерне порівняння з тими роботами, з тою спадщиною, що нам залишив її Ленін, не говорячи, звичайно, про класиків марксизму – Маркса і Енгельса. Можливо, дехто, почувши оці мої твердження, сказав би, що я не об'єктивний критик, а що я жовчний недобиток троцькістський чи то зинов'євський, а то може і контрреволюціонер, а тому, мов, і зводю усі ці наклепи на «великого Сталіна». Чепуха. Я такий же троцькіст-зинов'євець, як і монархіст. Чужим розумом не збираюся жити і тим більше не хочу бути обмеженим, тупим догматиком, як це багатьом приходить бути, або ж з власної причини (обмеженості),

або з вимоги формальної дисципліни. Я прекрасно розумію: скажи цю думку вголос, як тебе не тільки викинуть з рядів партії, а і посчитають соціально-шкідливим елементом і загонять туди, де Макар телят не пас. Це усвідомлюють усі ті, що не хотіли бути догматиками, попугаями, але завжди прикидаються і хором кричать «ура!» Мені здається, такий стан не може бути без кінця. Буде такий час, що кожний буде говорити, що він думає. І будуть його (Сталіна) помилкові твердження розбивати вірними твердженнями, а не контрреволюційними, лагерьми та іншими репресіями».

«Прочитав виступ Бухаріна і Рикова на пленумі ЦК. Цілкоміто засуджують свої минулі помилки, й без жодних застережень приєднуються до генеральної лінії партії та визнають вірність й правоту сучасного парткерівництва. Мені промова Бухаріна особливо сподобалась. Умниця, значно глибше аналізував наслідки п'ятилітки й завдання на найближчий час, чим навіть Сталін. По-моєму, Бухарін теоретик більш глибший, ніж Сталін. Останній часто в своїх «історичних» промовах говорить звичайні речі, про які інші говорили, або які є наслідком не глибокого теоретичного аналізу, а поверхового узагальнення» [11].

Вражає молодого комуніста Дмитра Заволоку, як за короткий час, буквально за декілька років сталінського правління, змінився його рідний Бориспіль. У вересні 1932 року він записує:

«Був у Борисполі, їздив по невеличкій персональній справі, пробув там всього декілька годин, але й їх було досить, щоб побачити, які різко перемінився Бориспіль. Вулиці опустіли, скрізь відчувається якийсь застій, що нагадує місцевість після військових подій або великої епідемії, або стихійного лиха, що опустошило як зовнішні ознаки життя, так і внутрішні. Вулиці позаростали бур'янами, людей дуже мало видно. Ті, що зустрічаються по дорозі, мають понурий, пригнічений вигляд, майже, як правило, всі обшарпані. Погляди кидають на зустрічних ворожі, підозрілі і непривітні. Стараються ховатися від очей. Подвір'я запушені. Велика кількість дворів зовсім зруйновані і виглядають пожарищами, але без чорних обгорілих стовпів. Частина напівзруйнованих. Колись вони, напевно, належали тим, що їх розкуркулювали, як глиталям, як твердоздавцям, як іншим ворожим елементам. Але ті подвір'я,

де зараз живуть, чи то колгоспники, чи то одноосібники, теж мають запушений вигляд. Переважна більшість господарчих будівель пустують, деякі з них починають руйнуватися. Коли подумаєш про ці всі справи, аж голова обертом йде.

Що ж нас навесні жде? Хлібозаготівлі надзвичайно туго йдуть, особливо по індивідуальному сектору. Дядьки пам'ятають науку минулого року, не здають хліба, але до них знову почали застосовувати старі методи минулого року. Примусово стягують, як із «злісних» нездатчиків хліба. Коли про все це думаєш, приходять дуже і дуже невеселі думки. Не знаєш, чия ж ми партія? Хто за нами йде, на кого ми спираємося? Чи дійсно ми є виразники інтересів пролетаріату та колгоспного селянства? Чи це нам лише здається і ми ілюзію прийняли за дійсність?»

«Настрій в населення і індивідуальника надзвичайно пригнічений. Скрізь чувається придушене, глухе невдоволення, але це надто м'яко сказано. Щось відчувається в настроях, в думках більш загрозливе, чим незадоволення. Коли людина голодує, вона переходить в іншу ступінь реагування».

«Становище дома надзвичайно тяжке. Вже декілька місяців зовсім у хаті відсутній хліб. Живуть картоплею та картопляниками. В дітей (Миші, Колі, Віті) стало розвиватися гостре малокров'є і вони часто жаліються на головокруженіє. Хліб появляється в хаті лише тоді, коли мати приїжджає з Києва і привозить «гостинців».

Молодий політик Дмитро Заволока розумів, що комуністична держава замість того, щоб дбати за своїх людей, прирікає їх на злиденне, голодне, безправне існування. Це ранить його й обурює. Він пише:

«Де це видано, де це чувано, щоб у радянській країні, в соціалістичній республіці робітник працюючий жив гірше, чим у капіталістичному суспільстві! Це ж компрометація, нищення віри робітника в перевагу соціалізму. Дико робиться, коли подумаєш, що це ж порівняння робить не ворог радянської влади, а комуніст, що перший стане в захист радянської країни».

«Мені до болю стало тяжко і соромно за їх життя. Невже такі переживання мусила принести їм революція? Невже таке життя вони мусили мати у вільній країні?»

«Стан сім'ї домашніх дуже тяжкий. Жодного фунта хліба й нічого іншого, окрім молока. Да й то, в першу чергу, треба його витратити на утримання самої корови. Коли вже вони вийдуть з цього безхліб'я?»

Говорять, що вмер Іван Пінчук. Для мене це була несподівана і тяжка новина. Я був певний, що з Івана в майбутньому буде великий інженер. Але доля його була не з щасливих. З інституту його викинули як сина куркуля, хоча, по суті, його батько і не був куркуль, а був власник-кустар. Після чого він пішов до армії, де захворів. Повернувся додому і на пожарищі, на руїнах свого батьківського двору, без догляду, без достатньої їжі – сконав. Шкода, шкода».

«Да, і життя невеселе, коли не більше можна сказати. Багато з інститутів почали розбігатися. Тікають хлопці на край світу, лише б не жити голодним життям. Настрій у більшості важкий, пригнічений. Точаться різні ворожі розмови. Ну, та й хіба може бути інакше, раз людина хронічно голодна».

«Дійсно, величезні потенціальні можливості і здібності закладені в нашого радянського громадянина. А коли б йому ще дати товару, скільки він хоче, дати харчові продукти і при зрості виробничих сил в країні, маючи завжди змогу мати гарний заробіток, це був би найщасливіший народ».

«Історична дата. Перший день першого року другої п'ятирічки. Для мене він закінчується голодним шлунком. Сидів в ЦК ОКК до 11 години вечора. Готую матеріал про керівництво облміліції, але так їсти захотілося, що я не міг довше висидіти і пішов шукати по крамницях чого-небудь на вечерю. Обійшов не менше 8 крамниць і абсолютно ніде нічого не знайшов. Скрізь порожньо».

«Обідав в їдальні КПІ, але обід хоч і комерційний, але зовсім невдачний, бо ж я після нього залишився голодний, як шакал. Пішов до обл. КК, а по дорозі заходив у всі продуктові крамниці і хотів що-небудь купити, щоб дообідати та заодно повечеряти. Але даремні були мої пошуки. Ніде не міг абсолютно нічого знайти харчового».

«Кожний день дивлюся, читаю, прислухаюся, хочу побачити ознаки оздоровлення, покращення нашого політичного та економічного стану і не бачу їх. Шукаю і не знаходжу! І від цього надзвичайно боляче стає».

Розливається по жилах якась отруйна рідина. Різні нехороші думки кожний день роєм лізуть у голову, і нема від них покою. От-от, здається, починаєш від них відкараскуватися, а тут яка-небудь деталь, випадок, знову їх хоробливою яскравістю встановлює почуття в думках. І кожний, з ким лише не зустрічаєшся, не говориш, всі відчувають майже одне і теж, але всі мовчать і чогось чекають. Невже всі ми міліони, десятки мільонів пасивно чекаємо позитивних ознак в явищах сьогодення життя?! Де наша активна свідомі функція? Чому треба ховати те, про що ти думаєш? Чому не висловити його, колективно не обміркувати?»

«Випадково взяв про суд над шкідницькою зграєю в ЗРК КПВРЗ і надзвичайно був вражений, що основний керівник цієї зграї С.Сардаковський, мій приятель і хороший дядя. Взнав і не вірив своїм вухам, щоб Сардаковський, що має 40 років виробничого стажу, «потомственный» пролетарій, перший оратор на заводі з срібною сивою головою раптом шкідник. Тут щось не так».

На сторінках щоденника Дмитра Заволоки зовсім мало інформації про нього самого. Дізнаємося лише, що це була молода людина, яка хоч і не мала вищої освіти, була дуже освічена, розумна, трудолюбива, з ліричною душею.

Він читав багато різної художньої літератури як зарубіжної, так і української. Дмитро слідкував за періодичною пресою, часто відвідував театр, оперу, любив слухати гарну музику, обожнював українські народні пісні, захоплювався кіномистецтвом, періодично ходив у кіно, умів милуватися красою Києва і Дніпра.

«Потім дивився на Дніпро, на київські околиці, й коли на них дивлюся, завжди відчуваю якась внутрішнє захоплення, що тотожне з захопленням, коли стоїш і розглядаєш якусь величну на широкому полотні картину якого-небудь геніального художника. Хоча я в мистецтві обмежений, не всякий зразок мистецтва розумію. От, наприклад, сьогодні теж сидів і слухав музику, оркестру під керівництвом досить відомого диригента (заслужений артист республіки). Винятково майстерно виконували окремі музичні речі. Слухав і не розумів її краси. Звуки не розворушили моєї душі, не доходили до серця. І я на їх ніяк не реагував. Хоча слухав уважно і намагався зрозуміти. А інколи я

із захопленням слухаю музику. Особливо тоді, коли виконують мої улюблені народні мотиви, або ж з якої-небудь раніш слуханої опери чи взагалі будь-якої музики».

«Я не хочу кар'єри, командних висот, мені хочеться маленької, але улюбленої роботи, в якій би я творив, горів полум'ям, ентузіазмом. Мені хочеться утворювати якісь цінності, що принесли б користь майбутнім поколінням. Мені хочеться дати максимум того, що в мене десь глибоко заховано й що під впливом освіти, сприятливих умов, могло б втілитися у реальні цінності, надбання епохи. Робота моя в обласній КК зовсім не задовольняє, не сповнює мене поривом ентузіазму, творчою енергією. Виконую її я повільно, по партійному обов'язку. Кімната моя – незатишний куточок, а настоянний льодник, в якому можна людей сажати за наказаніє, а не жити постійно. от і зараз в кімнаті адський холод, нетоплено, звичайно, я сиджу в кожусі, під яким осіннє пальто, далі – піджак, далі – светр, далі – джемпер, далі – дві сорочки і до всього цього у валянках. І все ж таки, незважаючи на це «предохранення», я замерз й руки мої подерев'яніли від холоду. Вже понад 10 днів вожусь з тим, якби дістати дров і все ніяк не можу».

«Ще одна трагічна новість – самогубство письменника Хвильового. Я її зрозуміти не можу, але для мене це була надзвичайно трагічна новість, смерть Хвильового я з великим болем зустрів. Його я, як нікого більше з сучасних революційних письменників, шанував. На нього в мене було надто багато надій, сподіванок і раптом – ця безглузда смерть».

«Я помітив після цих незаслужених дій, як моя голова почала швидко сивіти. І тепер у мене майже весь правий бік, центр голови аж до лоба густо вкритий сивиною. І я в 28 років уже був більш сивий, чим мій батько, якому зараз понад 60 років і який лише в цьому, 1934 році, почав сивіти».

Трагізму долі Дмитра Заволоки додає його нещасливе кохання до Ольги з красномовним прізвищем Калекіна. Він довго не міг з нею одружитися, декілька років із нею зустрічався, присвятив їй не одну сторінку в своєму щоденнику. Згодом Дмитро став вагатися, бо зрозумів, що Ольга – людина не щира і підступна: «Великою перепоною для поліпшення наших стосунків є те, що я не вірю Ользі, не вірю в її хороші почуття до мене, не вірю в чесність її поведінки, не вірю в її відвертість».

На початку осені 1935 року Дмитро Заволока все-таки одружився з Ольгою Калекіною, яка на той час була завідуючою відділом ЦК комсомолу України. А вже 4 жовтня вона зламала замок в шафі письмового столу Дмитра, забрала його два щоденники та віднесла до органів КДБ.

15 листопада 1935 року Заволоку Дмитра за заявою його дружини Ольги Калекіної арештовують. Попереду у Дмитра постали два десятиліття страхіть у радянській в'язниці та концтаборах Сибіру.

Через декілька місяців арештовують і меншого рідного брата Дмитра – Івана Заволоку, аспіранта філософського факультету Київського університету.

Життєвий слід Івана навіки згубився в радянських катівнях. Так радянська влада помстилася українцю-комуністу за свободу слова.

Побоювання Дмитра щодо своєї свободи слова справдилися двічі, коли і в 1936, і в 1949 роках слідчий писав в обвинувальному висновку: «Следствием по делу установлено, что Заволока, будучи убежденным троцкистом, враждебно настроенным к советской власти, с 1928 по 1935 года в своем дневнике систематически записывал контрреволюционные правотроцкистские измышления, направленные против мероприятий партии и советского правительства в области переустройства сельского хозяйства».

В цих записях Заволока возводил злобную клевету на руководителей партии и Советского государства, восхваляя при этом руководителей правотроцкистской оппозиции и их политику, сравнивал существующий в СССР строй с фашистским строем Германии» [11].

Щоденник Дмитра Заволоки вражає глибиною оцінки трагічних наслідків правління московсько-більшовицької влади в Україні. Він став його заповітом і застереженням майбутнім поколінням українців ніколи не допускати в свою державу московських правителів.

Уч. форма с.р.р.р.р.
Уч. д.т. и.с. д.т.р.р.р.р.
к.р.р.р.р.р.р.р.р.р.р.р.р.
д.р.р.р.р.р.р.р.р.р.р.р.р.

ПОДСЕРПЕНО
№ 11 2009 11.04/11.04

Дело № 51.
Формы
арестованного
Заволоки Д.Д.
19/21 1935
на 118 листах

Формы № 16
Дело № 7
Получено 11.04.1935

49905 ФП

Щоденник Заволоки Дмитра Дмитровича (Виниски)

«Сьогодні я «вихідний». Хоча по суті кажучи не було після чого бути вихідним. Бо і минула шестиденка не принесла належних темпів і потрібного навантаження. Але що-ж зробиш, раз народ «вихідний», приходить підкоряться. Я таки зайшов до Обл. КК, але абсолютно нікого не застав, а тому теж ушився во своясі.

* * *

День пройшов непродуктивно. Але зате відпочив. До 12 години ваявся в постелі і читав. Потім поснідав, помився і пішов. О 3 годині зайшов до кіно. Дививсь картину «Острів рівності». Закордонний фільм, середньої вартості. Хоча на диво має соціальний сюжет. Це так рідко трапляється з закордонними фільмами. І накінець всього відвідав, здається, за місяць вперше цирк. Довго не хотів іти, вагався. Жалько було часу гаяти. Потім пішов і по совісті кажучи не жалкую. Були цікаві номери. Особливо в німецьких акторів. Їх на диво було сьогодні дуже багацько. Не знаю наскільки це для ССРР вигідно. Все ж з ними треба розраховуватися валютою закордонною, а не вабить чимось романтичним. Кожна подорож приносила мені цілий ряд нових дійових осіб, з якими так чи інакше я стикався. Ну і взагалі мої подорожі як поновлення оточення подобаються. Хоча з моїм плечом не завжди вони зручні. Кепсько те, що на руках у мене немає квитка, прийдеться стояти лишню годину у «хвості», а я цього не люблю. За «справу», яку треба буде вести у Баришівському районі, майже не думаю, навіть не згадую за нею. Вчора заготовив в зв'язку з нею запитальники, накреслив порядок, яким буду користуватись і на цьому скінчив. Сьогодні зовсім не повертався до Баришівської справи.

* * *

Закінчив читати Гюго «Людина, що сміється». Оставсь якийсь гнітючий осадок. Не зрозумів, для чого закінчувати так роман? Яку мету собі ставив автор? Невже не можна було охоронити художню вартість твору і подати значно світліший кінець. А потім взагалі твір написаний в «надзвичайно захоплюючій послідовності». Навіть важко іти тими

усвоєно розмірними кроками, якими просувається читання. А через те саме читання теж виснажуюче. Потім надзвичайно багато різного матеріалу побічного від безпосередньо живих дій твору, а це забирає багато часу. Або ж треба писати філософський трактат і окремо твір з конкретними діями, або ж поєднання їх до купи утруднює легкість усвоєння і читаємості твору. Я би не хотів знову читати таку по формі і по методу книжку.

* * *

Зараз десять годин. Треба збиратись їхати на вокзал. Залишаю одну Уляну дома. Погано те, що вона одна. Молода, недосвідчена. А я не люблю, коли в неї збираються імпровізовані «вечорниці», або ж сидить парень за північ і не керується «золотою серединкою» стіни. Добре б було, коли б вона в одній з своїх товаришок в цей час жила. Не скучала б, і для мене спокійніш.

Сьогодні ранком о 5 год. повернувся з Баришівського району. Врештешки дуже багато, але мало таких, що приємно було б надати. Все похмурі, невеселі, тяжкі вражіння. Чим більш я придивляюсь до сьогоднішнього стану села, чим більш прислухаюсь до настроїв, як працівників на селі, так і селянства – то все більше упевнююсь, що ми нарobili багато помилок. І помилок таких, яких важко на ходу виправити, бо занадто вони заглибились. Та чи взагалі хто збирається визнати ці помилки? Здається, ні.

Головне це в питаннях колективізації. Весь валовий збір головним чином пішов на різні заготівлі. Як кажуть «для держави». Навіть посівфонди в більшості колгоспів вивезені у хлібозаготовлю. І зараз досить велика частина колгоспників зовсім немає що їсти. Особливо те, що валютою. А свої доморощені брали б за радянські грошові знаки. Принципово ще вчора про це домовлено. Не знаю, як тільки тепер прийдеться пересуватись, якщо прийдеться не до самого району їхати залізницею, а й кіньми. Саме почало розпускати дороги. Ще може в районі «законсервувати». А це не дуже весела історія буде.

Завтра їду в справах КК до Баришівського району. Пробуду там 7 день. Про район, окрім справ, що маю на руках, майже нічого не знав. Навіть не знаю, як туди і потрапити. Чи є залізнична станція Баришів чи

треба брати до якоїсь іншої станції квиток. Мені б хотілося знайти таких зовсім не знайомих навіть по назві своїй районів, відвідати і познайомитися з цілим рядом інших районів, що про їх існування я знаю або по історичним даним, або по різним літературно-описовим тощо (Тараща, Сміла, Чигирин, Канів, Золотоноша тощо). Сьогодні вечором читав «Людина, що сміється» Н. Гюго. Прочитав половину. Мало опису дій, а більше філософствування та різних порівняльних думок автора. Які до речі мені набридають. Я прибічник менше розглагольствувати, а більше діяти.

Справа, в зв'язку з якою їду на район, надзвичайно заплутана, занадто грязнувата. Виникла під час боротьби за хліб. Зміст перекручування лінії партії. Я би хотів знати хоча б один район, де б не було перекручування? Здається таких районів на Україні немає. Та навряд чи і в усьому Союзі знайдеться. Сама система нашого керівництва, самі методи нашої роботи сприяють різним перекручуванням. Тут звичайно такі лікувальні заходи, така хірургія, якими ми займаємось, не в силі буде оздоровити становище на місці і раз назавжди забезпечити місця від всіх хвороб такого змісту. Треба лікування за другою методою примінити. Вже сотні, коли не тисячі навіть десятки тисяч «нестійких» членів партії, що допустились різних викривлень, покарані найсуворішими засобами впливу і все ж такі різні викривлення не припиняються, навіть не зменшуються, а навпаки зростають. Треба буде пізніше зробити повний прогноз їх причиновості, бо на зараз я ще не продумав усього до кінця. Треба лягати спати, зараз початок на другу годину опівночі.

О дванадцятій годині ночі виїзду до Баришова. Ніч моя напевне пропала «не за цапову душу». Але для мене поїздки з такими «удобствами» не первинка. І все ж таки вони мені не противні, а навіть більше, подобаються. Не знаю чого так, але майже кожну поїздку, яка трапилась у моєму житті, особливо службова викликала в мене якийсь підйом, пошвавлення. Такі поїздки були на повному утриманні колгоспу, бо своїх окремих господарств немає (батраки). Ці колгоспники зовсім сидять без хліба, навіть і без картоплі. А тому в ряді колгоспів району колгоспники крадуть харчі і свиней. З комбікорму печуть з них лепьожки і їдять. В частині колгоспів проїдають посівфонди, що є. Теж саме і в частині індивідуальників зовсім менше хліба. А загальне вражіння таке, немов

би країна переживає тяжкий голод, або ж напередодні масового голоду. Хліба ніде не можна купити і по 2 крб. за хунт, хоча є такі господарства, можливо і не мало, які ухитрились заховати хліб (закопати тощо) і тепер його мають. Але теж споживають його по секрету, щоб сусіди і не бачили.

* * *

Методи хлібозаготівлі були занадто ліві. Користувались головним чином голим адмініструванням, масовими обшуками, арештами і взагалі припускали нічим не виправданий произвол. Масово-виховна і роз'яснююча робота зовсім була занедбана. Населення, починаючи від замощного куркульського слою і кінчаючи колгоспником-бідняком було залякано, зтероризовано. В постановах РПК були різні попереджуючі уповноважених ухвали проти «лівих» загибів і беззаконія, а на ділі боротьба з такими проявами не велась, навіть більше, сам РПК став на шлях голого адміністрування, утворив оперативну трійку під керівництвом секретаря РПК, на яку викликали уповноважених з повним складом сільради, управи колгоспу і давали взбучку, супроводжуючи останню арештами, залякуваннями тощо. В результаті всієї роботи район все-таки виконав план хлібозаготівлі лише на 66–69%.

* * *

Зараз стан з мобілізацією насівфондів занадто загрозливий. Всього мобілізовано по району 40%. Надій на значне збільшення цієї кількості майже нема ніякої. Отже загроза, що майже 50% посівплощі навесні залишиться не запахані. Окремі настрої є такі, що коли б навіть увесь і посівфонд був, то все ж таки є загроза не виходу на роботу великої кількості колгоспників, що немає ніяких харчів. Через це і при умові цілковитого забезпечення посівматеріалом, залишення незасіяної площі багато. Це зараз, а що буде, коли треба буде збирати урожай. Тоді ж харчові ресурси і того будуть менші, чим зараз. І от знову загроза, що посіяні лани не будуть своєчасно убрані, або і зовсім загине частина врожаю. Для чого було утворювати таке напружене становище на селі? А особливо в колгоспному секторі? Чи можна було уникнути цієї неба-

жаної загостреності. Ясна річ, що можна було. Треба було більше уважно віднестись до потреб і в першу чергу харчових потреб населення. Забезпечити людей харчовими запасами, зберегти посівфонди, фураж для коней і стан був би неузнаваємий, порівняно з сьогоднішнім днем. Можливо такий стан лише в одному районі, тоді вина на районному проводі? Але ні, факти що мають місце, майже у всіх районах говорять за теж саме, де не лише факти, а живі люди, думки, настрої їх про те ж свідчать. Це хвороба загальнореспубліканська. Всесоюзна. Настрій в населення і індивідуальника надзвичайно пригнічений. Скрізь чувається придушене, глухе невдоволення, але це надто м'якко сказано. Щось відчувається в настроях, в думках більш загрозливе чим незадоволення. Коли людина голодує, вона переходить в іншу ступінь реагування.

* * *

Народ з сіл, з колгоспів повально тікає, перекочує до міст, до заводів, новостройок, шахт. Гонить не бажання мати легкий хліб, а бажання позбутись загрози голоду і найти людське рівноправне життя. Під цими рішеннями стирається класове розшарування села. Колгоспник приховує заможного, стає на його бік, а куркуль заможний розпливається серед колгоспників, бідноти.

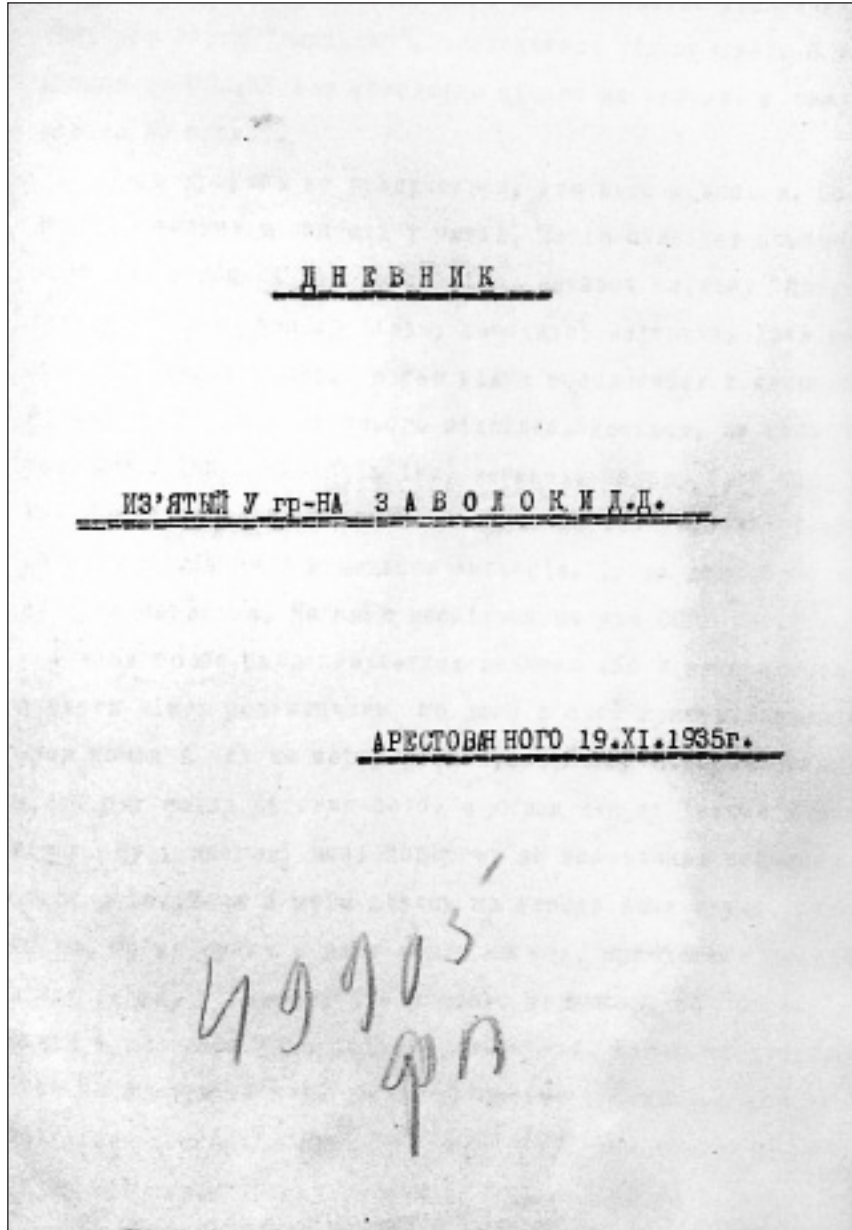
Ще ніколи здається за час революцій не було так грубо порушено робітничо-селянську спайку як зараз. 1918–1920 роки – це роки військового комунізму, але і тоді моральний стан селянства у його взаємовідносинах з радянською (робітничою) владою був кращий, чим зараз. І я не знаю, що може нас чекати впереді, коли ми не звернемо уваги на утворившийся стан і не візьмемось виправляти ті помилки, що ми припустили. А виправляти треба негайно. Основної політики партії для цього не потрібно змінювати. Курс на соціалізацію сільського господарства і надалі мусить залишатись і надалі треба боротись за колективізацію і з усіма її ворогами. Не зупиняючись ні перед якими засобами чи труднощами. Але треба обов'язково за всяку ціну досягнути того, щоб основний процент хліба селянин, колгоспник мав в необмеженій, цілком задовільній кількості. Треба стосунки держави з населенням і зокрема селянством у його продажо-продуктових функціях переводити суворо добровільно. Треба, щоб контракція для виробника була вигідна, щоб він сам з охо-

тою йшов на неї, а не примусово, як це зараз робиться. Кожну функцію селянського виробництва треба стимулювати, робити її вигідною двохсторонньо, як для держави, так й для виробника-селянина. Кожному селянину, що вступив, чи вступає у колгосп треба показати переваги колективного господарювання, а не навпаки, як це зараз в більшості колгоспів стало, в якому ціле літо працював колгоспник, а на зиму не має що їсти і ходить босий і голий. Цим стимулюванням до вступу в колгосп і до збільшення видатності праці колгоспу не створиш. Ясно, що в процесі соціалізації сільського господарства трапляється багато труднощів і відсутність коштів, і відсутність кадрів і головно приватна власників психологія, але з бігом часу все це можна буде пересилити, але ні в яким разі не в таких умовах, які зараз утворені на селі.

* * *

Заходив Семен, багато говорили. Він теж одної оцінки всіх сучасних явищ, як і я теж боляче гостро їх переживає, але ж одними переживаннями справи не налагодити і не допоможеш. Активно ж боротись з ними не має змоги. Режим партії, що існує зараз, не дозволяє цього. А ми перш усього є члени партії, члени більшовицької організації. А тому настрої, оцінки наші залишаються з нами. Ми же виконуємо волю партії, волю більшості. Хоча я певен, що таких настроїв, таких думок є багато, у кожного члена партії, що не загубив зв'язки з масами. І мене дивує, чому в партії зараз утворився такий стан, коли найменший прояв критики, коли найменший прояв власних спостережень карається «опортунізмом» і негайними оргвисновками. Цей принцип, на мою думку, глибоко хибний, чреватий різними неприємними несподіванками і негативними наслідками в житті і будівництві нашої країни. Принципи більшовизму не такі і не так їх розумів проводир партії Ленін, як їх зараз розуміють сучасні «проводирі». Але я вірю, що при всій обмеженості і засліпленості цих «проводирів» партія з рештою у всій своїй масі цілком зрозуміє утворившеся становище і вживе відповідних заходів. Ми ж не якась каста, а живі частки великого робітничого трудового організму. А тому зможемо відчути його пульс і определити хворості.

Вчора ще приїхала мама. Але лише сьогодні з нею відверто розговорився. Становище дома надзвичайно тяжке. Вже декілька місяців зовсім

Щоденник Дмитра Заволоки, світлина із кримінальної справи.

Щоденник XXI століття

у хаті відсутній хліб. Живуть картоплею та картопляниками. В дітей (Миші, Колі, Віті) стало розвиватися гостре малокровіє і часто жаліються на головокруженіє. Хліб появляється в хаті лише тоді, коли мати приїжджає з Києва і привозить «гостинців». Раніш, коли бувало мати починає розповідати за свої справи і наводить факти голодування, недоїдань я не вірив, не прислухався до цих розмов і говорив: «Що Ви, мамо, підпали під ворожу агітацію і розказуєте різні куркульські «страхи», розмову повертав на жарти і запевняв, що нічого страшного не може статись, держава і партія до цього не допустить. Але коли сьогодні вона мені знову почала говорити і в її голосі бриніло ридання, у виразі обличчя спазми плачу, а на очах блищали сльози, я не міг не відчути того важкого, безпорадного стану, у якому живуть наші домашні. А в пам'яті в мене ще свіжі, ще виразні були згадки та вражіння, що я відчував, бачив у Барішівському районі. І коли мати почала розповідати, як дома кілька днів тому назад вся наша Заволоківська рідня з'їхалась і зустрілась у тітки Катерини і після розпитого літра горілки, замість веселих розмов як це раніше було, почали плакати, клянуци долю свою і своє тяжке життя, я відчув, як мені під саме горло підкотило щось важке, здушило мене всього і мені здавалось, що я не втримаюсь і почнуть литись сльози. До того це було тяжко, кошмарно-неможливе переживання. Мені до болю стало тяжко і соромно за їх життя. Невже такі переживання мусила принести їм революція? Невже таке життя вони мусили мати у вільній країні? Може, кому здається, що я впадаю у непотрібний сентименталізм, що я займаюсь м'якотілим, інтелігентським хниканням. Але я хотів би знати, хто із самих хоробрих може равнодушно і холодно слухати гірку і тяжку правду, що виходить із самих глибин людської душі, що наболіла горем і тяжким непросвітним життям. Та коли цей голос сходить від змученої стражданнями матері, в якій з-під слів виривається ридання, а на обличчі написано горе, нужденне життя і безпросвітний смуток. Я лише сьогодні помітив, як сильно за останній час змарніла моя мати. Ясно, що не від щастя і не від гарного життя.

Я не знав, що їй відповідати на її розмови, я був безсилий чим небудь її обрадувати і лише спромігся сказати, що такий стан буде недовго, не може ж бути того, щоб партія не бачила того нелюдського життя, яким навкруги живуть, і коли є факти голодування, це буде скоро виправлено.

Я не знаю, чи повірила вона мені, чи ні, але більш не заперечувала. Я теж не хотів повертатись до цієї розмови. Її весь час турбує те, чи дійсно прийдеться надіятися лише на той посівматеріал, що мають люди і на ті харчі, які є для весняних робіт. Хтось в них на зібранні в колгоспі говорив і резолюцію по цьому прийняли, щоби колгоспники своїми внутрішніми посівресурсами забезпечили весняну посівкомпанію, а також надіялись лише на свої власні харчі. В колгоспників же, за словами матері, зовсім нічого нема.

Ясно, що в її словах дуже багато згущеності, а, можливо, і ворожих випадів, що хочуть навмисне інсценувати голод та злидні, я про це їй теж сказав. Але та доля правди дійсного стану, що про нього вона розказувала і не вірить якому немає ніяких підстав, є надзвичайно тяжкою і неймовірно гіркою.

* * *

Вечором прийшов додому, немає ні куска хліба, мати всі кусочки і сухарі забрала додому на «гостинці», а в крамниці хліба не хватило, а тому прийшлося і мені повечеряти одною картоплею із гнилою чи то тухлою тюлькою, що Уляна взяла в крамниці в Київторгу. Да, стан харчових труднощів чим далі, то все більше дає себе відчувати. Не зважаючи на те, що в основному зернова проблема розрішена, приходиться все таки сидіть без хліба. І не зважаючи на те, що тваринницька проблема теж в основному розрішується, зовсім ніколи не бачити і не їсти ні м'яса, ні жирів – ненормально. Не знаю, наскільки довго буде тягнутись такий стан?

* * *

Внутрішнє почуття кепське. Немає життєрадісності, бадьорості. Відчуваю якусь перевтому. Не хочеться не над чим працювати. Лише, коли вийдеш на двір, відчуєш подих весни і проміння теплого весняного сонця, робиться веселіше і хочеться жити. Дивишся на людські постаті цікавим оком окидаєш жіночі постаті і шукаєш «своїх». Але теж марно. Хоча я задовольняюсь з того, що мені ніхто не забороняє роздивлятися їх, як хочу, інколи хочеться більшого. І тоді я згадую Ольгу. Для чого, не знаю, хоча добре відомо, що ніякого повороту немає і не може бути.

І все ж таки згадую. Це напевне від того, що я не можу жити, не маючи друга жінку, або хоча б не думаючи про таку.

* * *

Не знаю про що можна писати? Усе таке старе, таке одноманітне. Життя іде похмуро, невеселим кроком. І це не моє персональне, а загальне, людське. Вже кілька днів читаю Леніна «Что делать». Немов би під цією назвою, що давала відповідь на життя партії в 1901 році я хочу знайти відповідь на життя сьогодні. Але даремна річ, коли б і знайшов, що відповісти на сьогоднішнє болюче питання, то все рівно не порадив би становища. Бо ж такий порядок речей, при якому нема змоги говорити свіжі, нові думки, пропозиції до тих, які вже сказані і про які лише можна говорити. Чомусь читання, а особливо усвоєння мені важко дається. Чи тому, що політична мова, якою користується Володимир Ілліч важка, чи тому, що зважаючи на академічність видання творів Леніна, різні примітки перешкоджають концентрації думок. Чи, може, я зараз сам не в цілком працездатному стані? Мені здається те і друге. До того ж зміст «Что делать» трохи отвлечений від сьогоднішнього дня, хоча абсолютно не загубив свого принципового політичного значення. За три дні встиг прочитати лише чуть більше половини. Окремі місця перечитую по декілька раз. Хоча, здається, прийдеться перечитати ще раз всю річ.

* * *

Ніяк не зрозумію, що в мене зараз, от уже кілька днів за стан? Навіть важко схематично передати. Особливо ночі якісь тривожні. Здається зовсім згинули мої міцні на сон ночі. Не зважаючи на те, що я завжди пізно лягаю, днем зовсім не сплю. Ніч у мене проходить неспокійно, а ранком рано прокидаюся і не можу ніяк заснути. На обличчі теж здається трохи змарнів, і сам бачу, і Уляна говорить. Очевидно сьогоднішнє моє життя цьому сприяє. Надзвичайно складні і важкі переживання політично-партійного змісту. Незадоволеність своєю роботою в Обл. КК, а також повна відсутність свого суто суб'єктивного життя духовно-психічного порядку.

Додому приходжу рано. Сиджу сам, читаю, або і нічого не роблю, але іти куди-небудь зовсім не хочеться. Сьогодні майже силою заставив себе піти, думав подивитись, яку-небудь кінокартину, а цим самим трохи розвіятись і краще спати. Але ж на картину не вдалось потрапити, скрізь великі черги, а я черг не люблю. Завагавсь. Хотів повертати додому, але сам собі на зло не пішов додому, а до цирку. Хоча і не хотілось іти. Програма майже стара. Скучно, але нічого не зробиш.

* * *

Кожну хвилину приходиться у голову питання політичні і не дають мені спокою. Надзвичайно багато у оточуючому житті, у сьогоднішніх подіях чогось катастрофічного, безнадійного, непоправимого. Стан з посівкампанією як ми на неї не дивимось оптимістично, але ж все таки загрозливий. Посівфондів немає повністю. З тягловою силою що день, то гірше. Коні падають, а ті, що живуть, зовсім не придатні до роботи, виснажені через відсутність концкормів, мають поганий вигляд. Люди, колгоспники мають чи не найгірший за весь пожовтневий період моральний стан. А хіба з таким настроєм напрацюєшся, а до того ще й харчів немає. Стан надзвичайно напружений, невідгідний для успішного переведення будь якої роботи, а тим більше посівкампанії. Я певен, що про такий стан більшість партпроводу знає, але чомусь мовчить. Невже вважають його за нормальний? Між одиницями, не офіційно, поза углами точаться балачки про сьогоднішній стан на селі. Офіційно ж усе спокійно. Ми успішно будуємо соціалізм, у нас велетенські здобутки. А в цілому на *«Шипці все спокійно. Геть правих і «лівих» опортуністів. Хай живе вождь партії Сталін. Якось смішно і боляче робиться. Для чого така комедія, для чого такий самообман. Невже не можна тверезо усе оцінювати і шукати шляхи поліпшення. З нас напевно сміються, нашим же словам, запевненням про «успіх» не вірять.*

Ми ж самі собі плюємо в обличчя, коли печатаєм хоча б таку ухвалу, як про роботу тваринницьких радгоспів (Постанова ЦК ВКП(б) СНК ССРР та НКЗ ССРР), до сьогоднішніх досягнень додаєм *«кладбище»* людей, що довели до загину сотні тисяч, мільйони корів, свиней, овець. Але чи ж вони довели? Треба хоч перед собою бути відвертим, дове-

ла та система керівництва, яка панує сьогодні як державна, проти якої жодного слова ніхто не сміє сказати.

От сьогодні в *«Пролетарської Правді»* в нарисі Охріменка про *«свинячі справи»* теж описується доля одного радгоспу, керівники якого завтра поповнять *«кладбище»* керівників тваринницьких радгоспів. А чи вони винні? Зовсім ні. Бо ж *«за чинним положенням Сахнівський свинорадгосп на Конотопщині здає державі всі зернові культури, що він засіває»*, а в самого зараз положення до неймовірності катастрофічне. *2215 штук свиней голодують, їдять лише січку з пареної соломи та мерзлих буряків»*. І наслідок красномовний *«замість 141 шт. беконних свиней, радгосп ледве спромігся здати тільки 20 і далі через усе це здихає 35% поросят»*. Хто ж винен? Ми, партія, наша система роботи. Тупе ідіотське підкорення, свіжої думки, ініціативи мільйонних мас якимсь догмам дикого закону *«авторитетності»* і непорушності лінії *«великих міра сего»*. Ні, я зараз більше не хочу нічого писати, бо почуваю, як мене усього піднімає ізнутри і я відчуваю, що через це я здібний говорити, думати і писати дурниці.

* * *

Написав Івану листа. Хотів зовсім не писати, але подумав, що так не гарно, і написав. А написати хотів тому, що Іван свиня, ще й порядочна. 9 березня він виїхав з Києва по мобілізації ЦК ЛКСМУ для роботи в АМСРР і аж до другого квітня абсолютно ніякої звістки про себе не писав. Три тижні мовчанки. А дома турботи. Чому мовчить, що з ним сталося. Мати теж спеціально їде до Києва, аби взнати за свого любого синка. А він грубий егоїст, займається своїм *«благоустрієм»* в Тирасполі. Зарахували його аспірантом історичної секції Наукового Комітету, так би мовити науковим робітником став. Дивуюсь тільки, як може така людина, як Іван, з його світоглядом, в якому ще немає нічого стало его і твердого, без ніякісінької життєвої практики зразу сісти на лаву наукового співробітника. Це ж криза кадрів. Хоч би дали хлопцю закінчити Інститут. В нього ж теоретичних знань не більше, як за два роки навчання. Хоча він хлопець не дурний, трохи сам над собою працював, а трохи взагалі має природних здібностей. Але його сьогоднішні знання – це поверхові, накрадені думки, цитати. А чогось поглибленого, усвоеного і

життєвою практикою перевіреного в нього ще мало. А тому його аспіранство передчасне. Можливо, на науковій роботі вирівняється.

* * *

Сьогодні за вечерею прийшлося їхати майже на окраїну міста. Сидів дома вечором і читав, захотілось їсти. Дома, як завжди, окрім хліба немає нічого. Пішов купувати до ЦРК, але ціни такі сумашедші, що прийшлося їхати на околицю, щоб купити чогось повечеряти по своєму карману. Сто грам сухої ребрики 2 крб., 10 грам простої волової ковбаси – 1 крб. 30 к. Скільки же треба нормальному чоловіку, щоб наїстись. Та не одну їжу за такими цінами не вистачило б утримання, а квартира, а сім'я, а топливо, а одяг! Ще б можна багато найти «а» та хрін з ними і так жутко стає. І це відчуває зараз більшість робітників, більшість працюючих. Прямо неможливі злиденні умови життя. Ціни такі на ринку, в тому числі і в кооперації, і в держторгівлі, що жутко стає. Пересічний заробіток не піднявся настільки, щоб поспішати за цінами на ріжний крам. А крам цей баснословно піднявся у ціні. А тому реально зарплата переважної більшості працюючих надзвичайно низилася. Я пам'ятаю 1927–28 р., коли я одержував 135 крб., я тоді жив зовсім не відчуваючи ніяких бюджетових труднощів. А зараз я одержую пересічно 250 крб. і завжди надзвичайно напружене становище. До того ж я зовсім не купую ніяких речей, ні одягу, ні книжок. І грошей не вистачає. До того ж я харчуюсь теж кепсько. Але ж я сам. Ну і Уляна частково. А як тому робітнику, що в нього пересічно заробіток 150–100 крб., а таких у нас більшість, а до того і купа дітей. Справи в нього напевне не дуже веселі. Нам би партії не мешало б подумати над цими справами, поряд з завданнями «виконати п'ятилітку в 4 роки».

* * *

Надзвичайно часто згадую Ольгу. Що зробити, щоб скоріше її викреслити з пам'яті. Жінка. Але де ж її знайти таку, яка би відповідала усім вимогам.

* * *

Прийшов додому без чверті 11 години ночі. Було засідання партколегії Обл. КК. Здається третє по счету після організації Облесті. Слу-

хали 15–16 апеляційних справ. В більшості хлібозаготівельні партствягнення. Переважно виключення з лав партії. З розглянутих справ лише одному затвердили постанову Рай КК про виключення. Решті кари знижені. А це показує надзвичайно часті випадки легковажних підходів до виключення того, чи того члена партії. Заходів товариського й партійно-виховного впливу майже не використовується. Про те більшість покараних – це робітники, або ж бідняки, батраки, що з перших днів революції стоять на стороні Радянської влади і активно приймають участь в соцбудівництві.

Я задоволений з сьогоднішнього свого робочого дня. Можливо моя перевтома і на ніч позитивно впливе. Не буду повертатись з боку на бік і не вживатиму способів «штучного утомлення», які не гріх, але ганьба і які минулу ніч я вживав.

* * *

Сьогодні вихідний. Майже цілий день відпочиваю. Зранку довго вальявся в постелі. Здається сон мій починає повертати на своє старе місце.

* * *

Їздив на завод. Таке враження від зустрічів, як колись було в Борисполі, особливо в перший період мого виїзду з Борисполя. Зустрічі з жартами, з «ура», з розпросами, з зацікавленими поглядами «оглядинками» і т.ін. Завод потроху виходить з прориву. Березнева програма як по перевозам, так і по вагонам виконана на 100%. Квартальне завдання залишилось трохи недовиконаним. Обіцяють в другому кварталі «перекрити».

З трьох годин на пленумі Міськради. Я так рідко буваю на ділових засіданнях Міськради. Розглядували питання про бюджет на 1932 р. Питання досить сухе, коли особливо прийняти до уваги, що воно вже обговорено у відповідних партійних інстанціях.

Сидів і думав, от раніш, на якому зібранні я не був, яке б питання не обговорювали, завжди в мене знаходилось бажання і матеріал говорить. Але зараз ані матеріалу, ані бажання. Чим це пояснить? Можливо, моєю відірваністю від характера цього питання, яке сьогодні дебатовалось на

пленумі. А можливо внутрішньо-психічним станом. Народу було мало, з 2000 членів і кандидатів міськради було не більше 300–100.

* * *

Після пленуму бродив по Володимирській горці. Давно збирався піти глянути на стан Дніпра. Дививсь на Дніпро, на околиці. Довкіль немає ніяких змін. Дніпро у своїх старих берегах, навіть у льоду. Хоча деяка частина Дніпра очищена від льоду і по ній уже сковзять колодки, які напевно перевозять людей з одного боку на другий. Офіційне повідомлення з «Пролетарської Правди» сповіщає, що криголом почнеться 7–8 квітня. Цікаво чи і в цьому році буде така повінь, як минулого року? Дехто стверджує навіть, здається, через пресу, що повінь буде не менша, чим минулого року. Ходив по скверу і дихав на повітрі на повні груди весну. День теплий, весь день світило сонце. Відчувається, що кожна людина хоче звільнитись з-під зимнього одягу. Багато зустрічалось з розхристаним пальто, частина все ж у весінньому одягу. Завтра я теж хочу звільнитись з мого «хомута».

* * *

Вихідний закінчив одвіданням кіно. Дививсь картину здається «Зірвану маску» з життя Польщі. Картина стара ВУФКівська. Трохи «попахує» нездоровою ідеологією. Народу по вулицях дуже багато. Кожний по своєму переживає весну. Одиночек мало, лише хто йде з роботи. Всі «паровано», а то й «кущово» ходять. Мені здається, що таких, як я «екземплярів» майже не зустрічається. В мене інколи, коли я йду в різноманітному і живому потоці вулиці, виникає бажання зачепити когось із жіночого полу і заговорити. Отак і сьогодні було бажання, коли вийшов з кінотеатру. Переді мною йшла струнка жіноча постать теж з кінотеатру. Але буржуазно давно встановлена мораль стоїть на стороні проти таких випадків. Я ж тут такого нічого поганого не вбачаю. Да і чи не все рівно, де я познайомлюсь з якоюсь нашою людиною? Чи це буде зібрання, чи це буде при зустрічі мого приятеля з незнайомою. Чи ще при якомусь випадку. Важно те, щоб у моєму ставленні до нової людини після знайомства було більше людського, простого, чим фіглярства і сентиментального інтриганства.

* * *

Прийшов додому і застав черговий номер журналу «Політзаняття Марксизму». Розгорнув і почав із захопленням читати. Я часто задумуюсь, що треба перш усього почати вивчати? Я кидаюсь безсистемно і на політекономічні теми, і на філософію, і на історію, і на літературознавство, і на Леніна, і на Маркса, і на Плеханова. І з цього дуже мало користі.

Моє бажання велике і многогранне, а можливість обмежена і скупа. Треба б установити повну поступовість. Але самостійно це проробити досить важко. Треба буде зв'язатись з якимось науково-навчальним закладом і під його керівництвом почати поступово озброюватись.

* * *

Випадково натрапив на об'яву в газеті «Пролетарська Правда», що Київський педагогічний Інститут профосвіти оголосив набір на заочний сектор Інституту. Я подумав, чи не піти мені на цей заочний сектор, щоб дарма не гаяти часу, а скористатись нагодою і під певним систематичним, методичним керівництвом почати підготовлятися? Тим більше, що на цім заочнім секторі є факультет соціальних наук, який мене по своєму цілеспрямованні цілком задовольняє. 12 квітня (вихідний) обов'язково заїду до Інституту і довідаюсь за умови вступу та роботи, годі свинопаском працювати.

* * *

Учора і сьогодні я майже «центральна постать» в партколегії. Нікого немає, то пороз'їжджались, то хворі. І тому напевно, що я зважився сам, я почуваю себе повністю ненавантаженим, а тому і задоволений з своєї роботи. Хоча є і інша причина бути більше задоволеним від своєї роботи. Причина ця та, що я працюю в партколегії на положенні так би мовити «ученого єврея» (здається є такий термін-поговорка). Себто найбільш складні справи доручаються мені. Справи зв'язані з «високими матеріями» професора тощо теж мені. Крім цього приходиться і інші «поважні» справи виконувати. Наприклад, план праці для колегії на IV, V, VI місяці теж мені прийшлося скласти. Провідний матеріал до бюлетеня Обл. КК про роботу РКК по партлінії теж за дорученням Наро-

децької я написав. Взагалі ці функції дають певні точки зросту в роботі, в розвитку і через це я цілком задоволений від своєї роботи, можливо не на довгий час, але ж задоволений.

* * *

7.IV був на науковому фільмі. Це другий звуковий фільм, що я бачу в своєму житті. Зветься «Дві зустрічі». Фільм слабше зробив вражіння, чим перший «Путьовка у життя», але теж непоганий. Я просидів на ньому два сеанси. Малює життя з одного боку Червоної армії, а з другого – наше мирне будівництво та побут, хоча виразно фіксує нашу увагу і на питання шкідництва, контрреволюційної діяльності. Технічне виконання фільму поодиноким бездоганно, але є багато місць де звукопередача не чітка, неразборлива, а також не природня. Через це я сидів два сеанси, бо з одного багато місць кадрів і розмов не зрозумів. А в основному фільм позитивний.

* * *

Сьогодні вже рівно два місяця, як з Ольгою ми «розквитались». Переживання не такі, як були у місячний ювілей. Навіть не думаю про сьогоднішній ювілей, майже до 18 годин вечора. І тільки тоді, коли взяв щоденник і поставив дату, мимоволі пригадав її історичне побутове значення. В моєму житті за цей час нічого не змінилось. Розумію в побутовому відношенні. Чи задоволений я з свого життя? І ні, і да. Ні, тому, що нема духовно-фізичного об'єкту приязні. Да, тому, що мій внутрішньоморальний стан спокійний, ніхто його не роздратовує. А також і матеріальний стан мене не нервує. Бо ж грошей хоч і немає, так все ж таки не боляче, що через мене хтось голодний, чи не зодягнений сидить. А мені на їжу та на деяку допомогу Уляні моїх коштів хватає.

* * *

Чи довго я можу витримати у такому стані? Мені, здається, ні. Бо ж ніколи мене не покидає бажання знайти собі товариша жінку. Хоча проблема одруження зовсім не зачіпляє, а навмисне обминає. Та і зрозуміло, прийнявши до уваги сучасне життя та деякі персональні особливості. На Ольгу я не сподіваюсь, хоча інколи з'являється бажання

зустрітись, більш справедливо було б сказати не «з'являється», а постійно, підсвідомо живе. Вона про себе ніяких чуток не подає. Мені здається, що це не природне її бажання, а відчуття совісті, що нарешті в неї заговорила. Напевне в час травневих свят захочеться побути у Харкові у своєї Мілки, може, і до Києва захоче заглянути. Що ж милості просимо. Будемо ради побачити.

* * *

І так в моєї надії на заочне навчання в Інституті профосу нічого не вийшло. Ходив сьогодні. По умовам не підходить до мене, або вірніш я не підхожу до умов. По-перше – це заочний відділ перепідготовки педагогів, а я зовсім не збираюся бути «скромним» педагогом. По-друге – вимоги до знань вступаючих теж підвищені, треба обов'язково мати закінчену середню освіту, якої на превеликий жаль не маю. По-третє – треба платити 100 крб. на рік, теж не підходяща категорія. Напевне, треба буде зайти до Культпропу МПК, або Областкому і поговорити, чи нема в них в запасі певних можливостей на заочну освіту.

* * *

Ходив на завод. Як тільки приходить вихідний день, так і тягне до заводу. Майже з усім активом говорив. Справи ідуть по старому. Все той же прорив. На 12.IV замість 9 паровозів здано 1, по вагонам програма виконана теж на 50%. Зарплата не виплачується. Далі дві фотографії на згадку. Одну – в редакцію «Трибуна Січнівця» Зніщенко, другу – «Шефкомбінат» – Морову, хороші ребята. Нічого корисного не зробив. Але весь час проходив. Ходив до першотравневого парку, дививсь на Дніпро. Крига зовсім зійшла, але розрив незначний. Напевне вода ще буде прибувати. Рівень води не досягне рівня минулого року. Народу вештається багато. Холодно. Вата.

* * *

Вечором підготував на завтрашнє засідання партколегії матеріал та прочитав одну статтю «Под знаменем марксизму». Стан мій не цілком працездатний. Мені здається весна вплинула на мою продуктивність в роботі, особливо самоосвітній. Сядеш за стіл за проробку якої-небудь книжки, появляються в голові зовсім побічні справи і розвіюють кон-

центрацію думок. Клята весна і без неї інколи бувало в ланцетах побічних переживань, а тут ще її впливи.

* * *

Тільки що прийшов з роботи. Засідала партколегія в 5 годин вечора до 11 години ночі. На кінець вечора засідання відчувалось притуплення всякого мишлення. До того ж мені прийшлося доповідати за 10 справ, а через це напевне я і «отупів» більше всіх. Крім засідання також прийшлося з 100 відсотковою навантаженністю працювати днем, увірвавши лише півгодини на обід. Народу на вулицях, тротуарах – багато. Відчуваються весняні настрої, впливи.

* * *

Вже кілька день дає себе знати моє плече з рукою, зовні – ніяких негативних особливостей, а по суті надзвичайно гострі болі уривками та відчуття якоїсь обмеженості рухів м'язів та біль не то в середині кості, не то в сухожилах. Не мішало б піти на кварцелікування, а також і на рентгенознімок. Але як тут увірвеш часу. А, можливо, і виїхати прийдеться.

* * *

Кілька день був дійсно зайнятий. Проходила обласна нарада голів районних КК РСІ. На нараді стояло одно лише питання «Завдання РКК РСІ у черговій господарчо-політичній роботі, зокрема весняному сіві». Активність була велика, але більшість зовсім обминали питання про наші помилки і перекручування в роботі, а про політично-моральний стан села майже зовсім не говорили, а коли і говорили, то лише добре зашифровуючи ті негативні настрої, що панують у деякій частині населення. Виступав секретар Обкому Демченко. Говорив нескладно, не повністю закінчував, не доводив до кінця свою думку. Але говорив про ті речі, які нині керівники обминають, боючись скотитись на опортунізм. Говорив вірно. І згадував, що обов'язково видно у кожного представника району на селі. І про різні утиски та командування селянством згадував, і про загрозу розриву між партією і масами. Все рівно, але до кінця все не сказано.

* * *

Написав листа Івану, Сергію Співаку. А також одержав листа від Ольги. Пише, що скучно жити в глухому закутку, де ні газет, ні культурної розваги. Докладно про життя нічого не пише. Збирається приїхати до Києва на травневі свята. Очевидно, зустрінемось, бо ж просить, щоб я сприяв використати всі культурні можливості Києва. Не знаю, як вона до мене буде триматись і як я до неї поставлюсь. Ясно, що ми чужі одно для одного люди, але дещо спільне є.

* * *

Потроху працюю над історією ВКП(б) за Ярославським. Сьогодні проробив «Партія в революції 1905 р. Оцінки характеру і рушійних сил революції» та статтю Леніна «Земская кампания и планы» «Искры». Завтра почну «Две тактики социал-демократии в демократической революции» Леніна. Пов'язуючи вивчення історії партії з працями Леніна цих періодів, значно легше усвоїти дійсний стан і обставини окремих історичних подій в житті партії. Часто в інтересах визначення ролі Леніна та більшовиків у минулих революційних подіях, окремі істотні факти та спрямовання їх не освітлюються, або ж подаються досить однобоко. При вивченні ж самого Леніна по відповідних періодах цей «недолік» істориків виправляється.

* * *

Уважно перечитав газетки заводської багатотиражки. Почали хлопці регулярно надсилати до ОКК для мене, роблю деякі помітки, аби потім допомогати у кращій постановці роботи «Трибуни Січнівця». Читав ці невеличкі газетки і думав: «Коли був на заводі, ніколи з такою увагою не проглядував їх, а тепер навпаки». Це можна пояснити тим, що тоді приймаючи сам безпосередню участь у житті заводу, був так би мовити, пересичений ним і не було бажання читати про нього в заводській пресі. Тепер же навпаки. Єдина форма зв'язку з життям заводу – це ця ж «Трибуна Січнівця» і також живі розмови у зустрічах. Піду обов'язково до них у черговий партдень.

* * *

Часто думаю про приїзд Ольги до Києва. І одноразово маю велике бажання зустріти яку-небудь жінку, що відтягло б мою увагу і час на травневі свята від Ольги. Я не розумію, як можна буде почувати себе нормально при зустрічах з нею? Коли і на сьогодні ще не зник той внутрішній духовно-фізичний потяг, що раніш нас зв'язував. З одної сторони я буду почувати велику силу тяжіння і бажання зблизитись з нею в ці дні, з другого боку вона ж дружина іншого. Да, пожалуй, краще було б, коли вона не приїздила до Києва. Або ж я зовсім не був посвячений у її приїзд.

* * *

Вимушений день відпочинку. Вчора вечором «поухажував» за своїм вухом, да так, що зранку зовсім перестав що-небудь чути. А коли така «історія» трапилась з одним моїм вухом, ясна річ, що я на друге зовсім не міг що чути. І тому ранком опинився в надзвичайно психічно-напруженому стані. Не скажу, щоб це і фізично було приємно. Таке почуття я вже колись раз переживав. Це було у 1930 році, під час мого перебування в Криму. Відчуваєш всю пригніченність такого стану, особливо, коли знаєш, що цей випадок може трапитись з тобою і назавжди тебе залишить з таким самопочуттям і в такому стані. Погана особливість мати одно лише функціонуюче вухо. Лікарша при огляді визнала гостре запалення внутрішності вуха, а також порадила особливо обережно ставитись до догляду за цим вухом, бо це лише єдине джерело звукосприймання. Я сам гарно це розумію і все таки надзвичайно не уважний і необережний в поводженні з цим єдиним «звукоприймачем». Колись за це поплачусь. А тому прийшлося сидіть вдома з перев'язаним вухом, класти компреси і читати.

* * *

Читав майже виключно Леніна VIII том. Особливо приділяв увагу ставленню Леніна до різних соціально-політичних сил, що брали участь в революції 1905 року, зокрема взаємовідношенню пролетаріата з селянством. І це трапилось не випадково. Через сьогоднішні події мене цікавила практика розрішення аграрного питання в СРСР і взаємовідношення пролетарської держави з селянством, як безпосередньо Ленін

теоретично і практично вирішував це питання. З того, що я прочитав, не все ясно, але безперечно цілком ясно те, що Ленін бачить в селянстві не найближчого спільника для пролетаріату в буржуазно-демократичній революції. І друге: поділяє селянство на два класи – буржуазію і пролетаріат. Але в боротьбі за соціалізм пролетаріат виступає єдиним фронтом, в тім числі із с.-госп. пролетаріатом проти всієї буржуазії, проти всіх капіталістичних елементів, в тім числі і проти селянської буржуазії, заможного селянства.

* * *

Почав читати «Дві тактики»... Читаю з великим зацікавленням, навіть із захопленням. Дивуюсь лише, чому я раніш не займався систематичним поповненням своїх знань «первоисточниками», а займався різними «коментаторами», які свою функцію виконують не досить сумлінно. Да, причин цьому було багато, не слід їх перераховувати, те, що вспів, то виправлю. Година опівночі. Буду лягати спати.

* * *

Майже цілий вечір розмовляли я і мати. Приїхала купувати хліб на свята. Ніяк не можуть одвикнути од старих своїх традицій. Навіть цьогорічна скрута матеріальна, майже голод, злиденно обмежене життя і то не знищили бажання відзначати свята. От де консервативна, фанатична традиційність. І на неї напевне хворіє переважна більшість селянства, коли не все за незначним виключенням.

* * *

Говорили багато, але ні жодної хорошої думки, події я не почув. Та і не розмова це була, а по суті оповідання матері про сьогочасне життя селянства і своє звичайно. За весь революційний період ніколи ще мати не мала такий песимістичний, безпорадний настрій, як зараз. За її словами ніколи ще так не жилось селянству, як зараз. Ніколи не страдали так люди, як зараз. *«Придушили селян, да так, що аж дальше нікуди, а від цього і селянам так живеться, бодай і вороги наші ніколи так не жили і робочим теж погано. І що буде далі хто його знає»...*

* * *

На запитання, як іде посівна кампанія, теж відповідь, що малює невеселу картину. *«Люди роблять, рухаються чуть живі, збираються до 9 годин ранку, а потім поки розставлять на роботу, поки розпочнуть роботу, а їсти давай. А їсти теж дадуть ¼ такого хліба, що і в душу не вб'єш, ну до хліба один раз варять гарячу юшку. А за тих, що дома сидять, малі, старі, хворі і не говори, оставлені на призволяще, хоч умирай. Обіщали взимку, що трактори будуть і гроші в кожного колгоспника на це збирали, а зараз немає ні одного трактора. А кіньми не наореш. Не вступи одного-двох раз повернути їх на бороні, як вони стали. Стощені до послідньої степені, хуже куди, чим люди».*

Для чого я записую ці послідовні думки живого свідка сьогоднішнього стану села? Не знаю, воно для мене непотрібно сьгодні, я і так добре про це все знаю, це могло лише здатись для якого-небудь соціал-фашистського, або емігрантського журналу. Да, надзвичайно важко чути, знати про цей стан селянства. І ми, партія, свідомо, своєю лінією, своєю поведінкою, своїм керівництвом утворили його. Не зуміли ми пристосувати нашу комуністичну програму до переробки роздрібного селянського господарства. Не зуміли ми продовжити Ленінський принцип Союзу із селянством. Не зуміли запровадити Ленінську тактику в соціалістичній перебудові сільського господарства. В чому ж наші помилки? Форсірований темп колективізації, який полягає в тому, що в центрі нашої уваги була кількість, а не було одноразового організаційно-господарчого зміцнення. Ми не зважили своїх можливостей і того підсвідомого опору, який нам буде чинить селянство – дрібні хазяйчики. Я глибоко певний, що стан колгоспів був би при всіх тих умовах, які існують і сьгодні, але при іншому внутрішньо-психологічному ставленні до нього селянства був би значно кращим, чим колгоспний рух є на сьгодні. Але ми цього всього в повній мірі не зважили. Далі, ліквідацією куркульні, як класи, ми ліквідували чималу частину і середняцтва. В цій ділянці ми часто розкуркулювали селянина, який ніколи за своїми економічними ознаками не належав до куркульської групи населення. Чомусь часто на місцях забували про Ленінське оповіщення куркуля, а центр не нагадував за це і не виправляв, як слід помилок місцевих «заправил». Революційна законність зовсім загубила своє значіння і силу.

На місцях, майже як правило, панував проізволю. Голе адміністрування, що часто переходило в недозволений проізволю місцевої влади, що межує з неприкритим цинічним грабунком, на який селянин не знаходив ні суда, ні права. Вся наша робота переводилась по упорним завданням, що ніколи не зважували на громадські, а з цього і індивідуальні інтереси селянства. Зовсім забули за матеріальні і культурні потреби селянина. А хіба може розвиватись сільське господарство, тим більше соціалістичне без зацікавлення, без інтересу до нього селянина. А це все і привело до того, що з-під селянина був вибитий ґрунт. Він пішовши до колгоспу, відчув себе не лише відірваним від землі, яку він, до речі, завжди вважав своєю святою власністю і засобів виробництва, а він також відчув загублення всякого стимула його праці в сільському господарстві, а ще через деякий час він лишився і хліба. Ну, як при таких умовах селянин-хлібороб міг би зберегти своє місце у сільському господарстві і інтенсивності своєї праці? І ми самі винні, що не зуміли обережно селянина-індивідуаліста, приватного власника пересадити в колективне, соціалістичне господарство.

Звичайно ця балаканина, якою я тут займаюся, теоретично освіченому марксисту покажеться смішною, що не витримує будь-якої критики. Я це сам гаразд знаю, бо ж говорю я про це питання не з точки зору грамотного, свідомого своєї політично-теоретичної трактовки марксиста, а говорю, як кустар, що помацки хоче налпати відповідь тим сумнівам, які в мені весь час жили і живуть по аграрному питанню, зокрема, які виникли під час розрішення цього питання в практичному сьгоднішньому житті. В зв'язку з цим я задався ціллю прочитати все те, що було написано основоположниками марксизму по цьому питанню, зокрема Леніном. А коли я зайняв відправну теоретичну точку аграрного питання, з чим пов'язую і питання про селянство, тоді легко можна буде орієнтуватись в оцінках і критиці практики розрішення цього питання, а також самостійно цілком послідовно накреслювати ті практичні шляхи, якими мусить іти розрішення аграрного селянського питання в нас в СРСР. Хоча я зовсім в принципі не піддаю критиці настанову на перебудування дрібного селянського господарства на велике колективне, машинізоване. Та чи і знайдеться такий дурень, що заперечував би перевагу великого соціалістичного сільського господарства. Питання іде

лише про практику перебудування цього господарства, в якій мені здається, ми і нарobili надзвичайно багато недозволених катастрофічних помилок.

* * *

Пригадав якось випадково свої дитячі роки, мати про них особливо якось може розповідати, я так не можу. Скільки чогось чаруючого, привабного, наївно-простого. Говорили про те, як людина може в житті залінитися. От хоча б і в дитинстві був розбійникуватий, туго піддавався науці, це були перші роки, мав нахили до різних походженів, аж до кражи, звичайно яблук, баштан тощо. І нарешті без якогось спеціального батьківського, чи що впливу став на той шлях, яким зараз іду. А почали ми про це розмову з того, що зараз в Борисполі, мати оповідає: *«Почались дуже часті випадки злочинств, і беруть не щось цінне і не злодії, а крадуть картоплю, різну городину. Навіть до анекдотів доходять. Наприклад, на одну яму з картоплею в одну ніч прийшло три партії злодіїв, які зіткнувшись всі на місці злочину організовано розподілились поміж себе і потім попались. Другий випадок, коли забравшись у погреб до селянина Тишкова, в якому лежало лише 2–3 пуда дрібної картоплі і бурячків трохи, все це зібрало до одного хунта у мішок і винесло, але не вспіло втекти, сусід побачив і почав стрілять, після чого злодій зник, але через годину знову повернувся, коло погребу був пойманий засівшим господарем. Питається, що людей штовхає на ці низькі, негідні людини вчинки? Звичайно злидні, безпросвітня убогість, а, можливо, і голод. Отже у всіх цих випадках, які вони не незвичайні, можна ще раз підтвердити істину «бытие определяет сознание».* Людина не родиться з раз і назавжди зоставшимися, або якось непроизвольно виникшими особливостями, а приобретає їх під впливом певного життя, стосунків людських у цім житті.

* * *

Цілий день на положенні хворого. Вчора лікар заборонив чотири дні зовсім виходити з кімнати. Все через моє злочасне ухо. Сижу з компресом в кімнаті. Читав журнал «Під знаменем марксизму», статтю Вишинського «Фейербах в освіщеній меншевістського ідеалізма і механізма». Стаття написана толково. Але я одного лише не розумію, чому у всіх

майже сучасних теоретично-політичних писаннях і в «Большевику» і в «Правде» і в інших збірниках скрізь якось безкритична догматична метода у захисті різних тверджень наших політичних чи то суто партійних «авторитетів».

От і в цій статті те, що сказав Енгельс про Фейербаха, то є неоспоріма істина і коли Плеханов чи то Деборин подають якусь нову, або іншу оцінку Фейербаха, то це вже є «ревізіонізм», це є «ідеалізм», це не розуміння матеріалізму, марксизму і т. д. А щоб показати на аналізі самого твору Фейербаха про те, що оцінка його в Енгельса є вірна, а оцінка, приміром, Плеханова помилкова тому-то і тому. Цього немає. Питається, де ж той *«марксіський аналіз практики як революційно практичної діяльності»*. У сучасному методі спорів, дебатів надзвичайно мало. Я до цього питання у більш поглибленому аналізі хочу повернутись. Але це буде пізніше.

* * *

Я надзвичайно часто думками повертаюся до питання приїзду Ольги в Київ. Здається ця думка зовсім мене не покидає на протязі дня, навіть і вночі. Це надзвичайно погано. Я собою не володію. В інакшій разі цього не повинно бути. Навіть більше, мені здається, що в мене і працездатність якось підпорядкована до приїзду Ольги. Не будь цього приїзду, можливо, не було і працездатності цієї. Так, хай вона приїде, а потім через кілька день і поїде, про що я пізніш буду думати. З чим в мене буде гармонізуватися моя робота? Дійсно є над чим подумати. Хоч нема чого думати. Очевидно розвинуті чоловічі слабості духовного напрямку, от і лізе в голову всяка уява: предположення, думки тощо. Треба більш глибоше заволодіти своїм слабостями і переключити їх на інші об'єкти.

* * *

Почуваю себе фізично дуже погано. Цей постійний шум в усі, ця пов'язка на голові, що робить кожний звук зовні замогильним, приглушеним, неприродним. Немов би всі звуки зливаються, якийсь не членороздільний хаос, шум, а до того ще і з рукою знову абсцес, загострення, не знаю, від чого, чи від руки, чи від вуха, але температура теж підвищена. Ну, а від цього фізичного стану і настроїв не цілком працездатний,

відчуваю якусь слабкість переважно, але я все ж таки дещо зробив. Хоча то, що я робив не можна в повній мірі приймати тільки в механічному зменшенні плану хлібозаготівлі. Тут потрібні більш рішучі і кардинальні заходи у системи стосунків держави і селянства. Потім мене надзвичайно дивує, чому ЦК партії не визнає по більшовицьки своїх помилок у керівництві і не скаже у своїй постанові про це більш відвертим і зрозумілим язиком для мас. А навпаки, ліцемерно стверджує про те, що *«країна вийшла з зернового кризиса»*, а голодні села, а пухлі люди, діти? І як мотив зменшення плану хлібозаготівлі стверджує потребу *«розгорнути колгоспну торгівлю для голодного міста»*? Да смішні методи повороту назви, до «вчора». Ясна політика, як така, завжди не відверта, брехлива.

23.V. 1932 р.

Кілька день хочу занести до щоденника свої сільські вражіння і нарешті сьогодні знайшов хвилину придатну для щоденника. Був з виїзною парттрійкою Обл. КК на Звенигородщині. Повернувся 20.V ранком. Хотілося про багато дечого сказати своєму мертвому історичу і, здається, єдиному другу. Але все це «багато» застигається, тоне в одному. І це «одне», нехороше, не хотілося-б за нього писати. Не знаю, але за останній час, про щоб я не хотів оповідати, щоб я не пригадував, яким би враженням не ділився, все воно впирається в одну точку. І ця «точка» – це наше сьогодні. Тіневе «сьогодні». Може така хороблива чутливість до всього поганого, що ми маєм у буднях соціалістичного будівництва, і є негативна моя риса. Може вона позбавляє мене суворой об'єктивності. Але ця негативна, ця чорна сторона наших буднів мене непокоїть, вона мене нервує, не дає мені політично-громадської рівноваги. Я завжди нею тероризуюсь. Коли я про неї починаю думати, мене зразу-ж посіщає моє бажання, починає одолівати злість, якесь роздратування. Моя злість, моє роздратування спрямовується на конкретних людей, на людей проводу сьогоднішнього життя, і як не дивно, більш всього і гостріше падає на Сталіна.

Мені завжди здається, що в Сталіну головним чином криється те, що поглиблює тіні на нашому соціалістичному будівництві. В нього завжди буває, не зважаючи на його «геніальну прозорливість» та на історичні

вказівки, якісь недоречні, абсурдні, шкідливі перегини. Ясно він їх не хоче, але та лінія в роботі, що він її проводить, об'єктивно приводить до тих разючих «шедеврів», що ми їх маємо у сьогоднішньому житті. Керуючи партією, керуючи робітничою клясою, керуючи соцбудівництвом, невже не можна було б передбачити хоч трохи наперед те, до чого ми можемо прийти. Коли цього не зуміти зробити, то хоча б вчасно виправляли припущені помилки, реагували на дійсний стан речей, що вже сигналізує небезпеку. Ні, на це Сталін і їже з ним не здібні. І от ми маємо наслідки. Гостре зубожіння працюючих мас. Надзвичайно тяжке матеріальне становище робітників. І не лише робітників, бо ж в такому стані переважна більшість усіх працюючих. Прожитковий мінімум зійшов до неможливих преділів. Народ живе впроголодь. На ринку майже нічого немає (розумію і держторгівлю і кооперацію). В якому ж стані наша сільськогосподарська база постачання, так би мовити, основне джерело утримання населення. Тут ще більш катастрофічне становище, чим в місті, чим в промисловості. Селянство майже голодає. Часті випадки голодної смерті. Настрій прибитий, пригнічений. Господарство кожного селянина в занепадливому стані. Навіть по зовнішньому вигляді, коли зайдеш в село, зразу кидається якась злиденна опустелість. Поголов'я скота катастрофічно зменшилось. Цікаво було б порівняти, скільки зараз залишилось, прикладом, свиней, рогатого скоту, коней, порівнюючи до стану в 1926 р. Мені здається, наслідки були б разючі. Цей розклад в сільському господарстві, що відбувається вже кілька років, дійшов своєї кульмінаційної точки в цьому 1932 році і саме в час сьогоднішньої посівкампанії. Стан з посівом загрозливий. По Україні на 15.V за даними «Правди», засіяно, здається, 42% всієї засівної площі, а в нас на Київщині і того гірше. По 51 району Полісся засіяно 26%, а по решті 50 районів засіяно 33,5% ярих посівів. Найпределльніший термін посіву 1.IV. Залишилось всього 7 день. Але ж за цей термін не буде більшого ефекту, чим за попередні 1–1½ місяці. От тобі і маєш знижку в хлібозаготівлі на 87 млн. тон. До того ж в цілому ряді колгоспів сіл вже припинили посів ярих, тому, що тяглова сила зовсім виснажена і ні до якої роботи вже нездатна. Питається, чому в нас утворився такий «букет». Хіба так колективізація вплинула? Ні. Вплинула, але не так. Значно менше. З колективізацією селянство можна було примирити, але

для цього потрібно було бодай трохи стимулювати селянську працю в колгоспі, а також дати селянину хліба, аби він його мав для власного вжитку в достатній мірі. І це був би той мінімум, який забезпечив би розвиток зміцнення колгоспів. Ясно, такий висновок, це дуже примітивно-спрощений висновок, тут ще повинно бути цілий ряд заходів і засобів організаційно-господарчого зміцнення колгоспівського руху. Тут і машинізація с.г., тут і підготовка кадрів, тут і будівництво, тут і належна культосвітня робота і ще цілий ряд надзвичайно важливих завдань і потреб. Але й той маленький мінімум забезпечення споживчих потреб селянина, не допустив до такого стану, який утворився сьогодні. Але наша «верхівка» цього не добачила. А «низи», не маючи змоги демократично висловити свою думку і будучи поставлені в положення безкритичних виконавців «настарались». Хлібозаготівля, а разом з нею і ліквідація глита як класи, переводилось під неможливим натиском і адмініструванням, де будь-який революційній законності не залишилось і малесенького місця, а був проізвол, грубе порушення мінімальних прав кожного громадянина. Хліб заготовлявся під саму покрішку. Те що знаходили в коморах, в хатах, майже до хунта забирали державі. І часто бідняк, середняк, чи то колгоспник, збувався свого останнього пуда тому, що хтось сказав, що в нього куркульський хліб ховається. Хлібозаготівля в окремих місцевостях (Грабів) перетворилась на знущання над населенням, походила на узурпаторство. Розкуркулювали теж дуже часто «куркулів», які ніколи їми не були. А знаходили першу ліпшу причину і продавали їх майно. Ясно, що після такого розмаху хлібозаготівлі, таких методів роботи, наслідки сказались: велика частина селян, в тому числі значна частка колгоспників залишилась без хліба. Почались масові тікання з своїх сіл, куди очі глядять. Переїздили цілими сем'ями в найдальші кутки Республіки лише б не залишитись у своєму селі. Роботи цураються, від землі тікають, худобу нищать, господарство опускається. І лише зараз «центр» почав вживати заходів. Видав постанову про сільськогосподарський податок, про хлібозаготівлю, про м'ясозаготівлю, про торгівлю сільськогосподарськими продуктами. Але час прогаяний, розлад почався. Наслідки на лице. І коли б здається встановиться хоча б мінімально задоволений стан, невідомо. Щоденно пишуть в часописі, передають радіом, що постанови ЦК та уряду про

м'ясохлібозаготівлю та інше викликали в колгоспників та одноосібників хвилю ентузіазму, що в окремих районах в зв'язку з цим почали виводуватись зустрічні плани в сівбі, зріст колгоспів тощо. На мою думку, ці повідомлення лише матеріал для наших ворогів, що вголос кепкують з наших постанов і з причин ентузіазму нашого селянства. Чому радіти? Тому, що менше хліба, м'яса стали державі продавати? Чи чому? Да, скандальні ситуації. Неприємні наслідки. Запаморочилось комусь від успіхів соцбудівництва. Забули за маленькі інтереси, потреби робітника і селянина. А який від цього харч буржуазії та білоемігрантській наволочі. Вони ж, напевне, знають за дійсний стан в нашому радянському союзі. Та й робітнику, революціонеру Західної Європи, це не зовсім гарна наочна агітація за комунізм. Це ж недаремно ми мали в Германії зменшення голосів під час виборів президента за комуністичного кандидата і недаремно ми, комуністична партія, мали зменшення голосів під час виборів парламенту у Франції. Ну понятя про це, досить вже, я і сьомої долі не висловив того, що хотів. Зараз мене чекає тепла вода, треба вимитись після села та, напевно, і спати лягати. Бо вже з 12 години півночі повернуло. Завтра закінчу другу частину своїх думок.

24.V. 1932 р.

Майже дві години ходив понад Дніпром горою. Яка розкішна, чаруюча місцевість оці Київські парки. Відчуваєш величезну насолоду, ходячи по нескінченним алеям. Почав від Пролетарського, а вийшов навпроти Арсеналу. Не зважаючи на те, що сьогодні вихідний день для всіх установ, народу все ж таки було дуже мало. Мені ж хотілось бути в оточенні і чарівної природи, і людей. Хотілось зустріти, бачити здорових, молодих, вродливих, веселих людей. Хотілось дивитись на красивих жінок. Але я їх там не зустрічав. Такий настрій в мене не завжди. Інколи навпаки, зовсім нікого не хочеться бачити, зустрічати. Хочеться бути на самоті, з своїми безпритульними і невеселими думками. Зустрів в ідальні Самійла Д. Йшли разом по вулиці і згадували старих своїх земляків. Говорить, що вмер Іван Пінчук. Для мене це була несподівана і, як не дивно, тяжка новина. Я був певний, що з Івана в майбутньому буде великий інженер. Але доля його була не з щасливих. З Інституту його викинули, як сина куркуля, хоча по суті його батько і не був куркуль, а був власник-кустар. Після

чого він пішов до Армії, де захворів. Повернувся додому і на пожарищі, на руїнах свого батьківського двору, без догляду, без достатньої їжі – сконав. Жалько, жалько. Він не чужий був для революції, для соціалістичного будівництва. Розказував ще Самійло про життя студентське. Важко вони живуть. Бідують здорово. Хліба одержують всього лише 300 гр. Ну, а за громадське їхнє харчування і говорить нічого. На обід одна лише соєва похльобка, а на сніданок, вечерю кожний мусить сам собі організувати, що Бог дасть. Да, і життя невеселе, коли не більше можна сказати. Багато з Інститутів почали розбігатись. Тікають хлопці на край світа, лише б не жити голодним життям. Настрій у більшості важкий, пригнічений. Точаться різні ворожі розмови. Ну, та й хіба може бути інакше, раз людина хронічно голодна. А ще Марко сказав: *«Битіє определяє свідомість»*. А раз битіє голодне, голе, то і свідомість роздратована, однобока. Отут іще в нас величезна помилка, що ми недооцінюємо наших кадрів. Не дбаємо за них як слід. Студенство, на мою думку, слід би поставити в таке становище, хоча б по харчуванню, в яке ми ставили робітників провідних галузів промисловості. Вимога, порівнююче невелика, коли мати на увазі сьогоднішній стан робітника. Але це було б значно краще, чим ми маємо на сьогодні. А стан дійсно загрозливий. Хіба може як слід підготувляться студент, майбутній фахівець, коли він голодний? Хіба може він понести в промисловість, в сільське господарство здоровий морально-політичний настрій після свого сьогоднішнього студентського життя? Звичайно, ні.

* * *

Сьогодні пленум Міськради. Стоїть питання про останні ухвали партії та уряду. Цікаво, що буде доповідач про це говорить? Одну лише популяризацію, чи може і ще деякі «коментарії». Треба йти, бо зараз уже пів на шосту, а в шість призначено пленум.

1932 р.

Відкрив зошит. Але немає жодного бажання що-небудь писати. Що, власне, писати? Про напружений стан з весняною посівкампанією, (м'яко висловлюючись), чи про гострі харчові труднощі. Це все так набридло, все так відомо. Та й яка ціль в цьому, аби фіксувати все нехороше, що має наше сьогоднішнє життя. Писати ж своє персональне життя?

Воно в мене настільки одноманітне, бліде, беззмістовне, що не варт і час гаяти на фіксацію його. Одержав за цей час два листи від Ольги. Що з них для мене нового? Здається нічого. Пише про Букське життя. Воно нічим особливим не різниться від Звенигородського, чи скажемо якогось іншого району, про який я знаю. Про своє життя пише дуже обмежено. Характеризуючи свій внутрішньо-психологічний духовний стан, згадує психологізм Кобилянської, її ідеалістичну відірваність від реального життя. Важко уявити з цих пояснень, що ж дійсно в неї відбувається всередині, в душі чи серці не можна. Пише, що часто згадує за мене, думає. Хотіла б дуже бачити і т. ін. Але що-ж в дійсності в неї є до мене, не зрозуміло. Яке місце в її серці, внутрішній сфері займаю я? Невідомо.

Я ж про неї часто згадую. До того ж її фотографія завжди її відновлює в моїй пам'яті, в моїй уяві. І я часто, як огорне мою душу смутком і хочеться мати близького друга – жінку, я беру цю фотокартку і вдивляюсь в так добре знайомі і любі обриси обличчя, постаті. Тоді мені нестерпно хочеться відчувати Ольгу біля себе. Голубити її тендітну, струнку постать і цілувати, цілувати до забуття. Як нехороше, коли проходять найкращі роки, коли проходить неповторна молодість і ти живеш самотньо, забуто. Я ж майже ніколи не знав, не переживав щасливої, повної змістом молодості. І напевне вже більш ніколи не знатиму її. А хочеться вірити, хочеться надіятись, що роки повні щасливого змісту ще надійдуть до мого строю життя.

1932 р.

Гадаю переробити трохи свій розклад щоденного життя. Буду лягати в 11 годин вечора, а вставати разом з радіо, в шість ранку. Привело мене до цього слідує: за останні кілька днів я зовсім над собою не працюю, хоча декілька раз брався до цього. Почуваю себе перевтомленим і не здібним так швидко і рухливо повертати своїм мозгом, як потрібно. Сьогодні навіть з півгодини походив на повітрі, але ж працездатності достатньої немає. Сів читати «Історія ВКП» – не піддається. Взяв філософію – ще гірш. Тому мені здається значно краще буде не сидіти безкорисно до години, або пів на другу ночі і вставати у вісім, пів дев'яту ранку. А буду лягати об 11 годині вечора і вставати о 6 годині ранку.

Буду мати змогу щоденно 2–3 години до роботи в Обл. КК продуктивно працювати над собою. Хоча добре знаю, що цей план буде часто порушуватись. Особливо в дні засідань партколегії. Але це нічого, зате матиму кілька продуктивних днів в п'ятиденку для роботи над собою. І так без п'яти хвилин 11 годин. Буду лягати, щоб витримати свій розклад.

1932 р.

Мій експеримент вдався. До постілі вчора ліг об 11 год., а встав о 6 годині. Разом з першими ранковими радіохвилями. Працював 2½ год. А потім пішов до установи. Стан мозку, розумових здібностей на 70% майже більш працездатний ранком, чим вечором. Я певен, коли б ці місця з Гегеля, які я сьогодні ранком проробляв, проробляв би ввечері, абсолютно нічого не второпав би. Хоча і ранком надзвичайно тяжко сприймався і усвоювався Гегель. За 2½ години я прочитав всього лише 23 стор., які теж майже не усвоєні.

Зараз 12 годин опівночі і я відчуваю, що мій розум надзвичайно туго, по волячому обертається. Сьогодні я зробив маленьке виключення щодо терміну сну, оскільки мій вихідний день завтра, і по-друге тому, що я лише о 9½ годині мав змогу пообідати. А лягати після прийняття їжі за 1 годину це було б нерозумним. Мама приїхала по хліб. Але за її кошти і в нас на хліб не розбагатіти. А в мене немає резервів, а тому стан матері в Києві дуже матеріально напружений. Наташа ж в цій ділянці охороняє смертельну мовчанку, хоча я про стан домашніх їй писав.

* * *

Вже кілька днів чекаю від Ольги листа. Але з її боку мовчанка. Чому? Я розумію, що на селі зараз нездоровий стан і що він так чи інакше має вплив на її настрої, бажання. Але-ж ми всі відчуваємо ці впливи? Да, незрозуміла мовчанка. Можливо, я теж дурень, що чекаю цього листа. Для чого він мені? Ну, досить, не буду заглиблюватись. Користі від цього мало. Дванадцять хвилин на першу опівночі. Лягаю спати. Голова надзвичайно важка.

1932 р.

Вісім годин на лоні природи. Хоча «лоно природи» трохи штучне. Пролетарський парк. Після обіду о 2 годині увійшов і аж об 11 ночі вийшов. Спершу читав, проробляв історію філософії по уривках (за збірником Деборина). Потім дививсь на Дніпро, на Київські околиці, й коли на них дивлюсь, завжди відчуваю якусь внутрішнє захоплення, що тотожне з захопленням, коли стоїш і розглядаєш якусь величну на широкому полотні картину якого-небудь геніального художника. Хоча я в мистецтві обмежений, не всякий зразок мистецтва розумію. От, наприклад, сьогодні теж, сидів й слухав музику оркестра під керівництвом досить відомого диригента (заслужений артист Республіки) винятково майстерно виконували окремі музичні речі. Слухав і не розумів її краси. Звуки не розворушили моєї душі, не доходили до серця. І я на їх ніяк не реагував. Хоча слухав уважно і намагався зрозуміти. А інколи я з захопленням слухаю музику. Особливо тоді, коли виконують мої улюблені народні мотиви, або ж з якої-небудь раніш слуханої опери чи взагалі будь-якої музики.

По філософії я сьогодні зазнав нових знань із зразками творчості попередників наукового соціалізму: Сен-Сімоном, Фур'є, Оуеном, Пруденом. Незважаючи на велике значіння, які вони надають теології (божеству), метофізиці в їх творах все ж таки багато розумних думок, ідей. Хоча останні знов такі хворіють на ідеалізм. Я вважаю помилкою те, що я в надзвичайно короткий відривок часу беруся за проробку, ознайомлення кількох філософів, краще було б, коли б в кожному з них дав би окреме заняття, а то й декілька. Але я обов'язково ще мушу повторно ознайомитись з творчістю цих мислителів.

* * *

В селі було надзвичайно багато людей. Всі, здається, добірно зі смаком і найновішою модою зодягнені. Навіть часто зовнішні ознаки робітників і артиста стираються. Як оцей народ в такий напружений час і з абсолютно обмеженими можливостями, знаходить змогу набувати коштовний одяг, ходити по парках і взагалі відчувати себе щасливими? Дійсно, величезні потенціальні можливості і здібності закладені в нашого радянського громадянина. А коли б йому ще дати товару, скіль-

ки він хоче, дати харчові продукти і при зрості виробничих сил в країні, дати завжди змогу мати гарний заробіток, це був би найщасливіший народ. В парку було повно народу, але цей самий народ заповнює вщерть і вулицю. По пішоходах важко пройти, а особливо, коли куди-небудь спішиш. З парку пішов після першої частини симфонічного концерту. Відчуваю себе самотнім, далеким від всього того нервового люду. І незважаючи на те, що я фактично зараз гостро відчуваю їх чужими, не підходящими для мене, мені краще бути знову самому, чим шукати в їхньому середовищі собі друга.

* * *

Сьогодні місяць, як Ольга поїхала після травневого гостювання в Києві. Моє душевне, внутрішнє життя, почуття незмінно залишилися старі. Ті ж самі, що були і 6 травня. Ольга ні на йоту не віддалилася і не приблизилася до мене. Мої відношення до неї ті ж самі туманні, навмисно не продумані до кінця. За неї часто згадую. Уявляю її таку, як знав? З її властивостями, з її нахилами, з її впливами на мене. Весна інколи до болю дає відчувати відсутність Ольги. Бо ж весна є мати всіх переживань і не стійких поривань. І як не складне, як не гірке моє сьогоднішнє життя, мене часто скутують хвилі юнацьких бурхливих жагучих мрій. Це тоді, коли молодість унутрі десь, а природа зовні зходить у могутній контакт. Тоді мені сильно-сильно хочеться бути разом з Ольгою і переживати молодість, весну. Тоді я думаю про неї найніжнішими думками. Тоді охоплюють мене найпалкіші поривання. І хоч все це лише думи і поривання, але і вони мені приносять долю користі, насолоди. Після їх я відчуваю себе більш бадьорим у праці. Дивно, чому Ольга не пише листа. Невже на перешкоді цьому став чоловік. Або може новий об'єкт духовного захоплення. Мимоволі приходить думка, а чи не дати і собі слово не відповідати на її можливий в перспективі лист. Нехай не почувася себе зв'язаною через мої листи.

10.VI. 1932 р.

Одержав 8 червня листа від Ольги. Власне кажучи це не лист, а інформаційне повідомлення. Пише: *«Состояние моральное паршивое»*. Відчувається з листа якийсь духовний переворот. Чим він викликаний,

якими конкретними збуджуваннями? Невідомо. Пише: *«Не нахожу себе места, началась хандра»*. Зовсім загубила дівчина рівновагу. Навіть дійшло до того, що *«плохо сплю ночью, ничего есть не хочется»*. Ясно, що цьому буде певна якась конкретна причина, якісь попередні події, що утворили такий стан. Далі говорю: *«чувствую наступил кризис и что мне дальше так сидеть не вмоготу»*. І справа звичайно не в тому, щоб поїхати з Буковини.

12.VI. 1932 р.

Людей зібралось дуже мало. Навіть коли облічити ту кількість, яка відсутня на посівкампанії, то теж кількість повинна бути в декілька разів більше, чим прийшло. Самих запрошень роздано напевно понад тисячу і все ж-таки розпочали пленум при 100–150 чоловік. Хід пленуму теж неутішний. Народ майже не слухав й вештався із зали до коридору і навпаки, а частина вела приятельські розмови. На кінець пленуму залишилось не більш як 1/3. Чим можна пояснити такий стан? Невже партактив теж підпав під настрій й впливи маси? Да, напевно матеріалістична аксіома *«бытие определяет сознание»* цілком підтверджується. *«Бытие»* напевно визначає не лише свідомість, а й впливає на громадську активність. А це факт. Сьогодні на пленумі один член МПК, робітник КПВРЗ говорив, *«що коли б не ударні картки, що видають на виробничі наради та різні зібрання, то робітники напевно б років 2 зовсім не ходили б на зібрання. Так вони всім набридли. Ця думка мені здається є характерна для оприділення сьогоднішньої активності робітничої активності. Ну, нею звичайно хворіють й інші прошарки працюючих. Ужас. У всьому ми самі, партія, винні. Дуже зрозуміло. Відірвались від своєї опори. Думають строїть соціалізм не живими людьми, що мають живі інтереси, а якимись механізмами, які для себе абсолютно нічого не потребують, а можуть цілком бути задоволені соціалізмом. Глупство, яке нам занадто дорого коштує. Вчора чи позавчора оголошено декрет про випуск нової позики *«4 заключного року п'ятилітки»*. В пресі зустріли випуск з ентузіазмом. Але насправді це надзвичайно важка для сьогоднішнього бюджету справа.*

Відсоткове виконання плану засіву. Засіяно всього весняного клину 2417367 га, або 57,1% плану. Це на 10.VI. А раз так, то очевидно більш

посіву помітно не збільшиться. Чи можливий процес, сіяти ж після 10 червня? Це безнадійно для всхожості, а тим більше для врожайності. Значить, залишилось не засіяної площі по одній лише Київській області майже 2-мільони га, а можливо і більше. Тому що в цьому році були великі вимочки, які засівались і враховувались як засів посівплощі ярих культур, не враховуючи того, що вони сіялись на озимій площі. А коли взяти до уваги, що з кожного га засіву могло бути 40–50 пудів врожаю, то це складає недобору с/г збіжжя 80–100 мільонів пудів. Картоплю теж посаджено на 10.VI. всього лише 314 170 га, що складає виконання плану на 56,7%. Результат весняного сіву більш чим катастрофічний. Внаслідок цього газетний товариш зауважив: *«Я чув, що перебуваючи в нашій області Молотов сказав: – Помилками цього року ми на кілька років відкинули с/господарство України назад»*. Сказав це він цілком вірно, коли вірити тому, що це він сказав, але ж він був також і тоді, коли саме був разгар хлібозаготівлі й разгар помилок наших, я заперечувати цьому не міг, а лише подумав, як глибоко вірні слова, що виголошені Молотовим, чи ким іншим на щот *«відкидання на декілька років назад нашого сільського господарства»*. І справа не лише в незадовільному стані посіву цього року, а в усій тій руїні, що сталася в сільському господарстві. Кінське стадо майже на 40–50% видохло. Поголів'я рогатого скоту більш, як удвоє зменшилось. Свині зводяться. Дрібна худоба майже знищена. Селянство з сіл розбіглося світ за очі, коли не все, то все ж такі значна частина. Політична довіра до радянської влади катастрофічно порушена і дивно, що у всіх цих справах винними залишаються *«перекручення на місцях»*, про які я завчасно *«сигналізував ЦК партій»*. І напевно не скоро знову вийдуть знамениті історичні пояснення «вождя» партії т. Сталіна про причини перекручень та чергові завдання з цим як було по питанню колективізації в 1930 р., де були винні хто хочеш, лише не ЦК.

Бо ж останній «не одноразово сигналізував» про небезпеку «запаморочення від успіхів». Подла маніра займатись самокритикою і не визнавати своїх помилок. Яка вартість такому проводу, що не вміє бачити загибелі від своїх вчинків. Не вміє завчасно попередити катастрофу, а потім не має мужності і гідності визнати свої помилки.

Я часто дивуюсь, невже можна мовчати і миритись з таким станом

речей, бачити навкруги все те безглуздя в керівництві, що існує, і не реагувати? В кожній же Республіці, краї, області сидить велика кількість керівників, що безпосередньо керує виконанням, стикається з масами. Невже вони нічого не бачать і не роблять ніяких висновків? Серед них же багато старих революціонерів, підпільщиків, що пройшли сувору школу царського свавілля, що добре усвоїли теорію Марксизму-Ленінізму, що не один рік працювали під безпосереднім керівництвом Леніна. Чому вони мовчать? Чому не реагують на наслідки керівництва. Цим же шляхом можна дійти до загибелі. І коли я над цим усім думаю, мене охоплює невимовний жах. На чолі починає виступати «циганський» піт. Я захлинаюсь під тягарем різних думок, мене гнітить не розв'язане питання: куди ми йдемо, що з нами буде. Так же не можна!

Кожний день, читаючи газетні повідомлення про стан працюючих за кордоном, в капіталістичних країнах, про їх надзвичайне тяжке матеріальне становище, про тяжкі злидні їх щоденного життя, про голод, я мимоволі думками повертаюся до становища в нашій країні, де щоденно своїми очима бачу, своїми вухами чую те ж саме, *що і в капіталістичних країнах, а в окремих випадках ще і гірше* людоїдство, о жах! Від одного лише порівняння жах мене охоплює. Де це видано, де це чувано, щоб в радянській країні, в соціалістичній республіці робітник працюючий жив гірше, чим в капіталістичному, безправному суспільстві. Це ж компрометація, нищення віри робітника в перевагу соціалізму. Дико робиться коли подумаєш, що це ж порівняння робить не ворог радянської влади, а комуніст, що перший стане в захист радянської країни. І такі аналогічні порівняння не в одного мене лише визрівають, а вони масово живуть серед працюючих. Про їх часто можна чути в гушавині робітників. Навіть більше про наше положення внутрішнє, про стан нашого робітництва, селянства знають працюючі капіталістичних країн. Бо ж даремно відчувається у всіх капіталістичних країнах відход працюючих мас від комуністичних партій, хоча би взяти за приклад останні вибори в Німеччині, парламентські вибори у Франції. Да, своїми «досягненнями» – ми допомогли впливу наших братніх компартій на працюючі маси.

Наша преса робиться зовсім відірваною від життя. В ній про все майже пишеться..., крім дійсного стану речей. Хоча це не цілком вірно.

Наприклад, взяти наші зведення про хід весняного посіву. Вони, можливо, і прибільшені трохи, то все ж в основному вірні. Але що ми ними досягаємо, яку послугу ми робимо для світового комуністичного руху. Це ж власними руками підписаний вирок. Яка узкозорість. Я уявляю, з якою насолодою, з якими слюнявими коментаріями переписують наші зведення білоемігрантські «дні» та «возрождение». Я з величезним зацікавленням чекаю наступних вчинків з боку центрального парткерівництва, я хочу скоріш бачити практичні кроки зв'язані з виправленням наших помилок. Невже знову у «верхівців» все залишається без змін?! Невже знову ми будемо терпіти така керівництво, яке було під час перекручень?

Коли ж зрештою і партія зробить висновки. А важко, дуже важко, переносити всі ці події, і не мати змоги хоча б голосно заявити протест проти безобразій. Хто придумав таку систему внутріпартійних взаємовідношень?! Від цих переживань в мене 50% моєї працездатності, здібностей губиться безслідно. ***І не один лише я все це так переживаю, а нас багато, можливо сотні тисяч. Скоріше б хто небудь розчинив двері, вікна нашої партійної будівлі і дав би зайти свіжому повіттю, дав би зайти світлу, сонцю!!!***

* * *

Мене обрали секретарем Партосередку Обл. КК та МКК. Виконую цю функцію сумлінно й думаю виконувати сумлінно і надалі. В роботі партколегії теж провожу тверду партійну лінію і одноразово до всього цього ношу в серці надзвичайно важкого сфінкса. Не залишає цей сфінкс мене ні на хвилину. Ніччю сниться він мені, ранком першим у свідомість мою приходиться, днем я до пізньої ночі не розлучаюсь з ним і засинаю з думкою теж про нього. О, як важко все це виносити в собі і не мати змоги робити його на очах інших і розв'язати колективно його таємницю.

* * *

Як не дивно, а я чекаю Ольгу. Кожний день про неї думаю. Можливо, вона прибуде до Києва зовсім чужою для мене. Я все ж про нею думаю. Її чекаю. Сьогодні ходив і слухав розмови Соні про свого чоловіка, про

його ревності й як вони впливали на Соню. Слухав, думав. До чого низько падає людина. До чого вона буває нестерпна, коли ревнує. Дійсно, від такого кохання все життя, вся радість від нього отруюється. І мені пригадувалось, що в деяких випадках свого минулого життя, зокрема у своїх минулих взаємовідносин з Ольгою, я трохи був схожий на Соніного чоловіка. Слухав і давав собі слово ніколи не дозволяти оволодіти своїм почуттям такому бридкому і звірячому інстинкту, як ревності.

VI. 1932 р.

Рівно місяць не заглядав до свого щоденника. Здається не знаходив для цього часу та й бажання не було, що-небудь писати. Причиною цьому більш всього була Ольга. Ще з 15.VI весь час була в Києві, а значить і моїм постійним гостем. Але місяць життя з Ольгою пройшов надзвичайно швидко. Мені навіть не віриться, що ми були разом аж місяць. За цей час пройшли районіві, міська, обласна і всеукраїнська партконференція. На перших трьох я був делегатом. Мала можливість відвідувати конференції також і Ольга. Кілька раз ми з нею були на різних виставах, кіно, тощо. У всьому ми виступали з нею в досить мирних взаємовідношеннях. Коли б завжди у нас були такі взаємовідносини, я б не сказав би, що ми були б кепське подружжя, а навпаки, дуже хороші. Хоча в матеріальному відношенні я в цей час почував надзвичайне напруження, коли б не сказати – більш. Часто приходилось не снідавши ждати обіду, а ще більше – не вечерявши, лягати спати. Це ж саме переживала разом зі мною і Ольга.

І мені робиться дуже соромно і жалко за це життя, яке я не спромігся організувати навіть протягом одного місяця.

Да, поганючі часи настали. З мого утримання навіть прохарчуватися путньо не можна. А що коли б у мене була велика сім'я, та ще в добавок малі діти. От і покращення матеріально-побутових умов працюючих порівняно до минулих років, в яких я зовсім не відчував такої матеріальної скрути як зараз.

* * *

Сьогодні Ольга поїхала знову на Буковину, тільки не повернувся з вокзалу. Умови її їзди зовсім не завидні, в вагоні типу 4 класи на 3 полиці, під потолком, народу повно, повітря тяжке, жарко, дихати важко, і

в таких умовах треба їхати понад 10 годин. «Удовольствие» не приятне. Але що ж поробиш, знову ж ті самі проклятущі гроші. Коли б були зайві гроші, можна було взяти квиток до спального вагону й не мучитись так, як їй прийдеться.

Були разом з нею аж місяць, але знову ні про що не умовлялись. Чи надовго вистачить терпіння зносити такі стосунки. Чи вибухне незабаром катастрофа й покладе цьому край. Сходиться ж нам знову до купи для постійного співжиття немає рації. Мені здається з цього нічого не вийде. Бо не зараз мав місце цей експеримент, але нічого після нього не залишилося, а був лише один конфуз. Ольга з осені їде учитись. Навчання своє вона проводитиме в Харкові, я ж працюватиму в Києві і, можливо, це покладе край нашим сучасним стосункам.

Ваня теж приїхав у відпуск до Києва. Зараз ми з ним живемо на «пару». Хоче після відпустки влаштуватись на постійне життя в Києві.

VII. 1932 р.

З завтрашнього дня я у черговій відпустці. Але відпустку свою в цьому році я організовую зовсім не організовано. Бо ж ніколи в попередні роки мені не було так, що я на час відпустки не мав подорожі до якого-небудь санаторія. А тепер я в останній день перед відпусткою нічого не маю, навіть і грошей. Взяв від кількох організацій папірці з надією, що на місці десь достану за готівку подорож до якого-небудь, звичайно, грязевого санаторія. Підвела мене до такого стану Обласна лікувальна комісія, що повинна була мене забезпечити відповідним курортним місцем, а в передостанні дні заявила, що ніде не може дістати потрібно для мене санаторного місця. Завтра виїжджаю до Євпаторії. Старий мій улюблений курорт. Тому «улюблений», що я до нього привик, як до свого Києва, і після Євпаторівського лікування мені завжди ставало значно краще. Так сподіваюсь буде в цей раз. Лише зупинка за тім, як мені вдасться вчасно і без затримки влаштуватись в санаторії. А то, чого доброго, ще їй прийдеться повертатись ні з чим назад. Але все рівно я цього не зроблю. Коли не повезе в санаторії, так буду жити в пансіонаті, або в готелі, грошей здається на місяць вистачить.

Дуже хотіла поїхати до Криму відпочивати на берегу моря і Ольга.

Щоденник XXI століття

Але з подорожжю те ж саме трапилось, що й у мене. А їхати з одними грішми і без місця – це дуже ризиковано, особливо, коли грошей не вдосталь. А мені дуже хотілося б ще в цьому році побувати разом з Ольгою на чарівних берегах Чорного моря. Хоч минулий рік не зовсім хороші згадки залишив після Нового Афону. Але ж минулий рік значно гірший був у наших стосунках, ніж цей. Після від'їзду Ольги з Києва від неї «ні слуху, ні духу». Чим це пояснити? Невже «приступами», чи можливо рішенням закінчити наші «нескінчені» стосунки. Я після повороту з поїздки по районах (Борзна, Бахмач, Конотоп) написав їй листа, здається 28.VII, але вона напевне не встигла на нього відповісти до мого від'їзду. А цікаво було б взнати, чим вона зараз живе, над чим думає, працює, які переживання і бажання. Більше ні про віщо не хочу писати. Нехай коли буду в Євпаторії. Над дечим ще подумаю й напишу.

IX. 1932 р.

Чудно трапилось. Коли їхав до Євпаторії, взяв з собою свій зошит, думав писати до нього про свої курортні думи, події, переживання. Але трапилось навпаки, возив його, держав у своїй палаті, то під подушкою, то в шухлядці і жодної строки не написав. Але варто було б написати. Хоча думами я майже не займався в Євпаторії. Переживання мої були обмежені і дуже нагадували переживання минулих Євпаторійських років. Лише в частині подій дещо варто було уваги. Але ці події не громадського, чи то політичного порядку, а чисто суб'єктивного, персонального характеру, а саме несподіваний приїзд Ольги до Євпаторії, зараз же за декілька днів до мого приїзду. Зустріч і товаришування хоча з Казанською Анею. Ще кілька епізодів, що ясно викликали в мене певні переживання й мали відбиток на моєму Євпаторійському житті 1932 року.

Повернувся я до Києва 3.IX, а 7.XI приступив до своєї партсвідчючої функції. І весь час, що я в Києві, все збираюся почати записувати свої думки, переживання до щоденника. Характер моїх думок і переживань однобокий. Все одні і ті ж «прокляття», проблеми сьогоденного життя. Кожний день дивлюсь, читаю, прислухаюсь, хочу побачити ознаки оздоровлення, покращення нашого політичного і економічного стану і не бачу їх. Шукаю і не нахожжу! І від цього надзвичайно боляче стає. Розливається по жилах якась отруйна рідина. Різні нехороші думки кож-

ний день роєм лізуть у голову, і нема від них покою. От-от здається починаєш від них відкараскуватися, а тут яка-небудь деталь, випадок, подія, знову їх хоробливою яскравістю встановлює почуття в думках. І кожний, з ким лише не зустрічаєшся, не говориш, всі відчувають майже одне й теж, але всі мовчать й чогось чекають. Невже всі ми мільйони, десятки мільйонів пасивно чекаємо позитивних ознак в явищах сьогоднішнього життя?! Де наша активна свідомо функція? Чому треба ховати те, про що ти думаєш? Чому не висловити його, колективно не обміркувати? Може ми в чому-небудь помиляємось, може чого-небудь не бачимо? Засобом виходу з помилкових думок можуть бути лише колективний, цілком відвертий і свідомий обмін думок, розвиток дійсної критики й самокритики. А цього в нас немає. Ми його визнаємо в принципі, декретуємо в постановках і резолюціях, але настирливо, вперто обминаємо в житті. Смільчаків же, що порушують цей «принцип традицій» ми караємо й караємо жорстоко.

* * *

Був у Борисполі, їздив по невеличкій персональній справі, пробув там всього декілька годин, але й їх було досить, щоб побачити, як різко перемінився Бориспіль. Вулиці опустіли, скрізь відчувається якийсь застій, що нагадує місцевість після військових подій, або великої епідемії, або стихійного лиха, що опустошило, як зовнішні ознаки життя, так й внутрішні. Вулиці позаростали бур'янами, людей дуже мало видно. Ті, що зустрічаються по дорозі, мають понурий пригнічений вигляд, майже, як правило всі обшарпані. Погляди кидають на зустрічних ворожі, підозрілі і не привітні. Стараються ховатися від очей. Подвір'я запусчені. Велика кількість дворів зовсім зруйновані й виглядають пожарищами, але без чорних обгорілих стовпів. Частина напівзруйнованих. Колись вони напевно належали тим, що їх розкуркулювали, як глиталям, як твердоздавцям, як іншим ворожим елементам. Але ті подвір'я, де зараз живуть, чи то колгоспники, чи то одноосібники, теж мають запусчений вигляд. Переважна більшість господарчих будівель пустують, деякі з них починають руйнуватись. Коли подумаєш про ці всі справи, аж голова обертом йде.

Що ж нас навесні жде? Хлібозаготівлі надзвичайно туго йдуть, осо-

бливо по індивідуальному сектору. Дядьки пам'ятають науку минулого року, не здають хліба, але до них знову почали застосовувати старі методи минулого року. Примусово стягуємо, як із «злісних» нездатчиків хліба. Коли про все це думаєш, приходять дуже й дуже невеселі думки. Не знаєш, чия ж ми партія. Хто за нами йде, на кого ми спираємось. Чи дійсно ми є виразники інтересів пролетаріату, трудового та колгоспного селянства. Чи це нам лише здається і ми ілюзію приймаємо за дійсність?!

Ех, важко, не хочеться думати. А, може, я помиляюся й все це не так, як мені здається. Коли б це було не так, я був би дуже щасливий.

З Ольгою в мене зараз стосунки напружені, мав з нею неприємну розмову про можливість «сюрпризу». Ми стоїмо на різних точках зору. До того ж їй хочеться, аби я негайно розв'язував питання про серйозність наших стосунків. Я ж цього не хочу, не бажаю, бо в мене для цього немає абсолютно ніяких умов. До того ж в неї був якийсь гострий інцидент з Уляною. Ну й все це разом утворило атмосферу якоїсь напруженості, розходження.

Вчора з нею був на постановці опери «Разлам». Опера радянська, але не погана. І з музичного боку і з художнього. Зробила перелом в моєму минулому погляді («Білий рейд») на радянську оперу.

* * *

Безобразне самопочуття. Що зі мною, я і сам не знаю. Кілька день не бачу Ольги. Не бачу й не знаю, що з нею. І через це море різних думок. Чи вона хвора, чи зайнята кимсь, чи чимсь винятковим, чи може хвора. Останній раз ми бачились в Інституті, йшли разом до трамваю, це здається було 7 грудня. 8 я не був в Інституті, вчора говорять вона на початку лекції була, але я її не бачив. Думав, можливо, пішла на пленум МПК з активом. Сьогодні її теж не було. Невже вона навмисно не хоче зустрічатись зі мною? Чи може хто-небудь з її старих друзів займає її увагу в ці дні. А може дійсно хвора. Тоді безобразіє, чому ж я її не провідую. Тим більш, що в неї в Києві нікого немає близького, крім мене. Мене дуже дивує, чому в моїх внутрішніх переживаннях в цих 2 днях так багато стурбованості і нервового неспокою, яких я ніколи, здається, в найближчій минулім не переживав по відношенню до Ольги. Це

вказує або наявність почуттів до Ольги, або на задіте ображене самолюбство.

Добре знаю, що свого життя свідомо я ніколи не пов'язу з нею, що вона не мій ідеал, не мій друг, якому б я у всьому довіряв. Але не можу визнати потреби остаточно з нею порвати, хоча це останнє було б найкраще у моїх стосунках до неї. Коли б я знав, що вона зараз хвора, я б одвідав би її негайно. А коли б я знав, що в неї «принцип», або якийсь інший об'єкт займає її увагу в ці дні, цього б було вповні досить, щоб ми закінчили наші відношення. А поки що все це займає мою увагу й набагато позбавляє мене спокою.

* * *

Власне кажучи, про що писати. Все обридло, все одне й теж. Ніщо не вносить в моє життя різноманітності, пожвавлення. Майже кожний день думаю про свій зошиток й все ж таки до нього не пишу. Мені здається, що він зайвий додаток до мого життя. І, напевне, колись відіграє вирішальну для мене роллю. В наш час дуже погано, коли хто читає твоє нутро, коли хто одержує документ про його стан й починає по своєму своїми грязними цинічними руками його розвертати. Хіба хто сторонній може зрозуміти мій внутрішній стан й оцінити все так, як воно в дійсності є. Як протиріччя життя його породило. Звичайно, цією стороною ніхто не буде цікавитись. Але все ж таки мене не спиняє ця перспектива перед «труднощами», я пасувати не хочу. Нехай буде так, як буде, від життя я не тікаю, хоча часто приходиться до його пристосовуватися.

* * *

Суспільне, політичне й господарче життя не змінилось. Майже кожний день ті-ж самі ухвали ЦК, уряду, Обкому та інших господарчих, радянських та партійних організацій. Всі вони скеровані на зміцнення диктатури пролетаріату, але корінного поліпшення в існуюче становище в життя країни не вносять.

Стан фінансовий по постачанню й виконанням промфінплану дуже напружений. Прорив, прориви. Енергогосподарство Києва зруйновано, в хаотичному стані. КРЕС з аварії не виходить. Місто погружене в темряву, не лише околиці, а й центр. Вчора, сьогодні, як було знову починає появлятися світ. Але за 5 день, що залишились до закінчення

п'ятирічки, підприємства Києва не покрийуть того прориву, що за цілі місяці цього року утворився через відсутність електроенергії та різних інших причин. Тут і харчові, і фінансові, і інші причини. Я коли починаю писати про ці питання, питання суспільного господарчо-політичного, чи політичного життя, я відчуваю, що мені ані часу, ані місця в зошитку не вистачить, щоб усе те описати, що я бачу, про що думаю. Нехай колись я спеціально обміркую, як реалізувати своє бажання, не пов'язуючи його з моїм щоденником. Між іншим, за постановою ЦК партії ухвалено перевести генеральну чистку рядів ВКПб. Роботи в нас буде по саме горло. Не хотілось би залишатись на цей час в апараті Обл. КК. Набридла мені ця робота, нічим не цікавить, не захоплює. Лише перевантаження величезне, страшенно негативно відбивається на моїй учобі. Але все-ж таки Інституту не кидаю. З горем пополам відвідую лекції. Сьогодні остаточно взнав новості. Мене по лінії КСМ хочуть мобілізувати на роботу в МТС. Дивуюсь, чому і до цього часу до мене чіпляється комсомол, я ж з ним з 1928 року абсолютно не маю ніякого діла. Не знаю, до чого ця затія. Але я, ясно як день, нікуди не поїду по лінії МТС чи то по лінії КСМ. Хоча б навіть і ЦК партії ухвалив. Я в Києві майже без ніяких виїздів. І то чуть пишу з своєю рукою, з то їхати кудись, хто знає в які умови! І взагалі з якого-то часу стали мобілізувати, кому лише вздумається і куди вздумається. Треба ж викликати живого чоловіка і взнати, чи має він на це дані, чи ні.

* * *

23 і 25 цього місяця я весь час відчував тупу і дуже неприємну біль у грудях, якраз на тім місці, де серце. Невже це викристалізувалась нова хвороба? Сердечна? Раніш теж інколи були симптоми, але я їм не довіряв. Хоча лікарі часто, оглядаючи, дивились з підозрінням на моє серце. Коли і на цім участку хвороба, тоді кришка. Мені з них ніколи не вилізи. Я з рукою ради не дам, а тут і серце. Очевидно, на нього негативно вплинула моя робота.

Кілька слів про Ольгу. Та ж сама тягуча і нескінчена історія. Хоча її кінець я майже відчуваю. Мені здається, я Ольгу починаю розуміти до кінця і без ніяких оговорок. Знаю її всі особливості, переважно негативні, а писати не вмю, щоб коротко і ясно. Нехороша вона жінка.

Нечесна. Непринципальна. Двохбічна, двулічна. З одного боку грає роль жінки перед своїм чоловіком, з другого увійшла в самі відверті і неприкриті стосунки зі мною. З своїм чоловіком не пориває з корисних і безпринципних цілей. Зі мною ж теж хоче грати в піджмурки. На мої ясні і конкретні пропозиції щодо виходу з цього безпринципного кола не дає відвертої відповіді. Відтягує. Виграє і, очевидно, хоче когось перехитрити. Я її у всьому цьому спостерігаю і чим далі, то все більше не поважаю, не довіряю їй. Зараз її чоловік живе в Києві, здається хворий, так вона говорила 23.XII і вона коло нього ходить. Ясна річ, що вона не використовує це його перебування в Києві і не розв'яже своїх стосунків з ним. А навпаки, постарается ще більше заплутати всякі сліди для ясності в її ставленні до нього і одноразово до мене. Вона не здібна на прямий і відвертий шлях поведінки. А він чудак не розуміє. Він думає, що син його, коли б він знав, хто його батько, може б дещо і зробив би навіть по своїй ініціативі. Характерна риса з її «чесності»: будучи дружиною Івана, фактично живучи зі мною, вона почала переписку з своїм колишнім коханцем Мішкою, викликаючи його на повернення до старого, збуджуючи згадки минулого і припоносячи Мішці сюрприз, що, син мій Волька є одноразово і твій син. Яка безпринципність, яка нечесність. Я думаю, чим скоріше я закінчу свої стосунки, теж безпринципні з Ольгою, тим краще для мене, а, можливо і для неї. Все-таки на один кут в сімейному трьох чи чотирьохкутнику менше буде. Але, чи надовго в неї хватить терпіння залишатися при зменшеній кількості сімейно-інтимних кутів?

* * *

Мій вихідний день використаний гидоче. Знов до 11 г. снідати не було чого. Ні крихти хліба. Прийшлося обдумувати становище. Рішив чистити і варити картоплю і нею компенсувати відсутність хліба. Цим займався майже до 2 години. Потім Іван дістав трохи хліба, заправили чай і ухлопали на це аж до 4 годин. Лише в проміжках успів переглянути сьогоднішній часопис. Новинок особливих ніяких. Виявили серед інтернованих на радянській стороні китайців, відомого китайського генерала МА. Це звичайно сенсація. За те, що зразу не признався, наказали – ізолювали від інших інтернованих. Здається ця історія з китайцями

повертає і іншу сторону, стосунки між Китаєм і ССРР знову поновлені після довгого перериву дипломатичних стосунків. Призначили послом до ССРР, здається, свого найкращого дипломата, представника в Лігу Нації і на конференцію роззброєння доктора Яня.

* * *

Ходив до ліккомісії. Після приїзду з курорту це здається другий раз. Ще раз упевнююсь, що ці лікарі у моїй хворобі як «свиня в апельсинах». Теоритично може розуміють, а практично «*прийдіть з Вашим останнім рентгензнімком*». Чудак. В мене десятки було вже випадків, коли жодного хоча б малесенького секвестра знімок не показував. Але свищі не закривались. Відкривається скоро водоелектролікарня. Почну там лікуватись, може, трошки вплине. А взагалі я вже якось привик до своєї руки й вона мені ні в чому не мішає. Звичайно, при умові, що зі мною свої наклейки.

* * *

Від мобілізації в МТС по лінії КСМ звільнили. Можливо, через деякий час знову щось придумують. Не знаю, як мені бути з роботою в ПК. Надзвичайно багато забирає часу і ніякого зросту на цій роботі, ніякої користі для себе. Стоїть питання про уход, навряд чи відпустять, а потім куди ж йти? Що робить, щоб вже не дуже й учобі заважало. Поганюче питання, треба більш детально вирішити, а потім вже рішати. Сьогодні закінчили по Інституту навчання. Перерив до 15.I.1933 року. Треба буде використати цей час для більш поглибленого вивчення пройденого, а можливо, дещо й авансом можна буде взяти.

Попередній підсумок персональних успіхів такий: Всесвітня історія – задовільно, хоча почуваю, що заслуговую більше. Політекономія – зараховано. Ступнів якості невідомо. Діамат, істмат – добре. Хоча це не найтрудніший предмет, та це такими дозами, як весь час ми його ковтаєм. Укрмова – добре, хоча я її у викладанні Сикало абсолютно не розумію. Якийсь странный і тупо сприймаємий метод. Після перерви напевно почнем нові предмети.

З Ольгою здійснюю свою лінію. Після від'їзду свого чоловіка до

мене прийшла. 27.XII приходжу додому з засідання президії обл. КК біля першої години ночі, бачу лежить в постелі «гость». Я ліг, але до самого ранку підтримував тон свого ставлення. Вона його відчувала. Намагалась вплинути на розрядку, сказав їй все, що думав й що рішив. Вона, як і завжди, пояснила, виправдовувалась. На мене це не впливає, я її достатньо зрозумів. Після цієї ночі вона до мене вже не заходить. Внутрішньо в свідомості я цілком задоволений своєю поведінкою. Будуть умови для відтягання моєї уваги від думки про Ольгу і про неї пожалуй й зовсім забуду. Оцінка її глибоко сидить в моїй свідомості, й це гарантія від самоілюзії.

* * *

Після лекції був в кіно, дивився «Поет», поганенька буржуазна кінокартина, ні проблеми, ні сюжету. Власне кажучи, було б вірніше, коли б я написав 1.I.1933 р., бо зараз уже 1 година 40 хвилин на новий рік. Тільки що повернувся з урочистого засідання громадських організацій Києва, підсумовували виконання плану 1932 року трьох підприємств: КЧЗ, Ленкузні та цукеркової фабрики. Лише 3 виробництва самі вийшли з успіхом цього господарчого року. А решта? Решті допомогли різні об'єктивні причини й, зокрема, енергетика.

На сімейний вечір зустрічі нового року не пішов. Не цікаво. Хоч й влаштовували ближчі товариші по роботі в обл. КК. Настрій неважкий, пішов додому, а дома гості – мати, сестра та ще якась землячка. Спати Івану нема де. Безобразіє. Родичі починають об'єктивно заважати.

* * *

Історична дата. Перший день першого року другої п'ятирічки. Для мене він закінчується голодним шлунком. Сидів в ЦК ОКК до 11 години вечора. Готую матеріал про керівництво облміліції, але так їсти захотілося, що я не міг довше висидіти і пішов шукати по крамницях чогонебудь на вечерю. Обійшов не менш 8 крамниць й абсолютно ніде нічого не знайшов. Крізь пусто. Правда є повидло, коржик, конфетки і в одній крамниці зустрічав мариновані грибки. Прийшов додому як шакал голодний без нічого. Помазав дві скибки хліба олією й трохи «черв'ячка», як кажуть на селі, заморив. Ще добре, що хліб одержую 800 грам, а то зовсім прийшлося би з голоду охлявати. Обід теж дуже

скупий. Після нього через півгодини уже хочеться їсти. Да, невеселим животом вступаю у другу п'ятилітку. П'ятилітку побудови безкласового суспільства.

В кімнаті холодно, нема чим топити. Дрова є виписані ще минулого року, але їх не можна одержати, бо немає привезених до Києва. Холодна кімната для мого плеча – це заріз. Знову починає пухнути й різко погіршується її стан. А тут ще в грудях щось поболіє в тому місці, де мусить бути серце. Самопочуття моє від минулої ночі здається трохи розрядилось. Сьогодні ніччю прийшовши додому з гостею й потрапивши на перенаселення житлплощі – в мене був приплив величезного роздратовання. Спав мало, а ранком почував себе зле й розбито. Думав, для чого мені такі «розкоші». Коли я вже матиму право хоча б на людській і самостійний відпочинок. Й було роздратовання проти всіх: проти матері, проти Івана, Уляни, до того мене вивела з рівноваги поведінка ошалілої від принципу і задітого самолюбства жінки. Я був доведений до вищого ступня нервового збудження й роздратовання. Зараз хоча і не цілком задовільно я утолив свій живіт, але стан більш врівноважений й лагідний. Треба лягати спати й відпочивати й за минулу ніч, ніч зустрічі нового року. Зараз 1 год. опівночі.

* * *

Кілька днів одне й теж. Цілий день і вечір в КК. Закінчував роботу в 11–12 годині вночі. Нарешті сьогодні відбулось засідання в КК, на якому я оголосив зміст моїх праць «Про стан керівництва облміліції». Питання заслухали, але на цьому починається друга частина моєї роботи – складання постанови та закінчення доповідної записки, яка для мене найбільш небажана. Дуже не люблю писати різні резолюції та офіційні документи.

* * *

Прошло вже 5 днів моєї інститутської відпустки. Але я абсолютно не вспів нічого зробити. Одну третину часу, що я збирався використати на опрацювання неперевіреного матеріалу, загублено. Треба обов'язково оставшиєся 10 днів використати як слід.

В кімнаті холодно. Не топили, немає дров. Холода особливо не відчу-

ваю, але хвороба моя від цього загострилась. Лопатка різко поболює, навіть не можна обпертися об стінку стільця, а тут ще треба через день роздягатися у холодній хаті й робити переклейку ран. Могила, да й тільки.

* * *

«Вихідний», але дежував в Обл. КК, майже цілий день вгавав на це. Вечором були хлопці: Суханов з компанією. Говорили про різне. Хлопці в розмові починають із різного і повертаються на політику. Критикують помилки «нашого» керівництва, деś говорять було опубліковано в «известиях» про розстріл секретаря РПК та голови РВК по суду за саботаж хлібозаготівлі. Виявляють незадоволення. Я повернув їхню активність в інший бік. Грали в домино, в «дурачка», а потім слухали переклик районів в справі хлібозаготівлі. Переклик пройшов надзвичайно цікаво. Виступали як секретар РПК, уповноважений ОПК, секретар Обкому Демченко та Мусульбас. Закінчили о другій годині вночі. Думаю, не одному районщику після цього переклику була безсонна ніч. В кімнаті лютий холод. Добре, що хлопці трохи надихали. З «їжою – піст». Хоч би завтра приїхали домашні, може, чого-небудь в зв'язку з «Різдвом» привезуть.

* * *

Вчора з Іваном були на вечорі української старої комедії, звичайно в переробці Остапа Вишні. Ставили у театрі Франка «Перевіз», «як ковбаса та чарка» та «наперші гулі». З усіх найбільш сподобалось остання. Решта дурниця.

* * *

Випадково взнав про суд над шкідницькою зграєю в ЗРК КПВРЗ і надзвичайно був вражений, що основний керівник цієї зграї С.Сардаковський, мій приятель й хороший дядя. Взнав і не вірив своїм ушам, щоб Сардаковський, що має 40 років виробничого стажу, «потомственный» пролетарій, перший оратор на заводі з срібною сивою головою раптом шкідник. Тут щось не так. Або його оплутали, або він невинний. Треба буде завтра подзвонити на завод й взнати. Говорять по статті обвинувачення йому загрожує розстріл.

* * *

Додому прийшов рано, але нічого не зробив. Проглянув газету, все по старому, в хаті холодно як вчора, аж руки задубіли коло пера. З дому немає нікого. Уляна теж «святкує».

* * *

Звичайний робочий день. Вечором засідання ПК, але моїх справ не розбирали, не було. Я все займаюсь закінченням справи облміліції. Пропозиції вже написав, залишається закінчити доповідну записку. Вечором прямо з роботи їздив на завод КПВРЗ. Дійсно йде судовий процес відкритим засіданням. На лаві підсудних 13 чоловік, серед них й Семен Іванович Сардаковський. І лише тепер я повірив цьому факту. Тим більше він вразливий для мене. Народу на засіданні багато, більшість з них принаймні так кажуть заводські «проводирі», відноситься співчутливо до Семена Івановича. Ще б пак, був першим трибуном заводу, «краса й гордість робочого колективу», як часто жартуючи його називали й раптом, несподівано, на лаві підсудних, разом з професіональними шкідниками.

Слухав промову державного обвинуватця, вимагає для 4-х кари на смерть, для останніх ув'язнення на різні терміни. Більшість звичайно на 10 років. Про Семена Івановича сказав, заслуговує на кару розстрілу, але не суперечить проти дачі 10 років. Говорив з багатьома старими приятелями. Зустрічають як старого і гарного приятеля. В хаті без перемін. Домашні не приїхали. Уляни теж немає. В хаті адський холод, не знаю, коли вже закінчиться ця історія з дровами. Мене починає возмущати поведінка моїх сожителів, абсолютно нічого не платять, ані за квартиру, ані за світ, ані за ком. послуги тощо і хочуть, щоб я їх у всьому обслуговував. Не зрозуміло. Коли б за минулий рік не було мною закуплено 2 $\frac{1}{3}$ метр. дров, які треба лише відвоювати на дров'яному складі ПЗЗ, я напевно вже в цьому році купив і 2 тони дров, не чекаючи «сожителів». Для моєї руки існуюча в кімнатні температура – це заріз.

В сьогоднішніх газетах вміщено інформповідомлення, що 7.І.1933 р. відкрився об'єднаний пленум ЦК й ЦКК ВКПб й що найбільш знаменно в цьому повідомленні – це сповіщення, що по I пункту порядку пленуму

доповідачі: Сталін, Молотов й Куйбишев. Нарешті, дождались Сталіна. Це здається за останні 2 роки перший публічно відомий виступ. Цікаво, що він нового історичного скаже.

* * *

День звичайний в розумінні події. Вечором ходив в оперу. Дивився балет «Ференджі». Прекрасна річ. Здається, це найкращий балет, з тих, що я бачив, ходив з Добровольським.

* * *

Опубліковано промову Сталіна. З поверхового огляду здається нічого нового. Погано те, що він робив доповідь не про завдання 1933 р., а про підсумки, прочитати не встиг. Мені надто везе на різні видовища. Сьогодні дивився в російській драмі «Разрушение». П'єса початкуючого письменника, київлянина. Не цілком розобрана в деталях, але по сюжету змістовна. Гра акторів непогана.

Вихідний без толку проведений й закінчений день. Спав до II години. Потім вмився, потім поїхав за пайком з Іваном, був у лікаря, останній абсолютно безпомічний чим-небудь допомогти. Це загальна риса лікарів. Але ж мій лікар (Товбін) здається зовсім нездібний чим-небудь й кому-небудь допомогти. Порадив міряти температуру, а також прийти ще 18.I.

Приїхала мати з Марусею. Вечір пройшов даремно. Була Раїса, говорили, грали в доміно й навіть в карти. Востаннє я більш допомагав чим брав участь. Зараз 3 години ночі, страшенно по дурному час пройшов, без ніякої користі. Мій інститутський відпуск на ісході, але ні в якій мірі розумно не використаний.

* * *

2 дні дома. Не виходжу нікуди з хати, плече розперло. Чекаю «новин» на лопатці й з переду біля грудної клітки. Результат, очевидно, «теплоти» кімнати. Купив термометр. Як хворий, міряю температуру й ранком, й вечором. Особливого підвищення немає. Зранку температура майже зовсім нормальна, а вечором трохи піднята – 37,3, 37,5. Завтра обов'язково я йду на роботу, бо напевне ряд справ стоїть, не посува-

ється, а особливо партійного осередку. Мама ще в нас відпочиває, бо дома для неї пекло. Вчора вечором заходила Г-т з КК відвідувати як хворого. А потім майже з початку II години вечора прийшла й Р з своєю сестрою. Прийшла на мою пропозицію познайомити з її хорошенською сестрицею, яку я жартома вчора вніс, коли вона була у нас. Сестра не особливо «хорошенька», але здається в певних відношеннях краща, чим вона. Фізично вони обидві прекрасні. Іван сердиться, що до нас обох, а більш до мене заходять, а разводять по домах приходиться йому одному. Це правда, в мене до цих обов'язків нема ніякого бажання.

* * *

Проробив уважно доповідь Сталіна й Молотова, а також ухвали пленуму ЦК. Багато по них є різних зауважень, але це так би мовити не стосується моїх щоденних записок. А тому нехай іншим разом, а можливо, й в іншому місці зафіксуємо.

* * *

Вчора й сьогодні на роботі. Самопочуття прекрасне. Але стан руки, плеча – нічуть. Хоча б прорвало. Прочитав виступ Бухарина й Рикова на пленумі ЦК. Цілковито засуджують свої минулі правоопортуністичні помилки, й без жодних зостережень приєднуються до генеральної лінії партії та визнають вірність й правоту сучасного парткерівництва. Мені промова Бухарина особливо сподобалась. Умниця, значно глибше аналізував наслідки п'ятилітки й завдання на найближчий час, чим навіть Сталін. По моєму Бухарин теоретик більш глибокий, чим Сталін. Останній часто в своїх «історичних» промовах говорить звичайні речі, про які інші говорили, або які є наслідком не глибокого теоретичного аналізу, а поверхового узагальнення.

* * *

Здається сьогодні почались заняття в Інституті, я не пішов, почувши, що ряд інститутів починає свою роботу після перериву лише з 18.I, але в трамваї один парняга говорив, що на даному відділі були заняття. Очевидно, у нас теж були.

* * *

Були з Іваном в кіно, дивились закордонний фільм, здається «кіносиск». Картина поганенька, без певного сюжету.

* * *

День звичайний. До вечора в Обл. КК, а потім на жалібному засіданні Миськради, по 9 роковині смерті Леніна. На доповіді був Бистрюков – голова Миськради. Повторення доповіді Сталіна на Січевому пленумі ЦК. Слухав не уважно. Цілком зрозуміло, трафарет не цікавий. На засіданні присутніх було мало. Зовсім не нагадає минулих жалібних засідань. Був неважний тематичний концерт. Додому прийшов рано, а зараз 3 години опівночі. Нічого корисного не зробив: Я, Іван, Борис проваляли в дурня. Трохи розпустився. Майже не працюю над собою, треба буде підтягнутися.

* * *

З Ольгою не зустрічаюсь. Хоча вона в Києві, здається 16 приїхала чи з дому, чи з Харкова – Ізюма. Дзвонила, але я сухо прийняв. Навіть не запросив прийти. Цікаво, чи довго витримає не прийшовши. Напевне, кортить побачитись. Мені хочеться зустрітись, але не для серйозних розмов й пояснень, а так, як з жінкою. Ну... хорошим приятелем. Її сепаратність, зокрема, у поїзді відпуску цілком мене переконує у потребі певного ставлення, і не більше. Ну, треба лягати спати.

26.І. 1933 р.

Сьогодні я майже юбіляр, завтра мені рівно 27 років. Не віриться, що мені вже на 28 рік повертає. Ще так недавно я був молодий, запальний комсомолец, секретар Райкому, а сьогодні вже закінчується моя молодість, ще кілька років й мені 30 років. Невже з мене ще що-небудь в житті може вийти? Чи так і прийдеться залишитись «сіренькою скотинкою». А хотілося б що-небудь робить так, що поставило б мене в перші шеренги суспільства.

Я не хочу кар'єри, командних висот, мені хочеться маленької, але

Щоденник XXI століття

любленої роботи, в якій би я творив, горів полум'ям, ентузіазмом. Мені хочеться утворювати якісь цінності, що принесли б користь майбутнім поколінням. Мені хочеться дати максимум того, що в мене десь глибоко заховано й що під впливом освіти, сприятливих умов, могло б воплотитися у реальні цінності, надбання епохи. Робота моя в Обл. КК зовсім не задовольняє, не сповнює мене поривом ентузіазму творчою енергією. Виконую її я повільно, по партійному обов'язку. Звичайно й ця робота є корисна й вона по собі залишає певні сліди, але мене вона не вдовольняє. Навчання теж проходить кволо, надто повільно. Як кажуть через день «по столовій ложці». І знанням я поповняюсь «воловоими» темпами. Для моїх років, для мого внутрішнього настрою треба темпи учоби зробити зверх індустріальними. Але знов таки на сьогодні для цього немає будь-яких умов. І приходиться прозябати на фронті роботи, й надіятися на кращі часи, на прийдешні можливості.

Побутові обставини мого 27 літнього юбілею теж не кращі. Не доїдаю хронічно! Буквально нема чого їсти. Обслуговування на роботі в цій галузі нікудишне. Не витримує будь-якої критики. Ранком стакан чаю з булочкою, обід – борщ з кислій капусти та намазана каша, або трав'яна картопля, а дома ввечері – чай з радянським «маслом» – повидлом. От і усі харчові ресурси.

Зовні на фізіономії я набрав зовсім незавидного вигляду, худий і блідий, майже такий красень, як був у 1927–1928 р. в час першого періоду своєї хвороби. Кімната моя – незатишний куточок, а настояний льодник, в якому можна людей сажати за наказання, а не жити постійно. От і зараз в кімнаті адський холод, нетоплено звичайно, я сиджу в кожусі, під яким осіннє пальто, далі – піджак, далі – светр, далі – джемпер, далі – дві сорочки і до всього цього у валянках. І все ж таки, не зважаючи на це «предохранення», я замерз й руки мої подерев'яніли від холоду. Вже понад 10 днів вожусь з тим, як би дістати дров і все ніяк не можу. Але мені здається, що завтра після завтра я цю «проблему» розв'яжу, а поки що «голодать», «холодать». Коли б не рука, то це ще нічого, але для неї це прямий заріз. Це глибоко й надовго загострення. Напередодні мого 27 літнього юбілею в частині моїх внутрішніх духовних переживань, я теж в «траурному» стані. Сказано, ніде не везе. З Ольгою я не зустрічаюсь. Ініціатива моя, але здається я її тяжче переживаю, чим сама Ольга.

Негативне нагромадження наших стосунків давно почалось. В мене ще в кінці грудня повставали рішучі наміри й отвережуючі настрої та розмови з Ольгою, але січневі канікули (студентські) зробили остаточний перелом в моїх рішеннях і настроях. І вона довго не знала, вагалась як використати свою відпустку. Думала піти в будинок відпочинку, потім раптом 3 чи 4 січня виїхала з Києва й невідомо де зникла. І аж 19 січня мені подзвонила, що мов була в своїх рідних в Ізюмі, в Харкові. В мене звичайно за період цього «зникнення» з Києва, без жодного повідомлення, сигналізації мене, оформились відповідні перегрупировки і з'явилося рішення. Я його почав здійснювати. І поки що все йде гаразд. Хоча мені інколи буває дуже кепсько. Находить якийсь тужний, мрійний настрій. І хотілося б ото бути з Ольгою разом, забуть про все. Але коли згадаю за її особливості, за свої висновки, стискую зуби і продовжую свою лінію. Але і вона «хороша». Жодних спроб примирити стосунки між нами. Немов би я для неї ніякого значіння не маю. Навіть не шукає можливості побачитись, зустрітись. Або це величезний егоїзм, надмірна гордість, або це дійсний зміст її стосунків до мене. Мені здається, що останнє. Бо дійсне кохання, любов – не знають гордості, егоїзму. Невже вона така жінка, яка давно загубила все те, що може скрашувати: оцінювати жінку. Загубила всі духовні властивості жінки і залишилось такою, якою я її в багатьох випадках знаю. А саме користолюбивою, розгойливою, егоїстичною жінкою, яка не гребує жодними засобами, лише від цього одержувати би якусь користь. Напевне, ці особливості її і в'язали її зі мною Ну що ж? Нехай так... Як не тяжко робити такі висновки, але приходиться. Тим гірше для мене, що я не міг розпізнати її дійсних відношень до мене, її натури повністю, і припускав досить довгий час ідеалізацію наших відношень. Живив свої почуття. Наука була від цього більш поглиблена. Постараємся над Ольгою остаточно поставити крапку, або, як кажуть, можливо і зустрінемося ще в дальнішому, а можливо і в близьких взаєминах, постараємся до неї підійти так, як вона до нас підходить. Висловлюю побажання, щоби протягом нового року життя я знайшов для свого захоплення, а можливо і почуттів відповідний об'єкт, вартий любові і пошани і, нарешті, б раз і назавжди залишив би заповнювати рядки щоденника моїми взаєминами з Ольгою.

27.І. 1933 р.

І так – 27. Якась несуразна цифра. Нехарактерна й переломна. Це не 25, це і не 30 навіть і не 28, а 27. Ну що можна сказати за цю цифру, що знаменує новий відрізок часу в моєму житті? Абсолютно нічого нового, крім того, що я вчора частково сказав. Така сама холодна і голодна хата. Дров ще нема. Обіцяють скоро привезти. Плече моє починає від такої атмосфери опухати. Знову загострення. Сьогодні були збори партосередку. Обговорювали підсумки на пленумі ЦК і ЦКК ВКПб. Доповідь робив Заворг Обл. КК. Робив по шаблону, ніяких нових узагальнень і висновків не дав, а також не ув'язав із конкретними нашими завданнями, тобто комуністів, що працюють в апараті органів КК РСІ. Авдиторія зборів надто була пасивна. Майже ніхто не хотів висловлюватись. Прийшлося за язик тягнути. Але після трохи розкачались, я її у своїм виступі гарненько задів. Збори закінчились о пів. на 9 год. вечора. Прийшов додому з підтягнутим животом, зовсім майже охлялий... Ранком випив склянку чаю, затім цілий день працював. Безобразне харчове обслуговування. Вечором сильно боліла голова і зжималось серце від приглушеного болю, зараз трохи відпустило, не відчуваю. Пів на другу годину опівночі буду лягати спати. Вступ у 28 рік мого життя досить невеселий.

* * *

День «роздратовання». Хоча по формі він є моїм днем відпочинку. Зранку і до обіду сидів готовивсь до зачотної сесії з питань політекономії. З І.ІІ по 6.ІІ проходить зачотна сесія в Інституті. Щоб я волів дуже готуватись і тягнутись, то це ні. Але не хочеться і задніх пасти. Треба здати 4 предмети. І то жоден з них ще не закінчений: пол. економ., діамат., В. історія, укрмова. Обідав в їдальні КПІ, але обід хоч і комерційний, але зовсім неудачний, бо ж я після нього залишився голодний, як шакал. Пішов до Обл. КК, а по дорозі додому заходив у всі продуктові крамниці і хотів що-небудь купити, щоб дообідати та заодно повечеряти. Але даремні були мої намагання. Пройшов крамниць 10–15 і ніде не міг абсолютно нічого найти харчового й нарешті в крамниці ЗРК «цукеркової» побачив волову ковбасу по 1½ крб. за 100 гр. і повишло. Став в чергу і через годину я вже був господарем 200 гр. ковбаси і

200 гр. повидла. Підходив додому роздратований, вщерть переповнений думками про наше державне становище. Дійсно яка різюча різниця між нашими офіційними промовами, до речі яких за січень було виголошено і віддруковано надто багато, що констатують обов'язково величезні досягнення, наш зріст. А тим фактичне становище, яке кожний працюючий відчуває на своїй спині. Контрасти різючі. І мені здається, що оцім усім провам наших провідирів ніхто не вірить, навіть самі члени партії. Дивно, чому так засліплені провідирі тими всіма формальними досягненнями, що ми маємо і не бачать того величезного бідування, що переживає майже увесь працюючий люд країни. Ех, не варто про це говорити, набридло. Да й сам якось мільчаєш, коли обмежуєш свій обсяг думок животними, желудочними інтересами. Бо ж від цих міркувань ні на йоту не посувається поліпшення матеріального стану працюючих.

* * *

В кімнаті в мене вже тепло. Привезла Улянина дрова 40 пудів. І це добре, що хоч не буду мерзнути. Ольга 28.І заходила, говорили, спорили. Здається знову встановилось у наших стосунках статус-кво.

* * *

Майже цілий місяць жодного запису до щоденнику. Не було відповідного ентузіазму до записів. В додаток ще й те, що майже увесь лютий немає електричного світла, а писати при поганенькому каганцю не охота.

* * *

Подій хоч й багацько за цей місяць скоїлось, але не залишили в моїй психіці відповідного сліду. Ці події – це лютневий пленум ЦК та ЦКК ВКПБ. Він додав привід до посилення самокритики зокрема і в нас в Києві, навіть і апараті Обл. КК.

За цей час сталася зміна голів Обл. КК, замість т. Вітковського, що відпущений з роботи в Київськ. п/органів. обібраний т. Макаров, колишній Зав. орг. ОПК та МПК, а останній час працював у Дніпропетрівському секретарем ОПК та МПК. Здається хлопець непоганий, але я його майже не знаю. До речі, і партійне керівництво партосередку Обл. КК теж обновлено. Сьогодні провели довибори бюро партосередку, і я

на засіданні бюро категорично поставив питання про звільнення мене від обов'язків секретаря партосередку. Після чималих дебатів, моє прохання задовольнили, хоча проти голосувало 3 чол. членів бюро. Зараз я залишився членом бюро п/осередку без портфеля і я цьому надзвичайно радий. Бо ж по совісті кажучи я себе почував надзвичайно погано будучи секретарем партосередку і причиною цьому було та двойственність, вірна фальшивість мого становища, коли я не міг знайти свого місця, бо ж почував завжди над собою «начальство» в особі президії ОКК і губив під собою ґрунт як секретар партосередку, як керівник і організатор партійних мас нашого апарату. Обрали на секретаря чекіста, до того ж члена ОКК і кандидата на члена президіуму. Це дає йому значно кращі передумови до роботи, чим я їх мав раніш.

* * *

Заняття в інституті не кидаю. Через десяте – п'яте відвідую. Хоч якість мого навчання незавидна проте зачоти за перше півріччя здав по всім предметам на добре. Надзвичайно мало часу. Можливо тепер, звільнившись від секретарства, в мене буде більше часу.

* * *

Викликали в справах мобілізації, особливого бажання їхати в МТС не було. Надоїла масова робота, та ще в умовах села, ліпше піти на якусь конкретну господарчу чи адміністративну роботу. З партколегії я хочу теж за всяку ціну піти. Надоїла мені моя функція, як кажуть *«туше гіркої редьки»*. Тепер зупинка лише за підходящою роботою, щоб мене задовольняла.

* * *

Майже 3 місяці не писав нічого до свого щоденника. Хоча кілька разів думав про те, що слід би дещо записати. Маса було надзвичайно цікавого, думок, вражінь. Хоча здається вони в більшості були сумного не позитивного змісту. Причина того, що не писав – переобтяженість, робота в ПК Обл. КК. Засідання, поодинокі виїзди на район. До того ж й навчання в інституті не кидаю. Тягну, хочу обов'язково хоч цей рік витягнути. На слідуєчий рік не знаю. Надто важко тепер вчитися.

Поєднувати учобу з роботою – це не корисно й для учоби, й для роботи. Ну, а учитись лише не відпускають, та й взагалі, здається, тепер майже нікого не залишилось по ВУЗ'ам. Всі змобілізовані на село в більшості для постійної роботи. По роботі майже все по-старому. В складі робітників є значні оновлення, але на роботі це не позначається. Народецька теж збиралася уходити і не пізніше як за один місяць залишить Київ. Слідом за нею певне прийдеться мені «уплетнуть», бо робота моя сучасна ані трохи мене не задовольняє. Але, напевне, мене спробують не відпустити, бо розгортання чистки партії з I.VI–1933 р. вимагає не відпустку з апаратів КК робітників, а додаткової мобілізації туди. Мені б самому хотілось прийняти участь в цій історичній події. До того ж головою обласної комісії по чистці призначено Мануїльського, з ним цікаво попрацювати. Власно кажучи побачити зблизька, відчутти, як він, видатний теоретик міжнародного ревруху, буде працювати, керувати.

* * *

За цей час, поки я не розгорнув свого щоденника, трапилось надзвичайно багато видатних виняткових подій. По перше – в Німеччині стався фашистський переворот. Соціал-демократів прогнали, комуністи розгромлені і загнані у підпілля. У влади став Гітлер, який розгорнув шалений фашистський терор і свою фашистську диктатуру. Форми цієї диктатури надзвичайно близько подібні на форми політичного керівництва нашої країни. Так що й для фашистів дарма не пройшов досвід нашого будівництва й диктатури пролетаріату. Становище на Сході надзвичайно загострилось. Японія успішно продовжує свою агресію і не тільки забрала Манчжурію, а пробує значно більше. Веде наступ на стару столицю Китаю Бей-Цин. Стан наш на КС ж.д. в зв'язку з цим дуже похитнувся. Стоїть питання про продаж цієї залізниці японцям. Англія в зв'язку з процесом шкідників на електростанціях і засудженням 2 службовців-інженерів «Метро Викакса» запровадила до радянських товарів ембарго. А це ясна річ ударило нас по зовнішній торгівлі. На внутрішньому фронті теж є деякі новини. За цей час відбувся цикл різних Все-союзних пленумів, зльотів, конференцій, зльот ударників-колгоспників. Випущено нову позику другої п'ятирічки, яка бойовими темпами зараз реалізується. Місто виключно оздоблено в зв'язку з випуском по-

зики. Настрій до неї пасивно зрадливий. Ну це здається основне на зовнішньому і внутрішньому фронті, хоч треба включити до цього ще й план посівкампанії. На сьогодні по даним на 16.V засіяно 288700 га, або 49,7% до плану по односібному сектору, а всього засіяно по області на 16.V – 56,1% плану, з них ранніх ярих – 73,4% до плану. По Україні засіяно на 16.V – 62,2% всього плану. З них ранніх ярих – 82,7% до плану. По СРСР – засіяно на 15.V – 53,075 тисяч га, або 55,9% до плану посіву на 10 мільйонів га більш, чим на це число в минулому році. Але певності, що буде на 100% посіяно – немає.

* * *

Ще одна трагічна новина – самогубство письменника Хвильового. Я її зрозуміти не можу, але для мене це була надзвичайно трагічна новина, смерть Хвильового я з великим болем зустрів. Його я, як нікого більше з сучасних революційних письменників, шанував. На нього в мене було надто багато надій, сподіванок й раптом – ця безглузда смерть. Чому ця неприродна смерть письменникам поетам: Есенін, Маяковський, Хвильовий. Для чого така закономірність, якась фатальна трагедія.

В персональному житті – консерватор, скептик те ж, що було й перед тим, як я ломав коп'я.

* * *

Живу не сам, а з Ольгою. На яких умовах – не знаю. Свідомо, не збираюсь кріпити наше життя. Ставлюсь до нього, як до епізоду, що колись пройде. Інколи воно мені нагадає життя на великій переїзній станції, де пасажири зустрічаються, бувають разом, щось переживають спільне, поки не надійдуть їх потяги, і не розвезуть їх кожного у свій кінець. Отак і я з Ольгою. Колись прийдуть наші потяги й ми з цієї проміжно-спільної станції роз'їдемося у різні кінці. А поки що життя йде одноманітно, без особливої радості, без щастя, без захоплення.

* * *

Я вправі констатувати: щоденник вмер з мого обиходу, зійшов з колу мого життя, а це ясна річ дуже погано. Мені, як людині, що намагається

бути колись істориком, слід би було не так відноситися до щоденника. Нехай я дурниці писав до нього, але й серед них можна знайти низку таких фактів й переживань, яких було дуже цікаво у свій час одгорнувши щоденник, найти.

* * *

Понад рік жодного запису не зроблено. А роки нашої знаменної доби – це ж цілі десятиріччя, це майже окремі епохи. І гупо отримується якось у мене за щоденними дрібними обов'язками я не робив надто цікавої й корисної для майбутньої роботи запису до щоденника.

За пройдений минулий рік було надзвичайно багато знаменних вдатних подій. Головні з них, які я пригадаю, польоти стратостатів у стратосферу і загибель одного з них «ОСО-АВИАХИМ» №1 з трьома героїчними аеронавтами. Експедиція «Челюскіна» і героїчне врятування всього складу експедиції після загибелі «Челюскіна», визнання нас Північно-американськими Сполученими штатами, XV Всесоюзний з'їзд ВКПб, перехід столиці України з Харкова до Києва й багато інших, що я їх зараз не пригадую.

В зв'язку з переходом столиці України до Києва, Київ став швидше міняти своє обличчя, свій зовнішній вигляд. Хоча центральні установи ще не переїхали до Києва, але Київ швидко перебудовується. На вулицях, особливо центральних, ідеальна чистота, двірники підняті на небувалу височінь як по своїм правам, так і по їх значенню перетворення Києва на столицю України. Всі вони в одному форменому одязі ходять по вулицях, кожен на своїх участках з гордим талановитим виглядом. І коли де-небудь замітять недокурок, або клаптик паперу, негайно його убирають, говорять, що це Постишев зробив з них по прикладу Харкова центральною фігурою боротьби за новий Київ. Скрізь проводиться добування будинків, йдучи по вулицям часто можна зустріти загороджені тротуари, або навіть і цілі вулиці, де розташоване нове будівництво, або добування. Ряд установ й ВУЗ-ів виселено й приміщення ремонтуються для центральних організацій. Почали курсувати по вулицях Києва «таксі» й кілька нових автобусів. Це набагато розрядило кризу з трамвайним рухом. В зв'язку з переходом столиці до Києва, в обласному керівництві багато змін. Демченко й Мусульбас уходять з Києва, перекочують до Харкова секретарями Обкому партії. Керівний апарат Обкому теж повністю змінюється. На це ще мав вплив й факт з подіями за останній

час в Києві, як-то справа «ОБЛХОЗА», «МІСЬКХОЗА», Траст «ХЛБО-ПЕЧЕННЯ» й т.д. Взагалі Київ обновляється з голови до ніг. Керівництво міськпарторганізацій вже повністю змінено (бюро МПК, секретарі, Міськ. РПК). Скоріш би вже приїжджав до Києва Павло Петрович Постишев. Цікаво було б побачити його стиль керівництва. Він через цей стиль керівництва має велику популярність в Київських парторганізаціях.

Ну, тепер кілька слів щодо подій в моєму житті.

Працюю з 15.III-1934 р. в комісії Радянського контролю, тобто в уповноваженого по Київській області. Галузь роботи для мене значно цікавіша, чим партколегія Обл. КК. Я працюю контрольором культури і освіти. Як раз та галузь, в якій я найбільш охочий працювати. Але знов таки тут з'являється «але». В зв'язку з тим, що немає ще досить ясних вказівок щодо роботи уповноважених КРК на місцях по всіх галузях, приходиться ошупью шукати собі роботи. Крім того, специфічні особливості уповноваженого КРК т. Валахніна утруднюють розвиток власної ініціативи і приходиться сидіти напівзв'язаному столі. І робота є і не знаєш, що робити. Мене такий стан уже починає нервувати і тяготити. Хоча я особливо довго не збираюсь сидіти в апараті КРК, а на цей час поки прийдеться ще працювати, що-небудь знайдеться робити.

* * *

Подав заяву до вступу в У.Ч.П. Нарешті немов би моє давнє бажання може здійснитись. В Києві підготовні інстанції я всі пройшов. Одержав рекомендацію свого Парткому, Ленінського РПК, МПК і Обкому, всі матеріали пішли до Харкова. Розглядаються мандатною комісією ЦК. В мене всі дані підходять до вимог вступу на підготовній курс. Хоча закінченої середньої освіти в мене немає, але я подав довідку Університету про те, що я закінчив I курс Університету і вчився 1/2 року на другому курсі до моменту ліквідації вечірніх груп. Довідки про стан здоров'я я зовсім не подав, але це по моєму не суттєво. Крім того, до моменту занятій на І.Ч.П зроблю собі операцію, і моя хворість може взагалі залишитися в області преданій.

Да, як це було б добре, коли б мене зарахували до складу студентів У.Ч.П, я б тоді прогаяний час в учобі непевне б перекрив би. До того

ж і матеріальні умови там трохи кращі, ніж в інших учбових закладах. Інститут же черв. профес. переїжджає до Києва з осені цього року, а значить ще і квартирні умови теж будуть сприятливі до учоби.

За минулий період в моєму житті трапилось досить вразлива для мене подія – це одержання перший раз в своєму житті партстягнення – догани за халатність. І тим більше я переживаю гостро цю подію, бо жодної вини я за собою не відчуваю. Одержав я виговор від уповноваженого КПК по справі Тресту «Хлібопечення», до якої приєднали справу про преміювання робітників Облпрокуратури, якою я займався в свій час, тому що з премійованих робітників прокуратури на кінець 1933 р., коли я займався цією справою, був лише один Смоленський – ТВО Облпрокурора, який являвся одноразово й членом президії Обл. КК, а тому я справу не поставив на розгляд Партколегії, вважаючи, що це не потрібно робить по відношенню Смоленського, який особливої вини не ніс по цій справі, оскільки преміювання було зроблено з санкції Обласної комісії по переведенню ювілею 10 річчя органів суду і Прокуратури. А тому я цю справу приєднав до матеріалів про роботу Облпрокуратури, які готовились до слухання на Партколегії, аби при зазначенні хиб роботи Прокуратури внести і цей факт, як хибу і неприпустиме змикання органів Прокуратури з господарчими організаціями (преміювали госпорганізації, в тім числі й трест «хлібопечення»).

І от за це, що я не довів справу до кінця, мені 26.III–1934 р. постановою Партколегії при Уп. КПК оголошено через пресу догану. Це для мене було кошмарним ударом. Я ходив як убитий. І дійсно, коли людина сидить 2 роки і сотні справ розглядає, виносить різні пропозиції ухвали і жодної помилки, бодай найменшої не зробила, а тут тобі на сувору догану та ще й через пресу за якусь дурницю, в який я так повинен, як торішній сніг. Але це треба було для справності справи тресту «Хлібопечення», щоб хто-небудь із Обл. КК поніс кару і жребій упав на мене. Як не як, але я помітив після цих незаслужених дій, як моя голова почала швидко сивіти. І тепер у мене майже весь правий бік, центр голови аж до лоба густо вкритий сивиною. І я в 28 років уже був більш сивий, чим мій батько, якому зараз понад 60 років і який лише в цьому 1934 р., почав сивіти. Але що ж зробиш, такий закон життя. Сьогодні носив заяву в партколегію, прошу щоб мені зняли догану, але нікого не

застав. Прийдеться ще завтра зайти. Рубенов (уповноваж. КПК), коли оголошував мені догану, говорив, що *«Місяців через два можна буде тобі її зняти»*. А два місяці вже пройшли. Хай їй чорт цій догані, а то ще через неї та й і в ІКП не приймуть. Щодо мого персонального життя. Зараз живу сам. Ольга лікується в Есентуках. 6.VI повертається до Києва. Наші стосунки з нею якісь специфічні. Чого з них більше, я і сам не знаю. Чи більше горечі, роздратовання і незадоволення, чи більше позитивності. Біда та, що над нашими стосунками тяжить тінь минулого. І тяжить вона в тому, що і на сьогодні певними коріннями Ольга зв'язана-поєднана з своїм минулим. І завжди це минуле через десятки пор просочується у наше сьогоднішнє життя. Крім того я надзвичайно вспильчивий, нервовий і кожна її помилка чи нетактовність мене роздратовує. Обурює й не в силах стримати себе. Починаю грубо поводити себе, кричать, знервуватись й таке інше, а це все загострює наші щоденні стосунки, наше життя. Ольга ж надто мало враховує особливості наших стосунків, їх історичне минуле й зовсім недостатньо працює над собою, не робить потрібних кроків до зглаження тих углів, що виникають в наших стосунках, а навпаки часто їх загострює, не намагається обійти те, що роздратовуватиме мене, а нетактовно припускає його й навіть по кілька раз одне й теж повторює.

Великою перепоною для поліпшення наших стосунків є те, що я не вірю Ользі, не вірю в її хороші почуття до мене, не вірю в чесність її поведінки, не вірю в її відвертість. А це велике гальмо до дійсно щасливого життя. Правда, вона мене дуже часто впевняє, що я помиляюсь, що вона цілком себе переробила і остаточно стала на чесний, відвертий шлях в стосунках зі мною. Але я їй все ж таки не вірю, бо це слова. А я бачив на протязі довгого часу, кількох років інші факти, інші приклади, які навіть мали місце і в 1934 р. Вірить же я їй буду, поважати лише тоді, коли життя на фактах мене в цьому переконає. Я так довго бачив інше. Я так зневірився у всьому, що лише єдині факти в силі перебивати той погляд, ту оцінку, що в мене зараз живе. Вірити-ж їй я хочу. Я хочу, щоб не було в мене жодного сумніву, жодної тіні, щодо оцінки Ольги і її відношення до мене.

От вона зараз на курорті. А в мене весь час живе якась недовіра, якась настороженість по відношенню до Ольги. Вона мене запевняла в

листах про домінування в її переживаннях, в її думках хороших, навіть ніжних почуттів до мене. Але чому-ж вона по кілька день підряд жодного слова не напише мені? Я, незважаючи на те, що виїжджав у відраження з Києва (був 5 день у Білоцерківському районі), кілька днів хворів (присупи малярії), я міг писати майже щодня, а найрідше через день. Вона ж на курорті в санаторії, де стільки вільного часу, не могла хоча б на кожне моє письмо дати відповідь. Для чого ж тоді всі ці розмови «про домінування» моєї скромної особи в її думках, в її почуттях? Що за розбіжність? І оце мене роздратовує, настроює проти неї. Насторожує, сповнює мене недовірою до мене. І в мене по суті непогані почуття до Ольги починають отруюватися нехорошим настроєм, роздратованням і зростом невдоволення. А мені все це так надоїло, хотілося-б відчутти чисті, без примесі легкі і хороші почуття, пережити щасливі хвилини зустрічі й бути бодай не довго, але зовсім по весняному щасливими. В мене ж цю весну майже й одного щасливого дня не було. Якийсь фатально-нещасливий союз. От знаю, відчуваю, що нас в'яжуть якийсь глибокі почуття, інстинктивна тяга одне до одного, але все це оточене таким нехорошим, таким тяжким, що хотілося б його за всяку ціну скинути з себе. Тільки що Іван звонив, що він одержав повістку, щоб я завтра з'явився до Обл. ДПУ. Не знаю, для чого я їм здався й чому саме повісткою треба було викликати.

* * *

Увесь вечір з 8 годин дома. Перед тим по дорозі в порядку культпоходу заходив в Мале кіно, дививсь якусь стару картину з радянської тематики. Написав заяву на ім'я уповноваженого КПК по Київській області Рубену, прошу зняти з мене заслужовану догану. Хоча в заяві прийшлося писати про «усвідомлення своєї помилки», яку я і зараз не можу знайти. Тим більше в поєднанні з такою грязною справою, як справа Тресту «Х.П.»

* * *

Завтра їду на район. Їду перевіряти, як витрачається горюче в МТС. Думаю їхати в Липняківську МТС Баришевського району. Трохи незручно випала поїздка, бо ж через кілька день, а саме 5.IV приїжджає

Ольга і треба було б її зустріти не лише на вокзалі, а і дома відповідним чином приготувавшись. Хоча поїздки на район сприятливо відбиваються на моїх фінансових справах, які от уже цілий рік здорово напружені, і ніяк не можу з них виплутатись. Не хочеться тільки, щоб ця поїздка невдало закінчилась, як і в Білу Церкву, хай їй чорт цій самій малярії, хоча в цьому випадку я дуже легенько й швидко від неї відкараскався. По суті в мене був лише один тяжкий приступ, це 25.V, не знаю, що на неї вплинуло, чи порошки хини, чи вона сама не збиралась мене довго мучити, але залишила мене дуже швидко. Вчора з Іваном ходили на стадіон, дивився на фізкультурні змагання інститутів. Хороша справа спорту. Я б з великою охотою почав би займатися спортом, а то є загроза отучення, живіт клятий той вже починає товстіти, я ж страшенно не люблю товстопузих. Треба буде зайнятися хоча б холодним обтиранням, а потім воно не мішало б й деякою частиною гімнастичних справ зайнятися, що не зв'язані з рукою. Особливо вправами на живіт й ноги. Залишились на вечір вогню. Але яка безвідповідальність, надувательство культобслуговування публіки. Я теж сидів з Іваном з годину на естрадній площадці. Думали що-небудь путнього побачити, але даремно сиділи й мерзли, бо на дворі було помітно холодно, а естради по суті не діждались. Випустили якихось 2 халтурників-гармоністів, щось вони пиликали, а народ займався своїм, бо нічого не було чути. Потім дали балет (2 тощі фігури), яких теж ніхто не бачив, бо всі стояли, особливо спереду, а останні лізли один на одного. Те ж саме і з послідовними номерами. Сором для такої організації, як «Динамо». Треба буде викликати Начальника «Динамо» й взяти в роботу. Фейервейк пускали непоганий. Народу було маса. Всі розфуфирені, нарядні, «об'єктив» було достатньо й непогані попадались, варті уваги.

* * *

Настрій у мене чомусь не дуже гарний. Все йде навкруги Ольги й пов'язано з Ольгою. Вот уже 3 дні щодня одержую від неї листи, але вони мені не подобаються, якесь незадоволення відчуваю від них, немає повноти в цих листах, немає теплоти почуття, не розкривають вони її життя. От й сьогодні одержав лист, в якому вона пише про співчуття моєї хвороби, про несприятливий моральний настрій для лікування своїх

нервів, в зв'язку з мою хворобою й про вражіння від екскурсії в Кисловодськ. А чим її життя наповнене в час відпочинку, що вона робить, де буває, що бачить, з ким ходить, про що думає й таке інш., словом про питання її внутрішнього життя, індивідуального, нічого. Оце мені і не подобається. Мені здається, коли б я був на її місці, я все б описав не схематично, те, що не відбиває дійсного живого життя, я розказав би так, щоб вона відчула, як я роблю, як я живу, як відпочиваю й про що думаю. Правда, цього вимагати не можна, це було б по меншій мірі глупо, але у дійсних друзів, близько духовних, без вимог це повинно бути. Потім ці дурні сумніви з минулого, які вчора своїм оповіданням Іван мені посіяв. Це про те, що коли я був відряджений взимку, Ольга знову мала зустрічі, розмови з тим чорненьким Абрашкою з Сочи, зокрема на вечері по підсумках I семестра КДУ, про який вона мені жодного слова не промовила. Дивно... Дуже дивно. Після тих гострих розмов, які в мене були з Ольгою на цю тему, вона мені неодноразово заявляла про цілковите закінчення своїх стосунків з ним ще в 1933 р. і тут знов на тобі історія впливає в нехорошому освітленні. Для чого-ж дурити. Ех, зневір'я моє в Ольгу, коли вже ти не будеш мати харчування і загубиш ґрунт? Чи буде такий час? Мені здається, ні. Я знаю всі особливості Ольги, які в неї виробляються буквально за час її всього життя і закладені в додаток у самій природі, не вірю в час, коли б я повністю буду вірити в принципіальність й прямоту Ольги. Вона мені писала в одному з останніх листів, що лікарі їй совітують, щоб позбавитися різних воспалених хвороб в області половій – родить дитину. Я в принципі не заперечував би проти дитини, але що ж робити з дитиною, коли в Ольги будуть і надалі хронічно проявлятися ті тенденції, ті особливості, які вона має в частині можливих побічних захоплень, фліртів, інтриг і вплоть до зв'язків. Я ж цього не знесу й ніколи з ним не примирюсь. Піду геть від неї, коли відзначу такі факти. Образи її я більш не перенесу. Занадто багато я переніс від неї в минулім й простив їй. Надалі цього я не знесу. Значить розрив. А як же з дитиною, знову та історія, що з Волькою. Ні. Краще не треба, краще ще рік, два, поки розсіються будь-які сумніви, бо ж дійсно який же дурень може робити такий крок, як дитина, коли ще немає впевненості, чи друг тобі ця жінка, чи випадковий спутник.

* * *

Повернувся я з відрядження в Рокитянський район ще ранком 5 червня. Спішив скоріше приїхати до Києва, щоб зустріти Ольгу, але сьогодні уже 7 число, три зустрічі Шепетівського потягу, й кожний раз даремно. Це мене нервує й роздратовує. Хоч добре знаю, що тут ви-ни Ольги немає. Вона передала землякам, з якими відпочивала й котрі ще 5 приїхали про те, що на їхніх курортах утворилася пробка й квитки їм, тобто виїжджаючим, ще не дали. Земляки ж приїхали, доставши квитки по протекції. Ольга ж писала, що вона напевне приїде 6, а в крайнім разі 7. Але знов не вгадала.

* * *

З мене весь час дуже нервозно напружений стан. Я кожний день чекаю й цим очевидно й на сон, і на спокій вплинув. Легаю спати в годину, пів другої ночі. А з 5 просинаюсь й вже не можу заснути. Насилую, насилую себе, але майже без успіхів, сон тікає з моїх очей, настрої мій теж частково змінився, я більш ніжними почуттями сповнений до Ольги, чим перед від'їздом. Хочеться її скоріше вже побачити й відчутти біля себе. Не знаю, що це за почуття, як їх можна назвати, чи любов'ю, чи прив'язанністю, чи привичкою, чи чим більше. Для мене лише одне зрозуміло, що це фізичний потяг самця. До цього немає відповідних предпосилок. Я занадто далекий від еротичних мрій чи то, полові істоми. Я здається вперше протягом останніх кількох років відчув таку порожнечу, байдужість до полових бажань протягом більше, як місяць. І все таки мене сильно тягне до Ольги. Скоріше відчутти її біля себе, пригорнути, приголубити й здається цього буде досить, щоб життя моє було щасливіше. Весь час думаю, які дістати для Ольги подарунки, щоб вони були їй потрібні і сподобалися. Маю уже 2, але їх мені здається не досить, думаю над третім, але до її приїзду його придбаю, а може він їй покажеться зайвим. Думаю, що завтра останній день моїх чекань. Ольга повинна обов'язково приїхати. Коли ж ні, більше не ходжу на зустріч Шепетівського потягу. Ну, хватить. Про щось інше, крім Ольги, не хочу зараз думати й писати. До того зараз 1 г. ночі. Треба лягати, почитаю трохи Гейне, й спати. Чудова книжка. Проза, але скільки гострих, вдалих і розумних висновків, думок.

* * *

Сьогодні теж Ольги немає. В чому річ? 4 дні повного «неведення». Ну, я розумію «пробка» на 1–2 дні, хай 3, але ж сьогодні пішов 5-й день. Мене це вкрай нервує. Я майже всі дні собі порчу. Вдосвіта не можу спати, до 12 год. Увесь час думаю, що вона приїде, годину, півтори сиджу на вокзалі. Сьогодні Шепетівський запізнився коло години. Потім знервований йду на працю й так цілий день, цілу п'ятиденку, як в зачарованому колі. Прямо безобразіє. Чорт зна що робиться.

* * *

Була мама. Все «курсирує» між Борисполем й Києвом. В турботах за хліб насущний для дітей. Батько ж палець о палець не вдарить, паразитом живе. Цілковито зняв з себе обов'язки перед дітьми й думає лише про себе. Теж батько. Іван теж свиня, майже ніколи по своїй ініціативі не допоможе матері хоча-б в дрібниці. Кожний карбованець буквально зубами треба від нього вирвати й то не завжди, приходиться більше мені за це турботи нести. Я теж недостатньо допомагаю, завжди знаходяться свої дирки й де вони лише беруться, а стан сім'ї домашніх дуже тяжкий. Жодного фунта хліба й нічого іншого, окрім молока. Да й то в першу чергу треба його витратити на утримання самої корови. Коли вже вони вийдуть з цього безхліб'я? До роботи в колгоспі придатні лише батько та Наталка, але перший зовсім не хоче нічого робити, предпочитає паразитичний образ життя, ну а Наталка, що ж вона сама виробить, коли і дома на городі треба допомогти й в колгосп йти. Прямо Гордієв вузол, як хоч, так і розрубай. Вечором з 10 годин ходив трохи з Фройтовичем та Мазуренком: ковтали свіже повітря і глазелі на народ. Пішов додому чверть на 12 годину, але по дорозі не завернув до себе, а пішов по Хрещатику та Червоноармійській вул., щоб більше провітритися і стомить себе, щоб легше було і кріпче заснути. Зараз година ночі. Спати не хочеться. Вечеряти не вечеряв, бо їсти не хочеться, прослухав кілька пластинок на патефоні і без зміни настрою рішив відкласти цю розмову.

* * *

І знову як учора. Одержав листівку, що вона на кінець 6.VI виїхала з Есентуки не прямо на Київ, а через Харків, де зробить вимушену зупинку на добу і обов'язково прибуде до Києва.

* * *

Об 11 годин ранку, тричі виїздив до потягу і без наслідків. Не зрозуміло, нащо було писати цю ідіотську листівку. Нащо підливати в огонь масла. Здається останні клочки нервів я відвіз за ці 5 день на вокзал. Почуваю, що дійшов до останнього ступеня кипіння і от-от настане катастрофа. Буквально немає будь-яких слів стримувати себе. Це ж невільне знуцання, катування живої людини. На мені не залишилось й одної цяточки здорового місця й коли я перед 5, а потім протягом кількох перших днів чекання й розчарування мав масу теплого ніжного почуття до Ольги, то зараз його в мене нічого не залишилось, а навпаки різкий зріст глибокої образи, гострого роздратування, й навіть якась ненависть окутала мене.

* * *

Чому такий глупий кінець цієї курортно-санаторної подорожі. Чому вона не могла попередити, або хоча б паралізувати це прогресивне наростання роздратування й ці ідіотські щоденні чекання з поїздками на вокзал. На завтра в мене немає будь-яких сил знову робити черговий рейс. Крім того, за ці кілька паралізованих для роботи днів в мене стільки накопилось справ, що вони мене буквально захльостують, затоплюють з головою. Можливо, вона й приїде завтра, але я вже не поїду зустрічати, не можу й не маю сил. Знаю, що на неї це справить гнітюче вражіння, на випадок, коли вона приїде, прийдеться таскатись з речами до трамваю, а від трамваю додому. Але що я зроблю? Можливо вона в цій ідіотській історії з від'їздом і не винна нічого, але ж в мене в голові пробігає багацько нехороших думок, очевидно, навіяних минулим Ольги. Мені здається при бажанні можна було б давно приїхати. Є ж безліч людей, що з кавказьких курортів (Мінеральні води) за ці дні прибули до Києва. І коли вже так важко було дістати квитка на Шепетівський потяг, можна було через порозуміння в установах ж.д. поїхати Бакинським потягом, що їде на Київ через Днепропетровськ-Знам'янку, яким я їхав з Рокитного 5.VI. Але чого вона цього не зробила? Не зрозуміло. Там маса вільних місць, особливо в плацкартних вагонах. Почав курити, здається через куріння я потроху себе забракую, хоча в висках сіпає, болить трохи голова й нехороший смак залишається в роті.

* * *

Категорично не погоджуюсь. Теоретичні праці Сталіна – художні, мізерне порівняння з тими роботами, з тою спадщиною, що нам залишив її Ленін, не говорячи, звичайно, про класиків марксизму – Маркса і Енгельса. Можливо, дехто, почувши оці мої твердження, сказав би, що я не об'єктивний критик, а що я жовчний недобиток троцькістський чи то зінов'євський, а то може і контрреволюціонер, а тому, мов, і зводю усі ці наклепи на «великого Сталіна». Чепуха. Я такий же троцькіст-зінов'євець, як і монархіст. Чужим розумом не збираюся жити і тим більше не хочу бути обмеженим, тупим догматиком, як це багатьом приходить бути, або з власної причини (обмеженности), або з вимоги формальної дисципліни. Я прекрасно розумію: скажи цю думку в голос, як тебе не тільки викинуть з рядів партії, а і посчитають соціально-шкідливим елементом і загонять туди, де Макар телят не пас. Це усвідомляють усі ті, що не хотіли бути догматиками, попугаями, але завжди прикидаються і хором кричать «ура». Мені здається такий стан не може бути без кінця. Буде такий час, що кожний буде говорити, що він думає. І будуть його (Сталіна) помилкові твердження розбивати вірними твердженнями, а не контрреволюційними лагерьми і іншими репресіями. Такий стан, як зараз утворився через загострення класової і іншої боротьби. А поскільки ми ідемо до ліквідації класів, значить внутрі одного класу можна дозволити говорити кожному те, що він думає.

І. III. 1935 р.

Дивна новість: сьогодні в газетах повідомлення про звільнення від обов'язків Голови комісії Партконтролю при ЦК ВКПб і Секретаря Московського Облкомітета ВКПб т. Кагановича Л.М. і призначення його на Наркома Залізничного Транспорту. Коли б це була лише гостра необхідність посилити керівництво Залізничного Транспорту і замість незабезпечившого попереднього проводу, тоді для чого Андреева А.А. призначили на секретаря ЦК ВКПб. Очевидно він, як член Політбюро, буде другим секретарем ЦК ВКПб. Де ж тут логіка. Значить не в тому річ.

Річ в другому. Важко гадати, нічого не знаючи точно. Але деякі висновки і аналогії напрошуються. Не більш одної декади назад у всій пресі, центральній і місцевій, була піднята велика кампанія за присвоєння імені Л.М.Кагановича внонь збудованому Московському метрополітену. Друкували постанови різних зборів московських і великих промислових підприємств, колективні письма, відозви, з вимогою назвати метро іменем Кагановича. Потім все це раптом ушухло і ніяких абсолютно результатів. Зараз жодного слова з приводу цього ніяка газета не містить. Напевне, за цей період часу в складі центрального партпроводу трапилися великі перегрупування, перестановки серед соратників Сталіна.

Коли проходив Пленум Київського Обкому КПБУ 27–28 лютого, мене вразив той факт, що коли зайшов Постишев до зали, присутні почали гаряче аплодувати і підіймалися зі своїх місць, з боку Бюро Обкому і особливо Ільїна, була проявлена стишуюча активність і жестікуляція, що не треба вставати, тобто робити овації. Те ж саме, коли зайшов до зали Косіор. Це було для мене надзвичайним, бо завжди в таких випадках раніш, по ініціативі самої президії зборів засіданнями влаштувалися овації майже всім членам Політбюро партії та Уряду. Очевидно стало питання, що надто багато розвелось у нас різних вождів, яким ті «бурхливі» овації влаштовують, та їх ім'я присвоюють гігантам, на взірєць хоча і метрополітену. «Вожді ж», з скромною усмішкою (як должноє) приймають всі ці почести і стимулюють на них доброзичливою мовчанкою оточуючих сподвижників і низову масу.

* * *

Заходив в стаціонар до Ольги і Вольки. Виглядить хлопець, як смерть: похувів, пожовтів, значно гірший вигляд, чим дома був. Думають робити трепанацію черепа для випуска гною, що скопився у внутрішньому вусі чи там десь близько. Поки вижидають. Для операції хлопець занадто кволій. Для Ольги ж це – курорт. Здається вона і поправляється. Вечором був дома. Читаю Короленко «Дневник» I-й том. Цікавість до нього підвищена, бо ж в ньому я бачу критику на всі мої записки, звичайно, косвену.

14. III. 1935 р.

Пару днів назад закінчив читати «Дневник» Короленко. Прочитав його з захопленням. Правда, особливих яких-то думок я в ньому не знайшов, але ряд питань, на яких зупиняється Короленко, мають величезне значіння і на сьогодні це особливо питання критики реалізму, співвідношення індивідуального і колективного. Зокрема, Короленко висловлює ряд дуже цікавих думок в розділі «о песимізмі і оптимізмі». Для мене особливо цікава 62-а сторінка – фіксую окремі репліки:

...«Никого целиком не осуждать, ни перед кем не преклоняться.»
...«Во время борьбы нужно помнить, что борешься с человеком, что кроме той черты, с которой борешься, кроме того намерения, которому противодействуешь, в нем есть другие черты, что и противник состоит не из одного зла...

А у нас мені здається про це зовсім забувають, інколи накидаються на людину за яку-небудь дрібницю і клюють її, клюють аж поки після неї мокре місце зостанеться. Особливо це часто буває із злочасними колишніми опозиціонерами. Можливо, людина давно засудила свою опозиційність. Де-кілька років, інколи – десяток, працює віддано і без помилок, а тут, під якусь там асоціацію починають все наново пригадувати, заставляють знову одрікатися, засуджувати і на решті звідусіль знімають і виключають з партії. З вовчим квитком – куди хоч. А питається за що? За те, що раніш мав мужність в чомусь усумнітися, або не погодитись. Але ж людей ми оцінюємо не по їх деклараціях, розмовах, а по їх ділах, по їх роботі, поведінці. За що їм мстити, робити їх ізгоями, покидьками. По-моєму Короленко прав, коли говорить: «Не следует воспитывать, раздувать чувство классовой и всякой другой ненависти одних людей к другим. Негодование против данного зла, поддерживаемого данными людьми – законно; законная борьба с этим злом, но ненависть – ведет к мести, а месть преследует не данный только поступок, намерение, зло, – месть преследует самих людей, даже когда они отступились от прежнего.» «Начиналось преследование не поступков и зла, а людей и их мыслей. Создавалось мученичество и лучшие стороны человека восставали против торжествующей партии (группы), борющейся ранее за право и переступившей пределы этой борьбы»...

...«Боритесь за ваши идеи, но не осмеливайтесь забывать человека в вашем враге» ...

* * *

Воля вчора вже повернулася додому. Обійшлося благополучно, без операції. Мама – з сіделки, няні перетворилася на хвору. Залишилася ще в стаціонарі. Загострилися якісь процеси в печінці, чи що. Я зараз з Ольгою у «віддалених» стосунках. Гостро полаявся під час одної відвідини нею домівки (здається 9.III), а через те нема бажання проявляти будь-якого інтереса до її стану. Вона мене своїми особливостями доводить інколи до невтямленого стану. Не можу я знести її егоїзма, її повсякчасних забот про себе, вимог для себе і розмов про себе. Треба довго чекати, поки в неї появиться товариська забота про тебе, чулий підхід до тебе, коли вона вступить тобі, не затіє спорів, дебошів, урахує твій стан і т. ін. Цього майже ніколи не буває, а навпаки – дуже часто протилежне. В зв'язку з чим у мене за останній 1934 рік і особливо початок цього року, прогресивно наростає відчуженість від неї, роздратовання, бажання закінчити наші стосунки, бо мені здається толку з них не буде. Ніколи вона не переборє в собі своє егоїстичне Калекінське нутро, а я ніколи теж напевне не забуду різні свої обіди на неї і на її взаємовідносини зі мною. До того ж історія нашого спільного життя була досить ганебна для того, щоби забути про все і знайти в собі сили для примирення. Але в мене дивні якість процеси проходять у моїх взаєминах з Волькою. Коли раніш я відчував в собі якесь підсвідоме вороже ставлення до нього, чи то безразлічність, то тепер в мене появились інші інстинкти, почуття. За останні місяці я відчував, як у хлопця змінювалося ставлення до мене і тепер завжди відчуваю його інстинктивну, можливо підсвідому тягу до мене, хороше, дитяче, любовне почуття. І особливо мене дивує, що він за ці останні місяці жодного слова не сказав за свого батька... Дивно, немов би дитина знає, що для мене це приносить неприємне почуття. І от під цим впливом, спостерігаючи його ставлення до мене, я теж, десь всередині, в своїх почуттях, глибоко змінився до нього. Сьогодні цілий вечір з 8 год. я був з ним вдвох, говорили з ним. А він, між іншим, часто затіває розмови, що і дорослому склали би честь. Сьогодні, наприклад, він рішив запитати мене, що знаю я, хто такий Іполітов-Іванов. Я сказав, що не знаю.

У відповідь мені на це він сказав, що він писав музику, пісні і що дуже давно, як умер. А відкіль же ти про це знаєш, – питаю я його. «Чув,

як передавали по радіо». От тобі і шкет, що не має і 5 років. І такий характер розмов у нього не одиниці. Він може з успіхом начати розмову про метрополітен і т. ін.

16.III. 1935 р.

Я прекрасно розумію, що повертатися до цього питання ганебно, я цим самим б'ю себе в обличчя. Бо ж так часто я зупиняюсь на цьому глибоко суб'єктивному переживанні, на цій лічній трагедії, що пора б уже, нарешті, закінчити усю цю безхребетну філософію і поставити точку. Я сьогоднішній і вчорашній день почуваю себе, як на вулкані, як в чаду величезного збудження. Не нахожу навіть слів для передачі цього самопочуття, свого стану. Значить знову обман, знову комедія 1932/1933 року.

Для чого її утримання двох чоловіків, для чого їй два «папи». У нас цілковито хватає на прожиття. Для Вольки все, що потрібно є. Вона теж не голодна і не гола. Коли б у нас більшість працюючих жила б так, як ми, то було б дуже гарно. Для чого ж ці гроші Бондаренка, для чого ж двоє мужів. Який позор, яка ганьба. І я, дурень, весь час надіявся, що зроблю з неї принципіальну, чесну людину, хорошого друга. Вечором, коли я про всі ці художества довідався, я написав великого листа до її матері, в якому стисло виклав історію наших відношень і останні події. Я знаю, що цей лист її матері ні к чому. Нічого запобігти вже не можна. Але хотілося розказати, яка нікчемна, яка негідна її дочка. Мати її пройшла досить складний і зігзагообразний шлях. Було в неї здається 4 чи 5 чоловіків, мала аналогічні особливості в своєму житті, як і її донька і, напевне, нещасливо себе почуває і зараз, як це відчувається з її поодиноких листів і розмов, коли вона була в Києві. Значить зробила належні висновки про свій пройдений шлях. Значить зможе дечому навчити свою дочку, від дечого застерегти. І цього досить, щоб показати їй портрет її доньки.

Зараз мені не хочеться більше над цим зупинятися, писати. Страшенно уже це все набридло. Я ще раз і ще раз упевняюсь, що в мене з нею нічого не вийде. Не по дорозі нам. Власними принципами ми керуємося. Вирішив був негайно припинити будь-які прояви моєї допомоги їй і взагалі всій сім'ї. Предложив по телефону і написав листа, щоб негайно

забиралася з стаціонару, і я припиняю по всіх напрямках вважати її за члена моєї родини. Але, напевне, прийдеться зачекати, поки її випишуть із стаціонару по заключенню лікарів. Передала листа-відповідь. Дзвонила по телефону додому, розмовляла з Марфою і узнавши, що я дома, не хватило навіть мужності поговорити. А в листі пише слова старої опери: «Тебя я не обманываю, сегодня хотела тебе об этом звонить». В неї завжди так, раніш теж получалося, що коли я в її брехні викривав після місячного її існування, вона завжди мені заявляла, що я тобі збираюсь сказати, а ти наперед забіг і далі – «я против получения денег». Но зачем же ты, продажное существо, их получаешь. Для каких надобностей. «Я хочу облегчить тебя». Какая милость... какой плевок мне в лицо. Затаптывать в грязь мои принципы, мою честность, обманывать меня – это у нее называется «облегчать меня». Позор. Срам. Это значит скатиться до философии, оправдывающий проституцию. Хватит. С меня хватит. Я убедился окончательно, жалко только ребенка. Она его до толку не доведет. К тому же я к нему сильно привязался. По всей вероятности он не менее привязан ко мне. Возможно, любит меня и это на каждом шагу у него проглядывает. Жалко мне, но что поделаешь. Когда женибудь нужно окончить эту грязную, позорную историю. Был на Пленуме Горпарткома, стоит вопрос строительства и ремонта жилфонда, а также доклады торгующих организаций – КСРК и «Киевторга». Прослушал первый доклад о строительстве Петрушанского. Начались прения, и я ушел. Вся эта личная история выбивает меня из колеи общественной и политической жизни.

18.III. 1935 р.

Убийственно скверное состояние – и психологическое, и физическое. Сегодня, очевидно, заболел, сейчас температура 38,5. С обеда лежу в постели. Почувствовал плохо, когда вышел из дому, около 12 час. дня. Ходил с Ваней по букинистам выбирал книжные ценности. Обыкновенно эту функцию выполняю с интересом и увлечением. Сегодня чувствовал себя скверно, а поэтому даже не старался рыться в грудах книг и книжных полках. Купил один том Вольтера, со всеми его философскими сочинениями, критико-биографический том, издательства Академии Наук о Ломоносове и 2 тома Белинского. Нужно будет

еще достать остальные 2 тома. С этого путешествия чуть доплелся домой, на свой 4-й этаж. За обедом выпил с Ваней водки, думал поможет, но абсолютно никакого влияния. Правда, заснул кажется часа 2. После сна начал читать, как говорят, – новинку сезона – «Смерть после полудня», переводного писателя Эрнста Хемингуэя. Критика за ним признает какие-то качества. Я же совсем этого в книге не нашел. По-моему, она даже антихудожественная, хотя и стиль рассказа, много есть оригинального. Голова начала болеть, виски дергать, и я оставил читать. По радио начали передавать радиоконцерт – революционная песня и музыка, очевидно в связи с Парижской Коммуной. Музыка какая-то шаблонная, однотонная и оглушающая. Каждый номер похож на предыдущий. Невольно приходилось слушать, а голова трещала. Какие-то болезненные мысли рождались в голове. Было беспросветно тяжело. На сердце что-то большое и тяжелое ныло и хотелось кому-нибудь высказать боль, но, увы, у меня никого нет, все окружающие меня – чужие, и мысли мои о друге-женщине неизбежно рушились. Последние события меня совсем отрезвили. Я понял, то у меня нет друга. Около меня живет человек, совершенно чуждый мне по духу, по своему складу ума и чувств. Лживая, непостоянная, эгоистичная женщина. Без каких бы то ни было принципов, идеалов. Правда, иногда и она к чему-то стремиться, чего-то хочет, чего-то ищет. Но это у нее вне сферы духовных и телесных переживаний. Это ее, так называемая мной, – «кобелянщина», которая ее иногда доводит до аналогичных событий из сочинских происшествий 1933 года. Кажется, я когда-то писал об этом в своих записках. Этот вопрос ее часто волнует, она даже в своем письме-объяснении по поводу получения от Б. денег, также писала, что мол, *«мне еще хочется жить, счастливо жить, ибо я молода, и годы меня не будут ждать»*. (Цитирую на память). Вот это ее идея, которую она неоднократно выставляла в минуты заострения наших отношений, а минут таких в нашей жизни бывало и бывает очень много. А впрочем хватит ее идеалов. Может быть и впрямь я ее в этой части не понимаю. Может быть. Но зато в вопросах общечеловеческих качеств и отношений ко мне я на своем горьком опыте, кажется, достаточно ее раскусил. Она сего дня через Марфу передала мне записку. Записка заискивающая, слащавая. Очевидно, она и сама понимает, что подло со мной поступила. Ведь буквально в глаза

врала уже тогда, когда я ее с поличным поймал. Вчера говорил с ней по телефону. Она снова твердит реабилитирующие себя «истины», говорит, что телеграммы не получала, вплоть до 15.III. вечером, когда я ушел и ей Марфа передала. Марфа же говорит, что отнесла ей телеграмму эту сразу же, как получила, т. е. 11.III. Я верю Марфе. Спрашивается, зачем же нагло лгать. Тоже самое и с написанным письмом Б. Говорит не знала и не давала по этому поводу никаких указаний. Марфа же повторяет, что она отнесла, получила директиву написать о болезни Вольки и о помощи. И эта директива уже была дана после того, как Волька был с ней помещен в стационар и ни в какой помощи не нуждался. Какая безпринципная, лживая женщина. Наверное, если бы она могла одновременно иметь несколько мужей или «друзей», которые бы ее содержали, посылали ей деньги, она наверне от них получала бы и никаких угрызений совести не чувствовала-бы. Тем бодем лиш бы об этом не знала общественность и эти «друзья». Да, как глубоко я разочарован в этом своем долголетнем «друге». Как все это мне больно.

К этой душевной ране примешивается, вклиняется в нее другая, очень неприятная, бессильная ложь, которая тоже накладывает свой отягчающий отпечаток. Это – бессмысленное обвинение меня через Парткомитет – КСК за использование мной служебного положения. Какие-то «кумушки» из нашего коллектива подали устное или письменное заявление на ПК, что якобы я, как контролер здравоохранения использовал свое положение в КСК, посылал дважды свою жену на курорт. Поместил и 2 членов семьи в стационар и т.д. Какая низость, мелочность. Ведь я ни на йоту не преувеличивал полагающегося мне... Я то получал, что должен был получать, как работник Совконтроля. Нигде, ни одним словом не упоминал о моем чине. Как все таки подло люди подходят один к другому. Ведь они же коммунисты. Как-никак, а мне пришлось идти в ЦЛК и ОЛК, унижать себя и объяснять руководителям, по какой причине мне понадобились копии медицинских показаний об отправке на курорт и стационар. Чувствовал я себя прескверно. Как будто кто-то плюнул мне публично в лицо. Мерзко... Говорят, будет этот вопрос разбираться на заседании ЦК. Я буду настаивать на привлечении к ответственности инициаторов и авторов этой бессмысленной и глупой клеветы. Четверть второго ночи. Я сел за тетрадь в начале первого. Пора кончать.

20.III. 1935 р.

Странные установились у меня отношения с Ольгой. Говорили по телефону, переписываемся. Но нет общего языка, не понимает она меня, не хочет понять или не может. Вчера я ей передал очень обстоятельное и длинное письмо по поводу недочетов, ошибок, погрешностей, а также подробный анализ. В ответ же от нее я получил сегодня письмо, в котором она, по существу поставленных мною вопросов все обходит молчанием, смазывает, останавливается на второстепенных моментах, упирая главным образом, на необходимость нежного к ней похода, а значит и обеспечение хорошей совместной жизни. Чепуха. Не в этом же дело, а дело в общих человеческих качествах, в принципиальности, честности, безкорыстии, доброте, чуткости и проч. сторонах человека. И это же у нее останется где-то за кулисами, как неважное или может быть ненужное. Наоборот, она начала проповедывать какую-то странную теорию «честной дипломатии». К чему это? Разве меня когданибудь раздражало то, что мне говорили прямо и открыто? Никогда. И наоборот, когда со мной начинали дипломатничать, начинали обманывать или обходить – это меня приводит в исступление. Приведу свежий пример, свежие доказательства ее метода дипломатии: сегодня, будучи один дома, в 8 час. вечера я получил 2 письма на ее имя: Одно от Бон-ко, другое от матери. И что меня больше всего поразило – это то, что Бон-ко пишет, что он от нее письмо получил и не вообще формальное, деловое письмо, а с интимными откровениями о нашей с ней жизни. Б. пишет: *«Меня крайне удивило твое признание, что Вы спорите с Д.Д. (то есть со мной)»*. Значит нашла себе близкого советчика, друга, которому решила поверить свою интимную печаль. Называется – принципиальная женщина. Поверительница своих тайн с мужем – своему запасному мужу. Очевидно, даже его, человека далеко не принципиального, эта откровенность крайне удивила. Еще бы. И дальше он приходит к довольно положительному и перспективному заключению: *«Меня, Оля, Ваши отношения сильно угнетают (почему, слушайте, слушайте) «так как ты для меня все та же милая, изюмская Оля, которой видно плохо, а этого я спокойно переносить не могу»*.

Да, ничего себе. Оля действительно во многом напоминает изюмскую Олю, которая не гнушается, как обманывать своего законного мужа, так

Щоденник XXI століття

и не менее близкого друга. Все-таки какой подлостью человек должен обладать, чтобы так нагло врать, обходить своего друга-мужа. Ведь та же «прекрасная Оличка» меня неоднократно и категорически уверяла, что даже и одной строчки не написала бы, даже не думала никогда об этом. Какая же цель была врать. Какая же цель была писать конспиративно от меня письма. Неужели подготовка почвы на случай категорической постановки вопроса со стороны меня о разводе. А это почти на 100% логически так. Все-таки, как это подло. В письме к матери она тоже написала так, что мать должна была невольно поставить вопрос: *«а почему ты ничего не пишешь о Дмитриии, неужели так плохо живете, что лучше не писать»*. Мне она пишет из стационара чувствительные письма, изливает свои нежные чувства и вызывает меня на нежность. Как все это лживо, как подло. В конечном счете – кто меня окружает, с кем я живу, кому я отдаю лучшую часть своей жизни: безпринципной, лживой, эгоистичной и корыстолюбивой женщине. Живу и начинаю любить не своего, никогда мне не принадлежащего сына, делю свою жизнь с чужой, враждебной мне Марфой, которая выполняет около меня шпионскую роль в пользу Б.А. это так ясно из письма Б. Да, вокруг не важное окружение... После этих писем, я особенно от Б. почувствовал какую-то острую неприязнь и враждебность к Вольке. Но чем он, по существу, виноват. Для меня только одно понятно, что я его могу воспитывать, содержать, но сыном моим он никогда не будет и как бы мне не было тяжело в конечном счете, его все-таки действительный отец, в свое время, заберет. И он от своего фактического отца никогда не отвергнется. О нем он рано или поздно узнает и захочет иметь не фиктивного отца, а действительного. Ну, ладно хватит этой трагической болтологии. Она хотела, чтобы я зашел сегодня вечером к ней в стационар. Я не пошел. Говорит: *«Приходи завтра»*. Но наверное и завтра не пойду. ибо тяжелая будет встреча, а хотелось бы ей в упор задать некоторые вопросы.

23.III. 1935 р.

Учора на засіданні Парткомітету апарата КРК для мене відкрилися несподівані істини. Розглядалась заяви групи «кумушек» та обивателів Монастирської та Гляйхенгауз з їх безглуздим обвинуваченням мене в використанні службового стану, що виявилось, на їх думку, в безпід-

ставному дворазовому лікуванні на курорті Ольги і поміщенні Ольги з Волькою в стаціонар для лікування. І не зважаючи на цілковито вичерпані і спростовані це обвинувачення мої пояснення, що ґрунтувалися на кучі різних медичних довідок, все ж такі Балахнін, виступаючи першим у дебатах, своїм пропозиційним характером промови зразу ж взяв під захист авторів брехливої, склочної заяви, давши цьому оцінку як здоровому проявленню критики і самокритики, зробивши такий «здоровий» висновок, що, мов, треба, щоби все обслуговування робітників КРК Ліккомісією ішло через санкцію адміністрації, тобто уповноваженого, тоді, мов, буде видно, кому дати місце на лікування і не буде ніяких закулісних розмов. У всій його промові було усе: і урівніловка, яку він освітив, і захист одиничних робітників, вроді Монастирської, і обмеженість в організуванні щодо порядку обслуговування Ліккомісією (КРК, мов, дано у «владение» 4 постійні місця в стаціонарі) і багато другої, безпринципної неразберихи. Для мене була дивна така не об'єктивність і нотки роздратування на мої твердження.

Але ці зародки настроїв Балахніна упереджені проти мене (хоча він жодною мірою не підтвердив вірності обвинувачень, висунутих проти мене) цілковито і буйно розцвіли при другому черговому питанні, в якому я теж виступав, як дієва особа. Ця справа про сутичку з приводу одержання квитка в оперу на 21.ІІІ. і за те, що я говорючи про цей інцидент з Балахніном 22.ІІІ. вечером назвав роздатчицю квитків Баранову – не серйозною людиною, дівчуркою. Балахнін на засіданні Парткому у своєму виступі прийшов до такого невміняемого стану, що його з острахом слухали усі присутні. Я його таким оскаженілим ніколи не бачив. Наговорив мені кучу грубих, образливих епітетів і дійшов навіть до загроз на мою адресу, навіть до думки, що, мов, нам не по дорозі... Да, удивительная пристрастность і озлобленность против меня.

Чому він так вз'ївся на мене. Чорт його знає. Для мене тепер ясно одно, що коли я раніш хитався, вірніш вагався в шуканні нової роботи, то для мене тепер цілком ясно, що Радконтроль – це не моя робота, як кажуть, «жупан не на мене шитий». Робив в ньому з неохотою. Завжди відчував якусь неповноцінність своїх функцій і весь час шукав можливості піти. Але піти на якусь пристойну і цікаву роботу. Такої не траплялося. Та я, по правді кажучи, ніде не шукав її. Зараз же треба буде

з вихідного дня «прощупати». Піти в ЦК Культпроп, піти в Наркомос, піти в Обком і т. ін. Боюся, щоби мене не забрали на якусь чепухову, нецікаву роботу. Момент відповідальний.

Друга справа, що теж зі мною трапилася значно приємніша для мене подія. Сьогодні з мене зняли оту злочасну догану, через яку я посивів. Майже рік ходив з нею. 27.ІІІ.34 р. одержав, а 23.ІІІ.35 р. – зняли. Зняли дуже легко. Сьогодні заніс заяву, приклав до неї витяг з протоколу засідання Паркому з 14.ІІІ (добре, що не 22.ІІІ) яким підтримано моє прохання про зняття догани. Заяву прийняв член партколегії Астров, нічого мене не питав, сам, без партслідчого доклав на засіданні ЦК і буквально за півгодини, як я зайшов в приміщення Партконтролю з доганою за плечима, я уже виходив без догани і з легкою головою. Оце так дійсно темпи і відсутність бюрократизму. Для мене ж це надзвичайно багачко значить – не мати догани, розмовляючи про мою майбутню роботу.

24.ІІІ. 1935 р.

Зараз 2½ год дня. Сиджу під репродуктором і слухаю по радіо трансляцію відкриття пам'ятника Т.Г. Шевченкові у Харкові. Голос невідомого чоловіка об'являє урочисті збори з нагоди відкриття пам'ятника великому революціонеру-поету Шевченку відкритими. Грає оркестр «Інтернаціонал». Далі жіночий хор виконав Шевченківський «Заповіт». Знову чоловічий голос... І несуться слова запальної промови про історію великого трудового народу і про історію та шлях кріпака-поета, про боротьбу наших ворогів за володіння під прапором великого поета-демократа... Про переможний шлях робітників і селян – від повстань кріпаків, полум'я панських маєтків, через революцію 1905 р. до Великого Жовтня. І далі... про сьогоднішню Радянську Україну, про великий робітничий клас, колгоспне селянство.

Так, Шевченко нам потрібній. Його творчість можливо нас не запалює до нової хвилі революційного піднесення. Його творчість для нас – оспівання минулого. Але Шевченко – це прапор боротьби за широкі, працюючі маси України. І з ким буде цей прапор, з тим і великі шанси на об'єднання українських працюючих під цим прапором.

* * *

12 год ночі. Цілий день сидів дома. Ходив лише на одну годину до розподільника. З голови не виходить думка: як мені організаційно начати і з ким розмови про роботу. На якій роботі прийдеться зупинитися. Хоча з ким було порадитися, товариські обмінятися думками? Ох, це прокляте життя. Майже 30 років й майже жодного друга, навіть близьких товаришів... Думав, що мій друг з лікарні соізволить подзвонить. Але теж марна надія. Совість напевне не дозволяє. Хоча по її листу, що передала сьогодні з Марфушкою, цього не видно. Але, що взагалі про неї говорити. Щирим і чутким другом вона ніколи не була. Тим більш зараз. Я це розумію. Але... чомусь жаль, що і вона не виявилася мені другом в обговоренні цього питання. Так і будь. Нехай про це довідається тоді, коли уже ніяка її допомога і порада не потрібна буде. Постфактум. Вечором був Іван. Тільки пів години, як пішов. Але що він може порадити. Він у цих питаннях профан. Послухав, послухав, подякував та і тільки. А мені потрібна порада. Побачим, що завтра день принесе мені. Читаю Вольтера.

25.III. 1935 р.

І так я вільний від комісії Радянського Контролю. Виданий наказ здавати справи. Переведено розрахунок. І я вільний. Незважаючи на те, що інцидент, прискоривший мій уход з КРК досить неприємне явище, але я все ж таки задоволений, що так легко звільнився від цієї завшилової, нецікавої, чиновницької функції. Ні, для мене не Комісія Контролю або щось подібно потрібна, для мене треба організацію, що проводить живу, оперативну роботу, жваву. Я хочу горіти на роботі, а не жити надіями. Минули рік роботи в КРК абсолютно нічого мені не дав, як в напрямку мого подальшого розвитку, так і в досвіді чи навичці до якоїсь роботи. Це – марно пропавший рік. І я по-дурному зробив не пішовши на роботу до Міськнаросвіти, коли про це переді мною ставив питання МПК. В Міськнаросвіті я б значно виріс, порівнюючи до КРК. Хоча і робити прийшлося б значно більше. Тепер же проблема: куди йти, чим займатися. Хочеться нарешті попасти на своє місце.

26.III. 1935 р.

В зв'язку з прикріпленням мене постановою Бюро МПК для підсилення парторганізації до Київського Педінституту, знявся з обліку в парткомітеті КРК і в ЛенРПК. Але в Сталінський РПК іще не пішов. Прийдеться завтра зайти. Трохи незручно, що ніде не працюю. Пробував де з ким сьогодні поговорити, але невдачно. То зайняті, то нема. Йти ж на положенні просителя роботи не хочу. Краще пару днів почекаю, обгляжусь, обслушаюсь, а там і зорієнтуюся. Сьогодні почав читати Рабле «Гаргантюа и Пантагрюель» з категорії «Сокровищ мировой литературы».

17.VII. 1935 р.

Повторення «переривів», що увійшли в традицію. За минулий відрізок часу багато дечого трапилось, як в громадському житті, так і в особистому. Але, очевидно, неминучі фактори впливу і тут своє зробили і я не знайшов часу для своїх записок. Часто повертався до думки, що треба писати, і не писав. Я можу писати лише тоді, коли я залишаюсь сам-на-сам, інакше мені заважають. Зараз я теж сам. Ольги немає, на курлікуванні. Ну, а робітниця, вона на мене одного впливу не робить. Чи є вона дома, чи її нема. Не знаю про що повідати моєму щоденнику. З чого начати.

Працюю з 10 квітня в ККО України. Нарешті на оперативній роботі. Правда, всеукраїнський масштаб – це теж деяка різниця між роботою безпосередньо з масами, народом. Працюю Зав. Відділом освіти дорослих. Галузь дуже специфічна, незнайома мені, але я за ці минулі 3 міс. таки добре з нею обізнався і зараз не гірш орієнтуюсь, як і робітники з стажем. Робота по своєму характеру мене не досить задовольняє, але ясна річ – значно більше, незрівняно більше, чим КРК. На цій роботі я все ж таки горю. Я не нидію, а відчуваю, що якби я не намагався ударно, продуктивно працювати, але робота завжди буде. Її нескінченний край. З керівництвом своїм: Затонським, Хвилею, Хаїтом я в нормальних, хороших взаємовідносинах. Ці взаємовідносини зовсім не схожі на мої взаємини з Балахніном. В роботі мені надана цілковита самостійність, ініціатива. Я відчуваю і знаю, що за роботу від кінця і до початку я сам відповідаю. А це вже створює працездатний, бадьорий настрій. Правда,

в апараті мого відділу не все гаразд – немає робітників, роботи – за-хлинись, а нікому робить. Сам я дні вечора сиджу, а роботи все ж таки непочатий край. Причина, звичайно, не тільки в людях, але і в тому, що цей відділ понад півроку був без хазяїна. Робота надзвичайно була за-пущена і, ясна річ, зразу не так легко її налагодить. Сьогодні працював лише до 5½ год. вечора. Після обіду пішов до парку над Дніпром. Ломи-ло в ногах, боліла голова – це відомий для мене рефлекс перевтоми. До того ж завтра я відповідальний вартовий по апарату НКО і треба буде цілий день сидіти на роботі. Тому я ухвалив вечором не працювати, а відпочити. Прийшов додому на початку 10 год. вечора і сів читати Гете. От уже з п'ятиденку сиджу над цим геніальним поетом. Почав з поезії його ліричних творів, потім перейшов до «Розмов з Гете» Еккершона. Потім дійшов до місця, де Гете згадує свою «Поезію і Правду», я згадав, що в мене є два томи її і рішив починати вивчення Гете з його художньої автобіографії, правда, неповної, але вона є початок життя цього великого генія людської історії. Прочитав уже 2 книги, сьогодні почну і третю книгу. Зараз 12 год ночі. Б'ють кремльовські часи. Немає охоти писати. Думки розкидані. На цьому закінчу.

18. VII. 1935 р.

З 10 год ранку до 4 год дня сидів в НКО і дещо робив. На сьогодні припало моє чергування. Коли б не це, то я напевне годин з дві посидів би на сонці. Для моєї руки сонце надто потрібне. Після обіду пішов в Первомайський парк, де просидів і проходив до 10 год. вечора. Читав газети, «Огоньок» і позирав навколо. І хоч багато людей було навколо, але «горизонт» був безперспективний. Не знаю, чомусь в мене останній час дуже підвищений інтерес до протилежного полу. Боюсь, що коли б зустрів підходящий асортимент, то можливо б і дещо вийшло. Особливих заходів до цього не вживаю, а випадок поки що не допоміг мені, от і ходжу. Правда, від цього все ж такі мені користь – відпочиваю.

Зустрів хлопців з КРК (Кліманов, Бразерман, Демченко), ще з ними трохи походив, поговорив. Пішли, подивились на нове будівництво, що проводиться по вул. 25 жовтня. Будує Раднарком та ще деякі українські організації. Прекрасно оформляють. Хоч і скромний стиль, але відчува-еш якусь естетичну задоволеність, коли дивишся на ці будови. І рядом

Щоденник XXI століття

стоять в минулий рік закінчені будови Київського НКВД... Яка незграб-ність, аляповатість, безвкусиця... Навіть до того дійшли горе-будівни-ки, архітектори-сапожники, що уборни улаштували вікнами на парадні вулиці, з боку основного фасаду. І прохожі оглядають рядом з жилими квартирними вікнами – маленькі квадратні вікна, що дають соняшний світ у це «святилище», прямо з центральних вулиць, сіречь Інститут-ської. Ганьба. А, можем же строїти прилічні будівлі, із естетичним сма-ком. Ні, треба було загидить вулицю. Очевидно якісь засуджений шкід-ник напроєктував таке будівництво. Треба конче переробити. Прийшов до дому на початку 11 год., застав матір. Приїхала за хлібом і ще дея-кими продуктами, натомість привезла своїх огірків. Посиділи, попили чаю, погомоніли. І от уже перша година півночі. Треба лягати спати.

19.VII. 1935 р.

Прийшов тільки що з роботи. Хоча зараз уже чверть на першу год. ночі. З ЦК ЛКСМУ повідомили, що 21.VII стоїть на Бюро ЦК доповідь про НКО школи середньої освіти дорослих. У мене ще немає сумірова-ного матеріалу про підсумки минулого навчального року. Прийшлось сидіти та вишукувати різні дані з матеріалів області. Мій відділ – це надзвичайно запущена ділянка роботи НКО. Здається більше запуще-ного участка роботи в Наркоматі нема. За що не візьмись – скрізь непо-чатий край роботи. До того ж і апарату у мене немає. Працювала одна жінка – інспектор. Зараз пішла у відпуск і залишився я сам. Думав, що до цього часу прийде новий робітник, якого я підібрав під час Республі-канської наради (9.II/УІІ) але і того чогось теж нема, хоча телеграму і листа надіслано, щоб негайно виїздив до Києва. Якщо до початку ново-го року не запарюсь, значить вискочу з прорива у відділі. Мене особливо непокоїть – друкування підручників для початкових шкіл (граматики) і друге – виготовлення програм для середніх шкіл. Решта питань цілком залежить від мене, а тому вони не страшні і легко здійснені. Я морально від цього прориву дуже болюю. Не привик за собою, чи то рядом з собою бачити такий неприємний «хвіст».

Уже другий день хворіє дівчина (робітниця). Здається в неї приступ малярії. Лікуватись не лікувалась, коли на кілька день відпустило. А тепер кацає. Правда, з лікуванням не так легко, коли хворіла місяць тому

назад, я по всьому Києві ніде не міг дістати хіни. Те ж саме зараз. А це безобразіє. Зараз ходить така велика епідемія малярії, а засобів боротьби з нею не вистачає, а вірніш для широких кіл населення зовсім немає.

Моя «подруга життя» 14.VII поїхала на лікування до Миргорода, але і досі утримується від листування. Правда. 10.VII робітниця одержала від неї листівку, але мені, чи про мене в ній ні жодного слова. Ну і чорт з нею. І так добре знаю, що за «Друг». Не хочеться мені вже більше писати про цю ганебну і стару для мене історію. Здається $\frac{3}{4}$ частини цього щоденника висвітлюю цю неприємну і противну історію наших стосунків. Здається жодного слова про щось хороше у моїх стосунках з нею я не написав до свого щоденника. І це не випадково. В цьому криється глибока істина, від якої я весь час, як засиплений дурень ховаю свої очі, свій розум. А пора б уже давно поставити точку над і, і закінчити цю глупу комедію.

20.VII. 1935 р.

Сьогодні теж з 10 год ранку до пів на 11 вечора на роботі. Може б іще сидів, але відчув біль голови. Ривсь у справах і не все розумів. Значить перевтомивсь. Забрав з собою усі газети за 3 дні і пішов дихати повітрям. Це був єдиний засіб розбити біль голови і трохи поповнити свої сили. Хотів спершу іти до Первомайського парку, але подумав, що там темно і пішов у Пролетарський. Симфонії не було, але грав якийсь військовий оркестр. Народу більш, чим до чорта. Години півтори посидів, походив. Відчув себе краще і пішов до дому. Зараз чверть на першу годину ночі. Одержав листівку від Н. Збирається приїхати до Києва. В неї тут є якісь родичі, сестра – чи що. І так напевне прийдеться зустрітися, якщо приїде. Цікаво, що залишилося у наших відношеннях. У мене зараз сприятлива ситуація, як об'єктивно, так і суб'єктивно. Не знаю, з якими настроями вона їде. Так, судячи по її попередніх листах, а також по поведінці, от уже кілька років, як ми зустрічаємось. Здається її почуття, відношення до мене непогані, а можливо даже і більше. Ну, що ж, ховатись від можливих форм зустрічі і зближення не збираюсь. Життя моє погане, беззмістовне, радості і спокою воно мені не приносить. Так к чорту всякі зобов'язання і непотрібні принципи. Я вільний. Я маю право поступати, як хочу. Буде мені гарно з Н. – буду зустрічатись, будемо разом. Буде пога-

но – непотрібно. Але все рівно мене ніщо хороше і радісне не жде впереді в моїх взаєминах з Ольгою. І був би в мене час і потрібна обстановка – треба іти на зустріч з народом. А може в цій великій масі мого оточення де-небудь загубився мій дійсний друг, моя любов, яку я мушу відшукати і завоювати.

21. VII. 1935 р.

«Дайте копеечку на 100 грамм хлеба». Їй-богу, я від душі хохотав, коли почув цю фразу від хлопчика років 6–7, який ходив і жебрав у парку. Як у цій коротенькій фразі відобразилася економіка і політика. Коли раніш говорили: «Дайте копеечку на кусочок хлеба», – це відображало одну економіку, а коли зараз повторюють ту саму «копеечку» та вже додають «на 100 грамм хлеба», значить цим хочуть сказати, що дайте стільки, щоби можна за них купити 100 грамм хліба, тобто дайте не одну, а 10 копійок. Я навіть думаю, що це думка не цього малиша, який підходив, а тих, хто його направив. Напевне, свідомо зрадагований текст звернення. Дай, мов, не 3, не 5, а 10 копійок.

Я з ним, з цим хлопчиськом почав був розмовляти на тему – чому іменно на 100 гр., а коли більше, або менше, що тоді буде. Але хлопець не пішов на розмови. Хоча зразу і почав був відповідати, а коли я поставив йому питання, хто його на це діло посилає, хлопчисько зразу від мене подався.

* * *

Засідання ЦК КСМ не було. Андреев був у Москві і напевне запізнився на засідання. Перенесли на завтра, на 11 год. ранку. Коли вчора мене ще волновала моя доповідь на Бюро ЦК, то сьогодні я уже майже не думав про це. З роботи пішов о 8 год. вечора. Зайшов додому, перечитав за кілька днів газети і в 9 год пішов трохи провітритися до парку. Через годину повернувся назад. Дома страшенний разгордіаш і непорядок; дівчина захворіла на малярію. Своєчасно не лікувалася, почався приступ, власне кажучи, – ціла серія і от уже днів 4–5 лежить. В хаті грязно, не прибрано. До того ж Жилкоп почав теж ремонтувати парадний коридор і сходи, розпочали уже два тижні, скрізь грязь, крейда, известь, пісок і справа не сунеться. Як зайдеш на сходи – удушлива атмосфера, якась проти-

вна вонь, а поки пройдеш на 4-й поверх, то прямо задихаєшся. Зі сходів в кімнату нашоно грязних, крейдових слідів. В кімнатах обшарпано, грязно. Білизна лежить не поглажена. Все це мене виводить із себе. Немов би за гріх який все це покинуто на мене, на мою голову. А тут ще якісь «приятелі» і «приятельки», «муж» тощо ходять по квартирі, беруть все, кладуть не на своє місце, вештаються по квартирі. А для мене це немов би хтось нарочно хоче мене злити.

* * *

До 10 год. вечора читав. Прочитав четверту книжку «Поезії і Правди» ГЕТЕ. Ця книжка надто скучна і нецікава. Гете багато в ній місця приділив розсужденням про «Ветхий Завет», біблійних патріархів тощо, які зовсім не мають ні історичного, ні автобіографічного, художнього значіння, цінности. Правда, окремі епізоди, автобіографічного характеру-цікаві (про впливи на Гете окремих учителів, його знайомих, поведінка Гете в цей час – тощо). Зараз година ночі, напевне, треба лягати в постіль. Я собі встановив регламент: 01 годині ночі – спати, у 8 ранку вставати, з 9 по 10 год. – сонячну ванну на руку через вікно і з 10 год на роботу. Гадаю, що для сну цілком вистачить 7 годин. Все збираюся розумно регламентувати, календаризувати увесь свій час. Але брак годинника, а потім очевидно і твердої волі на це, весь час відтягує здійснення цього хорошого засобу організації своєї роботи, своєї учоби і дозвілля. Для мене це конче потрібно – інакше я трупка, і нічого з мене не вийде ще 10 років.

22.VII. 1935 р.

Напів друга година ночі. Обіллявся холодною водою у ванні і почувуваю себе бадьоро і свіжо. Правда, мені здається не можна обливатися холодною водою, але... тягне. Плече трохи припухло і на місці зажившої ранки починає червоніти тіло. Напевне, знову буде нарив. Як вони мені уже набридли оці нариви – постійні супутники мого життя.

* * *

Сьогодні на Бюро ЦК ЛКСМУ робив доповідь про стан середніх шкіл дорослих. Крили – «на чому світ стоїть». Але обідно те, що всі факти

недоліків не за мою 3-х місячну битність, а значно раніш. Споминали і за минулу зиму, і за минулу осінь, і за весь Наркомпрос, і за те, що, мов чого тільки не провалював Наркомпрос. Андреев же в своєму резюме так зовсім охаяли НКО, разом з його усіма керівниками, мов, уміють лише підписувати декларативні, торжественні постанови, а потім обсиджуються по своїм кабінетам та пишуть статті в газети. Вийшов з засідання з певним гнітючим осадком від почутої комсомольської критики. Я мимоволі, по аналогії пригадав мої виступи у всіх організаціях, де мені приходилося виступати чи бути від НКО (ЦК партії, РНК, ЦЗК), скрізь з однаковим остервенінням нападали на НКО і його роботу, на керівництво різними ділянками культурного фронту. І стало обідно. З якої речі всі, кому не лень, повинні лити на мою голову помої; більше зробив, чим за весь минулий рік було зроблено. Але у цій традиційній атмосфері навкруги НКО, коли бачать лише погані сторони роботи НКО, помічають лише разючі факти недоліків в роботі НКО, – твоєї індивідуальної роботи ніхто не хоче та не може помітити. Да і це цілком зрозуміло. Недоліків в НКО значно більше, чим зразків хорошої роботи. І в мене з'явилася така думка-висновок: чи варто при такій атмосфері, при такому громадському оточенні, оцінці нашої роботи, залишатися в НКО, чи не приведе це до сумних наслідків. Думки цієї я ще не продумав до кінця, але за кілька день я її вичерпуюче продумаю і зроблю висновок. Між іншим мене чомусь Секретарь Лен. РПК Красніцький настирливо хоче бачити. От уже кілька день він через різних людей, домагається мого приходу в РПК. Сьогодні, після попередження мене Енфельдом про це ж саме, я подзвонив до Красніцького – «в чім справа». Говорить, що справа «лічного» порядку і що хоче він саме зі мною про дещо, що має відношення до моєї партроботи, поговорити. Умовились завтра зустрітись в РПК, в І год. дня. Цікаво, що він мені скаже? Невже питання буде іти про мою роботу в апараті РПК. Коли да, то що він мені зможе предоставити. Я б не заперечував проти партроботи, коли б така дала б мені змогу культурно розвиватися, рости. Але іти, приміром, Культпромом РПК – я особливого бажання не маю. А на Секретаря РПК (другого) пожалуй не пригласять, у них здається така посада заміщена і здається теж українцем. Між іншим зараз іде усилена українізація усього партійного апарату. Раніш в партапаратах, особливо у Києві, майже на 80–90% був склад робітни-

ків – не української національності. Зараз є така постанова – замінити робітників інших національностей – на 100% українців. На мою думку, це теж шкідлива крайність. Негарно, політично шкідливо, коли на Україні, при надзвичайно загостреній політичній ситуації і в партпараті сидять, в основному, не українці, але і поголовно замінити – це теж негативне явище, що так, чи інакше позначиться на якості партроботи.

Сьогодні несподівано приїхала А. Прийшов додому, Міля говорить, що була якась жінка і дуже хотіла Вас бачити, взяла № телефону і обіцяла подзвонити сьогодні вечором. Прийшов до дому в 9½ год. вечора, а тому рішив роздітися та лягти почитати. Ломав собі голову, хто б то міг бути. По описам зовні ця жінка, по опису Мілі, зовсім не скидалася на А. Дзвінок телефона... беру трубку і... раптом голос А. «Здорово, узнаешь». Говорю: «Нет», але бачу, вірніш чую по голосу, що А. Ну домовились, що вона хотіла б мене сьогодні бачити, хоча і втомлена, більш 6½ годин вона з поїзда і ще навіть нікого зі своїх близьких не бачила. Я одягнувся і пройшов до Прорізної, там вона сиділа з своєю меншою сестрою в Золоторітському саду і чекала. Зустрілись без особливого ентузіазму. Обстановка надто зв'язуюча. Познайомила зі своєю сестричкою. Вони зовсім не схожі одна на одну. Та значно красивіша і ефектніша. Зараз вона сильно схудла і нагадує молоденьку, хорошеньку дівчинку. Я з великою охотою і задоволенням посидів з нею у скверіку до 12 год. Сестра раніш пішла. Да А. заслуговує на особливу увагу. Вона – жінка з характером. І не дурна. Як же я її оці всі роки, які з нею знайомий, – недооцінював, не звертав на неї потрібної уваги. Вона до мене ставиться дуже прихильно.

Нетаємно

Акт № 24/2–464 від 11.02.13 р.
Киевское Обласное Управление
Гос. Безопасности НКВД
УССР
т. Балицкому В.А

СПЕЦ-СВОДКА

По делу Заволоки Д.Д.

Нами арестован Заволока Дмитрий Дмитриевич, 1906 г. рождения, уроженец м. Борисполя, происходит из крестьян-бедняков (по его сло-

вам), член партии с 1925 года, был до момента ареста Зав. Культпропом Ленинского РПК; до того работал Зав. Отделом Наркомпроса и на разных других ответственных партийных и советских работах, в частности, был 2 года Партследователем Обл. К.К. и 1 год работал в Комиссии Советского Контроля.

При обыске были изъяты его дневники. Один дневник был доставлен его женой, членом партии, из которого видно, что Заволока являлся все время контрреволюционером, врагом партии, двурушником.

В дневниках этих, которые Заволока вел с 1924 года до последнего времени, имеются многочисленные записи, освещающие положение в стране, политику партии, руководство ЦК и вождя партии тов. Сталина в ярко контрреволюционном духе.

Характерны в этом отношении следующие записи дневника: ...«Принципы большевизма не такі і не так їх розумів, проводив в партії ЛЕНІН, як їх зараз розуміють сучасні проводирі».

(Выдержка из дневника за 1932-й год)

...«Дуже зарозумілись, відірвались від своєї опори. Забули за мінімальні, інтереси працюючої маси. Думають строїти соціалізм не живими людьми, що мають живі інтереси, а якимись механізмами, які для себе абсолютно нічого не потребують, а можуть цілком бути задоволені з соціалізму в перспективі»...

(Выдержка из дневника за 12.VI. 1932 г.)

...«Політичне довір'я до радянської влади катастрофічно порушено, і дивно, що у всіх цих справа винними залишаються «Перекручення на місцях», про які завчасно «сигналізував ЦК партії» і напевно знову скоро вийдуть знамениті історичні пояснення «вождя» партії тов. Сталіна про причини перекручень та чергові завдання в зв'язку з цим, як це було по питанню колективізації в 1930 році, де були винні хто хочеш, лише не ЦК».

Бо ж «останні» неодноразово «сигналізував» про небезпеку «запаморочення від успіхів». Подла маніра займатися самокритикою та не визнавати своїх помилок. Яка вартість такому проводу, що не вміє бачити загибелі від своїх вчинків. Не вміє завчасно попередити катастрофу, а потім немає мужності та гідності визнати свої помилки.

У С С Р

НАРОДНЫЙ КОМИССАРИАТ ВНУТРЕННИХ ДЕЛ

№ 1544

О Р Д Е Р № 1544

Выдан " 19 " ноября 1935 г.

Действителен " " суток.

Сотруднику Общ. управления
Кривому

НКВД УССР тов. _____ поручается

произвести обыск и арест гр-на Заволока
Дмитрия Дмитриевича
проживающего Тучинская 23
кв. 10.

Всем органам Советской Власти и гражданам
УССР подлежит оказывать законное содействие
предъявителю ордера при исполнении им возло-
женных на него поручений.

Нач. _____ Секретарь _____

НКВД УССР

Ордер № 1544 на арест Заволоды Дмитра Дмитровича, 19 листопада 1935 року.

*Я часто дивуюсь – невже можна мовчати й миритися з таким ста-
ном речей; бачити навкруги все те безглуздя у керівництві, що існує і
не реагувати».*

(Выдержка из дневника за 14.VI. 1932 г.)

*...«Невже знову у «верхівці» все залишається без змін; невже знову
ми будемо терпіти таке керівництво, яке було під час перекручень».*

(Выдержка из дневника за 14.VI-1932 г.)

*...«І не лише один я все це так переживаю, а нас багато, можливо
сотні тисяч. Скоріше-б хто-небудь розчинив двері, вікна нашої партій-
ної будівлі і дав би зайти свіжому повітрю, дав би зайти світлу, сон-
цю».*

(Выдержка от 14.VI-1932 г.)

Заволока в некоторых местах своего дневника подчеркивает, что он
не становится на путь практической борьбы с партией, однако, из мате-
риалов видно, что он обсуждал эти вопросы с другими лицами.

Весьма важна в этом отношении следующая запись из дневника – от
20.III.1932 года:

*...«Заходив Семен. Багато говорили. Він теж одної оцінки всіх су-
часних явищ, як і я і теж так боляче гостро їх переживає, як і я.»*

По показаниям Заволоки – «Семен» – это Ткаченко Семен, студент
одного из Киевских с.-х. институтов, якобы, Секретарь партийного Ко-
митета этого Института. Знает он Ткаченко с 1929 г., учился вместе с
ним на кооперативных курсах.

Заволока на допросе признал пока лишь только то, что он стоял на
антипартийных позициях.

Дальнейшее следствие продолжается.

Приняты меры к установке Ткаченко и выявлению связей Заволоки.

Зам. нач.

Киев. облуправления НКВД

(подпись) Гришин

Зам. нач.

СПО Упр. Госбезоп.

(подпись) Гольдман [2].

У С С Р

МИНИСТЕРСТВО ГОСУДАРСТВЕННОЙ БЕЗОПАСНОСТИ

АРХИВ
УЧЕТНО-КАДРОВЫЙ ОТДЕЛ
СЛЕД. ФОНД

РОЗСЕКРЕЧЕНО

20.11.2008 №44/35/16

В-1283 / 35-40 Вч

ДЕЛО № 149356

По обвинению Заволока Д. Д.

ВКМ... С.И.

Начато ... 19... г. В ... 2 ... томах
Окончено ... 19... г. Том № 1

После судебного рассмотрения и вступления приговора в силу настоящее дело подлежит немедленному возвращению в ...
(указать название органа МГБ)

Передача находящихся в производстве следственных дел, а также взятых из архива дел в другие органы для органа МГБ, должна быть и прелестью, после ...

К делу должна быть приобщена копия приговора.

ОЖИВНОГО СУДА
СССР
Дело № ...
Дата ...
Копия. ТОМОВ

ОСНОВАНИЕ: Приказ НКВД, Прокуратуры и НКЮ Союза ССР № 00359 от 10/IV 1939 г.

шею управлению МГБ или его заместителем.

Архив № **3964**

Сделано в ... **49905** ФП

Кримінальна справа
Заволоки
Дмитра Дмитровича
(1935 рік)

«ДЕЛО № 4226

**По обвинению граждан Заволоки Дмитрия Дмитриевича
и Ткаченко Семена Ильича по ст. 54–10 УК УССР**

(в 2-х томах)

«Цілком таємно

Комуністична партія (більшовиків) України

Київський міський комітет

21.XI.1935 р.

ВКЦО Обкома КП(б)У, відділу парткадрів МПК, Ленінському рай-
парткому.

Витяг з протоколу № 113 засідання БЮРА МПК з 20.11.1935 року

Про Заволоку (зав. Культпромом Ленінського РПК).

Заволоку, як скритого ворога та двурушника – з партії виключити.

Запропонувати Ленінському Райпарткому відмінити перевірку парт-
документів, що проводив Заволока та обговорити цю постанову партії
РПК.

Секретар

Міськкому КП(б)У

(підпис) Сапов» [9, 11].

«АНКЕТА АРЕСТОВАННОГО

Заволока Дмитрий Дмитриевич, родивш. 27 января 1906 года, мес-
то рождения – Борисполь, местожительства – Киев, Пушкинская №23,
кв.10, партийный работник, завкультпром отделом Лен. РПК, г.Киев,
паспорт выдан Киевской милицией, социальное происхождение – ро-
дители занимались хлебопашеством, социальное положение – после
революции – до 1925 года работал батраком в с.х. и кочегаром, обра-
зование – среднее, член партии с 1925 года, украинец, с воинского уче-
та снят по болезни, репрессиям не подвергался, состав семьи: жена –
Ольга Петровна в Киеве зав. сектора ЦК, сын Волька, 5 лет.

Подпись арестованного (подпись)

Содержится под стражей в тюрьме.

Подпись сотрудника, заполнившего анкету (подпись)

30 ноября 1935 года» [9, 11].

«ПРОТОКОЛ ОБЫСКА

19.11.1935 года

Я, оперуполномоченный СПО УТБ НКВД УССР, на основании ор-
дера НКВД УССР за №1544 произвел обыск у гражданина Заволоки
Дмитрия Дмитриевича проживающего в Киеве по улице Пушкинской в
доме №23, кв. 10.

При произведенном обыске присутствовали представитель ЖК
Щербань Иван Трофимович.

Согласно полученным указаниям задержан гражданин Заволока
Дмитрий Дмитриевич.

Изыято для представления в НКВД УССР следующее:

Дневники – две тетради с личными записями гр. Заволоки.

Пачка личных писем и старых документов.

Жалобы на неправильности при проведении обыска, на пропажу ве-
щей, ценностей и документов – жалоб не заявлено.

В протокол все занесено правильно, протокол нам прочитан, в чем
подписываемся:

Обыскиваемый (подпись)

Представитель домоуправления (подпись)

Производящий обыск (подпись)

Копию протокола получил (подпись)» [9, 11].

**«Секретарю Киевского горкома КП(б)У т. Сапову
Зам. нач. Киевского облуправления НКВД т. Гришину**

ЗАЯВЛЕНИЕ

От бывшего культпром заведующего отделом Ленинского РПК Заво-
локи Д. Во время следствия мне заявили, что я враг рабочего класса,
контрреволюционер. Так ли это? Да, моя вина велика. Я сделал боль-
шое преступление перед своей партией. Но, все же, я не враг рабочего
класса и не контрреволюционер.

Мне сейчас 29 лет, я 1906 года рождения. Из прожитой мной жизни
я половину отдал партии, революции. А по существу, я всю свою со-
знательную жизнь принадлежал партии и выполнял ее волю. В 15 лет
(1921 г.) я вступил в комсомол, с 1924 года я по первому Ленинскому

призову вступил в партию и с этого периода исключительно работаю по поручению партии, честно выполняя все поручения, которые дала мне партия.

Среда, которая окружала меня также была социально здоровой. Отец мой до революции был крестьянином-бедняком, работал по найму. После революции, только к началу 1928 года, немного стал на ноги и в 1929 году, в первые дни коллективизации, первым пошел в колхоз. Сам я жил и вращался исключительно в рабочей, комсомольской и партийной среде. В периоды внутрипартийной борьбы, борьбы с контрреволюционным троцкизмом, зиновьевщиной, «правыми», «левыми» я всегда выступал вместе с партией, разоблачая контрреволюционную суть уклонов.

Почему же у меня самого возникли и созрели взгляды, отличающиеся от взглядов партии по ряду хозяйственных и партийных вопросов?

Почему я допустил «сожительство» моей практической деятельности по неуклонному выполнению решений партии с антипартийными «сомнениями», перерастающих в звено, в систему антипартийных взглядов.

Это началось незаметно для меня самого. Примерно с 1930–1931 гг., а, возможно, и раньше, когда партия развернула наступление на капиталистические элементы в нашей стране. Когда начались трудности на фронте социалистической перестройки сельского хозяйства, у меня начали появляться сомнения в правильности наших практических мероприятий. В 1931 и 1932 годах, в связи с обострением продовольственных трудностей, у меня чаще начали появляться мысли, в которых я нашел не эффективной практическую работу по коллективизации сельского хозяйства.

Мне казалось, что она должна была быть организована как-то иначе, более предупредительно, чтобы меньше давать осложнений. Я болезненно воспринимал любой факт наших трудностей, обобщал его и делал неправильные заключения.

Вину за тяжелое положение сельского хозяйства в эти годы я приписывал нашей практической работе, точнее партийному руководству.

Основная моя ошибка в подходе к оценке наших трудностей была

в том, что я не дооценивал сложности классовых взаимоотношений на селе, силы и ловкости классового врага кулака. Я подходил к оценке наших трудностей не с большевистских позиций, а реагировал на них, как слабодухий, растерявшийся интеллигент.

Почему же я скрывал от партии эти «сомнения», эти антипартийные мысли, настроения? Я неоднократно думал пойти к руководителям парторганизации и поделиться своими мыслями. Поговорить по этим наболевшим для меня вопросам, но потом решил – не надо. Время не такое, чтобы заниматься рассуждениями. Меня поймут как паникера, возьмут под подозрение, отстранят от активной работы в партии, а, возможно, и исключат из партии.

Работать же и жить вне партии для меня было невысказано. И я стал ограничиваться своими рассуждениями только на страницах своего дневника.

В жизни же, в практической работе в своих выступлениях я везде беспрекословно проводил линию партии, активно защищал ее, дрался за нее. И везде меня видели и знали, как неплохого члена партии, дисциплинированного активиста.

Спрашивается, для чего я вел свои записи о политических вопросах жизни страны и работы партии. Ясного отчета в этом я себе не давал. Думал, если я окажусь правым в своих оценках, значит мои записи неплохи, если же я ошибался, то они мне также дадут полезный урок, как не нужно подходить к анализу политических явлений.

А вообще-то я свой дневник вел как летопись своей личной жизни со всеми ее горестями и радостями. К записанным мыслям я никогда не возвращался, никогда их не перечитывал и даже редко когда думал о них. Они были у меня как бы положенными в архив, без дальнейшего их использования. Меня полностью захватывала моя практическая деятельность, работа.

Был ли у меня свой взгляд, отличный от взглядов партии на пути развития социалистического строительства в нашей стране?

Нет, не было. Я полностью, безоговорочно признавал генеральную линию партии во всех вопросах соц. строительства. Полностью разделял все решения нашей партии, т.е. у меня никаких расхождений не было с партией по всем принципиальным вопросам политики. И, на-

ряду с этим, как это не удивительно, я допускал свои толкования оценки практической работы партии, особенно в вопросах коллективизации, явно антипартийного характера. Я не понимал недопустимости такого разделения, не понимал всей глубины антипартийности такого поведения. Мне казалось, раз я полностью признаю генеральную линию партии и активно провожу ее, разя на практической работе полностью выполняю все решения партии, выполняю устав и программу партии, значит, я могу быть членом партии и мои болезненные переживания и настроения, раз они не приносят вреда партии и рабочему классу могут оставаться при мне, в моей тетради.

И в этом была моя величайшая ошибка, которая привела меня к антипартийным взглядам по ряду вопросов партжизни и соц. строительства, к неискренности с партией, по существу толкнула меня на двурушничество.

Делился ли я своими антипартийными мыслями с кем-нибудь, и были ли у меня единомышленники? На этот вопрос я категорически отвечаю отрицательно. Как это не удивительно, но я никогда нигде ни с кем не делился своими мыслями и настроениями. Я сознательно избегал таких разговоров, понимая их антипартийность и несовместимость с пребыванием в рядах партии. Невольным исключением в этих вопросах стала моя жена, член партии с 1928 года Калекина О.П., с которой мы иногда в наших домашних разговорах затрагивали вопрос трудностей и обострения в сельском хозяйстве и продовольственном снабжении рабочих. Расхождений между мной и женой в оценке этих вопросов не было. О существовании моего дневника и характере записей в нем также никто не знал, за исключением снова-таки моей жены Калекиной, которая изредка его читала, интересуясь главным образом, по-моему, интимной стороной его содержания.

Начиная с 1933 года с периода уменьшения наших трудностей, с ликвидацией продовольственных затруднений, как в городе, так и на селе с укреплением колхозного строя мои антипартийные настроения резко падают и в 1934–1935 годах у меня их почти нет.

Правда, в этот период (1934–1935 гг.) у меня изредка появлялись «умозаключения» не совсем выдержанного характера (не имея под руками своего дневника не могу привести примеров), но которые иногда

тоже вырастали в заключения антипартийного характера. Например, я недопонимал политической важности, помещения в нашей прессе документов, свидетельствующих о громадной любви и уважении миллионных масс трудящихся к своему вождю, учителю, другу, товарищу Сталину. Мне казалось излишним помещать в газетах так часто и такое количество писем, резолюций адресованных товарищу Сталину.

Особо хочу указать на свои грубейшие политические ошибки в оценке роли вождя партии, в руководстве социалистической перестройкой сельского хозяйства периода 1930–1932 годов. Я умалял значение указаний вождя, предупреждающих нас от ошибок в вопросах коллективизации, считая ответственным за осложнение в сельском хозяйстве на ряду с местными парторганизациями и руководство партии.

Хотя на ряду с этим я полностью понимал и оценивал то величайшее значение, которое имел и имеет товарищ Сталин в достигнутых партией победах на всех участках соц. строительства и в частности на соц. перестройке сельского хозяйства.

Только благодаря его железной воли, прозорливости величайшего стратега действительного продолжателя дела Ленина, наша страна достигла за небольшой сравнительно промежуток времени колоссальных успехов в построении бесклассового социалистического общества.

Как я в настоящее время расцениваю свои антипартийные записи, ошибочные суждения в дневнике? (о своих правильных политических анализах в дневнике я здесь не говорю). Я их полностью категорически и безоговорочно осуждаю, как ничего общего не имеющими с моими взглядами по этим вопросам в настоящее время.

Сама жизнь меня в этом убедила!

Исторический ход событий в нашей стране полностью опроверг, опрокинул мои ошибочные заключения. Мне сейчас слишком тяжело говорить эти слова осуждения своих антипартийных заблуждений.

Я понимаю всю глубину моего преступления, моей вины перед партией. Партия не вправе мне не верить и все же я не теряю надежды, что мои слова искреннего признания и осуждения своих заблуждений и антипартийного поведения будут поняты.

Я, товарищи, не враг, не контрреволюционер. Для меня интересы партии, интересы рабочего класса – все.

Я не мыслю своего существования вне этих интересов.

Вся моя сознательная жизнь с 15 лет принадлежала революции, моему классу, моей партии. Дайте мне возможность искупить свою вину перед партией, на самой тяжелой, самой черновой и отсталой работе. Я оправдаю прощение партии.

Товарищи!

Меня не пугает любое наказание, которое ко мне будет применено. Я готов любое наказание понести. Но не лишайте меня возможности принимать участие на равне с другими в соц. строительстве нашей страны. Не считайте меня своим врагом. Не считайте меня врагом революции. Я не враг, я солдат революции.

8 декабря 1935 года, г. Киев.

Д. Заволока» [9, 11].

«ПРОТОКОЛ

Допроса обвиняемого Заволоки Дмитрия Дмитриевича, 1906 года рождения, уроженца м. Борисполь Киевской области, проживавшего в г. Киеве по ул. Пушкинской №23, кв. 10, до ареста работал завкультпромом Ленинского районного партийного комитета в городе Киев, под судом и следствием не состоял. Допросил пом. нач. СПО КОУ НКВД Гольдман – 20 ноября 1935 года.

Вопрос: Когда и где вы вступили в партию?

Ответ: В партию я вступил в 1924 году по Ленинскому призыву в Борисполе, работал тогда кочегаром. В действующие члены партии был переведен в январе 1925 года в городе Ходорове Ржищевского района, работал в то время секретарем Райкома ЛКСМ.

Вопрос: Назовите ваших братьев и сестер, где они и что делают?

Ответ: Брат и сестра живет в Киеве по ул. Пролетарской, 38/1, Виктор и Николай – школьники, живут с родителями в г. Борисполь, сестры: Ульяна 1908 года рождения, живет в Киеве, замужем за Мазуром Адамом, работающим рабочим, живет также по Пролетарской улице, 38 вместе с братом; Мария 1917 года рождения, студентка первого курса госуниверситета, живет в общежитии; Наталия – 1915 года рождения, живет в селе с родителями. Отец и мать живут в Борисполе и работают в колхозе. По социальному положению отец мой до революции был

Щоденник XXI століття

бедняком, примерно к 1928 году хозяйство отца несколько окрепло, достигло середняцкого уровня.

Вопрос: Какое вы имеете образование?

Ответ: Я учился 4 года в высшем учебном училище в Борисполе, диплома не получил, занимался по заочному обучению, по курсу «Раб-фак на дому», закончил 9-месячные курсы кооперативных работников в Киеве в 1929 году, полтора года учился на факультете «Профоса» Киевского ИНО (вечерний курс), закончил один курс, оставил институт в январе 1933 года.

Вопрос: Какую партийную работу вы выполняли?

Ответ: До 1928 года я был на комсомольской работе – секретарем комсомола в Борисполе, с 1931 года до момента ареста – на партийной работе: завагитмасс ЗПК КПВРЗ, с августа 1935 года в Ленинском РПК завкультпромом.

Вопрос: Когда и кем вы работали в наркомпросе?

Ответ: С 10 апреля 1935 года по 1 августа 1935 зав отделом образования взрослых.

Вопрос: Признаете ли вы, что в партии вы стояли на враждебных партии политических позициях, были дворушником в рядах партии?

Ответ: Дворушником я себя не признаю. Признаю, что у меня были свои взгляды на политику партии.

Вопрос: По каким вопросам у вас были расхождения с линиями партии?

Ответ: Я был не согласен с практикой проведения коллективизации, я находил во внутривнутрипартийном режиме ряд существенных недостатков.

Вопрос: Признаете ли вы, что у вас была своя, отличающаяся от партии линия взглядов, что вы стояли на враждебных партии позициях?

Ответ: Нет, не признаю! (Зачитывая протокол считаю этот вопрос не правильным (подпись))

Вопрос: Я зачитываю вам следующую запись, сделанную вами в вашем дневнике «Принципи більшовизму не такі, і не так їх розумів провадир партії Ленін, як їх зараз розуміють сучасні «провадирі».

Как вы расцениваете этот тезис? Не свидетельствует ли он что вы расходились с партией по основным вопросам, а не только по отдельным моментам?

Ответ: Нет, я считаю этот тезис у меня записан случайно. Он являлся результатом обобщения одного какого-то факта.

Вопрос: Я вам зачитываю другую запись из вашего дневника: «У всьому ми самі партія винні. Дуже зарозумілись. Відірвались від своєї опори. Думають строїть соціалізм не живими людьми, що мають інтереси, а якимись механізмами, які для себе абсолютно нічого не потребують, а можуть цілком бути задоволені з соціалізму в перспективі». Этот тезис также является случайным и также не отражает ваших взглядов?

Ответ: Он является отражением моей оценки продовольственных затруднений 1931 года.

Вопрос: Зачитываю вам ещё одну вашу запись в дневнике, где вы оцениваете линию ЦК партии и руководство ЦК (зачитывается запись из дневника от 14 июня 1932 года). Является ли эта запись случайной и отражает ли она ваши взгляды?

Ответ: Эта запись отражает мои взгляды периода 1931–1932 годов.

Вопрос: Признаете ли вы теперь, что имели систему взглядов и эта система являлась контрреволюционной?

Ответ: Признаю, что эти мои взгляды объективно выросли в систему антипартийных взглядов.

Вопрос: С какого времени Вы стали на эту позицию?

Ответ: Примерно с 1930 года.

Вопрос: Записи в вашем дневнике свидетельствуют, что это было гораздо раньше.

Ответ: Не припоминаю.

Вопрос: С кем вы делились этими своими мнениями о политике партии?

Ответ: Ни с кем эти вопросы я не обсуждал.

Вопрос: Зачитываю вам следующее из вашего дневника: «Заходив Семен. Багато говорили. Він тож одної оцінки всіх сучасних явищ, як і я теж так боляче гостро їх переживає». Кто этот Семен и признаете ли вы теперь, что обсуждали эти вопросы с другими лицами?

Ответ: Семен – это Ткаченко Семен, студент одного из сельскохозяйственных институтов, находящегося в Голосеево. Он секретарь партийного комитета ВУЗа, в котором учится. Знаю его с 1928 года или 1929 года, познакомился с ним на кооперативных курсах. С ним

разговором на эти темы я не вел, возможно в отдельных беседах и затрагивал эти вопросы.

Вопрос: С кем Вы ещё обсуждали эти вопросы.

Ответ: Ни с кем.

Показания читал. С моих слов записано верно. (подпись)

Допросил (подпись)» [9, 11].

«ПРОТОКОЛ ДОПРОСА

22 ноября 1935 года

Вопрос: Признаете ли Вы, что имеющиеся в ваших дневниках ряд ваших записей носят контрреволюционный характер и направлены против линии партии?

Ответ: По существу данного вопроса мною был дан ответ на допросе 20 ноября, которого я придерживаюсь и сейчас.

Вопрос: Привожу выдержку из вашей записи в дневниках: «Для чого я записую ці дослівні думки живого свідка сьогодняшнього стану села? Не знаю, воно для мене не потрібно сьогодні, я і так добре про все це знаю. Да, надзвичайно важко знати та чути про цей стан селянства. І ми, партія, свідомо своєю лінією, своєю поведінкою, своїм керівництвом утворили його». Как вы расцениваете эту запись?

Ответ: Эта запись мною сделана в начале 1932 года, в связи с приведением ряда фактов в моем дневнике о положении в колхозах в то время. Я считал партию, нас ответственными за создание положения в селе, ибо это положение могли использовать против нас из вне.

(подпись)» [9, 11].

«ДОПОЛНИТЕЛЬНЫЕ ПОКАЗАНИЯ

Обвиняемого Заволока Д.Д.

от 17 декабря 1935 года

Вопрос: Скажите, обвиняемый Заволока, что Вас толкнуло стать на путь ведения контрреволюционных записей в своем дневнике, направленных против партии и ее руководства?

Ответ: Считаю оценку, данную вами моим записям в дневнике, как контрреволюционную и направленную против линии партии, не пра-

вильной. Свои антипартийные настроения я стал записывать в дневник под влиянием осложнений и трудностей, имевших место в период коллективизации и обострении продовольственных трудностей в городе. Мои рассуждения, отраженные на страницах дневника, не были направлены против генеральной линии партии в сельском хозяйстве, а я лишь осуждал партийную работу по коллективизации в связи с тем, что не сумели предотвратить продовольственных трудностей на селе. Мои антипартийные рассуждения в дневнике о руководителях партии являлись следствием того, что я субъективно считал, что большую долю вины за создавшееся на селе положение несет руководство партии.

Вопрос: Чем вы объясните то, что и после ликвидации трудностей на селе и в городе вы продолжали вести такие же записи, направленные против руководства партии?

Ответ: Действительно, в моих записях и после ликвидации проблем в сельском хозяйстве имели место отрицательные суждения о руководстве партии. Это было вызвано моим отрицательным отношением к тому большому количеству материалов, которые помещались в прессе и были связаны с руководством партии.

Вопрос: В дневниках, начиная с 1928 года по 1935 год включительно, заносились записи контрреволюционного характера, отражающие ваши настроения, являясь одновременно членом партии, совмещали ли эти настроения с пребыванием в партии и как это рассматривается.

Ответ: Считаю, что мои мнения по ряду партийных вопросов, записанных в дневнике, не совместимы с пребыванием в партии.

Протокол записан с моих слов верно, и мною прочитан.

(подпись)» [9, 11].

«ПРОТОКОЛ ДОПРОСА

21 ноября 1935 года

Я, оперуполномоченный НКВД Кривой допросил в качестве свидетеля Калекину Ольгу Петровну, 1907 года рождения, с. Рубцево, местожительство – г. Киев, ул. Пушкинская, 23, кв. 10, украинка, зав. сектором ЦК ЛКСМУ, из селян-бедняков.

Вопрос: Как давно вы знаете Заволоку Д.Д.?

Ответ: Заволоку Д.Д. я знаю с 1928 года по совместной с ним учебе на кооперативных курсах с/х в Киеве. До 1932 года я с ним встречалась периодически на почве личных взаимоотношений, а с 1932 года я непрерывно живу с ним как его жена.

Вопрос: Что вам известно о Заволоке и что он из себя представляет?

Ответ: Будучи с Заволокой в близких отношениях я периодически сталкивалась с ним до 1932 года. Потом я в нем обнаружила человека, который своим поведением по отношению ко мне проявил деспотизм, грубость и непонимание и не коммунистическое отношение ко мне как к женщине. Это выражалось в том, что он считал меня бесправным человеком, подвластным ему как мужу и его мнение для меня должно было быть обязательным. Начиная с 1932 года, когда мы начали жить с ним вместе, кроме вышесказанного он ещё применял против меня физическую силу.

На политические темы мы с ним беседовали мало и очень редко. Иногда в беседе с ним он проявлял кулацкие собственнические тенденции. В частности, по вопросу о коллективизации с/х он осуждал линию партии, заявляя, что такими методами партия доведет с/х до развала, т. е. уничтожит весь скот и доведут население к обнищанию.

Вопрос: Когда вам стало известно о том, что Заволока ведет свой личный дневник?

Ответ: О том, что Заволока ведет свой личный дневник, я знала с 1932 года. Записи он всегда делал в мое отсутствие и скрывал его от меня, запирая его в свой ящик на ключ. На вопрос, что он пишет, Заволока заявлял, что пишет литературный труд. Но читать дневник мне никто не давал.

Вопрос: Когда вам стало известно, что содержание дневника Заволоки носили контрреволюционный характер?

Ответ: Между мной и Заволокой проходили споры на почве его не человеческого отношения ко мне, доходившего до побоев. Это все вело к тому, что мы с ним должны были разойтись, но зная его как человека, который не побрезгует никакими средствами, чтобы скомпрометировать меня и зная о том, что в дневнике имеются записи, характеризующие Заволоку как разложившегося человека в бытовом отношении, я решила добыть этот дневник и сообщить в соответствующие органы.

С этой целью я 4 ноября пригласила слесаря, вскрыла его ящик, изъехала оттуда его дневник (одну тетрадь) и унесла его к себе на службу в ЦК Комсомола. Там я читала этот дневник в течении 4-х дней и обнаружила, что в нем имеются многочисленные записи контрреволюционного характера.

Вопрос: Не было ли в ящике Заволоки ещё одной такой самой тетради с его записями?

Ответ: Мне известно было, что он ведет свои записи в одной тетради и когда я вскрыла ящик, то эту тетрадь и забрала, не обратив совершенно внимания на то, что в ящике лежала ещё одна такая же тетрадь.

Когда Заволока обнаружил, что я забрала его дневник, он начал угрожать и избивать меня, и ночью выбросил меня из комнаты.

При этом он мне сказал о том, что я забрала, мол, не ту тетрадь, в которой имеются интересные записи, а самое важное у него осталось во второй тетради, которую я видела также в его ящике.

16 ноября, воспользовавшись его отсутствием, я вновь вскрыла ящик, но второй тетради там уже не было.

Вопрос: Кого вы знаете из близких друзей и знакомых Заволоки, с которыми он сталкивался?

Ответ: Насколько мне известно, Заволока почти ни с кем не дружил. Из его знакомых мне известны Спивак Александр, который работает в НКВД и который бывает у Заволоки при посещении им Киева. За 1935 год Спивак был у него 2–3 раза. Ткаченко Семен, секретарь парторганизации одного из с/х вузов в Голосеево. Ткаченко за 1935 год два раза был у нас. В одно время в 1930 году Ткаченко жил у Заволоки. Других его знакомых, которые бы посещали его на дому, я не знаю.

Протокол записан с моих слов верно и мною прочитан

(подпись)» [9, 11].

«ПРОТОКОЛ ДОПРОСА

10 декабря 1935 года

Я, оперуполномоченный КОУ НКВД Кривой допросил в качестве свидетеля Заволоку Ивана Дмитриевича, 1910 года рождения, место рождения – м. Борисполь, местожительства – г. Киев, ул. Кузничная, 38, кв. 1, украинец, паспорт выдан в 1933 году Киевской милицией, доцент

Щоденник ХХІ століття

госуниверситета, социальное происхождение – из крестьян-бедняков, социальное положение – служащий. Жена – Любовь Владимировна, работает на кинофабрике, образование высшее, член ЛКСМУ с 1926 года, репрессиям не подвергался.

Вопрос: Где и когда Вы вступили в комсомол?

Ответ: В комсомол я вступил в 1926 году в Борисполе, работая как подросток на мельнице.

Вопрос: С какого года Вы проживаете в Киеве?

Ответ: В Киеве я с 1927 года. До 1929 года я учился в ФЗУ пищевиков, а с 1929 года по 1932 год я учился в начале на курсах профтысячи, а затем в Киевском ИНО. После этого я был аспирантом в госуниверситете. Жил я до 1933 года вместе со своим старшим братом Дмитрием. За это время у меня было несколько перерывов, когда я выезжал на несколько месяцев. В 1933 году брат мой Дмитрий выехал из этой квартиры, и я остался один. Иногда я заходил домой к Дмитрию.

Вопрос: Приходилось ли вам сталкиваться с товарищами вашего брата Дмитрия?

Ответ: Из товарищей Дмитрия я знаю Ткаченка Семена, Спивака, имени его я не знаю, Фрамовича, также имени его я не знаю. Эти люди иногда бывают дома у Дмитрия.

Вопрос: Беседовали ли вы с Дмитрием на политические темы?

Ответ: Специально политических бесед мы не вели.»

«ДОПОЛНИТЕЛЬНЫЕ ПОКАЗАНИЯ

Свидетеля Заволоки И.Д.

16 декабря 1935 года

Вопрос: Высказывал ли при вас Заволока Д.Д. антипартийные контрреволюционные взгляды?

Ответ: Нет.

Вопрос: В беседе Заволоки Д.Д. с Ткаченко или Калекиной не замечали ли вы с его стороны разговоров против политики партии?

Ответ: Нет.

Вопрос: Был ли Заволока Д.Д. в разговорах с вами открытым и не замечали ли вы, что он скрывает от вас свои взгляды?

Ответ: О том, что Заволока Д.Д. скрывал от меня свои взгляды, я не замечал. Однако он со мной на серьезные политические вопросы не беседовал.

Я это расценивал так, что он не беседовал со мной по всем вопросам потому, что он как член партии не мог делиться по всем вопросам со мной как с комсомольцем.

Протокол записан с моих слов верно. (подпись)» [9, 11].

«ПРОТОКОЛ ДОПРОСА

30 декабря 1935 года

Я, оперуполномоченный Кривой допросил в качестве свидетеля Зонь Михаила Алексеевича, 1905 года рождения, украинец, инструктор-бухгалтер, служащий, жена домохозяйка, сын 9 лет, образование ниже среднего, б/п, состоял в партии с 1925 по 1930 года, со слов выбыл из партии, репрессиям не подвергался, состоит на учете в военкомате.

Вопрос: Знаете ли Вы Заволоку Д.Д.?

Ответ: Заволоку Д.Д. я знаю с 1924 года. В 1924 году я был секретарем Барышевского райкома комсомола, а Заволока был секретарем Бориспольского райкома комсомола. Поскольку эти районы находятся по соседству я иногда бывал на конференциях в Борисполе. Заволока также бывал в Барышевке. Кроме того, мы с ним тогда сталкивались на съездах, совещаниях и т.д.

В 1925 году я уехал из Барышевки и не видел его до 1928 года.

В 1928 году, будучи на работе в совхозе, я приезжал в Киев и заходил к Заволоке. Он в это время работал в окружном комсомоле.

После этого я Заволоку не видел и не знал где-то до 1935 года. В 1935 году из газет я узнал, что Заволока работает в наркомпросе, и имея желание приехать на работу в Киев, я, будучи в Киеве в отпуске, зашел в наркомпрос и в присутствии ряда лиц обратился к нему с просьбой устроить меня в Киеве на работу. Он меня послал с запиской к товарищу Рудякову в Украинку, но не устроился и не заходя больше к Заволоке я уехал обратно.

Больше я Заволоку не видел.

Вопрос: Вели ли Вы с Заволокой когда-то переписку?

Ответ: Никогда с ним переписку не вел.

Вопрос: Сколько раз у вас были с Заволокой встречи?

Ответ: Говорил я с Заволокой в наркомпросе один раз. Когда просил об устройстве меня на работу.

2 декабря сего года я был в Киеве на совещании и решил зайти к Заволоке. Прийдя в наркомпрос, я там Заволоку не застал и обратился к одной из сотрудниц с вопросом, где Заволока. Она заинтересовалась, почему я спрашиваю о нем и зачем он мне нужен. Я ей сказал, что являюсь его старым товарищем, когда-то работал с ним и хотел повидаться. После этого она начала меня спрашивать кто я, откуда, веду ли я с ним переписку. Я ей все объяснил, все это записала и от неё я узнал, что Заволока арестован. После этого я ушел и уехал.

Вопрос: О чем вы ещё говорили с указанной вами сотрудницей наркомпроса?

Ответ: Кроме вопроса, где Заволока, и сообщения ей данных о моем месте работы я с ней больше ни о чем не говорил.

Вопрос: Вы ей говорили о том, что ведете переписку с Заволокой.

Ответ: Я этого ей не говорил и не мог говорить, так как никакой переписки с Заволокой мы не ведем.

Вопрос: Вы интересовались у неё за что именно Заволоку арестовали?

Ответ: Нет, не интересовался.

Вопрос: Будучи у Заволоки в наркомпросе, о чем вы ещё с ним говорили кроме вопроса о службе?

Ответ: Больше ни о чем, если не считать распроса друг друга, где были и чем занимались это время, что не виделись.

Протокол записан с моих слов верно

(подпись)» [9, 11].

«ПРОТОКОЛ ДОПРОСА

5 января 1936 года

Я, оперуполномоченный Кривой допросил в качестве свидетеля Редько Конона Павловича, 1906 года рождения, м. Кагарлык, украинец, инструктор Ленинского райпарткома, из рабочих, женат, образование низшее, из воинского учета снят по болезни.

Вопрос: Знаете ли Вы Заволоку Д.Д. и как давно?

Ответ: Знаю Заволоку Д.Д. приблизительно с июля месяца 1935 года по совместной с ним работе в райпартии.

Вопрос: Какие взаимоотношения существовали между Вами и Заволокой?

Ответ: Как на работе, так и вне служебного времени мне с Заволокой сталкиваться не приходилось.

Вопрос: Приходилось ли вам по каким-либо делам бывать в служебном кабинете у Заволоки?

Ответ: Никогда у него не бывал.

Вопрос: Приходилось ли Вам когда-либо разговаривать с Заволокой?

Ответ: Возможно, что я когда-либо говорил с ним по служебным делам. 6 ноября 1935 года группа работников, в том числе Заволока и я, были вместе на вечере ударником в Паласе и там до начала вечера мы в компании говорили на разные отвлеченные темы.

Вопрос: Знали ли вы Заволоку до принятия его на работу в РПК?

Ответ: Совершенно не знал.

Протокол с моих слов записан верно и мною прочитан.

(подпись)» [9, 11].

«ПОСТАНОВЛЕНИЕ

Город Киев 23 ноября 1935 года

Я, оперуполномоченный СПО УГБ КОУ – НКВД УССР Кривой, рассмотрев материалы по обвинению гр.Ткаченко Семена Ильича, 1902 года рождения, украинца, студента сельхозинститута в преступлениях, предусмотренных ст. ст. 54–10 УК УССР, выразившихся в том, что он был связан с арестованным нами контрреволюционером Заволокой и занимался контрреволюционной деятельностью. Пришли к выводу, что нахождение его на свободе может повлиять на дальнейший ход следствия.

На основании изложенного и руководствуясь ст.ст. 143, 145 и 156 УПК УССР

ПОСТАНОВИЛ:

Избрать мерой пресечения способов уклонения от суда и следствия по отношению к обвиняемому Ткаченко С.И. – содержание под стражей в Киевской тюрьме.

Настоящее постановление представить Киевскому областному прокурору.

Оперуполномоченный СПО (подпись) Кривой

Согласен: Зам. начальника СПО УГБ (подпись) Гольдман

Утверждаю:

Зам. начальника КОУ НКВД (подпись) Гришин» [9, 11].

«ПРОТОКОЛ ПРЕДЪЯВЛЕНИЯ СЛЕДСТВИЯ

1936 года 8 января оперуполномоченный 1 отдела Кривой, руководствуясь ст. 200 УПК, предъявил задержанному Заволоке Дмитрию Дмитриевичу производство по данному делу и запросил его, не желает ли он чем дополнить следствие, на что обвиняемый Заволока Д.Д. заявил, что следственные показания Калекиной не правдивы, следственный материал подобран односторонне, не отражена моя работа в партии в период с 1921 по 1935 года.

Кроме того, обвиняемому Заволоке Д.Д. было объявлено, что следствие по настоящему делу закончено и весь материал направляется в порядке ст. 204 УПК прокурору.

Подпись обвиняемого (подпись)

Подпись Уполномоченного (подпись)» [ЦДАГО України Фонд 263 Опис 1 справи 4226 та 149356]

«ПОСТАНОВЛЕНИЕ

Январь 13 дня 1936 года нач. 1-го отд. УГБ КОУ – НКВД УССР Кривой, рассмотрев изъятую при обыске у обвиняемого Заволоки разную переписку,

НАШЕЛ:

Что изъятые в числе разной переписки две тетради с личными записями Заволоки – контрреволюционного характера, охватывающие период с 1928 по 1935 года, являются изблечительным материалом контрреволюционного характера деятельности Заволоки, а посему

ПОСТАНОВИЛ:

Приобщить указанные выше тетради (дневники) к следственному делу № 4226, как вещественное доказательство.

ВРИД Нач. 1-го отд. СПО (подпись) Кривой

Передаю: Начальник СПО УПР Госбезоп. (подпись) Бабич» [9, 11].

«К следственному делу № 4226

ОБВИНИТЕЛЬНОЕ ЗАКЛЮЧЕНИЕ

По обвинению граждан Заволоки Дмитрия Дмитриевича и Ткаченка Семена Ильича – по ст. 54–10 УК УССР.

В УГБ Киевского Облуправления НКВД поступили данные о том, что член КП(б)У, зав. культпропом Ленинского райпарткома Заволока Дмитрий Дмитриевич, на протяжении ряда лет и до последнего времени ведет личный дневник, в который заносит ярко выраженные контрреволюционные записи, направленные против политики и вождей нашей партии, а также занимается контрреволюционной деятельностью.

На основании изложенного Заволока Д.Д. был арестован.

В ходе следствия выяснилось, что вместе с Заволокой контрреволюционной деятельностью занимался также секретарь партийного комитета сельскохозяйственного института в г.Киеве – Ткаченко Семен Ильич, который также арестован.

Следствием по настоящему делу установлено, что Заволока Дмитрий Дмитриевич, 1906 года рождения, происходит из крестьян-бедняков г.Борисполя Киевской области, пробравшись в партию и будучи на протяжении ряда лет на руководящей комсомольской и партийной работе, все время, начиная с 1928 года по день ареста, являлся двурушником, контрреволюционером.

В изъятых у Заволоки дневниках, которые он вел начиная с 1928 года и до момента ареста, он последовательно заносил в дневники свои контрреволюционные троцкистские, кулацкие и фашистские настроения, осуждая политику партии, сравнивал диктатуру пролетариата с диктатурой фашизма в Германии и оскорбительно отзывался о вождях нашей партии.

Особую ярость контрреволюционера Заволока проявлял в своих записях в дневниках, начиная с 1932 года в связи с создавшимися временными трудностями на селе.

Касаясь состояния сельского хозяйства, Заволока в своем дневнике 3 апреля 1932 года пишет, что наши достижения – это «кладбище людей», которые довели к гибели сотни тысяч, миллионы скота, и делает вывод, что виноваты в этом не люди, а та государственная система ру-

Щоденник XXI століття

ководства, которая существует и против которой никто не смеет сказать ни слова. (Дневник второй, стр. 76–77).

25 апреля 1936 года Заволока в дневнике пишет, что его записи пригодились бы для какого-нибудь социал-фашистского журнала и что партия сознательно своей линией своим поведением и руководством довела крестьянство до катастрофического состояния. (Дневник второй, стр. 98)

В записи от 14 июня 1932 года Заволока со злобой и во враждебной форме обрушивается на ЦК партии и далее делает заключение о том, что скорее бы кто-нибудь открыл двери и окна партийного строительства и дал бы войти свежему воздуху свету и солнцу. (Дневник второй, стр. 138, 199, 142, 143)

В своих записях от 16 января 1933 года и 28 февраля 1935 года Заволока оскорбительно и в контрреволюционном духе отзывался о вожде нашей партии, восхваляя отдельных лидеров правой оппозиции. (Дневник второй, стр. 204, 246, 247).

Кроме своих многочисленных контрреволюционных записей, в дневниках Заволока свои контрреволюционные настроения высказывал перед другими лицами, в частности, перед своей женой Калекиной О.П.

В беседе с Калекиной Заволока осуждал линию партии, заявляя ей, что партия своей политикой доведет сельское хозяйство до развала (л.д. 31, 32).

Находясь в дружеских отношениях с членом партии Ткаченко Семеном Ильичем и встречаясь с ним периодически в 1931–32 и 1933 годах, Заволока вместе с Ткаченко вели антипартийные контрреволюционные разговоры, направленные против политики и руководства партии.

Заволока и Ткаченко, беседуя по вопросам политики партии на селе, осуждали линию партии и высказывались, что коллективизация проводится чрезмерно быстрыми темпами, что хлебозаготовки ложатся тяжелым бременем на крестьянство, что крестьянские хозяйства вливаются в колхозы не добровольно, а их насильно заставляют идти в колхоз. И что все это приводит к разрушению сельского хозяйства. Как вывод – Заволока и Ткаченко утверждали, что линия партии в вопросах сельского хозяйства неправильная и что, мол, руководство партии виновато в создавшихся трудностях на селе (л. д. 51, 54, 59–61).

Таким образом, обвиняются:

1. Заволока Дмитрий Дмитриевич, 1906 года рождения, происходит из крестьян-бедняков, последние несколько лет работал в обл. КК, комиссии партийного контроля, комиссии советского контроля, наркомпроса, а в момент ареста зав. культпромом Ленинского райпарткома г. Киева – в том, что он, будучи в партии и находясь на руководящей работе, являлся двурушником, контрреволюционером, начиная с 1928 года и до последнего времени вел личный дневник, в который вносил ярко-выраженные контрреволюционные, троцкистские и фашистские записи, направленные против политики и руководства партии, оскорбительно высказывался по отношению к вождям нашей партии.

Кроме того, Заволока свои контрреволюционные настроения высказывал перед другими лицами, а с обвиняемым Ткаченко часто беседовал на контрреволюционные темы.

Преступления Заволоки Д.Д. предусмотрены ст. 54–10 УК УССР.

В предъявленном обвинении Заволока признал себя виновным только в том, что был двурушником, отрицая контрреволюционную деятельность и сущность его записей в дневнике и контрреволюционные беседы с другими лицами.

2. Ткаченко Семен Ильич, 1902 года рождения, урож. села Старомихайловка Марьинского района Донецкой области, происходит из крестьян-середняков, студент с/х института, до момента ареста был секретарем.

На основании вышеизложенного:

ПОСТАНОВИЛ:

Следственное дело № 4226 по обвинению:

Заволоки Дмитрия Дмитриевича, 1906 года рождения, происходит из крестьян-бедняков, служащий, грамотный, несудимый, бывший член КП(б)У и Ткаченко Семена Ильича, 1902 года рождения, украинца, происходит из крестьян, грамотного по ст. 54–10 УК УССР – направить Облпрокурору по спецделам для передания Заволоки Д.Д. и Ткаченко С.И. суду СП коллегии.

Справка: 1. Вещдоки по настоящему делу – дневники приложены к делу отдельным пакетом. 2. Обвиняемые – Заволока и Ткаченко содержатся в спецкорпусе Киевской тюрьмы и с сего

числа перечисляются содержанием за Облпрокурором по спец делам.

ВРИД Нач 1-го Отд. СПО (подпись) Кривой

Согласен:

Начальник СПО УГБ (подпись) Бабич

Утверждаю:

Зам. начальника КОУ НКВД (подпись) Гришин» [9, 11].

**«ПРОТОКОЛ № 6
Подготовительного заседания
Спецколлегии Киевского облсуда**

от 25.01.1936 года

Председатель – Воронов, члены с/к – Леонидов и Римшевич, прокурор – Косман, секретарь – Трубецкая, докладчик – Косман,

СЛУШАЛИ:

Дело № 64/36 р. по обвинению Заволоки Дмитрия Дмитриевича и Ткаченко Семена Ильича в том, что они, будучи контрреволюционно настроенные, беседовали на антипартийные контрреволюционные темы, осуждая политику и руководство нашей партии, что предусмотрено ст. 54–10 ч. 1 УК УССР.

Дело поступило от прокурора товарища Космана с утвержденным обвинительным заключением от 20 января 1936 года.

НАШЛА:

В деле имеется достаточно материалов для предания суду в спецколлегию Заволоки и Ткаченко по ст. 54–10 ч. 1 УК УССР.

ПОСТАНОВИЛА:

Дело принять к своему производству.

Назначить к слушанию в г. Киеве на 29 января 1936 года. При закрытых дверях без участия сторон.

Вызвать свидетелей Калекину.

Председатель спецколлегии (подпись)

Члены (подписи)

Секретарь (подпись)» [9, 11].

«СПРАВКА

Мотивами для исправления фразы «с участием сторон» на «без участия сторон» явилось чисто партийное соображение НЕ ДОПУСКАТЬ ЗАЩИТУ К ОЗНАКОМЛЕНИЮ С ДНЕВНИКАМИ ПОДСУДИМОГО ЗАВОЛОКИ, т.к. на подготовительном заседании ни я, ни состав спецколлегии с содержанием этих дневников знакомы не были. А прокурор не обратил на это нашего внимания.

Ознакомившись с содержанием дневников, я с согласия членов спецколлегии внес указанные изменения.

По форме поступил неправильно, а по существу, слушать дело с участием сторон ничем не вызывается, и было бы более неправильно чем нарушение формы, в этом смысле мной и даны письменные объяснения председателю облсуда.

3 февраля 1936 года (подпись)» [9, 11].

**«1936 рік
Начальнику Київської в'язниці**

В'язнів Заволоку Дмитра Дмитровича та Ткаченка Семена Ільковича повернути на дальше ув'язнення за спецколегією до окремого розпорядження.

Голова спецколегії (підпис) Воронов
Секретар (підпис) Богомолів» [9, 11].

«СПРАВА № 348-1936 Р.

УХВАЛА

**Іменем Української Соціалістичної Радянської Республіки
Найвищий Суд**

17 березня 1936 року

В складі: голови т. Мулякко, члени суду тт. Василевського, Кутирева, прокурора т. Жарича, доповідач т. Василевський

Розглянувши в порядку касаційному та за протестом ст. пом. ген прокурора УСРР справу з вироком Спецколегії Київського облсуду з 14 лютого 1936 року на закритому засіданні про:

Щоденник XXI століття

Заволоку Дмитра Дмитровича, 30 років, з селян-бідняків, бувшого члена КП(б)У, несудимого.

Ткаченка Семена Ільковича, 33 років, селянина-середняка, бувшого члена КП(б)У, несудимого,

Засуджено обох за ст. 54–10 ч. 1 УК УССР.

Заволока до позбавлення волі в правно-трудовах таборах в далеких місцевостях Союзу РСР строком на п'ять років, без обмеження в правах.

Ткаченка до позбавлення волі в загальних місцях ув'язнення строком на два роки, без обмеження в правах.

За те, що Заволока являючись членом партії та знаходячись на відповідальній роботі – був двурушником та контрреволюційно настроєною особою. Починаючи з 1928 року та до часу його арешту вів щоденник контрреволюційного змісту, в якому висвітлював свої яскраво виражені класово ворожі троцькістські погляди. В цих записах наводячи наклеп на партію та дискредитуючи заходи на селі Радянської влади, він робив призов до боротьби з керівництвом партії.

Своїми контрреволюційними настроями Заволока ділився з засудженим Ткаченком, з яким неодноразово проводили контрреволюційного змісту бесіди.

На вирок Спецколегії облсуду ст. пом. Генпрокурора УСРР в спецсправах товариш Крайній подав протест, в якому зазначає, що вирок суду є неправильним і підлягає скасуванню за мотивів обраної до засуджених м'якої міри покарання.

Мотиви наведені прокурором у його протесті обґрунтовані та заслуговують уваги. З даних, що наводяться в справі вбачається, що Спецколегія суду недооцінила політичного значення цієї справи та надто класової соціальної небезпеки Заволоки. Замість того, щоб до такого заклятого ворога застосовувати максимальну міру кари, що передбачено ст. 54–10 ч. 1 обрана пом'якшена міра покарання.

Також неприпустимо м'яка кара визначена засудженому Ткаченку (два роки позбавлення волі в загальних місцях ув'язнення).

Отже, на підставі вище наведеного та керуючись ст. 43, 348 КПК:

УХВАЛИЛА:

Протест старшого помічника Генерального прокурора УСРР по спецсправах Крайнього задовольнити. Вирок Спецколегії суду від

14 лютого 1936 року скасувати. Справу відносно Заволоки та Ткаченка надіслати на новий розгляд зі стадії судового слідства в Чернігівську Спецколегію.

Ухвала остаточна.

Мулявко, Василевський, Кутарев

Згідно: Ст. коректор НС

(підпис)

22 березня 1936 року» [9, 11].

«Спецколегії Найвищого Суду УСРР
м. Київ

КОРОТКИЙ ЗМІСТ

Згідно телеграмної вимоги від 8 квітня 1936 року при цьому надсилається справа № 115 про звинувачення Заволоки Дмитра Дмитровича, Ткаченка Семена Ілліча за арт. І ч. 54–10 КК.

Додаток: Справа на 96 арк.

Голова спецколегії

(підпис) Книжник

Секретар Спецколегії

(підпис) Четвериков» [9, 11].

«ПРОТОКОЛ

засідання Президії Найвищого суду УСРР

від 5 травня 1936 року

Присутні: тт. Железнодорожський, Лупало, Мулявко, Емінік.

Від прокуратури Республіки: т. Мальцев

Головуючий: т. Железнодорожський

СЛУХАЛИ:

Усний протест голови найвищого суду УСРР товариша Железнодорожського на ухвалу Спецколегії Найвищого Суду УСРР від 17 березня 1936 року в частині передачі справи про обвинувачення Заволоки Дмитра Дмитровича та Ткаченка Семена Ілліча до Спецколегії Чернігівського обласного суду. (доповідач тов. Мулявко)

УХВАЛИЛИ:

Протест Голови найвищого суду УСРР товариша Железнодорожського задовольнити, ухвалу Спецколегії Найвищого Суду УСРР від 17 березня 1936 року в частині передачі справи на розгляд до Спецколегії

Чернігівського обласного суду скасувати й справу для розгляду по суті передати Спецколегії Найвищого Суду УСРР.

Головуючий

(підпис) Железнодорожський» [9, 11].

«Начальнику Київської в'язниці

З одержанням цього, просимо в'язнів Заволоку Дмитра Дмитровича та Ткаченка Семена Ілліча перепідчинити утриманням за Спецколегією Найвищого Суду УСРР.

Одноразово просимо вищезазначених в'язнів приставити до судового засідання в спецколегію Найвищого Суду УСРР (вул. Короленка №15, 1-й під'їзд, 4 поверх)

Одержання цього листа просимо підтвердити.

27/V–1938

Голова Спецколегії Найвищого Суду

(підпис) Мулявко

Секретар

(підпис) Рикліна» [9, 11].

«Начальнику Київської в'язниці

Просимо в'язнів Заволоку Дмитра Дмитровича та Ткаченка Семена Ілліча приставити до судового засідання Спецколегії Найвищого суду УСРР (вул. Короленка № 15, 1-й під'їзд, 4 поверх) 3 червня 1936 року о 12 годині.

V–1936

Голова Спецколегії Найвищого суду

(підпис) Мулявко

Секретар

(підпис) Рикліна» [9, 11].

«Начальнику Київської в'язниці Спецкорпус Лук'янівка

Надсилаємо до вас в'язнів Заволоку Дмитра Дмитровича та Ткаченка Семена Ілліча.

Прошу забезпечити приставку вищезазначених в'язнів до Спецколегії Найвищого суду УСРР в суд засідання о 10 годині ранку.

3/VI–1936 р.

Голова Спецколегії Найвищого суду

(підпис) Мулявко

Секретар

(підпис) Рикліна» [9, 11].

«ПРОТОКОЛ

Судового засідання Спецколегії Найвищого суду УСРР

від 3 червня 1936 року

Спецколегія Найвищого суду УСРР у складі:

Голова: Елиника, членів т. Озол, т. Белоцерковського, секретара т. Теплицької, без участі сторін

У закритому судовому засіданні слухали справу про Заволоку Дмитра Дмитровича та Ткаченка Семена Ільковича.

Засідання розпочато о 12 годині дня.

З'явилися до суду приставлені з тюрми в'язні Заволока Д.Д. та Ткаченко С.І., за свідка по справі Калекіна Ольга Петрівна.

Голова оголошує склад суду. Відводів не заявлено.

Допит підсудних про їх особистість.

Заволока Дмитро Дмитрович, 30 років, народжений м. Бориспіль Київської області, селянин-бідняк, працював до видання до суду в Ленінському райпарткомі зав культпромом.

Ткаченко Семен Ілліч, 34 роки, народжений в с. Старо-Михайлівка Донецької області, з середняків, працював секретарем парткомітету с/г інституту, де вчився.

Голова попереджує свідка про відповідальність за невірні свідчення та віддаляє свідка до кімнати свідків.

Голова роз'яснює підсудним їх права протягом всього часу судового слідства.

Оголошується звинувачувальний вирок.

Голова запитує підсудних чи визнають вони звинувачувальний вирок.

Підсудний Заволока не визнає себе винним в контрреволюційній діяльності.

Підсудний Ткаченко не визнає себе за винного.

Суд ухвалив судслідство, оскільки підсудні не визнали себе за винних, починати з допиту свідка Калекіної Ольги Петрівни.

Допит свідка. Калекіна Ольга Петрівна, народжена 1907 року, с. Рубцова Донецької області, з селян-бідняків, освіти вищої, працює зараз в ЦК ЛКСМУ зав. секретаря піонервідділу.

Щоденник XXI століття

На запитання голови суду свідок Калекіна відповіла:

Знаю я Заволоку з 1928 року, одружилася з ним в 1929 році в травні місяці. Вийшла від нього в 1929 році в липні місяці до Ізюму.

Залишила я Заволоку, бо він не комуністично ставився до жінки-дружини. Основна причина була це.

В 1930 році я повернулася до Києва, а в 1931 році знову зійшлися з ним, але потім розійшлися.

В 1933 році січні-лютому знову зійшлися з ним і жили спільно.

На запитання голови суду:

Свідок Калекіна: За весь час у нас з ним були особисті сутички, але ж основа була те що він «хворів» у 1931–1933 роках на селянські питання.

Великий вплив на нього робили батьки, розповідаючи йому про розкуркулення на селі.

Це було в 1932–1933 роках, у нього було незадоволення такими темпами колективізації та проти розкуркулення окремих селян.

В 1935 році погляди його не змінилися, я вважаю не змінилися тому, що він не зробив свого комуністичного впливу на батьків щодо вступу їх до колгоспу.

На запитання голови суду:

Свідок Калекіна: Він проти лінії ЦК нічого не говорив.

Я не ставила поряд питання парторганізації про цю його «хворість», але ж я з ним вела бесіди в цьому напрямку.

Були випадки, коли він до мене ставився не як комуніст до жінки, в особистих взаємовідносинах.

В час моєї відпустки трапився його перехід з однієї роботи на іншу.

Після мого приїзду в серпні-вересні 1935 року його відносини до мене різко змінилися, він став більш товаришем.

Він сам зачитав мені свого щоденника, не зачитавши інтимні записи, на моє запитання що там ще написано він відповів особисті записи.

Я наполягала весь час, щоб він не мав нічого спільного з родиною, але він мене не слухав.

Останній раз був великий інцидент по цьому питанню, тож я вирішила зовсім з ним розійтись.

Я не змогла на нього сама вплинути та вирішила звернутись до парторганізації.

В 1935 році в листопаді я вирішила знайти його щоденник, та коли знайшла його, то взяла з собою на партзбори, після зборів прочитала його та усвідомила, що він не тільки не комуніст в побуті, але з щоденника було видно, що це людина, яка протягом років скривала своє лице.

В 1932 році я знала, що він вів щоденник, я читала його, але все торкалося наших особистих взаємовідносин.

Більше ніякого змісту з щоденника мені не було відомо.

Підсудний Заволока запитує, через який час Калекіна вийшла вдруге заміж.

Голова суду відхиляє це запитання.

Підсудний Заволока: Чи стверджує свідок Калекіна, що в 1933–1934 році мої батьки робили свій вплив на мене та чи я говорив батькам, щоб мої батьки не працювали в колгоспі?

Свідок Калекіна: Ні, я не чула, щоб він говорив, щоб вони не працювали в колгоспі, але ж я не чула, щоб він говорив, щоб вони працювали.

Я бачила підсудного Заволоку за 2–3 дні до арешту. Ключ, який у мене був до того ящика, де був щоденник, не підходив.

Він не вимагав щоденник віддавати до НКВС та до ЦК, щоденник в мене був 4 дні.

Я не пам'ятаю, як часто у нас був Ткаченко, я пам'ятаю, що Ткаченко звернувся до мене з приводу заготівлі.

Підсудний Ткаченко до нас заходив, але розмов на політичні теми між ними я не чула.

Оголошується перерва на 5 хвилин.

Після перерви засідання продовжується.

Допити підсудного Заволоки.

Підсудний Заволока Д.Д.: Я народився в м. Бориспіль в сім'ї селянина-бідняка, вчився в початковій школі, навчання припинив в 1920 році, 14 років от роду.

В 1920–1921 році я вступив добровільно в військову школу, але ж за хворістю вибув.

Батько мій був свідком імперіалістичної війни. Коли були гайдамацькі бої сидів вдома. Коли я був малим, він служив по економіях батраком, а потім довго займався сільським господарством. В арміях гайдамацьких він ніколи не був. Близькі мої ніколи в петлюрівських організаціях не були.

В 1921 році я вступив до комсомолу, до цього часу працював вдома, допомагав матері. В комсомолі був командирований для боротьби з місцевою анархією, потім працював на млині робітником до 1924 року.

В 1924 році я був висунутий на роботу голови завкому, а потім на роботу секретаря райкому комсомолу Ржищівського району.

Про зміст та гасло Троцького про молодь не пригадую. Тільки в 1926–1927 році я не пам'ятаю.

Підсудний Заволока: За час мого перебування секретарем комсомолу в 1923–1924–1925 роках проблема боротьби з проявами троцькізму не було, тому що в районі цих проявів не було.

В 1925 році до м.Ходоров дійшли відомості про боротьбу партії з троцькізмом, але це були тільки моменти політично-виховної роботи.

В Макарові я був в 1925–1926 роках секретарем райкому комсомолу, фігур троцькістів не пригадую, серед молоді теж не пригадую. В другій половині 1926 року я продовжував роботу секретаря райкому комсомолу до кінця 1926 року.

В 1927 році я працював в окружкомі комсомолу, в наросвіті по дитячо-виховній роботі.

В 1924 році вступив до партії з кандидатським стажем шість місяців. Робив потім в комсомольському осередку дрижзавода до 1927 року.

В 1927 році на роботі в заводі були виявлені три троцькісти.

Про демонстрацію троцькістів в Москві я не пригадую.

Я активно голосував за виключення Троцького з партії.

В 1925 році до середини року я працював в осередку комсомолу, потім був на соцстрахе 4 місяця, потім був направлений на кооперативні курси, де вчився до липня 1929 року.

Про боротьбу партії з правим опортунізмом мені було відомо, але мене дуже вразило те, що такі фігури як Бухарін, Томський та Риков являються представниками правого опортунізму.

В 1929 році погляди щодо представників правого руху почали викристалізовуватись.

Моя активна боротьба проти теоретичних ставлень Бухаріна починається з другої половини 1929 року та 1930 року.

Я вважаю, що теорія правого опортунізму є закінчена система поглядів, яка спрямована проти лєнінської лінії партії.

Я не переставав боротися проти правого ухилу.

Голова суду зачитує виписки з щоденника підсудного Заволоки та запитує, чи належать йому ці записи.

Підсудний Заволока: Так, я підтверджую що це мої записи.

Цей запис був зроблений відносно теоретичних знань товариша Сталіна та товариша Бухаріна.

В питаннях соціального будівництва та взагалі більший теоретик товариш Сталін, а я записав що більший теоретик був Бухарін.

Я підходив абстрактно до правої позиції Бухаріна, не будучи знайомим повністю з його теоретичними трудами.

Партія в 1933 році визнала перемогу на фронті індустріалізації, в країні були видні зміни в бік покращення.

Голова зачитує винятки зі щоденника підсудного Заволоки.

Підсудний Заволока: Я продовжував боротьбу проти правого ухилу, але запис я зробив маючи на увазі труднощі.

Голова зачитує виписки зі щоденника підсудного Заволоки.

Підсудний Заволока: При диктатурі пролетаріату був стан виходу з труднощів.

Порівнювати форму диктатури фашизму з формою диктатури пролетаріату не можна.

Голова зачитує виписки зі щоденника підсудного Заволоки.

Підсудний Заволока: Ці записи, які я зробив, були зроблені не так, щоб передати ці записи до ворогів, а для того, щоб підкреслити, що цей документ не потрібен ворогам.

Але я гадав, що таких як я багато.

Про пропозицію перетрушування нашої партії не чув, в моїй пам'яті це не залишилося.

Голова зачитує виписки зі щоденника підсудного Заволоки.

Підсудний Заволока: В моєму записі не маються погляди Троцького, я це записував, бо під цим зрозумів самокритику.

Оголошується перерва на 1,5 години до 18:30 вечора.

Після перерви судове засідання продовжується.

Підсудний Заволока: Мною керував в практичній роботі принцип партійної дисципліни. Це була моя трагедія, що мої погляди були роздвоєні, я це називаю двоєдуш'єм, я не згодний з терміном дворушник,

тому що не належу до якоїсь антирадянської групіровки. Я проводив партійну роботу, але по деяким деталям були сумнівні, та все те, що я записував, я визнавав все записане за вірне в той час.

Те що я писав, є деталі мого світогляду. Я хотів в 1932 році піти в партійний комітет і розказати, але гадав що мене так розтолкують та посчитають ворогом, будуть вважати панікером, мої сумнівні переходять в таку форму, що значно далеко відходять від такої назви як сумнівні. Мої записи відображають частину мого світогляду, що це є система антипартійних вчинків.

Все що я записував, я тоді вважав за вірне, та розгубившись не вибрав яку небудь точку опори.

Я вважав що суддею своїх вчинків буду я тільки сам, в ході подій все це змінилось. В 1935 році я не критикував своїх записів, які я вносив раніше. Те що записував в щоденник було проявом моїх думок.

В своїх виступах в січні місяці вихваляв роль Сталіна, але я вважав що дуже багато уваги виділяється Сталіну як вождю. Свої думки висказав у своєму щоденнику.

Ці думки являються антирадянськими та мають антипартійний характер, що я зрозумів потім.

Підсудний Заволока: Винним себе в контрреволюційній діяльності не визнаю, крім антирадянських записів в щоденнику, я нічим себе контрреволюційним не виявляв.

Мої погляди в окремий період були окремими від поглядів партії, але в принципових питаннях з генеральною лінією партії я завжди погоджувався. Але в окремих питаннях не погоджувався.

В 1935 році, коли я побачив, як покращилось життя робітників та колгоспників, я усвідомив, що ті заходи, які були зроблені партією, були неминучі.

Коли я робив в парткомі і мені приходилось судити інших членів партії, я гадав що я теж такий.

Я ні на кого не робив впливу, окрім моїх записів у щоденнику, я нікому нічого не говорив.

Калекіна читала мій щоденник, але ж вона цікавилася лише інтимною стороною мого щоденника.

З Ткаченком ніяких політичних розмов не вів.

Я дуже дорожив авторитетом партії, мої записи мали характер сумнівів, а інколи і тверде впевнення, але ж я ніколи ні з ким не поділяв своїх сумнівів.

Я не мав корисної мети для того щоб залишитись в лавах партії.

Я гадав, що буде такий час, коли я зможу відкрито виявляти свої погляди.

На запитання члена суду товариша Білоцерковського.

Підсудний Заволока: Я гадав, що в практичній роботі, зустрічаючись з іншими членами партії, вони своєю практичною роботою розбили ті мої сумніви.

Коли я працював в партколегії, я ставив питання проти таких членів партії як я. Я проти таких членів партії, інколи у мене були такі думки й про себе.

На запитання голови суду

Підсудний Заволока: Я проходив чистку в 1933 році, наприкінці року. Моя помилка була дуже велика, що в 1933 році я не визнав свої помилки.

Допит підсудного Ткаченка.

Підсудний Ткаченко: Я вчився в трикласній школі, потім робив по господарству. Закінчив школу у 16 років. В жовтні місяці 1918 року поступив на загальноосвітні курси. Тоді ж у 1918 році я співчував більшовицькій організації. В 1919 році поступив до лав Червоної армії, був там до липня, виступав від шкурівців, мене доручили заготовляти хліб та інші продукти.

Я був при канцелярії, в липні місяці парторганізація полку надіслала чотири чоловіка на підпільну роботу. Вони мені пропонували залишитися на селі. Потім я повернувся до себе в село.

Була мобілізація денікінської армії, але ж мене не було мобілізовано, тому що брали тільки учасників.

Я безпосередньо мав зв'язок з товаришами, які робили в підпіллі.

В грудні 1919 року прийшли червоні до нашого села. Я поступив на роботу в воєнний комісаріат, де працював по 1920 рік.

Вступив в комсомольську організацію в 1920 році.

Основна наша робота була боротьба з бандитизмом.

В 1922 році я вступив у школу, в 1923 році я працював трохи по сільському господарству та трохи робітником кооперації.

Потім був призваний на терзбори в місто Маріуполь, робив там статистиком до 1924 року.

Повернувшись додому в 1925 році подав заяву до партії, та мене було прийнято в кандидати до партії. Потім був двічі обраний головою сільради, потім мене було надіслано до Києва на кооперативні курси.

В 1929–1930 р. я працював в зерносоюзі та кредитсоюзі. В 1930 р. в червні місяці я приїхав до Києва та поступив в агроекономічний інститут.

В 1931 р. мене було мобілізовано в сільську пропагандистську групу.

В 1931–1932 році я повернувся на навчання. Потім знову було мобілізовано. Коли я повернувся до інституту в Київ мене було обрано секретарем партійного комітету. До партії я вступив в 1927 році.

З Заволокою познайомився в 1929 році на курсах, взаємовідносини були такі як і з іншими студентами. Я не пам'ятаю, щоб Заволока виступав з якими-небудь виступами.

Я жив тоді на приватній квартирі. В Київ я переїхав у червні 1930 р.

Запитання голови суду до підсудного Заволоки.

Підсудний Заволока: Може я писав листа до Ткаченко про Калекіну, але я цього не пам'ятаю.

Запитання голови суду до підсудного Ткаченка

Підсудний Ткаченко: З листа я дізнався що Заволока розійшовся з Калекіною.

Запитання голови суду до свідка Калекіної

Свідок Калекіна: Ткаченко був у нас колись з приводу навчання.

В 1930 році коли Ткаченко повернувся до Києва він жив у Заволоки.

Підсудний Ткаченко: Да, я жив у Заволоки два дні.

Підсудний Заволока: Я не пригадую скільки днів він був у мене, щось зо 2–3 дні. Він був якби посередником у взаємовідносинах між мною та Калекіною, це було в кінці 1930 року.

На запитання голови суду

Підсудний Ткаченко: Після мого посередництва я його довгий час не бачив. В січні я був на селі, а потім зустрівся з ним.

Оголошується перерва на 5 хвилин.

Судове засідання після перерви продовжується.

Підсудний Ткаченко: В 1931 році я з Заволокою не зустрічався.

В 1932 чи 1933 роках я зустрічався з Заволокою разів зо два, але зустрічі були рідкі.

На запитання голови суду.

Свідок Калекіна: Ткаченко заходив до нас, але не зовсім часто, так просто посідіти.

Підсудний Ткаченко: Я приїжджав забрати жінку та тоді заходив до Заволоки. Коли я зустрічався на службі з Заволокою, не приходилося довго говорити, коли ж приходив до нього додому, то вели бесіди чисто побутові, сімейні.

Бесіди на політичні теми я з ним не вів.

В 1929 році зустрічався два рази, в 1930 році 3 рази, в 1931 році не зустрічався, в 1932 році два-три рази та в 1933 році.

В 1934 році зустрічався коли залишив у нього чемодан та пальто. Ніяких політичних розмов з Заволокою я не вів.

На запитання голови суду

Підсудний Ткаченко: Я писав заяву, що почуваю себе винним, що в 1932–1933 році вів бесіду з Заволокою, але ж зараз я говорю, що вважаю що злочину ніякого я не зробив, писав цю заяву я в психічному стані, я вважаю, що зробив злочин в тому що я взагалі вів бесіду з Заволокою як з контрреволюціонером.

На запитання голови суду.

Підсудний Ткаченко: Я давав слідчому покази, що вів з Заволокою розмови на політичні теми.

Слідчому я говорив неправду, а зараз говорю правду, тоді я не розумів, що говорив, не давав собі відповідь в своїх показах.

На запитання голови суду

Підсудний Ткаченко: Я говорив слідчому про те, що в 1933 році я вів бесіди з Заволокою про лінію партії та про сільське господарство, але не в такій редакції.

На запитання голови суду

Підсудний Ткаченко: Очну ставку з Заволокою пам'ятаю.

Голова суду зачитує протокол очної ставки Ткаченко з Заволокою

Підсудний Ткаченко: Все вірно записано.

Запитання голови суду до підсудного Заволоки.

Підсудний Заволока: Підтверджую, що контрреволюційних розмов

з підсудним Ткаченко я не вів. Ткаченко говорив що вів бесіди чисто побутові, та іноді зачеплював і політичні теми, але вважаю, що формулювання слідчого не вірне.

Голова запитує у підсудного Заволоки що він може додати.

Підсудний Заволока: Чи чула свідок Калекіна які-небудь антирадянські чи політичні розмови.

Свідок Калекіна: Ні, я ніколи таких розмов не чула.

Підсудний Заволока: Чи чула Калекіна коли-небудь розмови політичного характеру між товаришами та мною?

Свідок Калекіна: Таких розмов я не чула.

Підсудний Ткаченко: Чи довго я бував у вас без вашої присутності?

Свідок Калекіна: Ткаченко бував у нас дуже рідко і розмов між ним та Заволокою я не чула.

Свідок Калекіна робить заяву, що Заволока вчився не в початковій школі, а в гімназії, та що на цю гімназію великий вплив мала петлюрівська організація.

Підсудний Заволока: Я не належав до жодної організації, бо був бідняк.

Свідок Калекіна: На зборах, коли приймали резолюцію проти Бухаріна, Томського та Рикова, Заволока єдиний, який був проти цієї резолюції.

Підсудний Заволока: Я на збори запізнився, доповідач свою доповідь скомкав, я не зовсім зрозумів його доповідь, тому був серед тих, хто утримався від голосування.

Свідок Калекіна: На чистці партії 1929 року стояло питання про те, що на зборах Заволока голосував проти виключення Бухаріна та інших з партії, це питання зачепив Цехмейстер.

Підсудний Заволока: Я заперечую, що я був в числі осіб, які голосували проти.

Голова запитує чи мають підсудні що додати до судслідства.

Заволока піднімає клопотання про зажадання документів з останнього місяця роботи.

Суд відхиляє це клопотання

Останнє слово має підсудний Заволока

Підсудний Заволока: Я свої записи на протязі довгого часу цілком засуджую, тому що перебуваючи членом партії я під впливом труднощів які виникли в ті роки свої записи робив в темних красках. В мене виробилась така хвороблива традиція, що я записував тільки те, що мене турбувало, всі неприємності, а про радощі ніколи не записував.

Я ніколи не розділяв погляди націоналістичного характеру, це мене характеризує не як ворога нації.

Я тяжко всі труднощі переживав, помилка моя була в тому, що ні з ким я не поділяв свої сумніви. В мене не вистачило сміливості признати свої помилки та сумніви.

Я був поганий більшовик, моя помилка як члена партії дуже велика, не скриваю що я зробив перед партією злочин, бо вважаю свої вчинки антипартійними, своєю несвідомою оцінкою деяких заходів партії цілком скотився до поглядів ворогів радянської влади, ворогів партії.

В своєму щоденнику після пережиття всіх труднощів я робив записи про радощі нового життя.

Щодо порівнянь моїх про форму диктатури фашистської влади з диктатурою пролетаріату але це порівняння я робив не зовсім розуміючи про те що я пишу. Цей запис я цілком засуджую.

Проти обвинувачення мене в проведенні контрреволюційних та антирадянських розмов я цілком заперечую.

Виникає питання, чому я вів антирадянські розмови саме з Ткаченко, з людиною політично не розвиненою, коли є більш близькі товариші.

Про свої антирадянські розмови з Ткаченко я цілком заперечую.

Покази свідка Калекіної виникли тільки через погані взаємовідносини між нами, як чоловіка з дружиною, а не як у свідомого члена партії.

Ніколи я не захищав куркулів та ніколи не підтримував погляди своїх батьків.

Відносно щоденника, я просив передати його в НКВС чи товаришу Сапову коли узнав що щоденник викрадено.

Прошу суд урахувати покази свідка Калекіної в тому, що я з Ткаченко не вів ніяких розмов.

Моя практична робота характеризує мене не як ворога, але не зменшує тої вини, яка виникла у мене в зв'язку з моєю роздвоєністю.

Я прошу дати мені можливість виправити свою помилку на практич-

ній роботі. Я щиро каюсь і засуджую свої помилки, я ще можу робити і завоювати довіру партії та уряду.

Оголошується перерва до 4 червня 1936 року до 10 години ранку.

Після перерви суд продовжує судове засідання.

Останнє слово підсудного Ткаченко

Підсудний Ткаченко: Я прошу суд врахувати, що я весь час віддано працював на користь Радянської влади та партії.» [9, 11].

«Начальнику Київської тюрми

Спецкорпус Лук'янівка

Надсилаємо до вас в'язнів Заволоку Дмитра Дмитровича та Ткаченка Семена Ілліча разом з витягом з вироку.

Копію вироку буде вам надіслано додатково.

VI-36 р.

Голова спецколегії Найвищого суду УСРР Мулявко» [9, 11].

«ВИРОК

1936 року 4 червня спеціальна колегія найвищого суду УСРР у складі

Голови – тимчасово виконуючого обов'язки голови Найвищого суду товариша Емініна,

Членів суду – тт. Озола та Белоцерковського, при секретарі тов. Теплицькій, без участі сторін в закритому судовому засіданні слухали справу про:

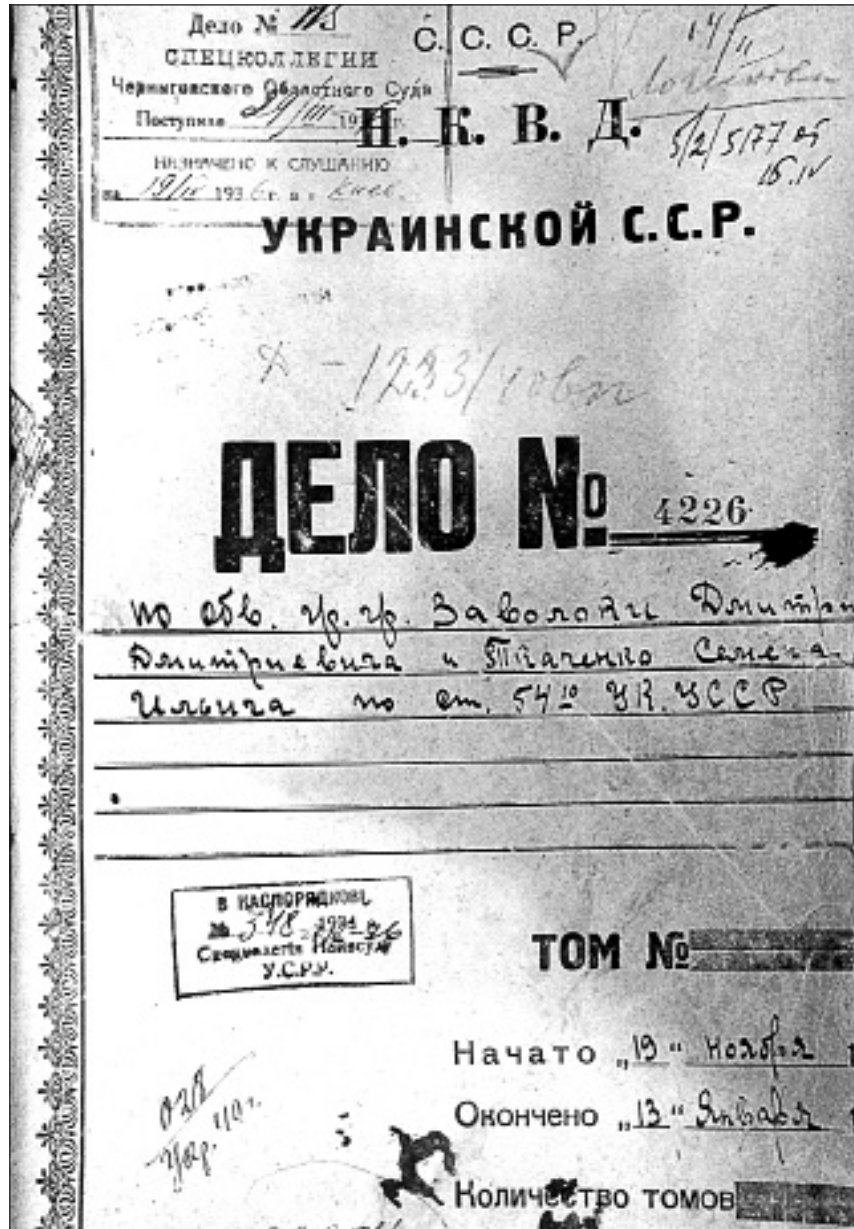
1. Заволоку Дмитра Дмитровича, 30 років, виключеного з партії в зв'язку з цією справою, до віддання до суду перебував зав. культпрома Ленінського району партії, несудимого.

2. Ткаченка Семена Ілліча, 33 роки, в час віддання до суду перебував студентом 4 курсу сільськогосподарського інституту, виключеного з партії в зв'язку з цією справою, несудимого.

Заволоку та Ткаченко віддано до суду за ст. 54–10 ч. 1 КК.

Матеріалами попереднього судового слідства встановлено:

Заволока на протязі 6–7 років перебуваючи на керівних посадах в комсомольських та партійних організаціях, утаював від партії свою незгоду з її генеральною лінією та заходами радянської влади, зовні ви-

Обкладинка кримінальної справи Дмитра Заволоки за 1935-1936 роки.

ступаючи за цю лінію і заходи, по суті він не лише був не згодний з цим, а закликав виступати проти партії та уряду.

Заволока протягом 1929–1935 років вів свій особистий щоденник в який систематично заносив антипартійні та контрреволюційні записи, спрямовані проти керівництва партії та її поводиря товариша Сталіна, проти політичної партії та уряду по основних лініях політичних та господарчих підприємств.

Основні думки підсудного Заволоки так як вони занотовані в його щоденнику і мають своїм змістом таке:

- 1) Керівництво партії зрадило інтереси трудящих.
- 2) Теоретичні та політичні напрямки партії та її вождя товариша Сталіна є неприйнятними, ведуть до катастрофи і відмінні від теоретичних та політичних напрямків представників правої опозиції, які є правильними.
- 3) Основна лють його спрямовано проти вождя трудового людства товариша Сталіна й протиставлення його вчення політичному вченню товариша Леніна.
- 4) Керівництво партії, яке історично склалося в боротьбі проти антиреволюційного троцькізму, проти правого ухилу, проти різних антиленінських напрямків і не забезпечило перемогу соціалізму в нашій країні.
- 5) Глибока ненависть до пролетарської диктатури й наклепницького брутального порівнянні її з фашистською диктатурою в Німеччині.

Такі думки Заволока заносив у свій щоденник, надаючи йому певне літературне оформлення, систематично аж до 1935 року включно. Ось чому суд відкидає твердження Заволоки як брехливі, що ці записи він заносив в щоденник під впливом труднощів, які країна переживала протягом 1932–1933 років. Ці твердження підсудного Заволоки спростовуються тим, що вже після подолання ряду труднощів, труднощів росту нашої країни, вже після того як соціалізм остаточно переміг в нашій країні як в промисловості, так і в сільському господарстві, Заволока продовжував заносити в свій щоденник контрреволюційні записи з закликом до боротьби проти партії та радянської влади. Суд розцінює ці записи як доказ того, що Заволока після того як його викрито як ворога партії та радянської влади, не лише не роззброївся, а намагався надалі обманювати партію й владу.

Про це свідчить і лист Заволоки на ім'я секретаря міського партійного комітету і заступника начальника облівідділу НКВД, який Заволока написав вже в момент його арешту (а.с. 10–15). Суд вважає, що записи які проводив Заволока в своєму щоденнику свідчать про те, що Заволока цілком свідомо оцінював значення і роль, яку повинні відігравати ці записи в тому майбутньому на яке розраховував Заволока, а саме: на реставрацію капіталізму в нашій країні. Не випадково Заволока заніс в свій щоденник записи, зміст яких зводиться до того, що хоч ці записи йому й не потрібні, але вони могли би вдатись для найлютіших ворогів нашої країни соціал-фашистів та білоемігрантів. Не випадково з цієї точки зору Заволока в згаданому уже листі на ім'я секретаря місьпарткома пише про те, що він вів свій щоденник для того, щоб у майбутньому на яке по суті чекав Заволока ці його записи були відповідним чином оцінені.

Разом з тим, уже під час судового слідства виявлено нову обставину, яку Заволока утаював в процесі попереднього слідства й в час розгляду його справи Облсудом, встановлено, що ще у 1929 році Заволока голосував проти постанови ЦК партії про виведення зі складу політбюро колишніх керівників партії опозиції. Суд не надає віри заяві Заволоки про те, що він лише утримувався під час голосування резолюції партбюро, що схвалювали постанову ЦК й надає віру свідченням свідка Калекіної, яка цю обставину ствердила й тим, що під час чистки 1929 року поведінка Заволоки на згаданих зборах була предметом розгляду комісії при чистці. Таким чином суд визнає за встановлене, що самий факт ведення щоденника підсудним Заволокою, що за змістом є літературним твором, спрямований проти партії та уряду, за характером є документом троцькистської та фашистської агітації і вже з цієї точки зору такі вчинки повністю охоплюються ст. 54–1 ч. 1 КК.

Разом з тим, суд визнав за доведене, що Заволока не обмежився лише веденням контрреволюційного щоденника, а й намагався вплинути на ідеологію своїх товаришів – членів партії. Заволока, однак, знав, що для такої контрреволюційної агітації можна обрати лише осіб відсталих. Такою особою Заволока і обрав підсудного Ткаченко, з яким ділився своїми контрреволюційними думками, осуджуючи партію та її керівництво.

Підсудний Ткаченко, який знав Заволоку протягом 7 років, періодично зустрічався з ним і Заволока використовував ці зустрічі для прищеплення Ткаченко своїх контрреволюційних поглядів. Ткаченко ж,

знаючи та розуміючи характер розмов, які з ним проводив Заволока, не довів до відома ані партійних, ані слідчих органів про контрреволюційну агітацію, що її проводить Заволока.

Разом з тим, суд визнає, що Ткаченко не щиро поведився під час першого і останнього слідства. Ткаченко під час попереднього слідства неодноразово стверджував, що Заволока проводив контрреволюційні розмови з ним. Потім від своїх свідчень відмовився. Суд, однак, не зібрав свідчень про те, що Ткаченко проводив контрреволюційну агітацію. Таким чином суд вважає, що в діях Ткаченко не має ознак злочину, що передбачені ст. 54–10 ч. 1 КК. Його вчинки слід кваліфікувати за ст. 54–13 КК, оскільки йому було відомо про контрреволюційну агітацію, що її провадив Заволока й про це не повідомив партійним і слідчим органам. Зважаючи на особисту класову небезпеку Заволоки, на те, що він протягом багатьох років утаював від партії свої контрреволюційні погляди, ці контрреволюційні фашистські погляди сформулював в літературному творі з явним розрахунком на поразку справи.

Суд вважає за необхідне не пристосовувати до Заволоки вищу межу санкції ст. 54–10 ч. 1 КК.

Щодо Ткаченка, суд вважає за можливе в межах санкції ст. 54–12 КК обрати міру покарання, пов'язану з недовготривалою ізоляцією від суспільства.

На підставі зазначеного й керуючись ст. 296, ЧПК, 42, 45 ст. КК

УХВАЛИЛА:

Заволоку Дмитра Дмитровича, 30 років, за ст. 54–10 ч. 1 КК до позбавлення волі в поправно-трудовах таборах Союзу РСР на 10 років з обмеженням в правах за п.п. а, б, в, ст. 29 КК на 5 років.

Ткаченка Семена Ілліча, 33 роки, за ст. 54–12 КК до позбавлення волі в загальних місцях ув'язнення на два роки з обмеженням в правах за п.п. а, б, в, ст. 29 КК на один рік.

Зарахувати попереднє ув'язнення Заволоці з 20.11.1935 року, Ткаченку – з 23.11.1935 року.

Судових витрат по справі немає.

Вирок остаточний і оскарженню не підлягає.

Емінік, Белоцерковський, Озол

З оригіналом згідно

(ніднус)» [9, 11].

**«ПОСТАНОВЛЕНИЕ
№ Д-1233/35 – 40В.П.**

Судебная коллегия по уголовным делам Верховного суда СССР рассмотрела в заседании от 14 мая 1940 года протест Председателя Верховного Суда СССР на приговор Верховного Суда УССР от 4 июля 1936 года, которым осужден по ст. 54–10 ч. 1 УК УССР Заволока Дмитрий Дмитриевич и по ст. 54–12 УК УССР Ткаченко Семен Иллич.

Протест вынесен по предмету прекращения дела в отношении осужденного Ткаченко за отсутствием в его действиях состава преступления.

Считая не доказанным обвинения Ткаченко, судебная коллегия по уголовным делам Верховного Суда СССР

ОПРЕДЕЛИЛА:

Приговор Верховного Суда УССР от 4 июня 1936 года отменить и дело по обвинению Ткаченко Семена Иллича и по ст. 54–12 УК УССР прекратить, в отношении Заволоки Дмитрия Дмитриевича приговор суда оставить в силе.

Председатель – Камерон

Члены – Малинина, Буланков» [9, 11].

«Киевское обласное управление КГБ

Начальнику управления

От гр. Заволоки Д.Д.

В 1935 году 10 ноября я был арестован в городе Киев органами бывшего НКВД. Следствие по моему делу проводил Киевский областной отдел НКВД (следователь Кривой). В момент ареста я был членом ВКП (б) и имел на руках партийный билет. При обыске он был оставлен у меня. Но через два дня было предложено сдать свой партбилет следователю на хранение. Что я и сделал. Обрато партбилет мне не вручали.

В настоящее время с целью возбуждения вопроса в соответствующих парторганах о моей партийности, мне нужны данные о моем бывшем партбилете, в частности о его номере. Но к большому сожалению я его не помню.

Прошу вас дать справку об отобраном у меня партбилете.

24 ноября 1956 года

(подпись)» [9, 11].

**«В учетно-архивный отдел КГБ
при Совете Министров УССР**

Возвращается дело по обвинению Заволоки Д.Д. с копией постановления Пленума Верховного Суда СССР от 26 марта 1959 года.

О решении Пленума сообщено Заволоке Д.Д.

6 мая 1959 год.

Зав. Секретариатом Пленума

(подпись)» [9, 11].

«ПРОТЕСТ

3/П–1959 г.

В порядке надзора по делу Заволока Д.Д.

4 июня 1936 года спецколлекгией Верховного суда УССР осужден по ст. 54–10 ч. 1 УК УССР на 10 лет лишения свободы с ограничением в правах сроком на 5 лет

Заволока Дмитрий Дмитриевич, 1906 года рождения, украинец, бывший член ВКП(б).

Судебная коллегия по уголовным делам Верховного суда СССР, 14 мая 1940 года, рассматривая дело в порядке надзора, приговор спецколлекгии Верховного суда УССР в отношении Заволоки оставила без изменения. В отношении осужденного вместе с Заволокой Ткаченко С.И. по ст. 54–12 УК УССР приговор отменила, дело производством прекратила.

В вину Заволоке вменено то, что он с 1929 по 1935 года вел дневник, в который помещал контрреволюционные записи, говорил о своих контрреволюционных взглядах члену партии Ткаченко, который и был осужден вместе с Заволокой за доноительство.

Однако, о контрреволюционных высказываниях Заволоки в присутствии Ткаченко доказательств не имеется, о чем указано в определении судебной коллегии по уголовным делам Верховного суда СССР от 14 мая 1940 года, которым приговор в отношении Ткаченко отменен, дело производством прекращено.

Как видно из выдержек дневника, в нем подвергались критике отдельные мероприятия партии и культличности т. Сталина.

Некоторые из этих выдержек являются нездоровыми, извращающи-

Председателю Комитета Госбезопасности
при Совете Министров СССР

144

от гр. Заволоки Дмитрий Дмитриевича
род. 1906 г. урож. г. Богуславка, Киевской обл.

Заявление.

24 ноября 1956 г. обратилась с письменным заявлением на имя Начальника Управления КГБ при С.М. Сов. при Киевской обл. с просьбой сообщить мне данные о моем партийном билете отобранным у меня во время ареста в ноябре-декабре 1935 г.

12 декабря с/г. в получении уведомления Киев. обл. УКГБ, что после уничтожения заявления направлено в КГБ при С.М. Сов. 12.12.1956 г. при № 7/1-12157 для непосредственного рассмотрения.

В соответствии с и обращаюсь к Вам с просьбой рассмотреть, чтобы в дальнейшем непосредственно доблестнейшими следствиями ранее мною изложено.

18 декабря 1956 г. при посещении мной Подкомиссии при УК К.В. Удалова, где рассматривалось мое партийное дело, мне было сообщено работником УК партии тов. Мухом, что между партией и ее органами Подкомиссии по редиску факты о моем партийном билете не привели к положительным результатам. Никаких данных о моем партийном билете (о его № и партийном номере) не удалось найти и в соответствующих партиархивах.

Но ведь в соответствии с тем что был арестован в ноябре-декабре 1935 г. в связи с делом В.К.В. и на руках у меня был мой партийный билет, который у меня был отобран после ареста на работе или партийном деле работы. Каким способом этот партийный билет Киев. обл. Управления КГБ при С.М. Сов. уничтожил? Кому он передан?

Отсутствие же сведений о моем партийном билете затрудняет и осложняет, не уже более полтора, рассмотрение вопроса о возвращении моего партийного билета.

А поэтому, если бы кто-нибудь из органов Сов. Вост. Контр. сообщит,

Заява Дмитра Заволоки від 19 грудня 1956 року
про повернення партквитка, стор. 1.

субъектно значащий документ, о розыске
Решения о моем партийном билете отобранном у меня во время
ареста в ноябре 1935 г.

Президиатах прошу сообщить мне по адресу:

г. Киев-71. ул. Тараса Шевченка 3 кв. 68
Заволока Д.Д.

19 декабря 1956 г. Д. Заволока

Заява Дмитра Заволоки від 19 грудня 1956 року
про повернення партквитка, стор. 2.

ми действительность. Однако квалифицировать эти действия Заволоки Д.Д. как государственное преступление достаточных оснований не имеется.

На основании изложенного, руководствуясь ст. 25 Положения о прокурорском надзоре в СССР

ПРОШУ:

Приговор спецколлегии Верховного суда УССР и определение судебной коллегии Верховного суда СССР в отношении Заволоки Дмитрия Дмитриевича отменить, дела производством прекратить, за отсутствием в его действиях состава уголовного преступления.

Генеральный прокурор (подпись)» [9, 11].

«ПОСТАНОВЛЕНИЕ № 08/106с-59

Пленума Верховного Суда СССР

26 марта 1959 года

Протест генерального прокурора СССР по делу Заволоки Дмитрия Дмитриевича.

По приговору от 4 июня 1936 года Заволока Д.Д., 1906 года рождения, осужден к 10 годам лишения свободы с поражением в правах сроком на 5 лет.

Рассмотрев материалы дела и обсудив протест Генерального прокурора СССР, в котором ставится вопрос о прекращении дела в отношении Заволоки за отсутствием в его действиях состава преступления, Пленум Верховного Суда СССР находит протест подлежащим удовлетворению по следующим основаниям.

Заволока был признан виновным в том, что с 1929 по 1935 годы вел дневник, в котором излагал свои контрреволюционные взгляды.

О чем говорил Ткаченко.

Рассмотрев дело в порядке надзора, было установлено, что доказательств высказывания Заволоки в присутствии Ткаченко не было.

По этим основаниям определением от 14 мая 1940 года приговор в отношении Ткаченко был отменен и дело о нем производством прекращено.

О дневнике Заволоки, он заявил, что в 1931–1932 годах у него стали появляться мысли о неправильных действиях в отношении коллективизации.

Особого значения своим записям он не придавал.

Соглашаясь с протестом, Пленум Верховного Суда СССР

ПОСТАНОВЛЯЕТ:

Приговор специальной коллегии Верховного Суда УССР от 4 июня 1936 года и определение Судебной коллегии по уголовным делам Верховного Суда СССР от 14 мая 1940 года в отношении Заволоки Д.Д. отменить и дело о нем на основании п. «д» ст. 4 УПК УССР производством прекратить за отсутствием в его действиях состава преступления.

Председатель

Н. Морозов

Секретарь

И. Гришанин» [9, 11].

«РАСПИСКА

Я, Заволока Дмитрий Дмитриевич, получил от органов КГБ при СМ УССР ранее изъятые у меня документы:

Справка от 20 июня 1947 года о месте работы.

Справка № 07 от 3 июня 1947 года.

Справка № 581 от 10 ноября 1947 года.

Справка о наличии жилплощади.

Свидетельство о рождении № 1078.

Документы получил

(подпись)

24 декабря 1956 года

Город Киев» [9, 11].

«Начальнику Учетно-архивного отдела КГБ при Совете Министров УССР майору Гурьянову

12 декабря 1956 года

При этом направляем на ваше рассмотрение заявление гражданина Заволоки Дмитрия Дмитриевича, ходатайствующего о сообщении ему номера партбилета, который был изъят при аресте.

Заволока Д.Д. арестовывался 26 ноября 1935 года СПО УГБ НКД, он же 21 июня 1949 года был арестован КГБ УССР.

Заявитель уведомлен о пересылке заявления в ваш адрес.

Приложение: Заявление и 2 справки ОСК.

Начальник

Учетно-архивного отдела УКГБ

при СМ УССР

по Киевской области

Подполковник

(подпись) Беляев» [9, 11].

МИНИСТЕРСТВО ГОСУДАРСТВЕННОЙ БЕЗОПАСНОСТИ

АРХИВ
Учетно-архивного отдела
КГБ при Сов. Министров УССР
САБД ФОНА

РОЗСЕКРЕЧЕНО

29.11.2019 № 29/15/14-16

ДЕЛО № 149356

По обвинению: *Заволока Дмитрия Дмитриевича*
Траченко Павел Николаевич

Начато 19__ г. в 2-х томах
Окончено 19__ г. Том № 12

После судебного рассмотрения и исполнения приговора в силу востановления дела по ходатайству в недельному возвращению в...
К делу должна быть приложена...
Основание: Приказ НКВД, Прокуратуры и НКЮ Союза ССР № 03359 от 10.01.1939 г.

Передать выданный в производстве...
Передать следственного дела оформляется постановлением, утвержденным начальником соответствующего управления МГБ или его заместителем.

Архив № **5964**

Сделано в архиве 19__ г.

49905 ФП

Кримінальна справа
Заволоки
Дмитра Дмитровича
(1949 рік)

Обкладинка кримінальної справи Дмитра Заволоки за 1949 рік.

«ДЕЛО № 149356

По обвинению Заволоки Дмитрия Дмитриевича

Участие в Отечественной войне – не участвовал

Состав семьи: отец – Заволока Дмитрий Яковлевич, умер в 1940 году; мать – Заволока Анастасия, 75 лет, г. Борисполь; жена – Вискушанка Елена Анисимовна, 1913 года, г. Киев; дети – Вискушанка Галя, 1934 г., Заволока Дина, 1948 года, братья, сестры – Заволоки Михаил, 1903 г., Николай, 1921 года, Мазур Ульяна, 1908 года, Соколова Мария, 1917 года, Шангев Наталия, 1912 года, Заволока Виктор, 1925 года.

Словесный портрет

Рост 165–170 см, фигура средняя, шея длинная, волосы светло-русые, лоб высокий, рот малый, подбородок прямой, уши большие.

Особых примет не имеет.

Арестован 21 июня 1949 года

Основание ареста – постановление

Анкета заполнена 23 июня 1949 года

Личная подпись арестованного *(подпись)*» [11].

«Зам начальника 5 управления МГБ УССР
полковнику тов. Мальцеву

СПРАВКА

Согласно вашему заданию на арест гражданина Заволоки Дмитрия Дмитриевича, проживающего по адресу: г. Киев, ул. Переца, дом. 3, кв. 68 опись имущества не производилась из-за отсутствия такового.

Нач. отделения 5 управления МГБ УССР

Подполковник Колесников *(подпись)*» [11].

«Утверждаю

И.о. министра Госбезопасности УССР

Генерал-майор *(подпись)* Поперека

Арест санкционирую

Зам. прокурора Украинской ССР

Государственный советник юстиции 3 класса *(подпись)* Шугуров
Июнь 1949 года

ПОСТАНОВЛЕНИЕ

На арест

г. Киев 14 июня 1949 года

Я, оперуполномоченный 1 отделения 2 отдела 5 управления МГБ УССР ст. лейтенант Новожилов, рассмотрев материалы о преступной деятельности Заволоки Дмитрия Дмитриевича, 1906 года рождения, уроженца г. Борисполь Киевской области, украинца, б. члена ВКП(б), проживающего по ул. Переца д. 3, кв. 68, работающего зав. Ворзельского сельпо,

НАШЕЛ:

В ноябре месяце 1935 года Заволока был арестован и привлечен к ответственности за антисоветскую правотроцкистскую деятельность.

Являясь членом КП(б)У, Заволока с 1928 года по день ареста проводил антисоветскую агитацию и в своих дневниках систематически записывал контрреволюционные размышления, направленные на дискредитацию мероприятий партии и правительства в области социального переустройства сельского хозяйства.

В этих записях Заволока возводил злобную клевету на вождя партии и Советского государства, считая политику ВКП(б) «неправильной и губительной, ведущей к катастрофе», в то же время восхваляя руководителей правой оппозиции, считая их политическое направление правильным.

Во время обыска в 1935 году у Заволоки был изъят его дневник с контр-революционными записями.

Заволока признал себя виновным в дворушничестве, отрицая контрреволюционную сущность его записей в дневнике.

Однако показаниями Ткаченко С.И. и Калекиной О.П., а также проведенной очной ставкой Заволоки с Ткаченко антисоветская правотроцкинская деятельность Заволоки подтвердилась.

14.02.1936 года Спецколлегией Киевского облсуда за антисоветскую правотроцкинскую деятельность Заволока был осужден к 5 годам ИТЛ.

Приговор Спецколлегии Киевского облсуда за мягкость был опротестован председателем Верховсуда УССР, в связи с чем дело по обвинению Заволоки было рассмотрено Верховным судом УССР, который приговорил Заволоку Д.Д. к 10 годам ИТЛ с поражением в правах на 5 лет.

Заволока из заключения возвратился в 1946 году.

На основании изложенного:

ПОСТАНОВИЛ

Заволоку Д.Д. подвергнуть аресту и обыску.

Новожилов

(подпись)

Подполковник Чернов

(подпись)» [11].

«Утверждаю

И.о. министра Госбезопасности УССР

Генерал-майор

(подпись) Поперека

Арест санкционирую

Зам прокурора Украинской ССР

Государственный советник юстиции 3 класса *(подпись)* Шугуров

Июнь 1949 года

ПОСТАНОВЛЕНИЕ

Об избрании меры пресечения

г. Киев 14 июня 1949 года

Я, оперуполномоченный 1 отделения 2 отдела 5 Управления МГБ УССР старший лейтенант Новожилов, рассмотрев поступившие материалы о преступной деятельности Заволоки Дмитрия Дмитриевича, 1906 года рождения, уроженца г. Борисполь Киевской области, украинца, бывшего члена ВКП(б), проживающего в г. Киев по ул. Переца д. 3, кв. 68, работающего зав. Ворзельского сельпо,

НАШЕЛ:

Что Заволока подозревается в преступлениях, предусмотренных ст. 54–10 ч. 1 УК УССР, и принимая во внимание, что Заволока, находясь на свободе, может уклониться от следствия и суда, руководствуясь ст.ст. 143 и 156 УПК УССР,

ПОСТАНОВИЛ

Мерой пресечения, способов уклонения от следствия и суда Заволоке Д.Д. избрать содержание под стражей, о чем в порядке ст. 144 УПК УССР объявить арестованному под расписку в настоящем постановлении.

В соответствии со ст. 158 УПК УССР, копию настоящего постановления направить прокурору и передать начальнику тюрьмы для приобщения к личному тюремному делу.

Оперуполномоченный

5 управления МГБ УССР

ст. лейтенант

(подпись) Новожилов

Зам нач 2 отдела 5 управления

Подполковник

(подпись) Чернов

Настоящее постановление мне объявлено 22 июня 1949 года

(подпись) Заволока» [11].

«АНКЕТА АРЕСТОВАННОГО

Заволока Дмитрий Дмитриевич, 1906 года рождения, г. Борисполь Киевской области, проживает в городе Киев, ул. Переца, д. 3, кв. 68, место работы – Ворзельский сельпо, завбазой, украинец, гражданин СССР, б. член ВКП(б) 1924–1935 г., крестьянин-бедняк, судимость – 1936 год, г. Киев, ст. 54–10, 10 лет срок отбыл» [11].

«РАСПИСКА

Я, Выскушенко Елена Анисимовна, даю настоящую расписку органам Госбезопасности УССР в том, что мною получено 519 рублей (Пятьсот девятнадцать рублей), принадлежащих моему мужу, арестованному Заволоке Д.Д.

21/VI–1949 г.

(подпись) Выскушенко» [11].

«ПРОТОКОЛ ДОПРОСА

Заволоки Дмитрия Дмитриевича

20 июня 1949 года

Заволока Дмитрий Дмитриевич, 1906 года рождения, уроженец г. Борисполь Киевской области, украинец, гражданин СССР, со средним образованием, беспартийный.

Заволока Д.Д. об ответственности за дачу ложных показаний предупрежден по ст. 89 УК УССР

Вопрос: Где вы проживали и чем занимались в период Отечественной войны 1941–1945 года?

Ответ: В 1936 году меня исключили из партии в г. Киеве Ленинском РПК, и в связи с этим я решил выехать из пределов города Киева. В том же 1936 году я выехал в Коми АССР и поселился там на жительство. С 1936 по 1938 год я работал в Ухте в Ухтинском совхозе, затем с 1938 по 1942 год я работал в совхозе «Адак» в Усть. С 1942 по 1945 год я работал в комбинате Воркутуголь в отделе общего снабжения инспектором. В ноябре месяце 1945 года я выехал из Коми АССР по состоянию здоровья на Кавказ, где проживал в станице Ново-Троицкая Ставропольского края. Затем в 1946 году я приехал в г. Борисполь, где поселился у своих родственников. В город Киев я приехал в октябре месяце 1946 года, где и проживаю по настоящее время.

Вопрос: За что в 1935 году вы были арестованы органами НКВД и в 1936 году осуждены на 10 лет ИТЛ?

Ответ: Да, действительно в 1935 году я был арестован органами НКВД. Меня обвинили в том, что я вел дневник с антисоветскими записями. Наказание я отбывал в тех местах, о которых я показал в предыдущем ответе.

Вопрос: По каким мотивам вы пытались скрыться от следствия о том, что в 1936 по 1945 года вы находились в заключении?

Ответ: Это я сделал потому, что когда я освободился из лагеря, я дал подписку о том, что я обязуюсь не разглашать никому и никогда, что я видел и что делал в период нахождения меня в заключении.

Вопрос: Когда и где вы получили паспорт, освободившись из лагеря, и на основании каких документов?

Ответ: Первый паспорт по освобождению из заключения я получил в Егорлыцком райотделе милиции Ставропольского края в декабре 1945 года на основании справки выданной комбинатом Воркутуголь по отбытию срока заключения в ноябре 1945 года.

Вопрос: Скажите, имелась ли в вашем первом паспорте статья 39 положения о паспортах и почему вы, зная о том, что вам нельзя согласно существующего положения проживать в Киеве, проживали в Киеве и были там задержаны?

Ответ: Имелась ли в моем первом паспорте статья 39 положения о паспортах, я не помню, так как я первый паспорт утерял в 1946 году. И

получил новый паспорт тогда же в отделении милиции в Киеве.

О том, что мне нельзя проживать в городе Киеве, я знал, однако я проживал в Киеве потому, что здесь живет моя жена – Елена Анисимовна, и у меня в Киеве есть своя квартира.

Второй паспорт полученный мною без ст. 39.

Вопрос: Следовательно, вы получая второй паспорт скрыли от органов Советской власти о том, что вы с 1936 по 1945 году находились в заключении. Вы это подтверждаете?

Ответ: Да, я это подтверждаю. Этим самым я получил возможность беспрепятственно проживать в городе Киев со своей семьей.

Вопрос: За что вы были в 1936 году исключены из партии?

Ответ: Из партии я был исключен в связи с моим арестом.

Протокол допроса с моих слов записан правильно, мною лично прочитан, в чем и расписываюсь. (подпись)

Допросил:

Оперуполномоченный

2 отдела 5 Управления МГБ УССР

Ст. лейтенант

(подпись) Новожилов» [11].

«ПРОТОКОЛ ДОПРОСА

от 22 июня 1949 года

Допрос начат в 3:00

Я, следователь следчасти МГБ УССР, лейтенант Рапота, сего числа допросил арестованного Заволоку Дмитрия Дмитриевича, 1906 года рождения, уроженец г. Борисполь, Киевской области, украинец, гражданин СССР, со средним образованием, беспартийный.

Вопрос: Покажите, где и в качестве кого вы работали до дня ареста?

Ответ: До дня ареста я работал заведующим магазина № 10 Ворзельского сельпо.

Вопрос: Откуда вы приехали на жительство в город Киев?

Ответ: В Киев я приехал в октябре 1946 года из г. Борисполь Киевской области, где я работал начальником строительства образцовой МТС.

Вопрос: Где вы проживали и чем занимались в период оккупации нашей территории Украины?

Ответ: В период оккупации немцами территории Украины я находился в Воркутлагере, Коми АССР, где отбывал срок своего наказания.

Вопрос: Когда, на какой срок и за какие преступления вы были осуждены?

Ответ: В 1935 году я был арестован органами НКВД. Меня обвинили в том, что я вел дневник с антисоветскими записями.

В 1936 году осужден к 10 годам ИТЛ с поражением в правах на 5 лет.

Вопрос: Вы отбыли срок наказания?

Ответ: Да, срок я отбыл полностью.

Допрос окончен в 4:00

Записано с моих слов правильно и мной прочитано. (подпись)

Допросил:

Следователь Следчасти МГБ УССР

Лейтенант

(подпись) Рапота» [11].

«ПРОТОКОЛ ДОПРОСА

Арестованного Заволока Д.Д.

от 25 июня 1949 года

Допрос начат в 15:10

Вопрос: За какие преступления вы были осуждены в феврале 1936 года?

Ответ: В феврале 1936 года я был осужден за то, что в своем дневнике личном допускал в отдельных записях антисоветские выражения.

Вопрос: Какие причины побуждали вас это делать?

Ответ: Антисоветские записи дневника я делал под действием только личных впечатлений от окружающей жизни и обстановки. Я неправильно трактовал перестройку сельского хозяйства.

Вопрос: С кем вы делились своими впечатлениями?

Ответ: Все это знал только я сам. Никому я не высказывал антисоветские взгляды.

Допрос окончен в 16:30

Записано с моих слов правильно и мной прочитано. (подпись)

Допросил:

Следователь Следчасти МГБ УССР

Лейтенант

(подпись) Рапота» [11].

«Утверждаю

Зам. нач. 2 отдела Следчасти МГБ УССР

Капитан

29 июня 1949 года

(подпись) Гузеев

ПОСТАНОВЛЕНИЕ

О предъявлении обвинения

г. Киев, 1949 года июня 29 дня

Я, следователь Следчасти МГБ УССР лейтенант Рапота, рассмотрев следственный материал по делу № 149356 и приняв во внимание, что Заволока Дмитрий Дмитриевич достаточно избобличается в том, что он, будучи враждебно настроенным к советской власти, с 1928 года систематически проводил антисоветскую правотроцкистскую деятельность, злобно клеветал на вождя народов и советскую действительность.

ПОСТАНОВИЛ

Руководствуясь ст. ст. 126 и 127 УПК УССР, привлечь Заволоку Д.Д. в качестве обвиняемого по ст. 54–10 ч. 1 УК УССР, о чем объявить обвиняемому под расписку в настоящем постановлении.

Копия постановления в порядке ст. 144 УПК УССР направить прокурору.

Следователь следчасти МГБ УССР лейтенант (подпись) Рапота

«Согласен» нач. отделения следчасти МГБ УССР

Подполковник

(подпись) Олейник

Настоящее постановление мне объявлено 30 июня 1949 года

(подпись)» [11].

«ПРОТОКОЛ ДОПРОСА

Обв. Заволоки Д.Д.

от 7 июля 1949 года

Допрос начат в 24:00

Вопрос: Покажите, какую антисоветскую правотроцкистскую деятельность вы проводили будучи в лагере?

Ответ: Находясь в одном и том же лагере на протяжении 10 лет, я ни с кем из правых троцкистов связь не поддерживал.

Вопрос: Будучи в лагере вы переписывались с кем-то из своих единомышленников?

Ответ: У меня не было единомышленников, и поэтому я не мог с ними переписываться. Переписку я вел только с матерью и старшей сестрой Мазур Ульяной, а когда был жив отец – то и с ним.

Вопрос: Какую антисоветскую деятельность вы проводили после освобождения из лагеря?

Ответ: Ни в лагере, ни после освобождения никакой антисоветской деятельностью я не занимался.

Вопрос: Так ли это?

Ответ: Да, это именно так, как я показываю.

Вопрос: Скажите, с какой целью вы приехали из лагеря на жительство в г. Киев?

Ответ: В г. Киев я приехал только потому, что здесь находилась моя семья. Никаких других целей этим я не преследовал.

Допрос прерван в 3:30.

Записано с моих слов правильно и мной прочитано. (подпись)

Допросил: следователь Следчасти МГБ УССР

Лейтенант (подпись) Рапота» [11].

«ПРОТОКОЛ ДОПРОСА

Обв. Заволоки Д.Д.

от 14 июля 1949 года

Допрос начат в 12:00

Вопрос: Расскажите коротко свою автобиографию?

Ответ: Родился я 26 января 1906 года в м. Борисполь в семье крестьянина-бедняка. До 1924 года я жил в Борисполе, где с 1921 года по 1924 год работал на мельнице кочегаром.

В 1921 году я вступил в комсомол, а в 1924 году по первому ленинскому призову я вступил в члены партии. С 1925 по 1928 года работал секретарем райкома комсомола в м. Макаров Киевской области и заведующим отделом Коммунистического детского движения. В 1929-1930 годах работал инструктором Киевского «Молочарсоюза». После чего был мобилизован на транспорт.

С февраля 1932 года работал партийным следователем в Киевской областной контрольной комиссии. На этой должности я был до 1934

Щоденник ХХІ століття

года. Затем был избран пленумом Ленинского райкома партии г. Киева членом бюро и работал заведующим отдела пропаганды до дня ареста, т. е. до 20 ноября 1935 года.

В ноябре 1935 года я был арестован органами НКВД за антисоветскую деятельность. Меня обвинили в том, что я вел дневник с антисоветскими записями.

В 1936 году осужден к 10 годам ИТЛ с поражением в правах на 5 лет.

Вопрос: Где вы отбывали срок своего наказания?

Ответ: С 1936 года по 20 ноября 1945 я отбывал срок наказания в Воркутлагере НКВД СССР, расположенном в г. Воркуте, Коми АССР.

Вопрос: Какие документы вы получили после освобождения из лагеря?

Ответ: После освобождения из лагеря я получил справку об отбытии срока наказания.

Вопрос: Вы имеете эту справку?

Ответ: Указанную справку я приложил к своему заявлению, которое я писал в конце 1946 года с просьбой о предоставлении мне возможности на искупление вины перед партией. Ответ на свое заявление я не получил справку об отбытии срока мне не возвратили.

Вопрос: Ранее вы показывали, что такую справку вы сдали при получении паспорта. Уточните свои показания по этому вопросу.

Ответ: При получении паспорта я сдавал указанную справку, но потом мне её возвратили и я её приложил к другому заявлению.

Вопрос: Как долго вы проживали в Егорлыцком районе?

Ответ: В Егорлыцком районе я проживал с декабря 1945 года по апрель 1946 года и работал там чернорабочим в «Мельстрое». После этого я выехал на жительство в г. Борисполь по местожительству своей матери.

Допрос окончен в 14:30.

Записано с моих слов правильно и мной прочитано. (подпись)

Допросил: следователь Следчасти МГБ УССР

Лейтенант (подпись) Рапота» [11].

«ПРОТОКОЛ ДОПРОСА

Обв. Заволоки Д.Д.

от 20 июля 1949 года

Допрос начат в 14:00

Вопрос: Назовите своих единомышленников по антисоветской деятельности, с которыми вы установили связь после отбытия наказания?

Ответ: Я никогда не имел единомышленников.

Вопрос: Маловероятно, что вы не имели таких связей? Предлагаем говорить правду по существу этого вопроса.

Ответ: Я говорю правду, ибо преступной связи ни с кем не поддерживал и никого из правых троцкистов не знаю. Прошу мне в этом верить.

Вопрос: Скажите, кто из ваших близких родственников был репрессирован органами советской власти?

Ответ: Из моих близких родственников в 1936 году был арестован органами НКВД родной брат Заволока Иван Дмитриевич, но за какие преступления и какая его судьба мне не известно.

Вопрос: Вы вели переписку с братом после его ареста?

Ответ: Нет, переписку я с ним не вел, и не знаю, где он находился после ареста. Из моих родственников связи с ним никто не имел.

Допрос окончен в 16:10

Записано с моих слов правильно и мной прочитано. (подпись)

Допросил:

Следователь Следчасти МГБ УССР

Лейтенант

(подпись) Рапота» [11].

«ПРОТОКОЛ ДОПРОСА

Обв. Заволоки Д.Д.

от 30 июля 1949 года

Допрос начат в 14:00

Вопрос: Покажите, каким образом вам удалось прописать на жительство в г. Киеве?

Ответ: Работая в г. Борисполь на строительстве Рогозовской МТС, я часто приезжал в г. Киев по служебным делам, а также к своим род-

Щоденник XXI століття

ственникам. Здесь я познакомился (в августе 1946 года) с Викушенко Еленой Анисимовной, на которой вскоре женился. Имея в городе Киеве семью и квартиру, я решил с работы в г. Борисполь уволиться и устроиться на работу в г. Киеве.

По прибытии в г. Киев я не имел паспорта, так как потерял, вернее у меня похитили его в начале августа 1946 года.

В октябре месяце того ж года я представил в городской паспортный отдел для получения права на прописку следующие документы: справку из Бориспольского отделения милиции о том, что я действительно был прописан на жительство в г. Борисполь, справка из 9 отделения милиции о том, что от меня принято заявление о потере документов в том числе и паспорта, справка о наличии жилплощади, удостоверение и заявление.

На основании этих документов я получил разрешение на право прописки в г. Киеве и в 3-м отделении милиции г. Киева в октябре 1946 года я был прописан по адресу улица Переца, 3, кв. 68, где и проживал до дня ареста.

Вопрос: Вы указывали в документах при прописке о своей судимости?

Ответ: Нет, так как не хотел указывать, ибо моя судимость меня компрометировала.

Вопрос: Вы знали о том, что вам, как отбывшему срок наказания, нельзя проживать в г. Киеве?

Ответ: Нет, об этом я не знал, так как никто об этом из официальных лиц мне не говорил.

Допрос окончен в 17:00

Записано с моих слов правильно и мной прочитано. (подпись)

Допросил: Следователь Следчасти МГБ УССР

Лейтенант

(подпись) Рапота» [11].

«ПРОТОКОЛ ДОПРОСА

Обв. Заволоки Д.Д.

от 5 августа 1949 года

Допрос начат в 12:30

Вопрос: Из вашего архивно-следственного дела за 1936 год видно, что вы не только вели в своем дневнике записи антисоветского характе-

ра, но и проводили антисоветскую агитацию. Дайте показания по существу этого вопроса.

Ответ: За давностью времени я не могу припомнить вел ли я с кем-либо антисоветские разговоры. Но допускаю, что такие разговоры могли иметь место тогда, когда я беседовал по вопросу материальных трудностей в селе со своим знакомым Ткаченко Семеном. Однако должен сказать, что в разрезе тех антисоветских и антипартийных записей, которые я вел в своем личном дневнике, я ни с кем из своих знакомых и родственников не говорил.

Вопрос: Скажите, вашей бывшей женой вы также не говорили на эти темы?

Ответ: Нет, с женой я тоже не говорил по этим вопросам, которые описаны в моем дневнике.

Вопрос: Неправда, ваша бывшая жена Калекина на допросе в ноябре 1935 года показала обратное. Почему вы об этом не хотите показывать?

Ответ: Я не могу признать этот факт, так как в беседе с Калекиной я никогда не высказывал свои антисоветские взгляды.

Записано с моих слов правильно и мной прочитано. (подпись)

Допросил: Следователь следчасти МГБ УССР

Лейтенант (подпись) Рапота» [11].

«ПРОТОКОЛ ДОПРОСА

Обв. Заволоки Д.Д.

от 10 августа 1949 года

Допрос начат в 13:00

Вопрос: В изъятном у вас при обыске листке по учету кадров вы не указали о своей прошлой судимости и об отбытии срока наказания. Скажите, с какой целью вы это сделали?

Ответ: Работая в Рогозовской МТС, я не скрывал свою прошлую судимость и об этом указывал во всех документах, в частности – в листке по учету кадров. Когда я переехал в посёлок Ворзель, то решил скрыть свою судимость и арест в прошлом. Это я сделал чтобы не вызывать недоверие. И я не хотел компрометировать себя.

Щоденник XXI століття

Вопрос: С этой целью вы и уничтожили свой первый паспорт, полученный вами после освобождения из лагеря?

Ответ: Нет, свой паспорт я не уничтожил, а у меня его похитили в августе 1946 года.

Вопрос: В первом паспорте была отметка о том, что вы были в заключении?

Ответ: В графе «На основании каких документов выдан паспорт» указано «справка комбината Воркутуголь НКВД». Других отметок не было. Допрос окончен в 16:15.

Записано с моих слов правильно и мной прочитано. (подпись)

Допросил: Следователь следчасти МГБ УССР

Лейтенант (подпись) Рапота» [11].

«ПРОТОКОЛ ДОПРОСА

Обв. Заволоки Д.Д.

от 17 августа 1949 года

Допрос начат в 13:00

Вопрос: Скажите, в каких учреждениях вы работали в г. Киеве после возвращения из лагеря?

Ответ: С марта по июнь 1947 года я работал учетчиком цеха на Киевском пивзаводе №2. Больше ни в каких учреждениях или предприятиях в г. Киеве в этот период я не работал.

Вопрос: Оформляясь на работу, вы указывали в своих документах о своей судимости?

Ответ: Я не помню сейчас.

Вопрос: В это время вы были уже прописаны на жительство в г. Киеве?

Ответ: Да, в момент поступления на работу я был уже прописан на жительстве в г. Киеве.

Вопрос: Ранее вы показывали, что во время прописки вы скрывали от органов милиции свою прошлую судимость. Могли ли вы указать в документах при поступлении на пивзавод о своей судимости, если это вы скрыли от органов милиции.

Ответ: Я не мог, конечно, этого сделать. Теперь я припоминаю, что при поступлении на работу я также скрыл факт моей судимости.

вл-9

" УТВЕРЖДАЮ "

АМ МИНИСТРА ГОСУДАРСТВЕННОЙ БЕЗОПАСНОСТИ УССР
 Генерал-майор

/ ЕСИПЕНКО /

20 августа 1949 года

ОБВИНИТЕЛЬНОЕ ЗАКЛЮЧЕНИЕ

по следственному делу № 149356
 по обвинению:

ЗАВОЛОКИ Дмитрия Дмитриевича, в
 совершении преступлений, преду-
 смотренных ст. 54-10 ч 1 УК УССР.

В июне 1949 года в МГБ УССР поступили дан-
 ные о том, что судившийся в 1936 году за антисоветскую
 право-троцкистскую деятельность ЗАВОЛОКА Дмитрий Дми-
 триевич возвратился в г. Киев и ведет подозрительный
 образ жизни.

На основании этих данных 21 июня 1949 года
 ЗАВОЛОКА был арестован и привлечен к уголовной ответст-
 венности.

Обвинувальный висновок Дмитра Заволоки від 20 серпня 1949 року, стор. 1.

Следствием по делу установлено, что ЗАВОЛОКА,
 будучи убежденным троцкистом, враждебно настроенным по
 отношению к Советской власти, с 1928 по 1935 год в своем
 дневнике систематически записывал контрреволюционные
 право-троцкистские измышления, направленные против меро-
 прятий партии и советского правительства в области
 переустройства ~~сельского хозяйства~~ сельского хозяйства.

/л.д. 28-30,33,34, 57 /

В этих записях ЗАВОЛОКА возводит воблачу клевету
 на руководителей партии и советского государства, вос-
 хвалил при этом руководителей право-троцкистской оппози-
 ции и их политику, сравнивал существующий в СССР строй
 с фашистским строем Германии.

/л.д. 29,33-34, пакет № 1/.

В кругу знакомых ЗАВОЛОКА высказывал свои анти-
 советские право-троцкистские взгляды, клеветал на партию
 и советскую действительность.

/л.д. 54,55,56-57, пакет № 1/

В ноябре 1935 года за антисоветскую право-
 троцкистскую деятельность и политическое двурушничество
 ЗАВОЛОКА был исключен из ВКП/б/, арестован и 4 июня
 1936 года спецколлегией Верховного Суда УССР осужден к
 10 годам ИТЛ.

/л.д.20, 26,41,65-66, пакет № 1/

После отбытия меры наказания ЗАВОЛОКА из-под
 стражи освобожден и в октябре 1946 года прибыл в гор.Киев.

/л.д. 25,27,38,41-43,48,49,50-53/

В пред"явленном обвинении ЗАВОЛОКА виновным себя
 признал /л.д. 32-35/. Кроме того, в преступной деятель-

Обвинувальный висновок Дмитра Заволоки від 20 серпня 1949 року, стор. 2.

ности изобличается показаниями - КАЛЫЖИНОЙ З.П. и ТКАЧЕНКО С.И. /л.д. 54-57/ и материалами архивно-следственного дела, справка по которому приобщается в отдельном пакете.

На основании имеющихся в деле материалов, -
объявляется:

ЗАВОЛОКА Дмитрий Дмитриевич, 1906 г. рождения, уроженец г.Ворисполя, Киевской области, украинец, гр-н СССР, бывш. член ВКП/С/, со средним образованием, женат, до ареста работал зав. магазином № 10 Ворзельского сельпо, Киевской области, проживал в г.Киеве, по ул. Першия 3, кв. 68,-

в том, что:

Будучи убежденным троцкистом, с 1928 по 1935 год в своем дневнике систематически записывал разного рода замыслы антисоветского право-троцкистского характера, злобно клеветал на руководителей партии и советского правительства, восхвалял лидеров право-троцкистской оппозиции и сравнивал существующий в СССР строй с фашистским строем Германии. В кругу своих знакомых высказывал антисоветские право-троцкистские взгляды,-

т.е. в совершении преступлений, предусмотренных ст.54-10 ч 1 УК УССР.

Руководствуясь ст. 204 УПК УССР, следственное дело № 149356 по обвинению ЗАВОЛОКИ Дмитрия Дмитриевича через прокурора УССР направить на рассмотрение Особого Совещания при МГБ СССР, применив к обвиняемому - ссылку на поселение в отдаленные районы СССР.

Обиновувальний висновок Дмитра Заволоки від 20 серпня 1949 року, стор. 3.

Обвинительное заключение составлено "19"
августа 1949 года в гор. Киеве.-

СЛЕДОВАТЕЛЬ СЛЕДЧАСТИ МГБ УССР
Лейтенант

А. Рапопорт / РАПОТА /
НАЧ ОТДЕЛЕНИЯ СЛЕДЧАСТИ МГБ УССР
Подполковник *Валентина*
/ СЛЕЙНИК /

"СОГЛАСНЫ" НАЧАЛЬНИК 2 ОТДЕЛА СЛЕДЧАСТИ МГБ УССР
М в К о р *Димарченко*
/ ДИМАРЧЕНКО /

НАЧАЛЬНИК СЛЕДСТВЕННОЙ ЧАСТИ МГБ УССР
Полковник

Чепков ЧЕПКОВ /

Справка:

1. Обвиняемый ЗАВОЛОКА Д.Д. арестован 21 июня 1949 года, содержится под стражей во внутренней тюрьме МГБ УССР.
2. Вещественных доказательств по делу нет.
3. Личные документы обвиняемого сдали на хранение в отдел "А" МГБ УССР.

СЛЕДОВАТЕЛЬ СЛЕДЧАСТИ МГБ УССР
Лейтенант

А. Рапопорт / РАПОТА /

Обиновувальний висновок Дмитра Заволоки від 20 серпня 1949 року, стор. 4.

Вопрос: За что вас уволили с завода?

Ответ: С пивзавода я был уволен за нарушение правил внутреннего трудового распорядка по цеху, выразившееся в том, что я незаконно выдал 10 бутылок пива.

Допрос окончен в 14:30

Записано с моих слов правильно и мной прочитано. (подпись)

Допросил: Следователь следчасти МГБ УССР

Лейтенант (подпись) Рапота» [11].

«ПРОТОКОЛ ДОПРОСА

От 21 июля 1949 года

Свидетеля Вискушенко Елену Анисимовну, 1913 года рождения, уроженку с. Каменный Брод Коростышевского района Житомирской области, украинку, гражданку СССР, члена ВКП(б) с 1940 года, со средним образованием, несудимую, замужнюю, домохозяйку, проживающую в городе Киеве по ул. Переца, 3, кв. 68.

Об ответственности за дачу ложных показаний по ст. 89 УК УССР предупреждена.

Вопрос: Вы знаете Заволоку Д.Д.?

Ответ: Заволока Д.Д. является моим мужем. Впервые познакомились в 1946 году, в ноябре и в том же месяце поженились.

Вопрос: Что рассказывал вам Заволока о своем прошлом?

Ответ: Из слов Заволоки я знаю, что в 1935 или 1936 году он был осужден на 10 лет ИТЛ, за то что в своем личном дневнике вел записи о голодовке. Больше ничего не известно.

Вопрос: Где Заволока отбывал срок наказания?

Ответ: Говорил мне, что наказание отбывал в Воркуте, откуда в 1945 году был освобожден.

Вопрос: Вы видели у Заволоки какие-либо документы, которые он получил по месту отбывания наказания?

Ответ: Я видела у него справку об освобождении из лагеря. Где она сейчас, я не знаю. Но, наверное, её похитили у него вместе с паспортом и военным билетом, в конце 1946 года.

Вопрос: Покажите, что вам известно об антисоветской деятельности Заволоки?

Щоденник XXI століття

Ответ: Кроме того, что он был осужден в 1936 году, больше ничего мне не говорил, и я лично никогда не слышала антисоветских высказываний. Наоборот, Заволока всегда советовал мне, как члену партии, быть в числе передовых, разъяснял многие непонятные вопросы партии.

Вопрос: Что желаете дополнить в своих показаниях?

Ответ: Кроме того, что я показала, другого чего-либо дополнить к своим показаниям я не имею.

Записано с моих слов правильно и мной прочитано. (подпись)

Допросил: Следователь следчасти МГБ УССР

Лейтенант (подпись) Рапота» [11].

«СПРАВКА-ХАРАКТЕРИСТИКА

На бывшего зав магазином №10 Ворзельского сельпо Заволока Дмитрия Дмитриевича, 1906 года рождения, б/п, украинца, образование высшее. На работе в сельпо с 27 июня 1947 года.

Заволока Д.Д. принят на работу агентом снабжения сельпо по протекже бывшего завторга сельпо, который осужден в апреле 1948 года трибуналом на 10 лет по уголовному преследованию.

В сельпо Заволока работал агентом снабжения, а затем завмагазином № 10. К работе относился добросовестно, в обращении с посетителями вел себя корректно. В политических компаниях принимал активное участие. В коллективе вел себя обособлено, замкнуто. В беседы вступал только с людьми, которых знал. Жил в основном в конторе, так как семья проживала в Киеве. Он ездил один раз в неделю. Политически и вообще всеобщее развит хорошо, но свои способности проявлял в исключительных случаях.

03.08.1949

(подпись) Березовский» [11].

«СПРАВКА

Дана в том, что Заволока Дмитрий Дмитриевич, 1906 года рождения, с 6 марта 1947 года по 9 июня 1947 года действительно работал учетчиком цеха разлива Пивзавода №2. Уволен с завода за грубое нарушение правил внутреннего трудового распорядка по заводу.

Справка выдана для предъявления МГБ УССР.
Август 1949 года
Нач. отдела кадров
Секретарь

(подпись) Денисов
(подпись) Хлибенко» [11].

«СПРАВКА

Киево-Святошинское РО МГБ Киевской области своим № 1557 от 3 августа 1949 года сообщило, что компрометирующими материалами на Заволоку Д.Д. не располагает.

(Дата отсутствует).

Следователь следчасти МГБ УССР
Лейтенант

(подпись) Рапота» [11].

«СПРАВКА

Бориспольское РО МГБ Киевской области своим № 1300 от 31 июля 1949 года сообщило, что компрометирующими материалами на Заволоку Д.Д. не располагает и что Заволока действительно работал в Рогозском МТС.

(Дата отсутствует).

Следователь следчасти МГБ УССР
Лейтенант

(подпись) Рапота» [11].

«Утверждаю

Зам министра Государственной безопасности УССР
Генерал-майор
20 августа 1949 года

(подпись) Есипенко

ОБВИНИТЕЛЬНОЕ ЗАКЛЮЧЕНИЕ

По следственному делу № 149356 по обвинению Заволоки Дмитрия Дмитриевича в совершении преступлений, предусмотренных ст. 54–10 ч. 1 УК УССР

В июне 1949 года в МГБ УССР поступили данные о том, что судившийся в 1936 году за антисоветскую правотроцкинскую деятельность

Щоденник XXI століття

Заволока Дмитрий Дмитриевич возвратился в город Киев и ведет подзрительный образ жизни.

На основании этих данных 21 июня 1949 года Заволока был арестован и привлечен к уголовной ответственности.

Следствием по делу установлено, что Заволока, будучи убежденным троцкистом, враждебно настроенным к советской власти, с 1928 по 1935 года в своем дневнике систематически записывал контрреволюционные правотроцкистские измышления, направленные против мероприятий партии и советского правительства в области переустройства сельского хозяйства (л.д. 28–30, 33, 34, 67).

В этих записях Заволока возводил злобную клевету на руководителей партии и Советского государства, восхваляя при этом руководителей правотроцкистской оппозиции и их политику, сравнивал существующий в СССР строй с фашистским строем Германии (л.д. 29, 33–34, пакет № 1).

В кругу знакомых Заволока высказывал свои антисоветские взгляды, клеветал на партию и советскую деятельность. (л.д. 54, 55, 56–57, пакет № 1)

В ноябре 1935 года за антисоветскую деятельность и политическое двурушничество Заволока был исключен из ВКП(б), арестован и 4 июня 1936 года спецколлекгией Верховного суда УССР осужден к 10 годам лишения свободы (л.д. 20, 26, 41, 65–66, пакет № 1).

После отбытия меры наказания Заволока освобожден и в октябре 1946 года прибыл в город Киев (л.д. 25, 27, 38, 41–43, 48, 49, 50–53).

В предъявленном обвинении Заволока виновным себя признал (л.д. 32–35). Кроме того, в преступной деятельности изобличается показаниями Калекиной О.П. и Ткаченко С.И. (л.д. 54–57) и материалами архивно-следственного дела, справка по которому приобщается в отдельном пакете.

На основании имеющихся в деле материалов обвиняется

Заволока Дмитрий Дмитриевич, 1906 года рождения, уроженец г. Борисполь, украинец, гражданин СССР, женат, до ареста работал зав. магазина № 10 Ворзельского сельпо Киевской области, проживал в городе Киеве, в том, что:

Будучи убежденным троцкистом с 1928 по 1935 год в своем дневнике систематически записывал разного рода измышления антисоветского

характера, злобно клеветал на руководителей партии и советское правительство, т.е. в совершении преступлений, предусмотренных ст. 54–10 ч. 1 УК УССР.

Руководствуясь ст. 204 УПК УССР, следственное дело № 149356 по обвинению Заволоки Д.Д. через прокурора УССР направить на рассмотрение Особого Совещания при МГБ СССР, применив к обвиняемому ссылку на поселение отдаленные районы СССР.

Обвинительное заключение составлено 19 августа 1949 года в городе Киеве.

Следователь следчасти МГБ УССР, лейтенант (подпись) Рапота

Нач. отделения следчасти

МГБ УССР, подполковник (подпись) Олейник

«Согласны»

Начальник 2 отдела следчасти МГБ УССР,

Майор (подпись) Лимарченко

Начальник следственной части МГБ УССР

Полковник (подпись) Цепков

Справка: Обвиняемый Заволока Д.Д. арестован 21 июня 1949 года и содержится под стражей во внутренней тюрьме МГБ УССР. Вещественных доказательств по делу нет. Личные документы обвиняемого сданы на хранение в отдел «А» МГБ УССР.

Следователь следчасти МГБ УССР

Лейтенант (подпись) Рапота» [11].

«ВЫПИСКА ИЗ ПРОТОКОЛА № 59

Особого совещания при Министре Государственной безопасности Союза ССР

от 15 октября 1949 года

СЛУШАЛИ:	ПОСТАНОВИЛИ:
Дело № 149356 МГБ УССР по обвинению Заволока Дмитрия Дмитриевича, 1906 года рождения, уроженца Киевской облас-	Заволока Дмитрия Дмитриевича за антисоветскую троцкистскую агитацию – сослать на поселение в Краснодарский край.

ти, украинца, гражданина СССР, беспартийного. Обвиняемого по ст. 54–10 ч. 1 УК УССР.	Выдан наряд для этапирования в ссылку на поселение 29 октября 1949 года.
---	--

Начальник секретариата

Особого совещания

(подпись)» [11].

«НАРЯД

На отправку заключенного в ссылку на поселение

Заволока Д.Д., 1906 года рождения. Особым совещанием при МГБ УССР 15 октября 1949 года ст. УК 54–10 ч. 1 УССР

Характер преступления – антисоветская троцкистская агитация, этапируется в город Красноярск в распоряжение УМГБ Красноярского края для направления в ссылку на поселение.

УМГБ Украинской ССР просит дать указание объявить заключенному Заволоке Д.Д. прилагаемую при этом выписку из протокола особого

ис-4		Выписка из протокола № 59	
Особого Совещания при Министре Государственной Безопасности Союза ССР			
от 15 октября 1949 г.			
СЛУШАЛИ		ПОСТАНОВИЛИ	
117. Дело № 149356 МГБ Украинской ССР, по обвинению –		ЗАВОЛОКА Дмитрия Дмитриевича, за антисоветскую троцкистскую агитацию – сослать на поселение в Красноярский край.	
ЗАВОЛОКА Дмитрия Дмитриевича, 1906 г.р., урож. Киевской обл., украинца, гр-на СССР, беспартийного.			
Обв. по ст. 54–10 ч. 1 УК УССР.			
<p>В отделе МГБ ПРОЦЕДУРА 1-НОЯ-1949 г. СЛОВА</p>		<p>Выдан наряд для этапирования в ссылку на поселение 29 ОКТ 1949 Арх. каталог. дело № 225/53</p>	

Выписка из протокола № 59 від 15 жовтня 1949 року про висилку Дмитра Заволоки в Краснодарський край.

совещания при МГБ СССР, сообщить нам дату объявления выписки и проследить за направлением осужденного к месту ссылки на поселение.

Приложение: Выписка в 2 экземплярах для МГБ Украинской ССР.
Пом. начальника отдела «А» МГБ СССР,
Подполковник Заславский» [11].

«Спецконтроль
Секретно

**В Судебную Коллегию по уголовным делам
Верховного суда Украинской ССР
ПРОТЕСТ
(в порядке надзора)
по делу Заволока Д.Д.**

На основании постановления Особого совещания при МГБ СССР от 15 октября 1949 года был подвергнут ссылке на поселение Заволока Д.Д., 1906 года рождения, осужден в 1936 году по ст. 54–10 ч. 1, наказание отбыл.

Осужден в связи с прежней его судимостью.

Постановление от 15 октября 1949 года в отношении Заволоки подлежит отмене, так как установлено, что в 1936 году он осужден необоснованно.

На основании изложенного, руководствуясь ст. 25 Положения о прокурорском надзоре в СССР

ПРОШУ

Постановление Особого Совещания при МГБ СССР в отношении Заволоки Д.Д. отменить, дело производством прекратить за отсутствием в его действиях состава преступления.

Приложение: дело № 5964 в 1 томе от н/вх. 10594.

Зам. Генерального прокурора СССР

Государственный советник

юстиции 1 класса

3 февраля 1959 года

(подпись) Д. Салин

№ 13/4-8843-53/910

Справка: дело Заволока рассматривается по его жалобе, адресованной в адрес 21 съезда КПСС. Проживает Заволока в г. Киеве-71, ул. Межигорская, дом. 3, кв. 33.» [11].

«3 марта 1959 года

гр. Заволоке Дмитрию Дмитриевичу
г. Киев, ул. Межигорская, дом 3, кв. 33

СПРАВКА

Определением судебной коллегии по уголовным делам Верховного суда УССР от 13 февраля 1959 года постановлением от 15 октября 1949 года в отношении Заволока Дмитрия Дмитриевича, работавшего заведующим магазином № 10 Ворзельского сельпо Киевской области, отменено, а дело производством прекращено за отсутствием состава преступления.

Заместитель председателя
судебной коллегии
по уголовным делам
Верховного Суда УССР

Т. Евсеенко» [11].

«ПОСТАНОВЛЕНИЕ

Президиума контрольно-ревизионной комиссии

от 20 марта 1990 года

«О партийной реабилитации Заволоки Дмитрия Дмитриевича, 1906 года рождения, состоял членом ВКП(б) с 1925 года, номер партбилета не установлен».

Учитывая, что установить судьбу Заволоки Д.Д. не представилось возможным, рассматривать вопрос о его реабилитации в партийном отношении нецелесообразно.

Председатель контрольно-ревизионной комиссии Киевской городской организации компартии Украины

(подпись) В. Данков» [11].

УЧТЕНО 1962 г.

ХРАНИТЬ ВЕЧНО

СССР

Народный Комиссариат Внутренних Дел

ЦЕНТРАЛЬНЫЙ АРХИВ ВЧК-ОГПУ-НКВД

Учетно-архивного отдела

Год производства 19

КГБ при Сов. Министров УССР

СЛЕД. ФОНД

СЛЕДСТВЕННОЕ ДЕЛО № 123

по обвинению *Заволоки
Ивана Дмитриевича*

Полученное из архива дело должно быть возвращено через 10 дней с момента получения его. Передача полученных из архива дел в другие органы или органы производится

П

УЧЕТНО-АРХИВНЫЙ ОТДЕЛ

КГБ при СМ УССР

Арх.

АРХ. №

64768

Переплет

53323

Кримінальна справа
Заволоки
Івана Дмитровича
(рідного брата
Дмитра Заволоки)

1936 рік

**«СЛЕДСТВЕННОЕ ДЕЛО № 123
По обвинению Заволоки Ивана Дмитриевича**

ПОСТАНОВЛЕНИЕ

Город Киев

27 апреля 1936 года

Я, военный прокурор Киевского военного округа Перфильев, рассмотрев материалы по обвинению гражданина Заволоки Ивана Дмитриевича

НАШЕЛ:

Материалы дела Заволоки И.Д. изобличают к принадлежности к троцкистско-националистической, террористической группе, что предусмотрено ст. 54–11, 54–8 УК УССР. Ввиду того, что пребывание его на свободе может отразиться на ходе ведения следствия

ПОСТАНОВИЛ:

Заволоку Ивана Дмитриевича, 1910 года рождения, украинца, служащего, с высшим образованием, бывшего аспиранта Киевского Государственного университета, члена ЛКСМ, заключить под стражу с содержанием в Спецкорпусе при НКВД УССР.

Военный прокурор

Киевского военного округа

(подпись) Перфильев» [7].

«ПРОТОКОЛ ОБЫСКА

1936 года апреля 28 дня

Я, оперуполномоченный НКВД УССР, на основании ордера НКВД УССР за № 19 произвел обыск у гражданина Заволоки Ивана Дмитриевича, проживающего в Киеве по улице Пролетарской в доме 38, кв. 1.

При произведенном обыске присутствовали: дворник дома №38 Дудник Владимир.

Согласно полученным указаниям задержан гражданин Заволока Иван Дмитриевич.

Изъято для представления СПО НКВД УССР следующее:

1. Паспорт № 5834-60.	4. Разная переписка.
2. 7 писем.	5. Книга Евдокимова.
3. Записная книжка.	6. Преображенского 2.

7. Слепкова 1.	14. Истрати 2.
8. Тальгеймейр 1.	15. Яворский 1.
9. Ирчан 1.	16. М. Грушевский 1.
10. Скрипник 3.	17. Игнатюк 1.
11. Демчук 2.	18. Д. Наумов 1.
12. Семковский 5.	19. Юринец 1.
13. Зиновьев 4.	20. Журнал «Большевик».
Обыскиваемый	(подпись)
Представитель домоуправления	(подпись)
Производивший обыск	(подпись)
Копию протокола получил	(подпись)» [7].

«АНКЕТА АРЕСТОВАННОГО

Заволока Иван Дмитриевич, 1910 года рождения, м. Борисполь, преподаватель Киевского государственного университета, доцент, из крестьян-бедняков, образование высшее, беспартийный, исключен комитетом университета, украинец. Репрессиям не подвергался» [7].

«ПОСТАНОВЛЕНИЕ

1936 года сентября 9 числа

Помощник оперуполномоченного СПО УГБ НКВД УССР Танельзон, просмотрев изъятую при обыске контрреволюционную и идеологически вредную литературу у Заволоки Ивана Дмитриевича, обвиняемого в активном участии в контрреволюционной троцкистской-террористической организации:

1. Книга Евдокимова.	9. Зиновьев 4.
2. Преображенского 2.	10. Истрати 2.
3. Слепкова 1.	11. Яворский 1.
4. Тальгеймейр 1.	12. М. Грушевский 1.
5. Ирчан 1.	13. Игнатюк 1.
6. Скрипник 3.	14. Д. Наумов 1.
7. Демчук 2.	15. Юринец 1.
8. Семковский 5.	16. Троцкий 2.

ПОСТАНОВИЛ

Перечисленную контрреволюционную и идеологическую литературу приобщить к следственному делу Заволоки И.Д. как вещественное доказательство.

Пом. оперуполном. 1 отд. СПО

Сержант Госбезопасности (подпись) Танельзон

Утверждаю:

Пом. нач. СПО УГБ НКВД УССР

Капитан Государственной безопасности (подпись) Брук» [7].

«К следственному делу

ПОСТАНОВЛЕНИЕ

1936 года, сентября 9 дня, помощник оперуполномоченного СПО УГБ НКВД УССР Танельзон, рассмотрев записную алфавитную книжку, изъятую при обыске у Заволоки Ивана Дмитриевича, обвиняемого в активном участии в контрреволюционной троцкистской террористической организации,

НАШЕЛ:

В названной книжке указана фамилия Розанова, адрес и фамилия Кауфмана (город Киев, бульвар Шевченко, 18, кв. 125) и Фетисова.

Перечисленные лица, арестованные СПО УГБ НКВД УССР, являются активными деятелями троцкистской террористической организации.

В этой же записной книжке Заволоки значится фамилия проживающего в Чехословакии эмигранта Каменевского Михаила Федоровича.

Изложенное выше избличает обвиняемого Заволоку И.Д. в связи с перечисленными людьми.

ПОСТАНОВИЛ:

Указанную записную алфавитную книжку приобщить к следственному делу Заволоки И.Д. как вещественное доказательство.

Пом. оперуполном. 1 отд. СПО

Сержант Госбезопасности (подпись) Танельзон

УТВЕРЖДАЮ:

Пом. нач. СПО УГБ НКВД УССР

Капитан Государственной безопасности (подпись) Брук» [7].

«Следдело № 226

ПОСТАНОВЛЕНИЕ

Город Киев, 1936 года, октября 17 дня, оперуполномоченный СПО УГБ НКВД УССР Гречишин, рассмотрев материалы обыска, произведенного у Заволоки Ивана Дмитриевича, активного участника троцкистской террористической организации,

НАШЕЛ:

При обыске у Заволоки И.Д. обнаружена и изъята написанная им и напечатанная на пишущей машинке апелляция в Сталинский райком ЛКСМУ о пересмотре решения об исключении его из комсомола, указывающая на допущение им политических ошибок в бытность работы преподавателем Госуниверситета в Киеве, о связи его с братом – контрреволюционером, арестованным органами НКВД в конце 1935 года, о либеральном отношении к сослуживцам, протаскивавшим в преподавательской работе троцкистские взгляды.

Учитывая, что эти материалы характеризуют политическое лицо Заволоки,

ПОСТАНОВИЛ:

Перечисленные материалы приобщить к делу Заволоки И.Д. как доказательство.

Оперуполном. СПО

Младший лейтенант Госбезопасности (подпись) Гречишин

Утверждаю:

Врем. нач. СПО УГБ НКВД УССР

Капитан Государственной безопасности (подпись) Раклис» [8].

«ПРОТОКОЛ ДОПРОСА

Обвиняемого Заволоки Ивана Дмитриевича

от 21 апреля 1937 года

Вопрос: На допросе 31 мая 1936 года вам были предъявлены показания Розанова Анатолия от 16 мая 1936 года, в которых он уличил вас во влечении в 1934 году в контрреволюционную троцкистско-националистическую деятельность. Вы эти показания отрицали. Настаиваете ли вы на своих показаниях?

Ответ: Настаиваю. Розанов меня в троцкистскую организацию не вовлекал.

Вопрос: Вы продолжаете упорствовать на следствии. Розанов характеризует вас как троцкиста на допросе от 16 мая 1936 года *«Должен указать, что обрабатывать Заволоку и Мацука мне долго не пришлось, т.к. в процессе бесед с ним я установил, что у них контрреволюционные позиции»*. Подтверждаете его показания?

Ответ: Показания Розанова я отрицаю, т.к. троцкистского мировоззрения у меня не было.

Вопрос: Признаете ли вы, что в беседе с Розановым последний посвятил вас также в существование троцкистской организации в Киеве и рассказал о руководстве этой организации?

Ответ: О троцкистской организации и об их руководстве у меня разговора с Розановым не было.

Вопрос: Это неправда. Показания Розанова от 10 мая 1936 года *«...После моей лекции в университете, когда все разошлись, я с ним остался в аудитории. Я там же рассказал Заволоке о существовании троцкистской организации в Киеве, руководящее положение»*. Подтверждаете ли вы показания Розанова?

Ответ: Эти показания отрицаю.

Вопрос: Беседовали ли вы с Разоновым по вопросам террористических методов борьбы с партией и соввластью?

Ответ: По вопросам террора с Розановым никогда не беседовал.

Вопрос: Вы продолжаете говорить неправду.

Предъявляю вам показания Розанова от 8 июня 1936 года *«Через день после беседы с Разоновым (Яковом Самойловичем) я говорил о терроре с Заволокой. От Заволоки я узнал, что он уже знал и вел практически террористическую работу. ...Я рассказал Заволоке содержание моей беседы о терроре с Я. Розановым, а также о своих позициях в связи с этим. Заволока в ответ обозвал меня «слюнтяем», сказал, что я ковыряюсь только в области идеологии»*.

«Заволока указал, что он и Мацук, и Юрченко не только разделяют террор, как практику борьбы с руководством партии, но уже практически ведут работу в этой области и имеют на этот счет конкретные поручения». Что вы можете показать?

Ответ: Отрицаю, что я когда-либо вел беседы с Розановым о терроре против руководства партии. Никакой практической работы по террору ни с кем я не вел.

Вопрос: Обвиняемый Заволока, вас уличают в принадлежности к террористической организации и в том, что вы разделяли террористические позиции контрреволюционной организации обвиняемый Фетисов, Ефим Иванович.

«В беседе с Заволокой он мне говорил, что наши методы борьбы с партией не реальны».

«О террористических установках организации я узнал от Заволоки и Мацука». Подтверждаете ли вы эти показания Фетисова Е.И.?

Ответ: Показания Фетисова я отрицаю. Никогда я на позиции террора не стоял и беседы с Фетисовым, где бы я высказывал о необходимости вести борьбу с партией путем террора я не имел.

Протокол мною прочитан и записан с моих слов верно Заволока

Допросил Оперуполномоченный СПО

Старший лейтенант

Госбезопасности

(подпись) Грозный» [8].

«ПРОТОКОЛ ДОПРОСА

Обвиняемого Заволоки И.Д., 1910 года рождения, уроженца г. Борисполь Киевской области, украинца, гражданства УССР, бывшего доцента по диалектическому материализму Госуниверситета, беспартийного.

От 3 мая 1936 года

Вопрос: За что вас исключили из комсомола?

Ответ: Из комсомола я был исключен комитетом ЛКСМУ университета за плохое отношение к производственно-учебной работе, не дисциплинированность, за мелкобуржуазную расхлябанность, индивидуализм, отрыв от комсомольской организации, за игнорирование сигналов студентов о троцкизме в лекциях профессора Беляева, за отсутствие партийности в лекциях, и притупление большевицкой бдительности. Кроме того, меня организация обвинила в том, что я, будучи в дружбе с братом Заволокой Дмитрием, не разоблачил его как контрреволюционера.

Вопрос: За какие преступления арестован ваш брат Заволока Дмитрий?

Ответ: Брат мой, будучи членом партии и занимая ряд ответственных постов на советской и партийной работе, двурушничал в партии. Выступая официально с защитой линии партии, он в своем личном дневнике излагал свои действительные антисоветские контрреволюционные антисоветские фашистские взгляды и настроения.

Вопрос: С кем из троцкистов-контрреволюционеров вы были знакомы и имели отношения?

Ответ: Работая в Киевском госуниверситете я был знаком и связан по работе с троцкистами: Винником – профессор диамата, Черенком – профессор диамата, Вилярчиком – профессор диамата, с профессором Розановым Яковом Самойловичем, знал и был связан с Розановым Анатолием, который прочел несколько лекций на семинаре аспирантов-философов, в котором я брал участие. Знал я также диаматчика Ярошевского. Знал Лаврова Семена Григорьевича. Из аспирантов, с которыми я учился и был в близких отношениях, это Фетисов Ефим, Мацук, Самойлович, Юрченко Иван, его женой Зиной, аспирантом Скотарь Николаем – работает сейчас в партиздатстве.

Протокол мною прочитан
и записан с моих слов верно Заволока
Допросил
Оперуполномоченный СПО
Старший лейтенант
Госбезопасности (подпись) Грозный» [8].

«ПРОТОКОЛ ДОПРОСА Обвиняемого Заволока И.Д.

от 13 мая 1936 года

Вопрос: Вам предъявлено обвинение в принадлежности к контрреволюционной троцкистской организации. Признаете ли вы себя виновным в этом?

Ответ: Нет, не признаю.

Протокол мною прочитан и записан с моих слов верно Заволока
Допросил Оперуполномоченный СПО
Старший лейтенант
Госбезопасности (подпись) Грозный» [8].

«ПРОТОКОЛ ДОПРОСА Обвиняемого Заволока И.Д.

от 31 мая 1936 года

Вопрос: Вы на следствии отрицали свою принадлежность к контрреволюционной группе. Вы настаиваете на этих показаниях?

Ответ: Да, я отрицаю это.

Вопрос: Ваш ответ не правдив. Следствию известно, что в контрреволюционную организацию вы были вовлечены Розановым Анатолием весной 1934 года.

Ответ: Нет, я это не признаю.

Вопрос: Обвиняемый Заволока, вы продолжаете говорить неправду. Розанов заявил: «В ходе своей работы в университете мною одновременно весной 1934 года были вовлечены в контрреволюционную организацию Заволока – аспирант университета». Признаете это?

Ответ: Я категорически отрицаю, что Розанов втянул меня в организацию.

Вопрос: Кто же вас вовлек в контрреволюционную троцкистскую организацию?

Ответ: Меня никто не вовлекал.

Вопрос: Признаете ли вы, что до вовлечения в организацию вы были скрытым троцкистом?

Ответ: Отрицаю. Я их взглядов не поддерживал.

Вопрос: Ваш ответ ложный. Показания Самойловича Юрия Федосевича показали: «С Заволокой я был знаком хорошо и знал его как троцкиста. Беседы контрреволюционного характера с Заволокой я имел». Признаете вы, что до вхождения в контрреволюционную группу вы были троцкистом?

Ответ: Я продолжаю отрицать этот факт. Беседы с Самойловичем не вел.

Вопрос: При встречах и беседах с Самойловичем касались ли вы политических вопросов?

Ответ: При встречах и беседах с Самойловичем, я точно не помню, но допускаю, что касались политической темы.

Вопрос: Ваш ответ двусмысленный. Скажите, в беседах с Самойловичем по политическим вопросам высказывали ли вы свои контрреволюционные взгляды?

Ответ: Контрреволюционные взгляды в беседах не высказывал.

Вопрос: А Самойлович вам высказывал свои?

Ответ: Нет, не высказывал.

Вопрос: Я уличил вас лжи. Обвиняемый Самойлович по этому вопросу показывает: «Во время встреч с ним (Заволокой) и бесед мы часто касались политических вопросов. В процессе этих бесед мы оба высказывали контрреволюционные взгляды». Признаете ли вы это?

Ответ: Нет, не признаю.

Протокол мною прочитан и записан с моих слов верно Заволока
Допросил:

Оперуполномоченный СПО

Старший лейтенант Госбезопасности (подпись) Грозный» [8].

**«ПРОТОКОЛ ОЧНОЙ СТАВКИ
Между Заволокой Иваном Дмитриевичем
и Самойловичем Юрием Феодосиевичем**

от 16 мая 1936 года.

Вопрос обв. Заволоке: Знаете ли вы сидящего перед вами гражданина?

Ответ: Конечно знаю. Это Самойлович Юрий. Знаком с ним с 1932 года по совместной учебе в аспирантуре Киевского госуниверситета.

Вопрос обв. Самойловичу: Знаете ли вы сидящего перед вами гражданина?

Ответ: Да, знаю. Это Заволока Иван Дмитриевич, знаком с ним с декабря 1932 года.

Вопрос Заволоке: Имеете ли вы личные счета с Самойловичем ?

Ответ: Нет.

Вопрос Самойловичу: Имеете ли вы личные счета с Заволокой?

Ответ: Нет, не имею. Я с Заволокой был в хороших отношениях.

Вопрос Заволоке: На протяжении всего следствия вы даете ложные показания, отрицая свои контрреволюционные позиции, деятельность и скрываете свои контрреволюционные связи. Намерены ли вы говорить правду?

Ответ: Отрицаю, что я стоял на контрреволюционных позициях и имел контрреволюционные связи.

Вопрос Заволоке: Вы и сейчас говорите неправду. Следствие рекомендует вам прекратить упорство и рассказать правду о своей контрреволюционной деятельности.

Ответ: Повторяю, что я контрреволюционной деятельности не вел.

Вопрос Самойловичу: Что вам известно о контрреволюционной деятельности Заволоки?

Ответ: Заволока стоял на контрреволюционных троцкистско-националистических позициях, что мне известно на основе наших разговоров за время совместной учебы в аспирантуре.

Вопрос Заволоке: Обвиняемый Самойлович вас изоблачил в том, что вы стояли на контрреволюционных троцкистско-националистических позициях. Какие вы можете дать объяснения по существу только что изложенных показаний Самойловича?

Ответ: С его оценкой я не согласен.

Вопрос Самойловичу: На следствии вы показали, что имели с Заволокой в 1933 году ряд контрреволюционных бесед. Расскажите об этих своих беседах с Заволокой в 1933–1934 годах.

Ответ: Будучи сам контрреволюционно настроенным и имея задание от своей контрреволюционной троцкистско-националистической организации присматриваться к окружающим меня лицам с целью их обработки и вербовки в организацию, я постарался сблизиться с Заволокой и имел ряд контрреволюционных с ним бесед.

Припоминаю, например, что в 1933–1934 учебном году Заволока, прочитав книгу Каутского «Материалистическое понимание истории» в разговоре со мной Заволока говорил, что критика Каутским марксизма-ленинизма по его мнению вполне правильна.

В конце 1934 года, когда был разоблачен и разгромлен троцкистско-националистический блок, Заволока в беседе со мной толковал это как разгром лучших философских кадров, что все эти лица ни в чем не виновны и что они являются жертвами внутривластного режима.

Вопрос Заволоке: Признаете это?

Ответ: Допускаю, что в разговоре с Самойловичем мы говорили об этой книге, что я мог разделять критику автора, но я отрицаю, что я соглашался с учением Каутского и стоял на его позициях. Также отрицаю, что я в разговоре с Самойловичем высказывал сочувствие арестован-

ным представителям контрреволюционной троцкистско-националистического блока Левик и др.

Вопрос Самойловичу: Еще какие беседы контрреволюционного характера вы имели с Заволокой?

Ответ: После убийства Кирова я неоднократно вел с Заволокой беседы на эту тему.

Заволока, базируясь частично на словах Розанова Анатолия, говорил, что убийство Кирова Николаевым не является актом совершенным троцкистско-зиновьевским центром, а что Николаев мстил за свое неправильное исключение из партии. Тогда же Заволока говорил, что по сведениям, полученным Розановым из Москвы, Зиновьев и Каменев совершенно не причастны к убийству и являются жертвами внутривнутрипартийного режима.

Вопрос Заволоке: Признаете ли вы, что вели с Самойловичем изложенные беседы?

Ответ: Отрицаю, что вел с ним беседы по поводу убийства Кирова. Признаю, что вел беседу с Самойловичем по поводу его исключения из комсомола. Отрицаю, что я сочувствовал ему и что якобы рекомендовал ему другие меры.

Вопрос Заволоке: Имеете ли вы какие-либо вопросы к Самойловичу?

Ответ: Нет.

Вопрос Самойловичу: Имеете ли вы какие-либо вопросы к Заволоке?

Ответ: Вопросов не имею.

Протокол мною прочитан и записан с моих слов верно

Заволока» [8].

«ПРОТОКОЛ ДОПРОСА Обвиняемого Заволоки И.Д.

от 17 июня 1936 года

Вопрос: На допросе 31 мая 1936 года вы отрицали, что с Самойловичем вели контрреволюционные беседы. Настаиваете ли вы на этих показаниях?

Ответ: Настаиваю на своих предыдущих показаниях.

Вопрос: Беседовали ли вы с Самойловичем по вопросу прошедших арестов среди научных работников философии в Киеве в 1934 году?

Ответ: Да, припоминаю, что после ареста Екельчика, косвенно в разговорах с Самойловичем я касался ареста Екельчика, а о других арестованных троцкистах, бывших научных работниках УАМЛИНа, я не припоминаю бесед с Самойловичем об этом.

Вопрос: Что вы говорили об Екельчике и других Самойловичу?

Ответ: Узнав от Самойловича отрицательное отношение со стороны ученого секретаря института философии Шовкопляса, я объяснил это арестом Екельчика, с которым был знаком.

Вопрос: Как вы относитесь к снятию с работы на философском фронте троцкиста Билярчика. Говорили об этом с Самойловичем?

Ответ: Допускаю, что мог быть разговор на эту тему с кем-либо из товарищей, в том числе с Самойловичем, но содержание этого разговора я не помню.

Вопрос: Как вы квалифицировали арест контрреволюционеров-троцкистов, работавших на философском фронте?

Ответ: К аресту троцкистов я относился положительно.

Вопрос: Обвиняемый Заволока, вы продолжаете на следствии линию двурушничества и говорите неправду. Признаете ли вы, что давали контрреволюционную квалификацию арестам троцкистов?

Ответ: Никогда ни с кем в разговорах я не давал контрреволюционной оценки арестам троцкистов, работавших на теоретическом участке. В частности, Самойловичу я не говорил, что аресты троцкистов я рассматривал, как разгром философского фронта.

Протокол мною прочитан и записан с моих слов верно Заволока

Допросил: Оперуполномоченный СПО

Старший лейтенант Госбезопасности (подпись) Грозный» [8].

«Генеральному прокурору Союза ССР А. Вышинскому

от обвиняемого по делу № 123 Заволоки И.Д.

Вторично обращаюсь к вам с заявлением: прошу отложить слушание моего дела на Специальной Коллегии Верховного Суда и назначить расследование здесь, в Москве.

В обвинительном заключении меня обвиняют в принадлежности к троцкистско-зиновьевской террористической организации, а во время следствия меня обвиняли в принадлежности к организации троцкистско-националистического блока.

Несмотря на то, что я нахожусь под следствием больше 10 месяцев, меня не вызывали к следователю больше 7 месяцев. Все показания, приведенные в обвинительном заключении, заключительные показания Самойловича на очной ставке мне не были известны. Я таким образом был лишен возможности оправдаться во время следствия.

Прошу ещё раз допросить свидетелей. Не может быть, чтобы нельзя было восстановить клеветнический характер их показаний. По-моему это можно было сделать и в Киеве. Допросы Грозного сводились к требованиям признать себя участником контрреволюционной организации, но я этого не мог сделать. Я вел вполне легальный образ жизни, ничего общего не имел с контрреволюционной организацией. Всем известна прямота моего характера. После ареста брата я стал неблагонадежным, разве из-за этого только я должен погибнуть?

Я всем докажу своя безграничную преданность партии и советской власти и её вождю.

Со времен начала моей сознательной жизни я не имел другой цели, как цели изучения сталинской теории и несения её в массы. Я всегда ненавидел и ненавижу всех врагов партии и советской власти, а особенно троцкистской.

Ещё раз прошу вас спасти мою невинную голову.

Обвиняемый Заволока И.Д.

10 марта 1937 года

8 часов утра» [7].

«7 марта 1937 года

ОБИНТЕЛЬНОЕ ЗАКЛЮЧЕНИЕ

По делу № 123 по обвинению Заволоки Ивана Дмитриевича в преступлениях, предусмотренных ст.ст. 54–8, 54–11 УК УССР.

НКВД УССР раскрыта и ликвидирована контрреволюционная троцкистская террористическая организация, возглавляемая украинским

террористическим центром и являющаяся частью объединенного троцкистско-зиновьевского террористического центра.

Контрреволюционная троцкистская террористическая организация на Украине готовила террористические акты на территории Украины против руководителей ВКП(б) в Москве и КП(б)У.

Проведенным следствием по настоящему делу установлена причастность к этой организации обвиняемого Заволоки Ивана Дмитриевича, который входил в состав террористической группы, возглавляемой Розановым Анатолием. (Осужден.) (л. д. 63).

Розанов Анатолий по этому вопросу показывал: *«Должен указать, что обрабатывать Заволоку мне долго не пришлось, так как в процессе беседы с ним я установил, что у него вполне сформировавшиеся контрреволюционные троцкистские позиции...»* (показания Розанова от 16 мая 1936 года л. д. 58).

В своей практической контрреволюционной и террористической деятельности обвиняемый Заволока, помимо Розанова Анатолия, имел организационную связь с активными участниками контрреволюционной троцкистской террористической организации Самойловичем и Фетисовым, с которыми проводил контрреволюционную работу (л.д. 26–29, 53–55, 58, 66, 70, 71, 76, 78–80).

«Организационную связь с Заволокой Иваном Дмитриевичем я установил в конце 1934 года... На протяжении с конца 1934–35 годов я имел с Заволокой ряд бесед, в которых мы с контрреволюционных позиций оценивали политику партии и соввласти». (показания Фетисова от 1 августа 1936 года, стр. 78)

...«Об участии его (Заволоки) в организации я узнал позже от Фетисова, когда с Заволокой уже встречался. Беседы контрреволюционного характера с Заволокой я имел...» (Показания Самойловича от 28 мая 1936 года. л. д. 52).

Обвиняемый Заволока полностью разделял террористические позиции контрреволюционной организации и в своих беседах с участниками организации оправдывал убийцу Николаева, совершившего теракт над тов. С.М. Кировым (л. д. 28, 29, 53, 70–71, 79, 80).

...«Я рассказал Заволоке содержание моей беседы о терроре с Я. Розановым, а также о своих позициях в связи с этим. Заволока в ответ

обозвал меня слюнтяем... Заволока указал, что и он и Мацук, и Юрченко не только разделяют террор, как тактику борьбы с руководством партии, но «уже практически ведут работу в этой области...» (показания Розанова А. от 8 июня 1936 года, стр. 70–71).

...«В беседе с Заволокой он мне говорил, что методы нашей борьбы за изменение политики партии и советской власти нереальны, а происходящий разгром философских кадров требует более эффективных методов борьбы путем террора против вождей партии и правительства...» (показания Фетисова от 1 августа 1936 г. л. д. 80).

Самойлович, избличая Заволоку в контрреволюционной деятельности, показал: ...«После убийства Кирова я неоднократно вел с Заволокой беседы об этом событии. Заволока, базируясь частично на словах Розанова Анатолия, говорил, что Николаев мстил за свое неправильное исключение из партии и что действительно при существующем в партии режиме он – Николаев, не мог действовать иначе... В апреле 1935 года при встрече с Заволокой говорил, что все равно никто меня не восстановит (в комсомоле), так как сейчас все терроризированы репрессиями обрушившимися на троцкистско-националистические элементы и что я должен подумать о борьбе за свое дело иным путем». (показания Самойловича на очной ставке с Заволокой 16 июля 1936 года. л.д. 28–29)

Обвиняемый Заволока виновным себя не признал. Уличается показаниями арестованных Розанова А., Самойловича, Фетисова, а также избличается очной ставкой с Самойловичем.

На основании изложенного обвиняется

Заволока Иван Дмитриевич, 1910 года рождения, уроженец м. Борисполь Киевской области, бывший член ЛКСМУ с 1926 по 1936 г., исключен за троцкистскую и разложенческую деятельность, брат его Заволока Дмитрий осужден за контрреволюционную фашистскую и троцкистскую деятельность, бывший преподаватель диамата Киевского Госуниверситета, до ареста без определенных занятий-

В том, что:

а) являлся участником контрреволюционной троцкистско-зиновьевской террористической организации, осуществившей 1 декабря 1934 года злодейское убийство тов. Кирова и подготовлявшей в последующие годы (1934–1936) террористические акты против руко-

водителей ВКП(б) и советского правительства.

б) разделял террористические планы контрреволюционной организации и знал о подготовке террористических актов против руководителей партии и правительства.

Т.е. в преступлениях, предусмотренных ст.ст. 54–8 и 54–11 УК УССР.

Вследствие изложенного обвиняемый Заволока Иван Дмитриевич подлежит суду Военной Коллегии Верховного Суда Союза ССР, с применением закона от 1 декабря 1934 года.

Пом. нач. 3 отд. 4-го отдела УГБ НКВД УССР

Ст. лейтенант Государственной безопасности (подпись) Грозный

Пом. нач. 4-го отдела УГБ НКВД УССР

Капитан Государственной безопасности (подпись) Брук

Нач. 4-го отдела УГБ НКВД УССР

Майор Государственной безопасности (подпись) Рахлис» [7].

«ПРОТОКОЛ

Подготовительного Заседания Военной Коллегии Верховного Суда Союза ССР

8 марта 1937 года

Город Москва

Председатель – Армвоенюрист В.В. Ульрих

Члены: Диввоенюрист Н.М. Бычков и Бригвоенюрист И.М. Зарянов

Секретарь: Военный юрист 1 ранга А.А. Батнер

Участвует прокурор СССР А.Я. Вышинский

СЛУШАЛИ	ОПРЕДЕЛИЛИ
Дело с утвержденным прокурором СССР А.Я. Вышинским обвинительным заключением ГУГБ НКВД СССР о предании суду Военной Коллегии Верховного Суда Союза ССР Заволоки Ивана Дмитриевича по об-	1. С обвинительным заключением, утвержденным Прокурором Союза ССР А.Я. Вышинским согласится и дело принять к производству Военной Коллегии Верховного Суда Союза ССР. 2. Заволоку И.Д. предать суду по обвинению в преступлениях, предусмотренных ст.ст. 54-8 и 54-11 УК УССР.

<p>винению в преступлениях, предусмотренных ст.ст. 54-8 и 54-11 УК УССР, с применением постановления Коллегии ЦИК Союза ССР от 1 декабря 1934 года.</p>	<p>3. Дело заслушать в закрытом судебном заседании без вызова свидетелей и без участия обвинения и защиты в порядке постановления ЦИК Союза ССР от 1 декабря 1934 года. 4. Мерой пресечения Заволоке оставить содержание под стражей.</p>
---	---

Председатель Армвоенюрист (подпись)
Секретарь
Военный юрист 1 ранга (подпись)» [7].

«ПРОТОКОЛ

Закрытого Судебного Заседания Военной Коллегии Верховного Суда Союза ССР

10 марта 1937 года

Город Москва

Председатель – Армвоенюрист В.В. Ульрих

Члены: Диввоенюрист Н.М. Бычков и Бригвоенюрист И.М. Зарянов

Заседание открыто в 13:00

Председатель объявляет о том, что подлежит рассмотрению дело по обвинению Заволоки Ивана Дмитриевича в преступлениях, предусмотренных ст.ст. 54–8 и 54–11 УК УССР.

Секретарь докладывает, что подсудимый находится в зале суда под стражей и что свидетели в суд не вызывались.

Председатель удостоверяется в самоличности подсудного и спрашивает его вручена ли ему копия обвинительного заключения по делу. Подсудимый отвечает утвердительно. Ему разъяснены его права на суде и объявлен состав суда. Подсудимый не ходатайствовал, а также отвода объявленному составу суда не заявлен.

Оглашено обвинительное заключение.

Подсудимый виновным себя не признал и на вопросы отвечает:

Показания Розанова, Самойловича и Фетисова ему известны. Все эти показания он считает не правильными. Всех их он считает провокаторами. Его единственная вина только в том, что он не сумел своевременно разоблачить своего брата двурушника.

Суд совещаясь на месте определяет: вызвать и допросить в судебном заседании по настоящему делу в качестве свидетеля Фетисова Е.И.

В зал введен Фетисов.

Свидетель Фетисов показал:

Среди аспирантуры были антисоветские настроения, вызванные распоряжением администрации университета о ликвидации аспирантуры и аресты научных работников на философском фронте. Он, Фетисов, считал Заволоку членом троцкистской группы, в которую и сам входил. Подтверждает, что о террористических установках группы он узнал от Ивана Заволоки и Мацука.

Подсудимый Заволока – Мое недовольство было направлено не против партии, а против администрации университета. С Фетисовым никогда не вел разговоров на террористические темы.

Свидетель Фетисов – он ещё раз подтверждает, что Заволока высказывал террористические настроения.

Подсудимый Заволока утверждает, что это ложь.

Судебное следствие объявляется законченным и подсудимому предоставлено последнее слово, в котором он заявляет:

Если бы не окружавшая его антисоветски настроенная среда, то он бы не навлек на себя подозрений.

Просил суд подойти к его делу со всей большевистской справедливостью и не лишать его жизни. Он сумеет доказать свою преданность партии и Советской власти.

Суд удалился на совещание.

По возвращению с совещания Военная Коллегия определила:

Дело по обвинению Заволоки Ивана Дмитриевича возратить на дополнительное расследование для тщательной проверки правильности всех показаний и других материалов, уличающих Заволоку в принадлежности к контрреволюционной троцкистской террористической организации.

В 13 часов 55 минут заседание закрыто.

Председатель (подпись)
Секретарь (подпись)» [7].

**«ВЫПИСКА ИЗ ПРОТОКОЛА
Особого Совещания при Народном Комиссаре
Внутренних Дел СССР**

от 20 мая 1937 года

СЛУШАЛИ	ПОСТАНОВИЛИ
Дело № 123 Заволоки И.Д.	Заволоку Ивана Дмитриевича, как члена троцкистской организации, подозреваемого в террористической деятельности приговорить к тюремному заключению сроком на восемь лет, считать срок с 29 апреля 1936 года. Дело сдать в архив.

Отв. секретарь
Особого Совещания (подпись)» [7].

«Генеральному прокурору Союза ССР Т. Руденко
От гражданина Заволоки Дмитрия Дмитриевича,
проживавшего по адресу г. Киев,
ул. Межигорская, д. 3, кв. 33.

ЗАЯВЛЕНИЕ

В 1936 году 30 апреля органами госбезопасности УССР был арестован в городе Киеве мой брат Заволока Иван Дмитриевич, рожд. 1910 года, в то время работал преподавателем Киевского Университета. В том же 1936 году был вывезен из Киева. С тех пор никаких сведений о нем нет.

В последующем, через органы МВД в 1958 году мне стало известно, что Заволока Иван Дмитриевич был осужден Постановлением особого совещания по ст. 54 к 8 годам лишения свободы.

В настоящее время мы – его родственники, считаем его погибшим (умершим) в заключении. Не можем согласиться с тем, что он был преступником, врагом советского народа, своей родины.

Будучи членом ВЛКСМ и работая в Киевском Университете, брат все время находился в среде партийно-комсомольского актива и готовился к вступлению в ряды Коммунистической партии.

На основании всего вышеизложенного считаю, что осуждение в 1936 году моего брата Заволоки Ивана было несправедливым, а поэто-

му прошу Вас пересмотреть уголовное дело 1936 года и полностью реабилитировать моего брата Заволоку Ивана.

7 сентября 1960 года (подпись)» [7].

«Утверждаю
Председатель Комитета Госбезопасности
при Совете Министров УССР
Генерал-майор (подпись) В. Никитченко
6 февраля 1961 года

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

1961 года, февраля 6 дня
Город Киев

Ст. следователь Следотдела КГБ при СМ УССР майор Калико, рассмотрев материалы архивного уголовного дела № 64768 и материалы дополнительной проверки на Заволоку Ивана Дмитриевича, 1910 года рождения, уроженца м. Борисполь, украинца, из крестьян, гражданина СССР, образование высшее, проживающего в г. Киеве, преподавателя Киевского госуниверситета,

НАШЕЛ:

Заволока был арестован 29 апреля 1936 года НКВД УССР по обвинению в принадлежности к антисоветской националистической организации.

Во время обыска у Заволоки 28 апреля 1936 года были изъяты, а затем приобщены к уголовному делу в качестве вещественных доказательств книги Троцкого, Бухарина, Зиновьева, Раковского и другие.

После ареста, будучи допрошенным по существу обвинения в принадлежности к троцкистской организации, Заволока виновным себя не признал. Однако в этом изобличался показаниями арестованных по других делах Самойловича Ю.Ф., Розанова А.А., Фетисова Е.И.; копии их протоколов допросов приобщены к делу.

Самойлович назвал Заволоку как участника антисоветской группы.

Розанов Анатолий на допросе 16 мая 1936 года показал, что он весной 1934 года вовлек в контрреволюционную организацию аспирантов университета Заволоку и Мацука.

Фетисов показал, что Заволока Иван вместе с Мацуком Александром, Розановым Анатолием, Фраткиной Зинаидой и другими являлся участником контрреволюционной организации.

В уголовном деле по обвинению Заволоки имеется также копия протокола очной ставки между обвиняемыми Мацуком Александром и Розановым Анатолием, из которого видно, что Мацук категорически отрицал показания Розанова о его участии в антисоветской организации.

10 марта 1937 года уголовное дело по обвинению Заволоки рассматривалось в закрытом судебном заседании Военной Коллегией Верховного суда СССР, где Заволока также виновным себя не признал.

Допрошенный в судебном заседании свидетель Фетисов подтвердил свои показания об участии Заволоки в деятельности антисоветской группы.

Военная коллегия Верховного Суда СССР своим определением возвратила дело Заволоки на дополнительное расследование для тщательной проверки имеющихся в нем доказательств.

Однако, впоследствии, без проведения каких-либо дополнительных следственных действий и выполнения определения Военной Коллегии Верховного Суда Союза ССР уголовное дело было направлено на рассмотрение Особого Совещания при НКВД СССР, которое 20 мая 1937 года вынесло решение о заключении Заволоки в тюрьму сроком на 8 лет.

В связи с получением заявления родственников Заволоки с просьбой о его реабилитации, по указанию Прокуратуры УССР по делу произведена дополнительная проверка, которой установлено следующее:

Проходящие по материалам уголовного дела на Заволоку Самойлович, Розанов, Фетисов, Мацук, Фраткина и другие в 1936-1937 годах также были осуждены как участники троцкистской организации.

В 1956-1958 годах определениями Военной Коллегии Верховного Суда Союза ССР приговоры в отношении Розанова, Самойловича, Мацука, Фраткиной и других, как необоснованные, были отменены, а дела о них за отсутствием в их действиях состава преступления, производством прекращены.

Свидетель Засенко А.Е., знавший Заволоку по совместной работе в Киевском госуниверситете, охарактеризовал его в деловом и политическом отношении только с положительной стороны.

На основании изложенного,

ПОЛАГАЛ БЫ:

Архивное уголовное дело по обвинению Заволоки Ивана Дмитриевича вместе с материалами дополнительной проверки направить в Прокуратуру УССР для возбуждения вопроса об отмене решения Особого

Совещания при НКВД СССР от 20 мая 1937 года в отношении Заволоки и прекращения уголовного дела на него за недоказательностью предъявленного обвинения.

Ст. следователь следотдела КГБ

при СМ УССР майор

(подпись) Калико

Согласен:

Начальник отдел. следотдела КГБ

при СМ УССР полковник

(подпись) Защинин» [7].

«В Президиум Киевского областного суда

ПРОТЕСТ

В порядке надзора по делу Заволоки И.Д.

По постановлению Особого Совещания при Народном Комиссаре Внутренних дел СССР от 20 мая 1937 года за участие в троцкистской организации и как подозреваемого террористической деятельности приговорен к тюремному заключению сроком на 8 лет:

Заволоку Ивана Дмитриевича, 1910 года рождения, уроженца м.Борисполь, украинца, из крестьян, гражданина СССР, образование высшее, проживающего в г.Киеве, преподавателя Киевского госуниверситета,

По материалам предварительного следствия Заволоке вменялось в вину его участие контрреволюционной террористической организации.

Данное обвинение было основано на показаниях арестованных по другим делам Самойловича, Фетисова и Розанова А.

Заволока виновным себя не признал.

Произведенной в декабре 1960 года и январе 1961 года проверкой установлено, что в 1956–1958 годах определениями Военной Коллегии Верховного суда Союза ССР приговоры в отношении Розанова, Самойловича, Мацука, Фраткиной и других, как необоснованные были отменены, и дела о них за отсутствием в их действиях состава преступления производством прекращены.

Свидетель Засенко А.Е., знавший Заволоку по совместной работе в Киевском госуниверситете, охарактеризовал его в деловом и политическом отношении только с положительной стороны.

Считая, что Заволока И.Д. в 1937 году был арестован и осужден при отсутствии доказательств его вины, на основании изложенного и руководствуясь ст.25 Положения о прокурорском надзоре в СССР

ПРОШУ:

Постановление Особого Совещания при НКВД СССР от 20 мая 1937 года в отношении Заволоки Ивана Дмитриевича отменить, а дело производством прекратить за отсутствием состава преступления.

Приложение: дело в 1 томе.

Заместитель прокурора УССР
Государственный советник юстиции
3 класса

(подпись) И. Корчак

Справка: Дело Заволоки И.Д. пересматривается по заявлению его брата Заволоки Дмитрия Дмитриевича, проживающего в городе Киеве-71, Межигорская дом 3, кв. 33» [7].

«ПОСТАНОВЛЕНИЕ № 60/НС

Город Киев

12 апреля 1961 года

Президиум Киевского областного суда

В составе председательствующего Т. Гапона

Рассмотрел протест Заместителя прокурора Украинской ССР на Постановление Особого Совещания при народном комиссаре Внутренних дел СССР от 20 мая 1937 года, которым:

Заволоку Ивана Дмитриевича, 1910 года рождения, уроженца м. Борисполь, украинца, из крестьян, гражданина СССР, образование высшее, проживающего в г. Киеве, преподавателя Киевского госуниверситета,

По ст.ст. 54–8 и 54–11 УК УССР подвергнут тюремному заключению сроком на восемь лет. Заволоке вменялось в вину его участие в контрреволюционной организации.

Данное обвинение было основано на показаниях арестованных по другим делам Самойловича, Фетисова и Розанова А. Заволока виновным себя не признал.

Произведенной в декабре 1960 года и январе 1961 года установлено, что в 1956–1958 годах определениями Военной Коллегии Верховного суда Союза ССР приговоры в отношении Розанова, Самойловича, Мацука, Фраткиной и других, как необоснованные были отменены, и

дела о них за отсутствием в их действиях состава преступления производством прекращены.

Свидетель Засенко А.Е., знавший Заволоку по совместной работе Киевском госуниверситете, охарактеризовал его в деловом и политическом отношении только с положительной стороны.

Считая, что Заволока И.Д. в 1937 году был арестован и осужден при отсутствии доказательств его вины, в силу изложенного и руководствуясь Указом Президиума Верховного Совета СССР от 19 августа 1955 года Президиум Киевского областного суда

ПОСТАНОВИЛ:

Протест заместителя прокурора Украинской ССР удовлетворить.

Постановление Особого Совещания при НКВД СССР от 20 мая 1937 года отменить.

Дело в отношении Заволоки Ивана Дмитриевича производством прекратить за отсутствием состава преступления.

П.п. председательствующий

Гапон

Верно:

Член Облсуда

(подпись) Крылов» [7].

«НС-60/61

28 апреля 1961 года

Гр. Заволоке Дмитрию Дмитриевичу

Киев-71, Межигорская № 3, кв. 33.

СПРАВКА

Дело по обвинению Заволоки Ивана Дмитриевича, работавшего преподавателем диалектического материализма в Киевском госуниверситете пересмотрено Президиумом Киевского Областного суда 12 апреля 1961 года.

Постановление от 20 мая 1937 года в отношении Заволоки Ивана Дмитриевича отменено и дело производством прекращено за отсутствием состава преступления, т.е. Заволока И.Д. по настоящему делу реабилитирован.

Зам. председателя

Киевского областного суда

(Н.Тихонов)» [7].

*«Москва взагалі положила
цю Перлину (Україну)
в свою кишеню-схованку
з кандальних ланцюгів»*

Гнат Прудкий

*Прудкий
Гнат Дементійович*

«З Москви на Україну віють холодні вітри»

Прудкий Гнат Дементійович народився в селі Дударкові Бориспільського району Київської області в бідній багатодітній селянській сім'ї. Цю козацьку родину знали в селі всі, адже і батько, і його сини радо вітали проголошення незалежності України та створення Української Народної Республіки. І Гнат Прудкий, і його чотири рідні брати відважно воювали в лавах армії УНР проти московсько-більшовицької навали, а також були активними учасниками підготовки повстання проти гетьмана Скоропадського, який бачив Україну лише в складі Росії.

Після поразки українських визвольних змагань Гнат Прудкий залишився в Україні, проживав у Києві. Він вступив до лав КП(б)У і його партійна кар'єра розвивалась дуже стрімко, він займав досить високі партійні посади, багатий життєвий досвід став основою швидкого кар'єрного злету.

З серпня 1915 року Гнат служив у російській армії рядовим і унтерофіцером. З 1917 по жовтень 1918 року був продавцем мануфактури і сторожем у різних власників у Києві. З грудня 1918 року по травень 1919 року Гнат Прудкий – рядовий в армії УНР, поранений і взятий поляками в полон, з якого в грудні 1919 року втік. З грудня 1920 року – завідувачий Продінспекцією при Остерському повітовому продкомітеті. В цьому ж році Гната прийняли в члени КП(б)У, а в липні 1921 року його мобілізували до лав Червоної Армії, де він служив до грудня 1924 р. у військах ЧК–ДПУ України на різних посадах: політруком конвойної команди, комісаром окремого батальйону, також займав інші відповідальні посади.

З серпня 1926 року Гнат Прудкий навчався у Харківському комуністичному університеті ім. Артема, який закінчив у травні 1929 року. З 1930 року він працює інструктором, асистентом, завідувачим навчальною частиною Київського будівельного робфаку, в 1932 році Гнат вже доцент соціально-економічної кафедри Київського кіноінституту, з 1933 року – викладач Київської обласної філії Всеукраїнського за-

чного інституту масової освіти партактиву (ВЗІМОП). У вересні 1933 року Гната Прудкого виключають з партії за приховування факту перебування в армії УНР. Під час обшуку в нього на квартирі вилучено щоденник і брошуру Л.Троцького «От Октября до Бреста». На допиті 26.12.1936 р. слідчий заявив: *«Органи НКВС мають достовірні дані, що ви були зв'язані з іншими особами, вели організаційну контрреволюційну роботу проти радянської влади»*. Прудкий сміливо відповів: *«Я категорично заперечую це. Заперечую, що був зв'язаний з будь-якими особами в проведенні контрреволюційної роботи»*. Слідчий наполягав на своєму: *«Вам пред'являється цитата з вашого щоденника. Зокрема, з запису 9 вересня 1935 р., де сказано: «Москва направляє гайдуків, робить їх безстрашними в жорстокостях, щоб викликати розчулення у простодиль своїм «милосердям». А це «милосердя» робить історію на Україні з того часу, коли Москва взагалі положила цю перлину своїх володінь в свою кишеню-схованку з кандальних ланцюгів. Така доля слабких народів, які в історичних поворотах – поворотах історії, були зім'яті дикими варварами»*.

Слідчий запитав Прудкого: *«Ви знаєте, що ці погляди, викладені вами власноручно у щоденнику, є по змісту явно контрреволюційними, націоналістичними?»*

Гнат Прудкий не злякався своїх записів і відповів: *«Так, це писав я»*.

Слідчий продовжував цитувати щоденник Прудкого: *«Вам ще зачитується цитата з того щоденника, з того ж вашого запису 9 серпня 1935 р.: «Полтава при Карлі XII могла дати другий напрямок історії і українській культурі, і сьогодні дійсність була б іншою». Ви підтверджуєте, що це писали ви і що ці ваші записи є контрреволюційними за характером?»*

Прудкий на це відповів: *«Визнаю, що в цій цитаті я висловив погляди, зміст яких є націоналістичним. У період продовольчих труднощів 1932–1933 років, тобто тоді, коли я був ще членом партії, у мене були хитання в селянському питанні. Я вважав надто крутими заходи в селі і що, на мою думку, труднощі були викликані неправильною політикою партії»*.

Слідчий зачитав ще одну цитату зі щоденника Прудкого, зміст якої зводився до того, що всі негаразди в Україні внаслідок того, що «українцями, які керують життям республіки, стали Гальперини».

У С С Р
НАРОДНЫЙ КОМИССАРИАТ ВНУТРЕННИХ ДЕЛ

ПРОТОКОЛ ОБЫСКА

22 декабря 1936 года *Киев, Ком. Нах. 5-го отд. 00 НКВД*

Исполнительный ордер № *2301* выдан *Светлиной* в г. *Киев*

Проведен обыск у гр-на *Прудкого*

по адресу *Шуфариновский пер.* в доме № *23* кв. № *12*

При производстве обыска присутствовали: *Светлиной* *00 НКВД*

Согласно полученным указаниям задержан гр. *Прудкий Гната Дементьевич*

Итого для представления в *Киевское обл. Упр.*

НКВД УССР следующие:

№ п/п	НАИМЕНОВАНИЕ ИЗЯТОГО	Количество	Качественное состояние
1.	<i>Салпа с маркированной колготой</i>	<i>1.</i>	

Протокол обыску 22 грудня 1936 року Прудкого Гната Дементійовича. Світлина з кримінальної справи.

Щоденник XXI століття

27 червня 1937 р. у закритому судовому засіданні Спецколегії Київського обласного суду без захисту і свідків слухали справу Прудкого Г.Д., звинувачуючи його за ст.ст.54В10 ч.1 і 54В11 КК УРСР. Під час суду у своєму виступі Прудкий заявив, що він не належав до контрреволюційної організації і винним себе за ст. 54В11 КК не визнає, а визнає себе винним у тому, що записував у щоденник про труднощі, які в 1933 р. були на селі, але він не вважав, що це контрреволюційна агітація. «Я визнаю, що мої записи в щоденнику контрреволюційні, але я писав ці записи під впливом того, що тоді переживав». 24 квітня 1934 р. в щоденнику Гнат Прудкий записав: «В минулому 1933 році вмирили цілими селами селяни. Про це нічого не повідомлялося в пресі, нічого не говорили на партзборах. Тільки давали спростування на твердження закордонної преси про голод в СРСР і працювала суха і куца офіційна статистика про кількість померлих. На Україні померло за офіційними даними 6–9 мільйонів селян. Хто може перевірити цю цифру?».

Спецколегія Київського обласного суду винесла вирок Гнату Прудкому: 7 років позбавлення волі у виправно-трудових таборах віддалених місць Союзу і 3 роки позбавлення прав.

Ухвалою Генеральної прокуратури України від 20 жовтня 1992 р. вирок стосовно Г.Д.Прудкого скасували. У висновку зазначено, що ведення щоденника, зберігання книжки Троцького «От октября до Бреста», а також висловлювання про дійсні події того часу в Україні не мають складу антирадянської агітації або пропаганди, і справа Прудкого Г.Д. за ст.54В10 ч.1 КК УРСР підлягає припиненню через відсутність складу злочину [4, 10].

Комитет государственной безопасности
при Совете Министров УССР

АРХИВ
Учред.-архивного отдела
КГБ при Сов. Министров УССР
СЛЕД. ФОНД

ДЕЛО № 4667

По обвинению *Прудкого Ч.Р.*

Начато *22 дек. 1936* в *одном* томах
Окончено *23 мая 1937* Том № *1*

После судебного рассмотрения и исполнения приговора в силу вступившего дела подлежат немедленному возвращению и хранению в архиве органов КГБ.

К делу должна быть приобщена копия приговора.

Передать находящиеся в производстве следственных дел, а также выписки из архива дел в другие отделы или органы КГБ, хотя бы и временно, производится исключительно через [подпись]

Архив № _____

Сделано в архиве **62685**

Кримінальна справа
Прудкого
Гната Деметрійовича
(1936 рік)

Обкладинка кримінальної справи Гната Прудкого (1936-1937 рр.).

«АНКЕТА АРЕСТОВАННОГО

Прудкий Игнатий Дементиевич, 20 декабря 1896 года рождения, место рождение с. Дударков Бориспольского района, место жительства – Киев, Михайловский проспект, №28, кв. 13, счетовод 2-й больницы, прописан в Киеве, из селян-бедняков, отец умер в 1900 году, служащий, до революции – продавец в мануфактурном магазине, после революции – служил в Красной Армии и работал на разных должностях в разных советских учреждениях, образование среднее, б/п, исключен из партии в 1933 году, украинец, подданство УССР, служил в Петлюровской армии рядовым, арестован 22 декабря 1936 года. *(подпись)* 22 декабря 1936 года» [10].

«ПРОТОКОЛ ДОПРОСА

Показания обвиняемого Прудкого И.Д.

от 23 декабря 1936 года

Вопрос: Перечислите всех ваших знакомых по городу Киев.

Ответ: Моими знакомыми по городу Киев являются:

Борисполец Е.Л., работает бухгалтером части в облколхозе.

Яценко имени и отчества не знаю. Исключен из партии за троцкизм.

Мирошниченко К.С., аспирант ВУЗа.

Марсенко Е.И. инженер, работает в лесотехническом институте.

Михайловский Петр Иванович, геодезист.

Савенко А.А., был выслан на 5 лет, сейчас без определенного места жительства в Киеве.

Его жена Шевченко.

Павлищук Т., исключен из партии за скрывание сведений о брате.

Трихлеб М.Г., инженер завода.

Трихлеб Лидия, учительница.

Бурдий Надежда Михайловна, дочь Трихлеба, служит на заводе.

Подобед Лев, бухгалтер диетдиспансера.

Чех Ефим, зав сектором учета и статистики облхоза.

Ступак Тихон, техник-телеграфист.

Поплавский, имени и отчества не знаю, бухгалтер в тресте.

Доцина, исключен из партии, кажется, за троцкизм.

Тимофеева, имени и отчества не знаю, работает в обувном магазине.

Котеленец Василий Иванович, работает строителем в Смеле.

Аникин Михаил, работает в архитектурно строительном институте.

Кудрявец Григорий, столяр в столярной мастерской строительного институте.

Зайченко Алексей Иванович.

Лозицкий Михаил, инженер.

Мохов Георгий или Григорий, сейчас безработный, а до этого диспетчер, исключен из партии за троцкизм. Его жена также исключена из партии, работала до исключения в библиотеке академии наук.

Синицкий Владимир, работает в институте геологии.

Зебковский Юзеф, работает в партсоюзе.

Инженер-строитель Анатолий Иванович, фамилии не знаю, познакомился с ним через Бориспольца Ефима.

Других знакомых у меня по Киеву нет.

Допрос прерван.

Показания с моих слов записаны верно. Весь протокол с моих слов правильно. Читал его лично и правильность изложенного подписью своей удостоверяю. *(подпись)*» [10].

«ПРОТОКОЛ ДОПРОСА

1936 года декабря 26 дня

Я, начальник 5 отдела ОО УГБ КОУ НКВД старший лейтенант госбезопасности Прижибытко допросил Прудкого Игнатия Дементиевича, который показал

Вопрос: Сколько времени и в каких частях петлюровской армии вы служили?

Ответ: Я служил в течении 4-х месяцев, примерно с декабря 1918 года по 14 апреля 1919 года в 3-ем полку. Этой дивизией командовал атаман Палий.

Вопрос: Вы были мобилизованы в петлюровскую армию или же вступили в неё добровольцем?

Ответ: Я вступил в петлюровскую армию добровольно во время нахождения серой дивизии в г. Конотопе, где находился тогда штаб этой дивизии.

Вопрос: В каком чине вы служили в петлюровской армии?

Ответ: Во время моей пребывания в петлюровской армии я был в чине рядового «козака».

Вопрос: Вы призывались в царскую армию. В каком чине вы служили в этой армии?

Ответ: Я был мобилизован в царскую армию 7 августа 1915 года. В Калуге окончил учебную команду в 189 батальоне, а на фронте под Барановичами был произведен в 1916 году в мл. унтер-офицеры.

Вопрос: Почему вы же тогда показываете, что служили в петлюровской армии рядовым. Известно, что имевшие звания в царской армии получали его и в петлюровской армии.

Ответ: Я утверждаю, что в петлюровской армии я был рядовым и никакого чина мне там не присваивали.

Вопрос: Как вы попали за границу и сколько времени там находились?

Ответ: В бою против поляков нашей петлюровской дивизии под городом Владимир-Волынский я был ранен в ногу и взят в плен поляками. Это было 14 или 15 апреля 1919 года. После этого находился в госпитале в течении 2-х месяцев.

Вопрос: Какое участие вы принимали в борьбе против Советской власти до вступления в петлюровскую армию?

Ответ: Никакого участия не принимал.

Вопрос: Где вы находились и чем занимались во время гетьманщины?

Ответ: Я проживал в Киеве и служил в лавке союза городов.

Вопрос: У вас имеются родственники или знакомые за границей?

Ответ: Ни родственников, ни знакомых у меня за границей нет. За исключением моего односельчанина Козырева А.Г.

Вопрос: Кроме Козырева какие ещё знакомые находятся за границей?

Ответ: Во время учебы моей в институте им. Артема я был знакомым с студентом Росольским и Караван. Они находятся в Чехословакии.

Вопрос: С какими лицами или организациями, находящимися за границей вы поддерживали связь?

Ответ: Ни с кем и ни с какими организациями, находящимися за границей, я никакой связи не поддерживал.

Допрос прерван.

Показания с моих слов записаны верно. Весь протокол с моих слов правильно. Читал его лично и правильность изложенного подписью своей удостоверяю. (подпись)» [10].

«ПРОТОКОЛ ДОПРОСА

1936 года декабря 28 дня

Вопрос: Органы НКВД располагают данными о том, что Вы были связанным с лицами, которые вели контрреволюционную деятельность?

Ответ: Я категорически отрицаю это. С какими-либо лицами по проведению контрреволюционной линии партии против Советской власти я связан не был. Никаких акций против Советской власти не проводил, и ни с какой контрреволюционной организацией связи не имел.

Вопрос: Вы говорите не правду. Всеми имеющимися у нас материалами следствия вы изобличаетесь полностью в том, что проводили активную контрреволюционную работу против Советской власти, были связаны с другими лицами, а сейчас пытаетесь скрыть от органов НКВД всю проведенную вами контрреволюционную работу.

Дайте искренние показания о Ваших контрреволюционных националистических увлечениях, которыми определялась ваша активная борьба с Советской властью, и о всей проведенной вами контрреволюционной работе.

Ответ: Контрреволюционной работы против Советской власти никогда не проводил. Категорически это отрицаю. Идя в армию я имел националистические мелко-буржуазные убеждения, которые я переоценил и навсегда их оставил, ещё находясь в польском плену. Все остальное время вплоть до моего ареста теперь у меня никаких контрреволюционных националистических взглядов убеждений не было.

Вопрос: Вы продолжаете показывать неправду и скрывать от нас проведенную вами контрреволюционную работу. Органы НКВД располагают совершенно достоверными материалами, в том числе и документами целиком разоблачающими вашу активную борьбу с советской

властью и организационную контрреволюционную связь на этой же основе с другими лицами. Как вы можете отрицать это.

Органы НКВД настаивают на ваших правдивых показаниях, по существу.

Ответ: Я категорически отрицаю проведение контрреволюционной работы и связь с какими-либо лицами по контрреволюционной деятельности.

Вопрос: Вы продолжаете скрывать от нас правду о всей проведенной вами контрреволюционной работе. Даже документальные данные изобличают вас как контрреволюционера.

Органы НКВД требуют по этому от вас исчерпывающих и откровенных показаний о вашей контрреволюционной деятельности.

Ответ: Я категорически отрицаю это участие в каких-либо контрреволюционных организациях и борьбе против Советского государства. Контрреволюционером я никогда не был.

Показания с моих слов записаны верно. Весь протокол с моих слов записан правильно. Читал его лично и правильность изложенного подписью своей удостоверяю.

Допрос прерван. (подпись)» [10].

«ПРОТОКОЛ ДОПРОСА

1936 года декабря 28 дня

Нач. 5 отд. по УГБ КОУ НКВД УССР – лейтенант Госбезопасности допросил Прудкого И.Д. который показал:

Вопрос: У вас при обыске обнаружен заграничный паспорт на имя Сикурия. Откуда вы знаете Сикурия и какую переписку с ним вели?

Ответ: Сикурия Юрия я знаю под фамилией Росальского Юрия, как студента Харьковского комвуза им. Артема. О полученных мною от него письмах я уже показывал на прежнем допросе.

Вопрос: У вас при обыске обнаружено конверты от писем заграничного происхождения исходящие от фамилии «Аулгезельшафт».

Объясните, в чем выражалась ваша письменная связь с этой фамилией?

Ответ: Один из конвертов, самый большой по размерам я взял в столе наемных работников, кажется в 1931 или 1932 году, остальные

Щоденник XXI століття

малого размера взял в лесном институте, где я будучи управляющим делами получал всю почту института. Взял я их как не нужные, для сохранения разной своей переписки.

Вопрос: У вас при обыске обнаружено заявление в адрес Французского посольства в Москве. С какой целью вы писали это обращение?

Ответ: Я в заявлении обращался во Французское посольство с просьбой разыскать во Франции моего товарища Козарева, о котором я уже показывал. Это заявление я не послал. Проект такого же заявления я подавал и в наркомат иностранных дел, но так же его не послал по адресу. Летом этого 1936 года, будучи безработным, имея свободное время, я вспомнил о друге детства и решил проверить, жив ли он – написал указанное заявление. Я хотел установить с ним переписку.

Вопрос: Почему именно в 1936 году у вас возникла необходимость устанавливать с ним связь. Ваши показания по этому вопросу ничего не объясняют.

Ответ: До этого у меня не было времени вспоминать о нем, я был занят постоянно своими служебными обязанностями что некогда было думать о нем. Будучи безработным, я вспомнил о Козыреве и решил написать такие заявления.

Вопрос: Вы не даете откровенного ответа по существу. Ваши объяснения неправдоподобны. Дайте правильные показания по этому вопросу.

Ответ: Другого объяснения этому я дать не могу.

Показания с моих слов записаны верно. Весь протокол с моих слов записан правильно. Читал его лично и правильность изложенного подписью своей удостоверяю. (подпись)» [10].

«ПРОТОКОЛ ДОПРОСА

1936 года декабря 30 дня

Вопрос: Вы на всем протяжении следствия тщательно скрываете свою контрреволюционную деятельность. Нам, в частности, известно, что Вы в кругу своих связей навязывали свои контрреволюционные националистические убеждения. Дайте показания по существу этого вопроса.

Ответ: Я никогда этого не делал и не мог этого делать так как националистических убеждений у меня нет и не было с тех пор, как я находясь в польском плену разочаровался в националистическом движении и стал сторонником революции и Советской власти.

Вопрос: Это не правда. Нами точно установлено, что и после того, как вы оставили петлюровскую армию, а раньше и в последующие годы вплоть до вашего ареста вы оставались на контрреволюционных националистических позициях по своим политическим убеждениям и среди своих связей высказывались в контрреволюционном националистическом духе.

Органы НКВД настаивают на Ваших откровенных показаниях по этому вопросу.

Ответ: Я нигде никогда не вел никакой националистической агитации и контрреволюционных националистических взглядов в силу уже указанного мною выше – не было.

Вопрос: Все же ваши показания не соответствуют действительности. Органы НКД располагают документальными доказательствами, которыми вы изобличаетесь полностью в том, что вы по своим взглядам являетесь контрреволюционным националистом и на этой основе прививали в своем окружении контрреволюционные взгляды.

Ответ: Я категорически заявляю, что к советской власти и партии я пришел с теми взглядами, о которых я указал выше, т.е. ни в коем случае не враждебными и националистическими и оставался на этих позициях вплоть до моего ареста.

Вопрос: Вам предъявляются выписки и зачитываются выписки из Вашего дневника обнаруженного у вас при обыске. В частности выдержка из записи от 9 сентября 1935 года, в которой вы пишете: «Москва направляет гайдуков, делает их бесстрашными в жестокостях, чтобы вызывать у простофиль своим «милосердием». А это «милосердие» делает историю на Украине с тех пор, как Москва вообще положила эту жемчужину своих владений в свой скованный из кандалных цепей карман. Таков удел слабых народов, которые в исторических поворотах – поворотах истории были смяты дикими варварами» (была зачитана выдержка из дневника).

Вы писали это в своем дневнике. Вы признаете, что эти взгляды из-

ложенные вами собственноручно в дневнике являются по своему содержанию явно контрреволюционно националистическими?

Ответ: Да, это писал я. Эти мысли, изложенные мною, являются контрреволюционными.

Вопрос: Вам ещё зачитывается выдержка из того же дневника, из то же вашей записи от 9 сентября 1935 года «Полтава при Карле XII могла дать другое направление истории и украинской культуре, и сегодняшняя действительность была бы иной».(была зачитана выдержка из дневника)

Вы подтверждаете, что это писали вы. И что эти ваши записи являются контрреволюционными по своему характеру.

Значит, у вас были контрреволюционные националистические взгляды, которые в частности нашли свое отражение и в вашем дневнике?

Ответ: Да, это раньше писал я. Эта запись является контрреволюционной по своему содержанию. Я решил сказать правду. Мои взгляды были действительно контрреволюционными националистическими. В силу этого мне приходилось и в беседах со своими знакомыми, в частности с Маховым, Сеницким, высказываться в контрреволюционном духе. Однако должен отметить, что из этих лиц, с которыми я беседовал на контрреволюционную тему – Марусенко моих этих высказываниях не поддерживал.

Более детальные показания обо всем этом я давал дополнительно.

Допрос прерван.

Показания с моих слов записаны верно. Весь протокол с моих слов записан правильно. Читал его лично и правильность изложенного подписанием своей удостоверяю. (подпись)» [10].

«ПРОТОКОЛ ДОПРОСА

1937 года января 5 дня

Вопрос: Вам сего дня предъявлено обвинение в преступлении, предусмотренном ст. 54–10 ч.1 УК УССР т.е. в том, что вы являлись участником контрреволюционной организации и вели в ней активную контрреволюционную работу.

Признаете ли вы себя виновным в этом.

Ответ: Нет, не признаю. Участником контрреволюционной организации не был я, никакой работы и борьбы с Советской властью не вел. Считаю себя виновным пред Советской властью только в том, что вел разговоры контрреволюционного характера среди моих знакомых, о которых уже писал раньше при допросе меня 30 декабря.

Показания с моих слов записаны верно. Весь протокол с моих слов записан правильно. Читал его лично и правильность изложенного подписью своей удостоверяю. (подпись)» [10].

«ПРОТОКОЛ ДОПРОСА

1937 года, января 8 числа

Вопрос: Вы на предыдущем допросе от 30 декабря 1936 года показали, что на основе своих контрреволюционных националистических взглядов Вы в кругу своих связей высказывались в контрреволюционном духе.

Изложите более конкретно и детально сущность Ваших контрреволюционных националистических взглядов и тех бесед, которые вы вели на этой основе в среде своих связей.

Ответ: У меня собственно никаких оформленных националистических взглядов не было и нет, а были отдельные случаи, когда я высказывался в контрреволюционном духе.

Показывая на предыдущем допросе о наличии у меня контрреволюционных взглядов, я имел в виду ту выдержку из моей рукописи, которая зачитывалась мне при допросе. Признаю, что в ней, в этой выписке, я высказывался взгляд, смысл которого является националистическим.

В период продовольственных затруднений в 1931-1932 годах, т.е. в то время, когда я был еще членом партии – у меня были колебания в крестьянском вопросе. Я считал слишком крутыми мероприятия партии на селе и что, по моему мнению, затруднения вызваны неправильной политикой партии.

По этому поводу, в частности, у меня были беседы в 1934 году с неким Мирошниченко Кириллом, и в этих беседах я высказывал ему такие свои взгляды.

Мирошниченко мой знакомый. Работает он в Академии наук, как аспирант.

Помню, что беседы эти происходили с ним у меня на квартире, после его возрождения в Киев с одного из районов Киевской области, где он был директором МТС,

Мирошниченко поддерживал высказанные мною взгляды по этому вопросу.

Других расхождений у меня в вопросах политики партии и Советской власти не было.

Помимо этого было несколько случаев, когда я, делясь своими личными настроениями крайнего недовольства, невозможность устроиться на работу, в беседах о своих знакомых Марусенко и Синицким высказывался в контрреволюционном националистическом духе. Я сказал, что на Украине такие порядки существуют потому, что из Москвы дует холодный ветер».

Сказано было это в шутливом тоне, но признаю, что контрреволюционный смысл этого, от этого не меняется.

Эти беседы с ними имели место года полтора назад, уже после исключения меня из партии, как троцкиста двуррушника.

Марусенко, как я раньше уже показывал, б/член партии, исключен с партии за связь с профессором Баданом.

Синицкий работает в институте геологии при академии наук.

Больше ни с кем, никогда и никаких бесед, в которых я бы высказывался в контрреволюционном духе против Советской власти не было.

Могу ещё указать, кроме вышеизложенного, на одну мою беседу с моим знакомым Маховым, которая мне представляется, как стремление, возможно, прощупать мои политические настроения и привлечь, возможно, к какой-то организационной деятельности против Советской власти.

Махова я знал ещё по совместной учебе в Комвузе им. Артема в Харькове. В Киеве я встретил его случайно в первомайском саду, весной, примерно в апреле – мае месяце 1936 года. Он в Киеве последнее время работал в качестве диспетчера гаража, а тогда где-то на районе Директором курорта – дома отдыха где его и исключили из партии, как троцкиста.

Тогда же при встрече с ним в Киеве Махов меня познакомил с каким-то человеком, подошедшим к нам во время беседы. Махов представил

Військовий квиток
Гната Прутького,
який знаходиться
в матеріалах
кримінальної справи.

Профспілковий квиток Гната Прутького,
який знаходиться в матеріалах кримінальної справи.

мне его словами: «это ещё один из таких, как и мы». Т.е. исключенных из партии за троцкизм, фамилию этого неизвестного я не знаю, но из его разговоров понял, что он работал на заводе Арсенал в Киеве.

Этот неизвестный, тогда же в разговоре с нами рассказывал, что он состоял в троцкистской организации, которая насчитывала до 14 человек, что эта организация устраивала нелегальные собрания и ряд других подробностей, но имя я не помню.

Когда мы затем, втроем, зашли на квартиру Махова, то Махов в беседе с нами высказывался в духе своего недовольства внутривнутрипартийным положением. Махов также говорил, что придёт время, что нас ещё позовут. Я и неизвестный поддерживали высказывания Махова. В общем беседа наша носила характер обмена настроениями нашего недовольства существующим положением.

Ничего более определенного Махов не говорил. Договорились, что мы ещё соберемся у него, но так и не собрались, хотя я и видел, вскоре после этого, того неизвестного, а Махова в сентябре 1936 года.

Вопрос: Ваши показания противоречивы, а ответы усложнены. Вы не даете нам откровенных показаний о своей контрреволюционной деятельности. Органы НКВД располагают точными данными о том, что Ваши взгляды и настроения контрреволюционного и националистического порядка носили не случайный, как вы объясняете характер. Это же в частности видно и на Ваших показаниях.

Органы НКВД настаивают на ваших правдивых показаниях по существу.

Ответ: Я даю правдивые показания. Мои контрреволюционные националистические настроения, в силу которых я в своих рукописях-дневнике высказывал контрреволюционные взгляды и такие же взгляды высказывал в беседах с некоторыми своими знакомыми – носили случайный характер. Они были вызваны моим плохим материальным положением, т.к. я не имел работы.

Вопрос: Вы продолжаете говорить неправду. Даже из тех материалов, которые обнаружены у вас при обыске, к которым следствие опять возвращается, видно, что у вас были самые определенные и при том резко враждебные контрреволюционные взгляды.

Вам зачитывается выдержка из вашей рукописи от 9 сентября

1935 года «...Украина побила на конкретном примере своим холопством все предыдущие исторические прецеденты.

Это потому, что украинцами, которые руководят жизнью страны, стали «Гельперины» и т.п. и дальше высказывались враждебные контрреволюционные взгляды, направленные против вождей партии и руководителей Советской власти.

Вы признаете, что это писали вы и что ваши высказывания носят характер ярко враждебный советскому строю и основаны на ваших определенных контрреволюционных убеждениях.

Ответ: Да, это писал я. Признаю, что мною были высказаны контрреволюционные взгляды, но определенных контрреволюционных убеждений у меня не было.

Вопрос: Ваши показания ложны. Вы, находясь в партии, т.е. ещё до вашего исключения из партии, как контрреволюционного троцкиста, стояли на определенных контрреволюционных националистических позициях.

Ответ: Нет, на контрреволюционных позициях, находясь в рядах партии, я не стоял.

Вопрос: Вам зачитывается выписка из вашей рукописи, относящихся к 1932 году, из которой видно, что и тогда вы проявляли контрреволюционные националистические настроения и высказывали такие же взгляды.

Чем объяснить эти вами контрреволюционные высказывания, относящиеся к времени вашего пребывания в партии.

Значит и тогда у вас были контрреволюционные националистические взгляды и настроения.

Ответ: Признаю, что эта запись является контрреволюционной, но не националистической, но эти настроения мои вытекали из непонимания мною политики партии на селе.

Вопрос: Поскольку и тогда у вас были контрреволюционные настроения, значит, уже не случайный характер носили и все последующие вами контрреволюционные высказывания.

Ответ: Я утверждаю, что случайный.

Вопрос: Вы опять продолжаете говорить неправду. Из имеющихся материалов, обнаруженных у вас при обыске и материалов следствия

видно, что вы на протяжении 1931, 1932, 1934, 1936 годов высказывали определенные контрреволюционные взгляды. Признаете ли вы, что это уже не носит случайный характер.

Дайте исчерпывающие показания о сущности Ваших контрреволюционных убеждений и всей проведенной Вами контрреволюционной работы.

Ответ: Я отрицаю свою контрреволюционную работу, которую не проводил. Записи мои в дневнике и высказывания мои в беседе с знакомыми были контрреволюционными, носившими случайный характер в силу указанных уже выше в настоящем протоколе причин. Одной из причин моих контрреволюционных настроений и того, что я высказывал контрреволюционные взгляды является также и то определенное влияние, которое на меня оказало чтение националистической литературы ещё в дореволюционное время.

Это же обстоятельство сыграло роль в свое время и в том отношении, что я вступил добровольцем в петлюровскую армию.

Вопрос: На всем протяжении следствия вы тщательно скрываете от нас свою контрреволюционную деятельность и связь на этой основе с другими лицами. На следствии даёте путанные и противоречивые показания. Всеми имеющимися у нас материалами следствия вы полностью изобличаетесь в том, что совместно с другими лицами вели против Советской власти организационную контрреволюционную работу, а ваше поведение на следствии доказывает всяческое стремление скрыть это.

Органы НКВД продолжают настаивать на ваших исчерпывающих и откровенных показаниях по существу всей проведенной вами контрреволюционной работы.

Ответ: Никакой контрреволюционной работы я не вел, кроме вышеизложенных записей и бесед контрреволюционного характера и причастность к контрреволюционной организации – категорически отрицаю.

Вопрос: Ваши показания неверны, не соответствуют действительности. Вы не только в беседах со своими знакомыми высказывались в контрреволюционном духе и вели такие беседы, не только вели записи контрреволюционного характера, но проводили также контрреволюционную работу, направленную к борьбе с Советской властью.

В этом вы полностью изобличаетесь материалами следствия и показаниями ваших соучастников по контрреволюционной деятельности.

Органы НКВД требуют от вас правдивых показаний по существу.

Ответ: Я категорически отрицаю участие в контрреволюционной организации и проведении какой-либо организационной контрреволюционной работы.

Вопрос: Назовите лица, с кем вы обсуждали вопросы борьбы с Советской властью. С кем у вас были беседы на эту тему.

Ответ: Ни с кем я таких бесед не вел.

Вопрос: Нам точно известно, что такие беседы у Вас были. Назовите этих лиц.

Ответ: Таких лиц, с которыми я бы вел беседы о необходимости борьбы с Советской властью, – не было. Таких бесед я ни с кем не вел.

Вопрос: Это неправда. Назовите лиц с кем вы ещё, помимо Марусенко, Сеницкого, Махова, Мирониченко вы вели беседы на контрреволюционные темы.

Ответ: Кроме этих лиц, я больше ни с кем не вел бесед на контрреволюционные темы, сущность которых я изложил выше.

Вопрос: Вы и здесь показываете неправду. Нам точно известно это и установлено следствием, что беседы на контрреволюционные темы у вас были и с другими людьми.

Ответ: Нет, кроме вышеуказанных лиц я ни с кем больше не говорил на контрреволюционные темы.

Допрос прерван.

Показания с моих слов записаны верно. Весь протокол с моих слов записан правильно. Читал его лично и правильность изложенного подписью своей удостоверяю. (подпись)» [10].

«ПРОТОКОЛ ДОПРОСА

1937 года февраля 4 дня

Допросили в качестве обвиняемого Прудкого И.Д. который показал:

Вопрос: Вы на предыдущих допросах показали, что своими контрреволюционными настроениями делились с Мирошниченко, Марусенко и Сеницким. Уточните, когда именно и где у вас происходили беседы

с упомянутыми лицами, в которых вы высказывали свои контрреволюционные настроения.

Ответ: В начале 1935 года примерно 20 марта месяца, по возвращению Мирошниченко из села, где он был директором МТС, он зашел ко мне. У меня тогда жил Сеницкий, который был там же, где работал Мирошниченко (Ставищанском р-н) на посевной компании в 1933 году. У нас возникла беседа о трудностях на селе именно в том районе. В этой беседе я и высказывал свои настроения о непонимании политики партии на селе, вызвавшие, по моему мнению, трудности на селе.

Мирошниченко и Сеницкий также констатировали это и говорили, что, по их мнению, партия этого не объясняет, но выводов никаких по этому поводу не делали.

Мои беседы, в которых я высказывался в контрреволюционном националистическом духе (относительно «холодного ветра из Москвы») были с Марусенко тоже у меня на квартире, приблизительно в апреле 1935 года, в присутствии Сеницкого.

Это было сказано мной в шутовском тоне, в связи с тем, что мне не удавалось устроиться на работу.

Сеницкий также сказал, что это контрреволюционные разговоры, и что «если это серьёзно говорится, то за них нужно отвечать, а не болтать».

Вопрос: А где и когда вы делились своими контрреволюционными националистическими настроениями с Кудрявцем?

Ответ: Я уже показывал ранее, что я не высказывал Кудрявцеву свои контрреволюционные настроения, но не помню точно. Возможно, что в краткой беседе с ним при встрече в предыдущих моих показаниях на Пушкинской ул. – я и сказала в таком же духе в связи с неполучением им желательного ответа из Москвы. Это результат «холодного ветра из Москвы». Но не помню этого.

Вопрос: Вы предлагали Кудрявцеву устроиться в стройинституте, где работали там учителем?

Ответ: Нет, не предлагал, но возможно что я говорил Кудрявцеву, что если бы это было тогда, когда работал в стройинституте Заиченко, он мог бы устроить там Кудрявцева на работу.

Вопрос: Кто такой Заиченко?

Ответ: Когда я работал в строительном институте, то там был пом. директора по хозяйству Заиченко по профессии столяр, который года три как там работал.

Вопрос: Вы поддерживали связь с Заиченко до последнего времени?

Ответ: С Заиченко я связи никакой не поддерживал, ни он, ни я у него никогда не были. Знаю его только по работе в стройинституте.

Показания с моих слов записаны верно. Весь протокол с моих слов записан правильно. Читал его лично и правильность изложенного подписью своей удостоверяю. (подпись)» [10].

«ПРОТОКОЛ ДОПРОСА

1937 года февраля 16 дня.

Вопрос: В каком чине вы служили в царской армии?

Ответ: После того, как я вышел из учебной команды в г. Калуге – я был ефрейтором.

Вопрос: Ваш последний чин в царской армии?

Ответ: Никаких других чинов в царской армии я не имел.

Вопрос: Вы были поручиком царской армии?

Ответ: Нет.

Вопрос: Ваш брат Кузьма также служил в царской армии. В каком чине он служил?

Ответ: Да, брат служил в чине поручика. Во время гетьманщины, в начале 1918 года он был мобилизован, но что он делал, я не знаю.

Вопрос: Ваш брат Феодосий служил в петлюровской армии?

Ответ: Нет, я этого не знаю.

Вопрос: Вы хранили у себя на квартире контрреволюционную троцкистскую литературу. У вас при обыске обнаружена книга Троцкого «От октября до Бреста». С какой целью вы хранили эту контрреволюционную литературу?

Ответ: У меня жил на квартире около трех лет мой товарищ Синицкий и в 1936 году он забрал у меня на квартире свои вещи, в том числе свои книги. Почему он не взял и книги Троцкого, которая принадлежит ему, я не знаю.

Вопрос: Когда он забирал у вас из квартиры свои вещи и книги?

Ответ: С осени 1935 года Синицкий у меня уже не жил. 26 сентября

или 23 сентября он забрал у меня свои вещи и книги. Остались не взятые, кроме книги Троцкого, ещё и другие книги.

Показания с моих слов записаны верно. Весь протокол с моих слов записан правильно. Читал его лично и правильность изложенного подписью своей удостоверяю. (подпись)» [10].

«ПРОТОКОЛ ДОПРОСА

1937 года марта 2 дня

Вопрос: С какой контрреволюционной целью вы поддерживали связь с Кудрявцем?

Ответ: Контрреволюционной цели у меня никакой не было, а встречался с ним, как со своим старым соучеником по комвузу им. Артема.

Вопрос: В каких контрреволюционных целях вы добивались встречи с Кудрявцем и явились к последнему вместе с Савенко Андреем на квартиру?

Ответ: Никаких контрреволюционных целей не преследовал.

Вопрос: Вы знали контрреволюционные настроения Кудрявца и он делился с вами этими настроениями и своими контрреволюционными взглядами?

Ответ: Я не знал его политических настроений, и он со мною никакими контрреволюционными взглядами не делился никогда.

Вопрос: Что вам в таком случае явилось поводом делиться своими контрреволюционными настроениями с Кудрявцевым?

Ответ: У меня никакого повода не было. Моя фраза о «холодном ветре из Москвы», которую я сказал Кудрявцеву при встрече с ним на улице была вызвана только тем, что я интересовался какой ответ он получил из Москвы и получил ли его.

Вопрос: Ваши показания не соответствуют действительности. У вас с Кудрявцевым была некая беседа, в которой вы высказывали свои контрреволюционные националистические взгляды.

Вам зачитываться в этой части показания Кудрявцева от 28 декабря 1936 года (были зачитаны показания Кудрявцева).

Дайте показания по существу ваших деловых контрреволюционных связей с Кудрявцевым.

Ответ: Я утверждаю, что контрреволюционных бесед таких как по-

казывает Кудрявцев не было. Была только беседа, которую я изложил ранее.

Вопрос: В каких контрреволюционных целях вы вели беседы на контрреволюционные темы с Мирошниченко и Синицким?

Ответ: Никаких контрреволюционных целей у меня не было.

Вопрос: Что означает ваша фраза в дневнике, в записи, датированной 12 сентября 1935 года о Мирошниченко: «Я знал, что собою представляет Мирошниченко, но я хочу иметь конкретное дело, а не историческое предположение».

Ответ: Я имел ввиду, что Мирошниченко поможет мне устроиться на работу в столярную мастерскую.

Вопрос: Какими ещё своими контрреволюционными взглядами делился с вами Мирошниченко, помимо тех бесед, о которых вы показали ранее.

Ответ: Никаких, кроме тех, которые я уже изложил ранее.

Допрос прерван.

Показания с моих слов записаны верно. Весь протокол с моих слов записан правильно. Читал его лично и правильность изложенного подписью своей удостоверяю. (подпись)» [10].

«ПРОТОКОЛ ДОПРОСА

1937 года марта 15 дня

Вопрос: С какими лицами ещё, кроме тех, о которых вы показали на предыдущих допросах, из числа исключенных из партии вы были связаны и вели контрреволюционные беседы?

Ответ: Кроме тех, о которых я показал ранее, ни с кем больше не было никаких бесед на контрреволюционные темы.

Вопрос: Материалами следствия устанавливается, что вы были связаны на контрреволюционной основе с рядом лиц.

Вы даёте об этом неправильные показания. Опять предлагаем вам давать откровенные показания по существу вашей контрреволюционной деятельности и назвать всех лиц.

Ответ: Я не знаю ни одного лица, о котором бы я знал, что оно занимается контрреволюционной деятельностью, а я также контрреволюционной деятельностью не занимался.

Допрос прерван.

Показания с моих слов записаны верно. Весь протокол с моих слов записан правильно. Читал его лично и правильность изложенного подписью своей удостоверяю. (подпись)» [10].

«ПРОТОКОЛ ДОПРОСА

1937 года апреля 8 дня

Вопрос: При формировании петлюровских частей в лагерях, размещенных в Польше, – кем издавался приказ выступать против большевиков?

Ответ: Направление на фронт против большевиков получали от польских командиров, а кто был с петлюровской стороны, я не знаю.

Вопрос: В каком именно лагере вы были выведены в одну из таких частей?

Ответ: В лагере «Лакурт».

Вопрос: Назовите фамилии тех, с кем вы находились в этом лагере.

Ответ: Таких людей я назвать не могу, никого не помню.

Вопрос: Назовите фамилии тех лиц, с кем вы находились в петлюровской армии до того, как вы попали в плен.

Ответ: Со мной петлюровской армии был Федоренко, Павлюк, рядовой Казак, Дацько, и больше никого не помню.

Вопрос: Где в настоящее время находятся Федоренко, Павлюк и Дацько?

Ответ: Я с ними никогда больше не встречался и где они находятся я не знаю.

Вопрос: С кем из тех лиц, которые находились вместе с вами в лагерях вам в последствии приходилось встречаться на территории СССР?

Ответ: В 1922 году в Киеве я случайно на улице видел одного б. петлюровца, старшину из той части, в которой я находился. Фамилии я не знаю.

Вопрос: В каких целях вы вели записи в дневнике, касающиеся наблюдения за членами советской власти?

Ответ: У меня только одна была запись, это было в 1934 году.

Я тогда вышел из школы. Шел я в госпиталь.

Вопрос: А для чего вы сделали запись об этом в дневнике?

Ответ: Как чисто историческое событие.

Вопрос: У вас при обыске обнаружены бланки с печатью Киевского областного госпиталя. Где вы взяли эти бланки, с какой целью их у себя держали?

Ответ: Я эти бланки взял в канцелярии этого госпиталя. Я там лечился, я тогда был безработным. Мне нужна была справка для зубной поликлиники и для жилкома о размере моей зарплаты. Эти бланки были для этих целей. Но их я не использовал.

Вопрос: Эти бланки вы сами изготовили в канцелярии госпиталя?

Ответ: Да, я сам. То есть поставил штамп и печать.

Вопрос: Кто вам дал штамп и печать госпиталя?

Ответ: Они находились в ящике стола, где работал бухгалтер. Когда он вышел в уборную, то я воспользовался штампом и печатью.

Вопрос: Фамилия этого бухгалтера?

Ответ: Его фамилия Кудрявцев Лев Иосифович.

Вопрос: Он знал о том, что вы воспользовались штампом и печатью?

Ответ: Нет, я ему об этом не говорил.

Вопрос: В той комнате находились ли ещё кто из служащих госпиталя?

Ответ: Находился ещё завхоз, но в то время его не было. Я оставался один.

Вопрос: С какого времени вы знаете Кудрявцева Льва?

Ответ: Я познакомился с ним на курсах примерно в декабре 1935 года.

Вопрос: Вы бывали у него на квартире?

Ответ: На квартире у него я не был.

Вопрос: На какие политические темы у вас были с ним беседы?

Ответ: На политические темы мы с ним не беседовали.

Показания с моих слов записаны верно. Весь протокол с моих слов записан правильно. Читал его лично и правильность изложенного подписью своей удостоверяю. (подпись)» [10].

«ПРОТОКОЛ ДОПРОСА

Обвиняемого Прудкого И.Д.

от 20 мая 1937 года

Вопрос: При допросе на очной ставке с обвиняемым Кудрявцем Григорием вы отказались подписать протокол, какие же объяснения вы хотели дать по этому поводу?

Ответ: Я отказался подписать протокол, потому что в протоколе не было указано в показаниях Кудрявцева Григория время в смысле длительности моего нахождения в Кудрявцева на квартире в том случае, когда в тот раз там был и Савенко Андрей. Это единственная причина, по которой я не подписал протокол.

Вопрос: Почему именно вы фабриковали бланки госпиталя в блокноте?

Ответ: Я привык писать на клетчатой бумаге, и поэтому, поскольку блокнот был при мне и я проставил на листках блокнота печать и штамп госпиталя.

Вопрос: Вы специально принесли тогда с собой блокнот?

Ответ: Я искал разные возможности, чтобы достать себе бланки и поэтому блокнот специально принес с собой.

Вопрос: Вам предъявляются семь бланков с печатями и штампом госпиталя (пять в блокноте и два вне) – это именно те, которые вы приготовили для незаконных целей?

Ответ: Да, я признаю, что предъявленные бланки являются именно теми, которые я сфабриковал в госпитале, воспользовавшись удачным моментом, когда никого не было в комнате.

Показания с моих слов записаны верно. Весь протокол с моих слов записан правильно. Читал его лично и правильность изложенного подписью своей удостоверяю. (подпись)» [10].

«ВЫПИСКА ИЗ ПРОТОКОЛА ДОПРОСА

Кудрявца Григория Иосифовича

от 28 декабря 1936 года

Вопрос: Вы говорите неправду. Следствию известно, что вы проводили контрреволюционную работу, поддерживая связь со своими

знакомыми троцкистами и националистами, проживающими в Киеве. Признаете ли вы это?

Ответ: Повторяю, что контрреволюционные работы среди своих знакомых, проживающих в городе Киеве, я не проводил. Признаю, что поддерживал связь с людьми, проявляющими контрреволюционные националистические настроения и разговаривал с ними.

Вопрос: Назовите этих лиц.

Ответ: Романов Павел, Прудкий Игнат, Савенко Андрей и Прозоров Иван.

Вопрос: В чем именно выражались контрреволюционные националистические настроения, указанных выше Романова, Прудкого, Савенко и Прозорова.

Ответ: Прудкий Игнат, с которым я учился в Артёмовке в 1925-1928 годах, знаю из его письма к студенту Артёмовки Трегубову, что его – Прудкого – исключили из партии в 1929 году за службу в петлюровской армии.

В 1935 году, во время проверки партдокументов, Прудкий случайно встретил меня на улице Свердлова и как старого знакомого расспрашивал, как я живу и что за дело было у меня в Виннице, о котором писалось в газетах. Я ему рассказал, что меня из партии исключили и что я живу и работаю в Чернигове.

В ответ на это Прудкий стал доказывать мне, что это только результат холодного ветра, что дует на Украину со стороны Москвы. Из этого было уже вполне понятно, что Прудкий националист и озлоблен на политику компартии. После этого я его не видел около года и встретился с ним снова случайно. Прудкий, жалуясь на свое материальное положение интересовался моими партийными делами.

Спустя 5-6 месяцев Прудкий появился в Стройинституте и выразил сочувствие моему положению, снова завел разговор о притеснении украинцев. Предложил мне устроиться на постоянную работу, где его товарищ был зам директора стройинститута.

Спустя несколько дней как то вечером он зашел ко мне на квартиру с сыном крупного Приорского огородника Савенко Андрей.

Поскольку в это время у меня не ладилась семейные дела, я участия в развитии их контрреволюционных настроений не принимал, они

ушли, договорившись со мной, что 18 ноября 1936 года я буду у Прудкого. В обозначенный день я к Прудкому не пошел.

30 ноября при повторной встречи с Прудким он снова стал убеждать меня в том, что в этом виноват только Московский ветер.

Я обещал быть у него 12 декабря, но 1 декабря я был арестован.

Вопрос: Как понимать разговоры Прудкого и Савенко?

Ответ: Я лично это понимаю, как попытку с их стороны вовлечь меня в определенную контрреволюционную работу и безусловно с этой целью они настойчиво добивались моего прихода к ним на квартиру.

Показания с моих слов записаны верно. (*подпись*)» [10].

«ТРУДОВИЙ СПИСОК

Прудкий Игнатий Дементиевич

Народився у 1896 році грудні місяці 20 числа, освіта середня – посвідчення № 248 з 1929 року про скінчення Харківського комуністичного університету, професія – продавець-мануфактурист.

1.	01.08.1910	Продавець мануфактури в Києві у приватників Костенко і Титаренко	Не стверджено документами
2.	07.08.1915	У старій армії рядовим та молодшим унтер-офіцером	Не стверджено документами
3.	12.1916	Продавцем мануфактури у того ж приватника Титаренко	Не стверджено документами
4.	01.10.1917	Продавець мануфактури у Києві у «спілці городов»	Не стверджено документами
5.	01.10.1918	Сторожом у «спілці городов» Києва	Не стверджено документами
6.	01.12.1918	Рядовим бійцем у повстанні проти гетьмана Скоропадського	Не стверджено документами
7.	14.04.1919	Взятий у полон білополяками та поранений у ногу під Володимир-Волинським	Не стверджено документами

8.	03.12.1919	Утік з польського полону додому у с. Дударків Гоголівської волості Остерського повіту на Чернігівщині	Не стверджено документами
9.	12.12.1920	Завідувач продінспекцією при Остерському «упродкомі»	Удостоверение №1570, выданное Остерской уезд РКИ 07.06.1921 г.
10.	28.12.1920	Вступив до членів КП(б)У	Партквиток №750639
11.	20.07.1921	Мобілізований по партмобілізації ЦК КП(б)У до лав Червоної армії	Не стверджено документами
12.	02.08.1921	Політсекретарем війська ВЧК України та Криму командирований до 104 окремого полку військ ВЧК при Харківській Губ. ЧК	Не стверджено документами
13.	12.08.1921	Воєнком 104 полку призначений врид-зам воєнкома полка	Не стверджено документами
14.	22.11.1921	Обраний головою бюро полкових осередків КП(б)У 104 окремого полку війська ВЧК	Не стверджено документами
15.	17.10.1921	Обраний головою Політосвітньої Комісії Районового Червоноармійського клубу	Не стверджено документами
16.	01.12.1921	Призначений співробітником для доручень при воєнкомі 57 окремого полку особливого призначення військ ВЧК України і Криму	Удостоверение политсекретариата 57 отд. Полка войск ВЧК №1766 от 26.12.1921 г.
17.	02.12.1921	Обраний членом Харківської міськради робітничих та червоноармійських депутатів.	Посвідчення харківської міськради №158 5.12.1921 г.

18.	09.12.1921	Нагороджений по другому фактору положення про преміювання за отличную организацию и постановку дела в политпросветительской области полка 200% годового оклада жалования	Выписка из приказа по полку помещенная в учетно-воинском билете №380/224, выданном Киевским окрвоенкоматом
19.	28.02.1922	Призначений учетником Політсекретаріату округи військ ВЧК	Удостоверение управления войск ВЧК Киевского округа №2846
20.	09.06.1922	Одержав благодарність за активність и неутомимость в работе від воєнкома начпосекра військ ДПУ Київської округи	Приказ по Политсекретариату войск ГПУ Киевского округа №40 от 09.06.1922 г.
21.	15.05.1922	Обраний членом президії об'єданого осередку КП(б)У штаба округи та 110 окремого стр. батальйону військ ГПУ Київської округи	Не стверджено документами
22.	17.07.1922	Штабом військ ВЧК України командирований у розпорядження начпосекра військ ГПУ правобережжя по охороні сахарної промисловості	Удостоверение Политсекретариата войск ВЧК Украины №180/пол. От 17.07.1922 г.
23.	21.07.1922	Комендатурою військ ДПУ правобережжя призначений мол. політсекретарем 11 куца військ ГПУ по охороні цукрової промисловості	Не стверджено документами
24.	10.01.1923	Комендантом військ ГПУ правобережжя призначений старшим політінспектором того ж куца військ ГПУ	Мандат обласного управления комендатур войск ГПУ по охране Сахпрома №1301/пол от 01.03.1923 г.

25.	28.04.1923	Комендантом обласного упарвління військ ГПУ по охороні сахпрома поділля призначений военкомом укладівського комбіната охрани військ ДПУ	Мандат обласного управління комендатур войск ГПУ по охроне сахпрома правобережжя №110 от 29.04.1923 г.
26.	01.09.1923	Тією ж комендатурою призначений Комендантом і комісаром томашпільського комбіната по охороні сахпрома правоберіжжя військ ГПУ	Мандат обласного управління Комендатур войск ГПУ по охроне сахпрома подолии №1492 от 01.11.1923 г.
27.	27.09.1923	Політсекретариатом військ ГПУ української округи призначений секретарем военкома 98 окремого дивізіона військ ГПУ - Вінниця	Удостоверение политсекретариату войск ГПУ украинского округа №584 от 27.09.1923 г.
28.	02.01.1924	Призначений военним комісаром 88 окремого дивізіона військ ГПУ України	Предписание штаба 8 отд. дивизиона войск ГПУ №8174 от 02.01.1923 г.
29.	19.01.1924	Політсекретариатом військ ГПУ України округи призначений політруком взвода Конвой полка	Удостоверение политсекретариата войск ГПУ укр. Окр №120 от 19.01.1924 г.
30.	05.08.1924	Военкомом Конвойного полка Харькова призначений політруком хозкоманди полка	Удостоверение личности №185, выданное Харьковским конвойным полком от 10.09.1924 г.
31.	03.12.1924	Демобілізований з лав червоної армії	Не стверджено документами
32.	08.12.1924	Продавцем Київської філії Шовкотресту	Удостоверение Киев. Отделения шолкотреста №978 от 02.11.1925 г.
33.	04.02.1925	Завідувач Київської гуртово-роздрібної торгівельної філії Шовкотресту	Доверенностьправления шелкотреста №2232 от 19.02.1925 года
34.	20.02.1926	Призначений інспектором політосвіти Васильковського РВК	Удостоверение Васильковского РВК №17 з 30.05.1926 г.

35.	16.08.1926	Київським окружкомом КП(б)У командирований вчитись до Харківського Комуністичного університету	Посвідчення Київського окружкома КП(б)У №9 з 16.08.1926 р.
36.	27.05.1929	Скінчив Харківський комуністичний університет	Посвідчення №248 видане Комуністичним університетом
37.	28.05.1929	Командирований Наркомторгівлі в справах хлібозаготівлі до Білоцерківської округи	Посвідчення наркомторгівлі в справах хлібозаготівлі до Білоцерківської округи №23522/7 28.05.1929 р.
38.	12.07.1929	Командирований ЦК КП(б)У до Коростенської округи, останньою призначений на завінформ п/відділом ОПК – КП(б)У	Посвідчення №056 видане Коростенським ОПК-КП(б)У з 24.05.1929 р.
39.	20.07.1929	Призначений Коростенською окр РСІ головою комісії по чистці радпарату Коростенського округпромкредитсоюзу	Посвідчення Коростенської окр РСІ №20 з 20.07.1929 р.
40.	01.10.1929	Секретарем правління Коростенського центр. робітн. кооперативу	Посвідчення Коростенського ЦРК № 1313 з 06.11.1929 р.
41.	06.12.1929	Звільнився від роботи секретаря Коростенського ЦРК за власним бажанням	Довідка – журнальна постанова – Коростенського ЦРК з 04.12.1929 р.
42.	14.10.1930	Призначено на посаду інструктора навчальної частини Київського будівельного інституту	Наказ по КБІ №46 від 17.10.1930 р.
43.	05.11.1930	Призначено на посаду штатного асистента з дисципліни економполітика	Наказ КБІ №60 від 22.11.1930 р.
44.	01.03.1932	Призначено на посаду завідувача навчальної частини Київського будівельного Робфаку	Наказ по КБІ №217 від 04.03.1932 р.

45.	01.07.1932	Призначений штатним доцентом Київського інституту	Витяг з рапорту по учб. Комб. Українфільм 01.08.1932 р.
46.	11.03.1933	Призначено інструктором вихователем. філії ВЗІМПА	Наказ обл. філії ВЗІМПЛ №61 02.02.1933 р.

Печатка

(*підпис*)» [10].

«ОБВИНИТЕЛЬНОЕ ЗАКЛЮЧЕНИЕ

По делу №4667 по обвинению Прудкого Игнатия Дементиевича в преступлениях предусмотренных ст.ст. 54–10 ч.1 и 54–11 УК УССР

В Киевское областное управление НКВД УССР поступили данные о том, что проживающий в Киеве Прудкий Игнатий Дементиевич, бывший петлюровец, исключенный в 1933 году из партии как двурушник, будучи связан с участниками вскрытой организации, проводил контрреволюционную работу и, в частности, в среде своих связей вел контрреволюционную националистическую агитацию.

На основании этих данных Прудкий И.Д. был 22 декабря 1936 года арестован и привлечен к следствию.

При обыске у него на квартире были обнаружены блокноты с записями Прудкого контрреволюционного националистического характера.

Произведенные предварительным следствием, показания участника контрреволюционной троцкистско-террористической организации Кудрявца Григория, частично показания Прудкого и вещдоказательствами установлено, что Прудкий, будучи по своим взглядам контрреволюционным националистом, вел среди своих знакомых в 1934–1935 годах контрреволюционные националистические беседы.

Прудкий также в целях привлечения к контрреволюционной работе Кудрявцева с Савенко поддерживал связь с Кудрявцевым и во время прихода к последнему в ноябре 1936 года вел беседы контрреволюционного характера.

Кроме того, в 1933 году Прудкий был исключен из рядов ВКП(б) как контрреволюционер троцкист, двурушник, проводивший разлагательскую работу. В прошлом Прудкий мл. унтер-офицер царской армии, служил добровольно в петлюровской армии, вместе с которой бежал за границу, оттуда вернулся в конце 1919 года.

Виновным себя не признал и показал, что признает только тот факт, что вел беседы контрреволюционного характера среди своих знакомых. Однако показаниями Кудрявцева, очной ставкой с ним, всеми имеющимися документами (вещдоказательствами) Прудкий полностью изобличается в предъявленном обвинении.

На основании изложенного обвиняется:

Прудкий Игнатий Дементьевич, 1896 года рождения, урож. с. Дударкова Бориспольского района Киевской области, украинец, гражданства УССР, по соцположению служащий, в момент ареста счетовод 2-ой сов. Больницы, со средним образованием, холост, б. чл. КП(б)У, исключен в 1933 году как троцкист, двурушник, б. петлюровец, был за границей до конца 1919 года, не судим, в том, что будучи по своим взглядам контрреволюционным националистом, проводил в своем окружении контрреволюционную агитацию, направленную против Соввласти, поддерживал связь с участником троцкистско-террористической организации Кудрявцевым в целях привлечения последнего к контрреволюционной деятельности, т.е. в преступлениях предусмотренных ст.ст. 54–10 ч. 1 и 54–11 УК УССР.

Ввиду этого, обвиняемый Прудкий И.Д. подлежит суду Спецколлегии Киевского облсуда.

Справка: 1. Обв. Прудкий И.Д. содержится под стражей с 22 декабря 1936 года в Киевской тюрьме. 2. Вещ доказательств – блокноты при деле в отдельном пакете. 3. Дело по обвинению Савенко А. выделено в отдельное производство и направлено в Особого совещание НКВД СССР. 4. Дело по обв. Кудрявцева Г. находится в производстве УГБ НКВД УССР. 5. Паспорт обвиняемого Прудкого – в деле.

Нач. 3 отделения 3 отдела

Лейтенант Государственной безопасности (*подпись*) Прижибытко

Согласен: Нач. 3 отдела УГБ УНКВД

Ст. лейтенант Государственной безопасности (*подпись*) Лунев

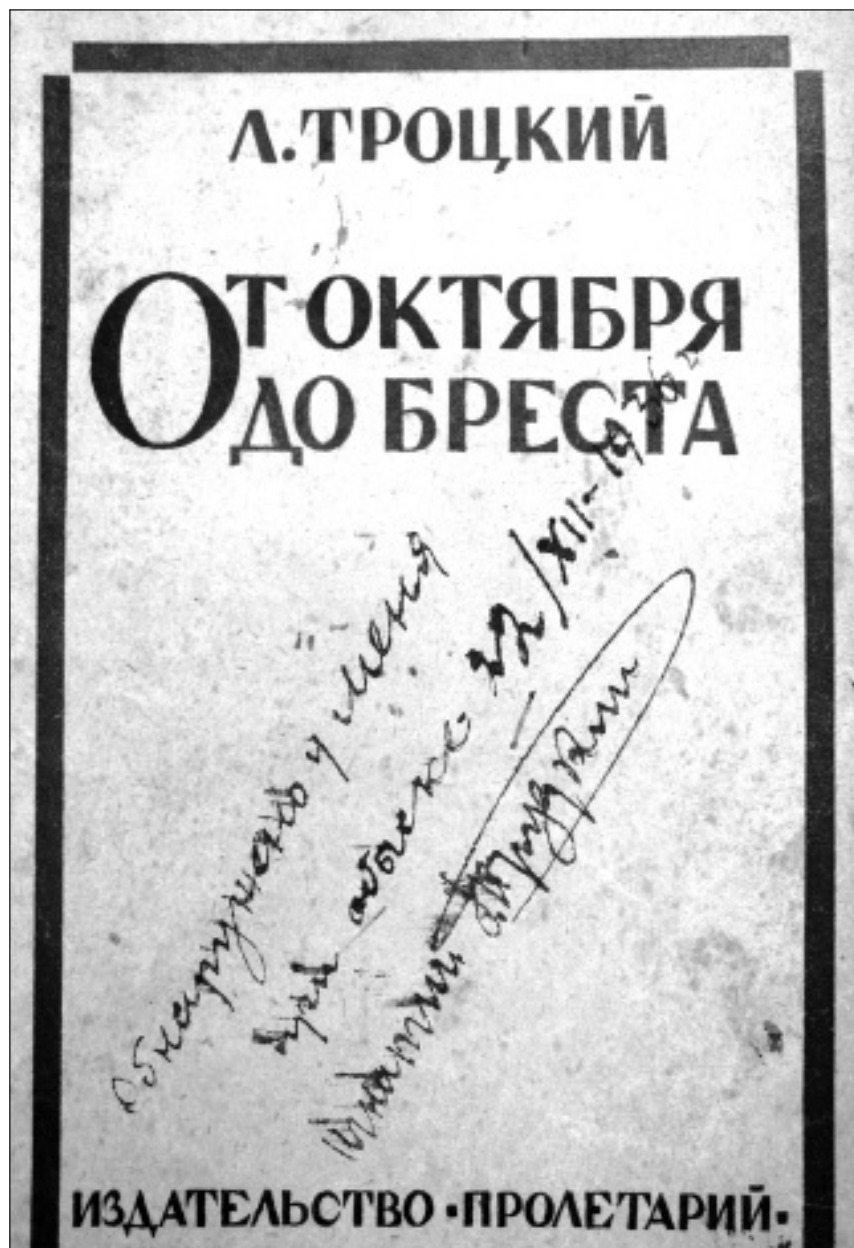
Утверждаю:

Зам. нач. УНКВД по Киевской области

Капитан Государственной безопасности (*подпись*) Рейхман

Составлено 23 мая 1937 года

г. Киев» [10].

Книга Л. Троцького «От Октября до Бреста», яку вилучили у Гната Прудкого під час обшуку 22 грудня 1936 року. Знаходиться в матеріалах кримінальної справи.

**«ВИРОК
іменем УССР**

1937 року червня 27 дня,
Спецколегія облсуду в Київській області в складі:
Голови Леонідова
Членів С/к Римшевича, Полякова
З секретарем Крейзберг без участі сторін

Розглянувши на закритому засіданні справу по обвинуваченню Прудкого Гната Дементіювича, народженого в 1896 році в с. Дударково, Бориспільського району, Київської області, українця, громадянина УССР, з середньою освітою, з селян бідняків, службовця, працював рахівником в лікарні м. Києва де і проживав, не одруженого, позапартійно з 1933 року виключеного з рядів ВКП(б) як троцькіста.

Обвинувачується по ст. 54–10 ч.1 та 54–11 ККУССР за контрреволюційну агітацію проти рад влади та зв'язки з контрреволюційною терористичною організацією.

В судовому засіданні встановлено, що підсудний Прудкий в 1933 році виключений з рядів ВКП(б) за троцькістську діяльність, будучи настроєним націоналістично проти радянської влади під час зустрічі з контрреволюціонерами Кудрявцевим і Савенко на протязі з 1934 по листопад 1936 року проводив з ними в кругу своїх близько знайомих контрреволюційні націоналістичні бесіди, в яких висвітлював Радянську владу як затиснуту Москвою, доказуючи їм, «що з Москви віє холодний вітер». Свої погляди також фіксував і в своїх записах. Крім того Прудкий переховував у себе контрреволюційну троцькістську літературу.

В судовому засіданні підсудний винними себе визнав лише по ст. 54–10 ч.1 КК УССР.

На підставі здобутих в судовому засіданні даних та матеріалами передсудового слідства суд рахує пред'явлене Прудкому обвинувачення задоволене тільки по ст. 54–10 ч. 1 КК.

Враховуючи вищевикладене, ступінь вини, соціальної небезпеки керуючись ст. 296, 297 Спецколегія суду

ПРИГОВОРИЛА

Прудкого Г.Д. позбавити волі в таборах віддалених місць строком на сім років враховуючи в цей строк попереднє ув'язнення з 22 грудня 1936 року, а по відбуттю міри покарання позбавити прав Прудкого на 3 роки.

Судові витрати понести за рахунок держави. Вирок може оскаржуватись до Спецколегії Найвищого суду УРСР протягом 5 діб.

Згідно секретар (підпис)» [10].

Лист Гната Прудкого до посольства Франції в Москві, що знаходиться в матеріалах кримінальної справи:

**«В Посольство Французской Республики
город Москва**

Во время войны в составе русского экспедиционного корпуса в качестве солдата во Францию уехал мой односельчанин и друг детства гражданин Козорез Антон Григорьевич, уроженец и постоянный житель села Дударково Черниговской губернии по дореволюционному.

Есть слухи о том, что он жив.

К тому же, мы оба участники интернационалистической войны и выступали против Германии: я – с Востока, а он – с Запада. Защищали свободу великого французского народа.

Мы не виделись уже 23 года – почти четверть века.

Я прошу сообщить мне организацию и адрес её, которая могла бы сообщить мне место прибывания гр. Козореза Антона. Я пишу в глубоком волнении эту просьбу. К вам, Посольству Франции, надеюсь, что при Вашей помощи я найду своего друга детства, с которым не виделись и не имеем святы почти четверть века – с 1912–1913 года.

24 августа 1936 года (подпись)

Обнаружено у меня 22 декабря 1936 года (подпись)» [10].

**«Председатель Генерального
Прокурора Украины
Государственный советник
юстиции
подпись
20 октября 1992 г.**

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

В отношении Прудкого И.Д. по материалам уголовного дела (арх. № 62685)

Прудкой Игнатий Дементьевич, 1896 года рождения, место рождения – Дударково Бориспольского района Киевской области, место работы и должность до ареста – счетовод 2-й Горбольницы, место жительства – город Киев.

27 июня 1937 года по приговору Киевского областного суда по ст. 54–10 ч. 1 УК УССР осужден к 7 годам лишения свободы, приговор не изменялся.

Признан виновным в том, что он хранил на квартире книгу Троцкого «От октября до Бреста», в записях своего дневника дискредитировал честь украинского правительства, объясняя окружающим причину голода на Украине в 1932–1933 годах говорил: «*Это потому, что из Москвы дует холодный ветер*».

Ведение дневника, хранение книги Троцкого, а также высказывания о действительных событиях того времени на Украине не образуют состав антисоветской агитации или пропаганды. Дело против Прудкого по ст. 54–10 ч. 1 УК УССР подлежит прекращению за отсутствием преступления.

Арестован 22 декабря 1936 года.

Освобожден – сведений нет.

Данные о репрессированном или его родственниках: сведений нет, заявлений не поступало.

На Прудкого Игнатия Дементиевича распространяется действие ст. 1 Закона Украинской ССР «О реабилитации жертв политических репрессий на Украине» от 17 апреля 1991 года.

Начальник отдела по надзору за следствием в органах госбезопасности Прокуратуры УССР, Госсветник юстиции 3 класса

(подпись) П.Г. Кушнир

19 октября 1992 года

Примечание: Справка о реабилитации Прудкого никуда не направлялась» [10].

Государственный советник
вспомогательного класса

19 октября 1992 г.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

в отношении Прудкого И.Д.
(фамилия, имя, отчество)

по материалам уголовного дела (арх. №62685)

Фамилия, имя и отчество Прудкой Игнатий Демитрийевич

Год рождения 1896 года

Место рождения Дударково Бориспольского района Киевской области

Место работы и должность до ареста счетовод 2-й горбольницы

Место жительства до ареста г. Киев

Сведения о кратчайности ---

Когда, каким органом, по каким статьям УК был осужден (репрессирован), в чем признан виновным, измененность ли решение по делу и как: 27 июня 1937 года по приговору Киевского областного суда по ст.54-10 ч.1 УК УССР осужден к 7 годам лишения свободы, приговор не изменялся.

Признав виновным в том, что он хранил на квартире книгу Троцкого "От октября до Вреста", в записях своего дневника дискредитировал честь украинского правительства, объясняя циркуляцией причину голода на Украине в 1932-1933 г.г.; говорил - "Это потому, что из Москвы дует холодный ветер".

Ведение дневника, хранение книги Троцкого, а также высказывания о действительных событиях того времени на Украине не образуют состав антисоветской агитации или пропаганды; дело против Прудкого по ст.54-10 ч.1 УК УССР подлежит прекращению за отсутствием состава преступления.

С. Карботенко
28.07.99 г.

Висновок про реабілітацію Гната Прудкого від 19 жовтня 1992 року, стор. 1.

Арестован « 22 » декабря 19 36 года.

Освобожден « . . . » сведений нет 19 года.

Содержался под стражей, в местах лишения свободы, на принудительном лечении (безусловно нечеркуту):

. лет, месяцев, дней.

Находился в ссылке лет, месяцев, дней.

Данные о репрессированном или его родственниках: сведений нет,

заявлений не поступало,

На Прудкого Игнатия Демитрийевича

распространяется действие ст. 1 Закона Украинской ССР «О реабилитации жертв политических репрессий на Украине» от 17 апреля 1991 года

Начальник Следственного отдела КГБ УССР

Начальник отдела по надзору за следствием в органах госбезопасности Прокуратуры УССР

19 октября 1992 года.

ПРИМЕЧАНИЕ: справка о реабилитации Прудкого (фамилия, имя, отчество)

. 1991 года направлена

никуда не направлялась

(указать регион, ф., и, г.)

по адресу:

Висновок про реабілітацію Гната Прудкого від 19 жовтня 1992 року, стор. 2.

Москва направляет гайдуков, делает их бесстрашными в жестокостях, чтобы вызывать у простофиль своим «милосердием».

Гнат Прудкий

*Щоденник
Прудкого
Гната Дементійовича
(випуски)*

«ВЫПИСКА ИЗ ДНЕВНИКА

обвиняемого Прудкого Игнатия Дементиевича

«9 сентября 1935 года. Писать же Постышеву о своих страданиях – это равносильно тому, что я уже предлагал, написав о Горьком партии, как если бы я стал молиться, чтобы небеса послали мне каши манной или хотя бы манных круп.

Москва направляет гайдуков, делает их бесстрашными в жестокостях, чтобы вызывать у простофиль своим «милосердием». А это «милосердие» делает историю на Украине с тех пор, как Москва вообще положила эту жемчужину своих владений в свой скованный из кандалных цепей карман. Таков удел слабых народов, которые в исторических поворотах – поворотах истории были смяты дикими варварами.

Полтава при Карле XII могла дать другое направление истории и украинской культуре, и сегодняшняя действительность была бы иной.

Карл XII должен был бы в своих же интересах создать могущественную Украину, которая родила и воспитала бы не холопов, а вольных сынов. И в пролетарской семье республик Украине играла бы не холопскую роль, как теперь.

Такого ужасного голода, который пережила Украина в 1932–1933 годах она не знала бы, как не знала его РСФСР, Белоруссия, другие республики (но Дон был с Украиной). Это при условии, что Украина занимает не больше 2% территории СССР и располагала 20% (богатств) экономики СССР.

Да, этим голодным мором Украина побила на конкретном примере своим холопством все предыдущие исторические прецеденты.

Это потому, что украинцами, которые руководят жизнью страны, стали «Гельперины» (ректор Артемевки, писал при выборах в советы «украинец» и на чистке 1929 года заявил это же. Сольц возмущался, но исторического анализа этому не дал, а эрудиции для этого у него хватало с избытком).

Левченко и Хвыля – это и есть те яркие представители холуйства, которое художниками изображается в великоденных томах и сюжетах, на ширмах политического порядка. Это заложники, пленники, которые не

желая умирать голодной смертью, как я и другие – пошли также охотно на эту роль (они это хорошо понимали). Как солдат идет вперед в бой, так как знает, что повернув назад голову – он лишится не только хлеба, но и жизни.

Верно: Пом. нач. 5 отдела ОС

Ст. лейтенант Госбезопасности (подпись) Чередниченко» [10].

* * *

Киев. 21 февраля 1934 года

Был в 2 часа дня в бывшем Михайловском монастыре в автобазе по вопросу подписки на журнал «Мотор». При выходе из ворот монастыря заметил движущуюся группу людей, которые двигались со стороны «Голгофы», поворачивали ко входу под колокольную монастыря. Группа шла медленно, посматривала на Софиевский собор и площадь. Многие из бывших в группе жестикулировали руками, делая этими жестикуляциями воображаемые прямые линии вдоль площади. Я догадался о задачах группы: это правительственная комиссия по переезду правительства из Харькова в Киев. Оказалось, я ошибся. Не комиссия, а само правительство. Впереди шел в черном пальто и светло-серой папаше Косиор, я видел его впервые в 1929 году в Харькове, во время выпускного вечера моего курса коммунистического (Харьковского) университета. Потом я видел его мельком в 1933 году летом, когда он ехал в авто по Михайловской улице, по направлению к Сенному базару. В Харькове на выпускном он выступал с приветствием. Он тогда только сменил Кагановича. Было ярко видно во время выступления его, что он слабее (и значительно) против Кагановича.

Косиора я узнал по его маленькому росту. Он шел впереди, поторавливаясь.

В центре группы шел Чубарь, одетый в шинель, сшитую из хорошего сукна для высшего начальства (которое вообще применяется около года, не больше), в стороне шел Левченко и еще дальше Быстрыков. В военных я не нашел Балицкого. Остальных вообще не знал.

Один из штатских, очевидно строитель, поворачиваясь к левой части колокольни и стене монастыря, заметил, обращаясь к Чубарю и Косиору, говоря: «Если его снести, там виден Днепр».

Так как кроме меня никого больше не было из шедших навстречу группе, а я остановился, чтобы пропустить группу мимо себя, меньший меня ростом, почти вдвое Косиор, посмотрел на меня и прошел мимо меня в полтора шагах. Группа пошла через ворота колокольни в усадьбу монастыря. Я направлялся на площадь обедать в совпартшколу, где обедал по студенческому талону, купленному для меня одним курсантом. Мне очень неудобно в моральном отношении ходить обедать этот курсантский обед, так как некоторые преподаватели, обедающие в столовой коммерческие обеды, знают меня, но я согласился на это только в силу крайней материальной нужды. Завтра обедаю там последний раз.

Через некоторое время четыре группа правительства, что стояли правее выхода, когда я выходил из монастыря, пошли до улицы Короленко по площади, вернулись обратно и стали у Троицкого переулка. Седоки вышли из машин, но я был далеко. Начали накапливаться шедшие домой студенты, группа села в машины, и машины, завернув опять к прежнему направлению, уехали по улице Короленко к Золотым Воротам.

Верно: Пом. нач. 5 отдела ОС

Ст. лейтенант Госбезопасности (подпись) Чередниченко» [10].

* * *

«2 апреля 1934 года

Кузьма пишет, что рад тому, что моя Катя так заинтересована, что я готов принять участие в её будущем, начиная с настоящего.

Термин «заинтересовалась» и сама мысль, если она определяет шаблонное понятие – фальшивы и неверны. Катя, как дитя, которое неповинно ни в чем из наших различий в мировоззрении, а отсюда в политических взглядах, по которым она так много сказала и лишнего (в особенности мне), что всегда бывает в пылу страстных дискуссий. Катя, лишившаяся матери, кажется чуть не в первый день рождения, Катя живущая вот уже третий год у совершенно чужих людей, – разве она может этим своим положением не вызвать моего участия. Разве могу я пройти мимо такой участи ребенка.

Какова моя материальная доля участия, об этом можно будет судить только тогда, когда буду иметь работу. В данный момент, когда я за март

месяц получил только 80 рублей, из коих вычли 5 рублей на укр. язык, когда хлеба 3 категории весь конец марта я теперь не имею ни грамма – можно ли в таком положении мне говорить о моей доле участия. Нет. Писать об этом нет смысла. Поймет как отказ.

Ведь он многого не понимает из того, что я ему говорил. Нет у нас общего языка. Он думает, что-то, что я должен был сказать ему по существу наших политических разногласий, доставляло мне удовольствие. Нет. Я видел его личную трагедию, я понимал его личное несчастье, но в нашу эпоху бурных политических событий и потрясений старых основ заставляют каждого сознательного участника этих событий различать, где кончаются личные семейные дела и начинаются общие.

Верно: Пом. нач. 5 отдела ОС

Ст. лейтенант Гобезопасности (подпись) Чередниченко» [10].

* * *

«12 сентября 1934 года

Был у Мирошниченко К. знаю, что он жалкий трус. Учится около 10 лет. Получил в 1925 году 150 рублей стипендии от Профсоюза. Это ставка среднего хозяйственника. Я в 1924 году по должности командира взвода получал 42 рубля. (демобилизовался в декабре 1924 года). Получает все преимущества привилегированного. Он боится, как бы не потерять «хлебного билета», когда его перевели в сочувствующие. В 1933 году он попал в 4-ю санаторию от одного предчувствия, что может лишиться титула красного дворянина со всеми его льготами и преимуществами материального порядка. И вот, зная этого Мирошниченко, который заявлял брату его жены в Ставыщенском районе: «Я не разрешаю говорить эти вещи в моей квартире», когда тот сообщал ужасные картины голода. **А потом сам Мирошниченко, когда был сочувствующим, рассказывал, как призраки умерших и умирающих, которых он видел ежедневно по десятку и более, снились ему во сне и преследовали везде.** Заявлял сам Мирошниченко, что случайно, в незакрытую дверь квартиры заходил такой голодающий и оставлял после себя запах, ужасный какой-то запах который оставался целую неделю. А потом сам рассказывал, что на поле к нему подходила колхозница, работавшая на

поле, со словами просьбы: *«Мий оловик умер тут з голоду, я ось роблю, дайте хоч трошки хліба, бо и я умру з голоду, може ще й сьогодні»*. Сам знает, как над ним чинили молокососы, после чего он заявил представителю тройки (по разбору апелляций) *«какие результаты не будут, неважно, но впечатление от заседания у меня отвратительное»*.

Сам заявлял, что все члены Тройки наперебой гнались со своими вопросами вплоть до того, что нужно было просить: *«т. е. задавайте вопросы по очереди»*. И сам же Мирошниченко говорил, что самый юный из комиссии все время упрекал его словами: *«Товарищ, зачем вы говорите по-профессорски, вы говорите так, как товарищ Сталин сказал»*.

Я знал, что собой представляет Мирошниченко, но я хочу иметь конкретное дело, а не теоретическое предположение. Поэтому я пошел за рекомендацией для поступления в столярную мастерскую агентом поручений. Послезавтра посмотрю, что будет результатом этого дела. Я убежден, что он все сделает, чтобы меня туда не приняли. Но я хочу в это проверить на деле. Ждать осталось недолго. Увидим 14 сентября 1935 года.

Верно:

Пом. нач. 5 отдела ОС

Ст. лейтенант

Госбезопасности

(подпись) Чередниченко» [10].

* * *

«1934 год, апреля 24.

Ровно один месяц я, числящийся по 2 категории, не получаю ни крошки хлеба. И это после урожая, который считается очень хорошим. Да, но паек, состоящий из двух кило голых конфет и двух кусков бельевого мыла, я получаю каждый рабочий месяц, обедать нигде. Дотаций никаких. Как живут семейные, служащие, лишенные даже хлеба. Я понимаю их ужасный удел. В прошлом, 1933 году, вымерли целыми селами крестьяне. Об этом ничего не писалось в прессе, ничего не говорилось на партсобраниях. Только давались опровержения на утверждения заграничной прессе о голоде в СССР

и работала сухая и куцая официальная статистика о количестве умерших. На Украине умерло по официальным данным 6–9 миллионов крестьян. Кто может проверить эту цифру.

В этом году положение в селе я не знаю. Думаю, что лучшее против прошлого. *Если прошлогодние умершие были «лодырями», то нужно полагать и служащих в этом году стоит назвать «лодырями», особенно тогда, когда кто-нибудь умрет от голода.* Силы иссякают с каждым днем. Это ощущается особенно как часовая пружина не заведенная во времени. Да, долго ждать до остановки организма не придется. Два-три года. Вряд ли больше. Это в том случае, если положение будет стабильным. Если экономическое положение ухудшится, то возможна развязка и ранее. Пусть и меня причислит тогда официальная статистика к «лодырям». Выхода нет другого.

Верно:

Пом. нач. 5 отдела ОС

Ст. лейтенант

Госбезопасности

(подпись) Чередниченко» [10].

* * *

«20 июля 1935 года.

На мой вопрос к Мирошниченко о том, что означает французское «зьо», он ответил, что не знает. Но добавил улыбаясь, что по-украински это значит – окрик погонщика лошадей.

Я объяснил, что интересовался я этим потому, что французский журнал под названием «ВЮ» посвятил отдельный номер Красной Армии. И я вполне разделяю мнение Мирошниченко о том, что это звучит как украинское «вьо». Больше того, я полагаю, что французская буржуазия посвящая этот номер журнала Красной Армии, буквально вкладывает украинское понятие «вьо» в название указанного журнала, адекватное этому украинскому понятию. История будет здесь полным арбитром.

Верно:

Пом. нач. 5 отдела ОС

Ст. лейтенант

Госбезопасности

(подпись) Чередниченко» [10].

Про автора

Валентина Стрілько-Тютюн народилася в селі Вишеньки Бориспільського району Київської області в сім'ї медиків – Тютюна Василя Охримовича та Тютюн (Чечуги) Марії Іванівни. Закінчила Київський державний університет імені Тараса Шевченка. Кандидат педагогічних наук, депутат Київської обласної ради VI скликання.

Працювала вчителем, заступником директора, директором Гнідинської середньої школи Бориспільського району Київської області, заступником голови Київської обласної державної адміністрації, радником Керівника Апарату Верховної Ради України, помічником Голови Верховної Ради України.

Вагомий внесок зроблений нею особисто по увіковічненню пам'яті київського князя Ярослава Мудрого, за її ініціативи надано статус Національного заповідника Вишгородському історичному комплексу Київської області, де була резиденція князя Ярослава Мудрого, та прийнято рішення про спорудження пам'ятника Ярославу Мудрому в Києві. Одним із спонсорів його спорудження виступив Міжнародний благодійний фонд імені Ярослава Мудрого.

Валентина Стрілько у 80-х роках ХХ століття вела активну боротьбу за незалежність України. Вона була одним з ініціаторів створення на Бориспільщині «Народного руху України за перебудову» і першим головою цієї організації в 1990 році.

На початку 90-х років ХХ століття стояла у витоках створення Всеукраїнської громадської організації «Товариство української мови ім. Т. Шевченка».

Досвід Гнідинської школи, де вона довгий час працювала директором, згадується в новітній історії освіти України, зокрема, в монографіях і наукових працях. Концепція розвитку національної освіти, розроблена її педагогічним колективом та апробована в Гнідинській школі на Бориспільщині, була одною із складових при розробці нових шкільних навчальних планів в незалежній Україні.

Автор перших в Україні підручників з етики для початкових класів, ініціатор видання перших підручників для початкових класів з новим змістом освіти, має близько ста публікацій про проблеми освіти в Україні.

Ініціатор створення Всеукраїнської асоціації директорів шкіл України, що успішно діє до сьогодні. Нею започатковано в школах України нова форма позакласної роботи – Мала академія народних мистецтв, а також новий навчальний предмет – народознавство.

Громадська і освітня діяльність Стрілько відома не тільки в Україні, а й далеко за її межами: Канаді, США, Австралії, Німеччині, Англії, Франції, Угорщині та інших країнах світу.

За її ініціативи та безпосередньої участі встановлено пам'ятники Павлу Чубинському та Володимирі Мономаху в Борисполі, гетьману Івану Мазепі на його батьківщині в селі Мазепинці Білоцерківського району Київської області.

Працює на посаді Президента Міжнародного освітнього фонду імені Ярослава Мудрого. Під її керівництвом міжнародна громадська організація стала однією з найвідоміших в Україні, визнана лауреатом Національного конкурсу «Благодійна Україна – 2012» та «Благодійна Україна – 2013», стала переможцем Національного рейтингу благодійників в номінації «Лідер у сфері освіти та науки» в 2014 та 2015 роках та зайняла I місце в Національному конкурсі «Благодійна Україна – 2016».

За багаторічну сподвижницьку роботу в ім'я України та активну благодійну і громадську діяльність удостоєна премій Ліги українських меценатів імені Євгена Чикаленка, імені Дмитра Нитченка, а також відзначена Міжнародною премією «Тріумф», нагороджена орденом Христа Спасителя.

Список використаних джерел

1. Биківнянські жертви, або Як працювала «Вища двійка» на Київщині: Док. та матеріали – К.: МАУП, 2007. – 608 с.: іл.
2. Галузевий державний архів Служби Безпеки України, Ф. 16, Оп. 1, Сп. 35.
3. Підгайний С. Українська інтелігенція на Соловках. Недостріляні. – К.: Києво Могилянська академія, 2008. – 326 с.
4. Реабілітовані історією. Київська область. Книга друга – К.: Основа, 2007 – 1040 с.
5. Реабілітовані історією. Київська область. Книга третя. – К.: Основа, 2011. – 984 с.
6. Роженко М. М. Сосни Биківні свідчать: злочин проти людства. – Кн..6. – К.: Український Центр духовної культури, 2005. – 628 с.
7. Центральний державний архів громадських організацій України, Ф. 263, Оп. 1, Сп. 123.
8. Центральний державний архів громадських організацій України, Ф. 63, Оп. 1, Сп. 226.
9. Центральний державний архів громадських організацій України, Ф. 63, Оп. 1, Сп. 4226.
10. Центральний державний архів громадських організацій України, Ф. 63, Оп. 1, Сп. 4667.
11. Центральний державний архів громадських організацій України, Ф. 63, Оп. 1, Сп. 149356.

ВИСЛОВЛЮЮ ЩИРУ ВДЯЧНІСТЬ

ЗА ФІНАНСОВЕ СПРИЯННЯ
У ВИДАННІ КНИГИ:

Бориспільському міському голові
Федорчуку Анатолію Соловйовичу

та депутатам

Бориспільської міської ради VII скликання,

А ТАКОЖ ЗА ДОПОМОГУ
У ЗБОРІ МАТЕРІАЛІВ:

Голові

Бориспільської районної організації краєзнавців України

Зилю Андрію Степановичу,

Працівникам

Міжнародного освітнього фонду

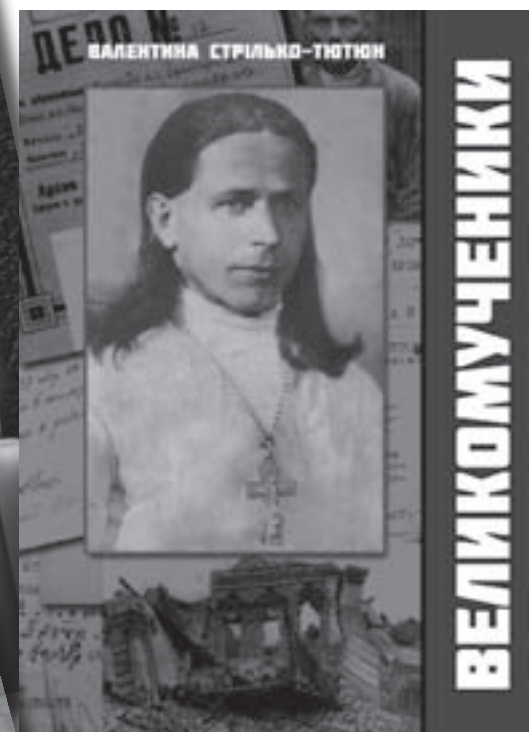
імені Ярослава Мудрого

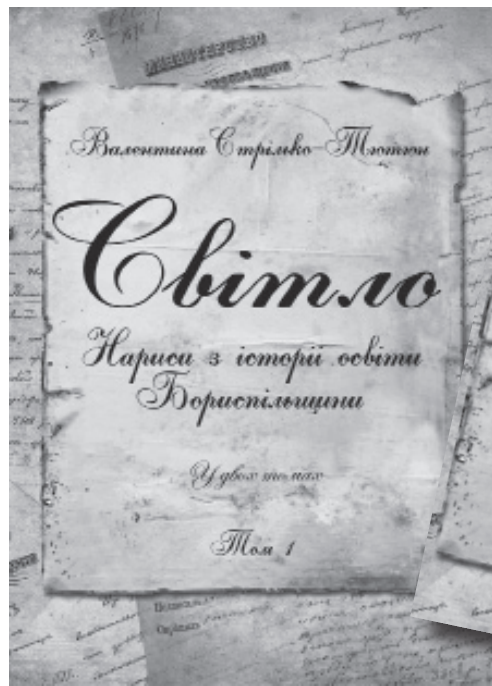
Саух Ользі Вікторівні,

Гудзенко Оксані Віталіївні.

Зміст

Слово до читачів.....	3
Заволока Дмитро Дмитрович	
Без права бути собою	6
Щоденник	
Заволоки Дмитра Дмитровича (виписки).....	19
Кримінальна справа	
Заволоки Дмитра Дмитровича (1935 рік).....	117
Кримінальна справа	
Заволоки Дмитра Дмитровича (1949 рік).....	167
Кримінальна справа Заволоки Івана Дмитровича (рідного брата Дмитра Заволоки) 1939 рік.....	195
Прудкий Гнат Дементійович	
«З Москви на Україну віють холодні вітри».....	222
Кримінальна справа	
Прудкого Гната Дементійовича (1936 рік).....	227
Щоденник	
Прудкого Гната Дементійовича (виписки).....	265
Про автора.....	272
Список використаних джерел	274
Висловлюю щирю вдячність	275

Інформаційне видання

Валентина Стрілько-Тютюн

Щоденник **для XXI століття**

Літературний редактор

Кириленко Наталія Євгенівна

Дизайн та коректура

Стрілько-Тютюн Валентина Василівна

Набір текстів

Дунаєвська Олена Михайлівна

Відповідальний за випуск

Саух Ольга Вікторівна

Макет та верстка

Пустова Олена Андріївна

Підписано до друку 00.00.2017. Формат 60×90 1/16.

Папір офсетний. Гарнітура Times New Roman.

Друк і кольороподіл друкарні ВКК «Баланс-Клуб»

49047, м. Дніпро, пров. Верстатобудівельний, 4

Наклад 1000 пр.

ВКК «Баланс -Клуб » Україна,

49047, м. Дніпро,

пров. Верстатобудівельний, 4

Тел. (056) 370-44-25

E-mail: print@balance.ua